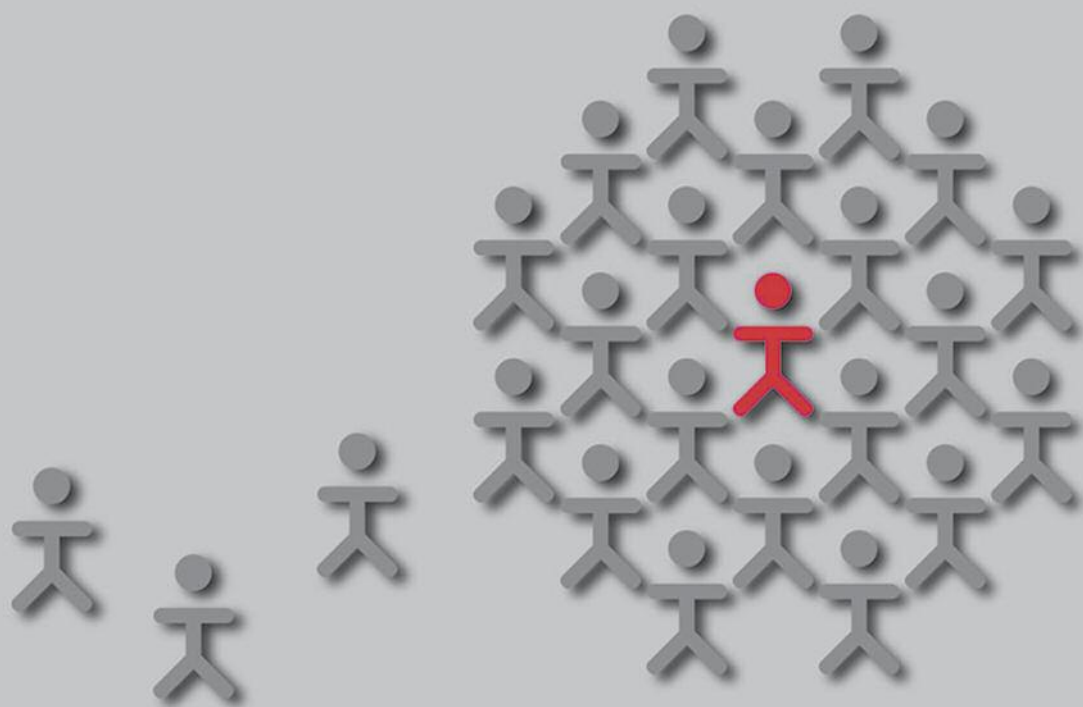

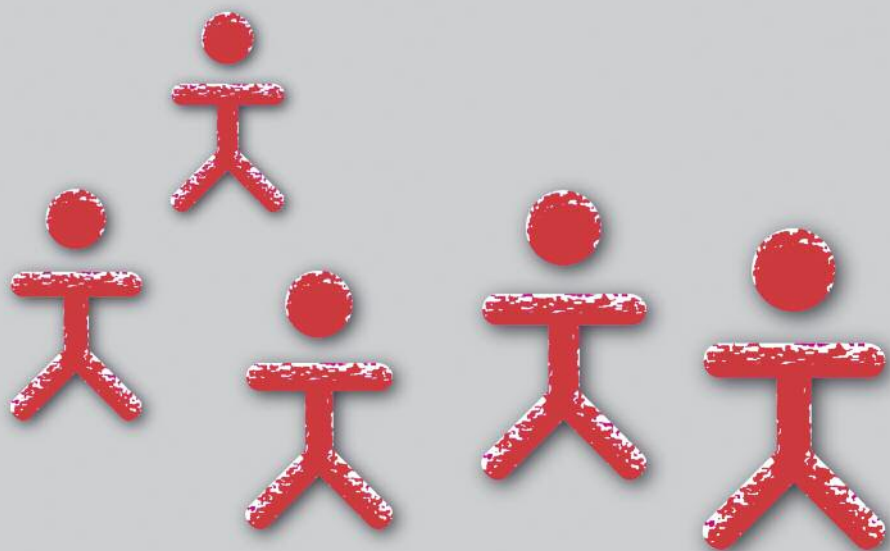
Gabriela Kiliánová • Juraj Zajonc

**70 ROKOV ÚSTAVU ETNOLÓGIE
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED:**
kontinuity a diskontinuity
bádania a jednej inštitúcie

Ústav etnológie
Slovenskej akadémie vied

Gabriela Kiliánová • Juraj Zajonc

**70 ROKOV ÚSTAVU ETNOLÓGIE
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED:**
**kontinuity a diskontinuity
bádania a jednej inštitúcie**

VEDA,
vydavateľstvo SAV

Bratislava 2016

Vydanie tejto vedeckej monografie finančne podporili projekty *Aplikácia inovatívnych prístupov v etnológii/sociálnej antropológii na Slovensku* (grant VEGA č. 2/0050/16), *Kontinuita a diskontinuita v etnologickom bádani s ohľadom na nehmotné kultúrne dedičstvo* (grant VEGA č. 2/0126/14), *Občianske aktivity ako determinant udržateľného rozvoja mesta (etnologický pohľad)* (grant VEGA č. 2/0024/14) a *Rituálne správanie ako strategický nástroj skupinovej identifikácie : Sociálne a kultúrne kontexty súčasných sviatkov na Slovensku* (grant VEGA č. 2/0088/14).

Autori:

© PhDr. GABRIELA KILIÁNOVÁ CSc., Ústav etnológie SAV v Bratislave, 2016

© PhDr. JURAJ ZAJONC, CSc., Ústav etnológie SAV v Bratislave, 2016

© Ústav etnológie SAV v Bratislave, 2016

Recenzovali:

Doc. PhDr. LUBICA DROPOVÁ, CSc.

PhDr. JOZEF KLAČKA

Vedecká redaktorka:

PhDr. KATARÍNA POPELKOVÁ, CSc., Ústav etnológie SAV v Bratislave, 2016

Spracovanie podkladov pre textové a obrazové prílohy:

PhDr. INGRID KOSTOVSKÁ

ANDREA KALIVODOVÁ

Mgr. DUŠAN RATICA, CSc.

Mgr. MÁRIA ZVALENÁ

Preklad do angličtiny:

Mgr. JUDITA TAKÁČOVÁ

Jazyková korektúra:

EMIL BORČIN

PhDr. PAVOL KRŠÁK

Vydala:

© VEDA, vydavateľstvo SAV, 2016

Dizajn a príprava do tlače:

© EVA KOVAČEVIČOVÁ-FUDALA

OBSAH

●
PREDSLOV (Juraj Zajonc) | 9

UVOD (Gabriela Kiliánová)

KONTINUITY A DISKONTINUITY V ETNOLOGICKOM BĀDANÍ I VO FUNGOVANÍ VEDECKEJ INŠTITÚCIE | 13

Ciele práce, metodologické postupy a výskumné otázky | 14

Štruktúra publikácie | 18

Záverom | 19

I. KAPITOLA (Juraj Zajonc)

NĀRODOPISNÉ PRACOVISKO V SLOVENSKEJ AKADĒMII VIED A UMENÍ (1946 – 1953) | 21

Nārodopis na Slovensku pred vznikom Nārodopisného ūstavu SAVU | 21

Od Nārodopisného ūstavu po Nārodopisný kabinet SAVU | 23

Štruktúra pracoviska | 32

Sídlo pracoviska | 36

Košická pobočka NŪ SAVU | 37

Teoretické východiská a vedecko-výskumné aktivity pracoviska | 39

Nārodopisný časopis v SAVU | 51

Záver | 53

II. KAPITOLA (Gabriela Kiliánová)

NĀRODOPISNÉ PRACOVISKO SLOVENSKEJ AKADĒMIE VIED (1953 – 1969) | 55

Ūvod | 55

Budovanie nārodopisného pracoviska v SAV | 59

Vedecký program pracoviska | 64

Zameranie vedeckých projektov | 67

Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy | 68

Kolektívna ūloha: zmeny v ľudovej kultúre a spôsobe života roľníkov | 69

Kolektívna ūloha: skúmanie zmien kultúry a spôsobu života robotníkov | 71

Kolektívna ūloha: výskum etnických menšín | 72

Výskum ukrajinského etnika v 50. a 60. rokoch 20. storočia | 75

Individuálna ūloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok - I. etapa | 77

Záver | 79

III. KAPITOLA (Gabriela Kiliánová)

NĀRODOPISNÝ ŪSTAV SLOVENSKEJ AKADĒMIE VIED OD NORMALIZÁCIE PO NEŽNŪ REVOLÚCIU (1969 – 1989) | 81

Ūvod | 81

Nārodopisný ūstav SAV v období reálneho socializmu | 85

Vedecký program v normalizačnom období | 92

Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy | 96

Výskum súčasnosti: družstevná dedina Sebechleby a zmeny kultúrnych tradícií	96
Etnografický atlas Slovenska	98
Individuálna úloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok - II. etapa	101
Záver	101

IV. KAPITOLA (Gabriela Kiliánová)

NÁRODOPISNÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED V ČASE SPOLOČENSKÝCH ZMIEN PO NOVEMBRI 1989

Úvod	103
Transformácia vedeckého pracoviska	107
Vedecký program po roku 1990	114
Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy	120
Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska	120
Interdisciplinárny projekt o kolektívnych identitách	122
Individuálna úloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok - III. etapa	124
Záver	126

ZÁVER (Gabriela Kiliánová)

POUŽITÉ PRAMENE

Literatúra a elektronické dokumenty	131
Archívne pramene	152

SUMMARY (Gabriela Kiliánová)

PRÍLOHY

Riaditelia a predsedovia pracoviska	161
Vedeckí a odborní pracovníci	170
Národné projekty	174
Projekty Centier excelentnosti SAV	174
Projekty riešené s podporou GAV, VEGA a KEGA	174
Projekty koordinované v Ústave etnológie SAV	183
Projekty riešené s podporou APVV	187
Projekty v rámci ŠPVV	188
Aplikačné projekty	189
Medzinárodné projekty	190
Výber publikácií z produkcie pracoviska a jeho pracovníkov	203
Časopisy vydávané na pracovisku	227
Skratky	232

ĽUDIA A UDALOSTI V OBRAZOCH

Menný register (Ingrid Kostovská)	275
Predmetový register (Juraj Zajonc)	277
Územný register (Ingrid Kostovská)	285
Autori a pramene snímok	287

PREDSLOV

Dôvodom vzniku publikácie o dejinách pracoviska, ktoré dnes nesie názov Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied, je predovšetkým sedem desaťročí, ktoré uplynuli od založenia jeho prvého predchodcu - Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied a umení. No poznávanie vlastnej histórie, ktorej nezastupiteľným prvkom je aj akademické pracovisko, tvorí trvalú súčasť bádania v odbore, ktorého názov sa na Slovensku vyvíjal od národopisu - tvoreného etnografiou a folkloristikou - k etnológii i k sociálnej a kultúrnej antropológii.

Hoci publikácia predstavuje prvý pokus zostaviť syntézu dejín vrcholnej etnologickej inštitúcie na Slovensku, nie je začiatkom mapovania histórie tohto pracoviska. Nadväzuje na poznatky publikované pri príležitosti 60. výročia vzniku Národopisného ústavu SAVU v periodiku *Etnologické rozpravy* v roku 2006. Taktiež rozširuje poznatky o vývoji inštitúcie i odboru, ktoré boli výsledkom dvoch vedeckých projektov riešených na pracovisku v období rokov 2008 - 2013.

Zámerom publikácie je sledovať vzťah spoločnosti, reprezentovanej predovšetkým vládnuou mocou, a vedeckej inštitúcie i odboru, v zornom poli ktorých je samotná spoločnosť z hľadiska vedeckého záujmu. Inštitúciu tu tvorí konkrétna skupina ľudí - odborníkov s individuálnymi vedeckými názormi a jedinečnými životnými skúsenosťami i ľudskými osudmi. Kombinovanie týchto dvoch úrovní pri pohľade na inštitúciu nám poskytlo možnosť presnejšie identifikovať a komplexnejšie pochopiť jej trajektóriu v uplynulých sedemdesiatich rokoch.

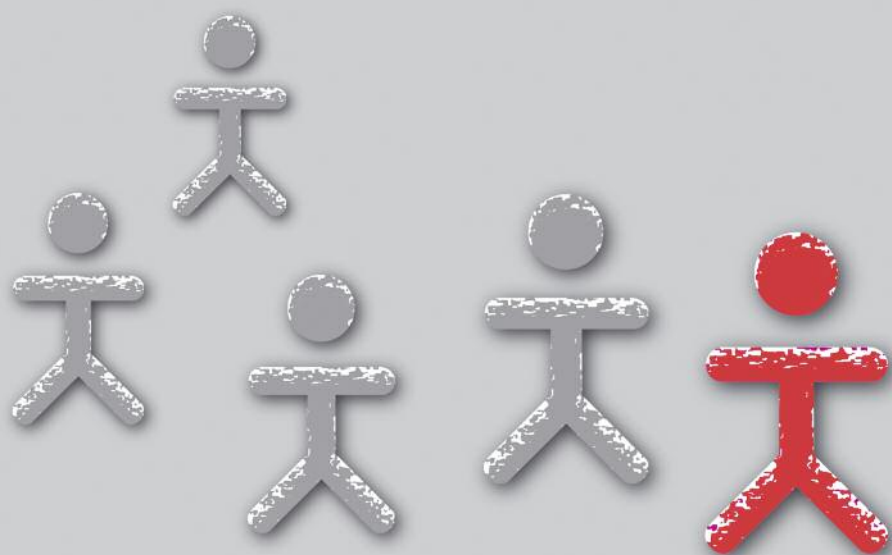
Pri písaní textov bola pre nás inšpiráciou i dôležitým prameňom poznatkov publikácia *Dejiny Slovenskej akadémie vied* z roku 2014. Okrem toho, že nám umožnila spoznať dobové kontexty fungovania i vnútorné prostredie inštitúcie, ktorej súčasťou je dodnes Ústav etnológie, podnietila nás i k úvahám o miere univerzálnosti opísaných javov a procesov. Preto sme našu publikáciu poňali aj ako možnosť rozšíriť, spresniť či doplniť - miestami aj odlišnými, možno až protichodnými zisteniami a názormi - celkový obraz formovania a fungovania SAV.

Akokoľvek sme sa snažili, aby bola suma poznatkov o premenách nášho pracoviska ucelená, uvedomujeme si, že nebolo možné poukázať na všetky oblasti, do ktorých zasahujú jeho aktivity. Rovnako nebolo v našich silách zmeniť všetky výsledky, ktoré pracovisko dosiahlo v odbore alebo smerom k spoločnosti Slovenska. Nech sú otázky, ktoré sa objavia pri čítaní publikácie, podnetom pre ďalšie bádanie a publikovanie poznatkov o tejto téme.

Za neoceniteľnú pomoc a ústretovosť pri bádani v Ústrednom archíve Slovenskej akadémie vied v Bratislave ďakujeme jeho riaditeľke Mgr. Jane Gubá-

šovej Baherníkovej, ako aj pracovníčkam a pracovníkovi tohto archívu. Recenzentke a recenzentovi sme vďační za uvažovanie nad našimi textami a za konštruktívne pripomienky, ktoré nám pomohli pri tvorbe publikácie. Naša vďaka patrí aj vedeckej redaktorke, ktorá zásadnou mierou prispela k pororčnosti textových častí publikácie a s potrebným odstupom pristupovala konštruktívne k tvorbe rozsiahlej textovej i obrazovej prílohy.

JURAJ ZAJONC

ÚVOD

Kontinuity a diskontinuity v etnologickom bádaní i vo fungovaní vedeckej inštitúcie

Gabriela Kiliánová

Skúmať dejiny vlastnej disciplíny patrí k štandardnej súčasťi vedeckého výskumu. Poskytuje možnosť zaoberať sa históriou vedeckého myslenia a vedeckých ideí, vznikom, rozvojom či zánikom vedeckých inštitúcií, prínosom a výsledkami projektov, vedeckých tímov i jednotlivých vedcov. Dejiny vedy taktiež vytvárajú zaujímavý priestor na skúmanie vedeckej činnosti ako do istej miery špeciálneho druhu sociálneho konania, ktoré má svojich aktérov, stratégie, zábery i ciele, odohráva sa v konkrétnom historickom čase a v určitých sociálnych, politických, ekonomických, ideologických či kultúrnych podmienkach.

Národopis a etnológia na Slovensku¹ (respektíve v Československu) sa už v prvej polovici 20. storočia zaoberali sebareflexiou prostredníctvom výskumu dejín. V tejto súvislosti možno spomenúť napríklad obsahlu stať Jiřího Horáka (1933) o vývoji bádania v národopise, ktorá rekapitulovala rozvoj odboru od počiatkov záujmu o objekt výskumu – ľud a ľudovú kultúru. Mojmím cieľom nie je podať v úvode rozbor prác o dejinách národopisu/etnológie na Slovensku. Čitateľa odkazujem na najnovšie publikácie, ktoré prinášajú i početnú literatúru a iné pramene. Konkrétne mám na mysli štúdiu Jána Podoláka (2013), venovanú rozvoju etnológie na Slovensku v 20. storočí, a obsiahle kompendium dejín slovenskej etnológie Petra Slavkovského (2012). Upozorňujem aj na prehľadový príspevok Zuzany Beňuškovéj (2013), v ktorom zhŕňa práce o dejinách, venované najmä 20. storočiu.

V Národopisnom ústave Slovenskej akademie vied a umení (NÚ SAVU) sa dejiny disciplíny stali súčasťou vedeckých plánov pracoviska od roku 1950, o čom sa čitateľ podrobnejšie dočíta v jednotlivých kapitolách. Vedci, a to nielen z NÚ SAVU, od 50. rokov 20. storočia publikovali najmä materiálovo obsažné štúdie i celé publikácie o niektorých významných bádateľoch 19. storočia, napríklad

1 V tejto knihe používame pojmy národopis (etnografia a folkloristika) a etnológia podľa období, v ktorých sa stali štandardnými názvami vedeckej disciplíny. K ich vymedzeniu, používaniu a zmenám pozri v nasledujúcich kapitolách.

lad o Pavlovi Jozefovi Šafárikovi a Jánovi Kollárovi (Michálek, 1957), Ľudovítovi Štúrovi a jeho nasledovníkoch (Melicherčík, 1956, 1958, 1959), Jozefovi Ľudovítovi Holubym (Mjartan, 1958) alebo o inštitúciách ako Muzeálna slovenská spoločnosť (Podolák, 1953). Významný prínos predstavovali neskôr dve knižné práce Viery Urbancovej (1970, 1987), v ktorých na základe dlhoročného štúdia pramenného materiálu i sekundárnych zdrojov opísala a interpretovala vznik etnografie na Slovensku v období osvietenstva a jej vývin v 19. storočí. Oproti tomu vedecký výskum vývoja národopisu v prvej polovici 20. storočia postupoval pomalšie, skôr ojedinelými štúdiami (napr. Beneš, 1968). Čo sa týka reflexie druhej polovice 20. storočia, mapovali ju najmä rôzne štúdie, často spojené s výročiami inštitúcií alebo politickými medzníkmi (napr. Horváthová, 1973; Leščák, 1975) a jubilejné príspevky, venované jednotlivým osobnostiam. Teoretické alebo metodologické príspevky o spôsobe prístupu k dejinám disciplíny sa v období pred rokom 1989 temer nevyskytovali, výnimkou je štúdia V. Urbancovej o koncepcii dejín slovenskej etnografie (Urbancová, 1983).

Po roku 1989 súhrnné informácie o dejinách národopisného bádania, smeroch, školách, pojmoch, inštitúciách i vedeckých osobnostiach priniesla *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* (1995). Niektoré jej heslá o dejinách, teórii, metodológiách, pojmoch i osobnostiach prekročili svojím záberom hranice krajiny a interpretovali údaje i v stredoeurópskom a medzinárodnom meradle. Zmeny po roku 1989 vyvolali záujem o dejiny národopisu/etnológie na Slovensku najmä v súvislosti so snahou o kritický pohľad na disciplínu alebo jej jednotlivé koncepty a prístupy v období komunistického režimu (napr. Kanovský, 1997; Krekovičová, 1998; Benža, 2010; Kiliánová - Popelková, 2010; Zajonc, 2010 a iné). Dejiny odboru sa stali zároveň jednou z tém, pre ktoré sa po politickej zmene konali medzinárodné konferencie a vydávali publikácie. Bádatelia z rôznych krajín bývalej východnej i západnej Európy, vo viacerých prípadoch aj zo Slovenska (napr. Podoba, 2005; Kiliánová, 2005; Kiliánová - Popelková, 2008; Kiliánová - Popelková, 2011) v nich analyzovali a interpretovali epistemologické zmeny v etnológii, sociálnej a kultúrnej antropológii v 20. storočí, ako aj vplyvy politických i spoločenských procesov na vedeckú činnosť (napr. Vermeulen - Roldán, 1995; Hann - Sárkány - Skalník, 2005; Brunnbauer - Kraft - Schulze Wesel, 2011; Bošković - Hann, 2013).

Ciele práce, metodologické prístupy a výskumné otázky

Dejiny vedy sa v striktnom zmysle slova zaoberajú vývojom vedeckého myslenia v určitej disciplíne či vo viacerých odboroch, rekonštrukciou a interpretáciou myslenia v rámci histórie ideí. Avšak prinajmenšom od 60. rokov 20. storočia sa medzi bádateľmi presadzoval názor, že dejiny vedy ťažko možno zúžiť len na štúdium vedeckého myslenia prostredníctvom jej výsledkov. Širšie chápanie, ktoré vychádzalo zo sociologického, antropológického a politologického prí-

stupu, požadovalo skúmať dejiny vedeckého bádania zároveň ako sociálny proces, ako určitú intencionálnu činnosť konkrétnych aktérov. V tomto zmysle sa bádatelia sústreďovali ďalej na vzájomné vzťahy aktérov medzi sebou i vo vzťahu k spoločnosti. Tento prístup stavia na názore, ktorý vyslovil už v 30. rokoch 20. storočia Ludwig Fleck (1935), dnes temer zabudnutý autor. Fleck zaviedol pojem *Denkstil* (voľne: spôsob myslenia/uvážovania/nazerania na vedecké otázky), ktorý dal do závislosti od určitej vedeckej komunity, nazvanej *Denkkollektiv* (voľne: kolektív podobného zmýšľania, myslenia).² Pri sociologickom a antropologickom prístupe si potom výskumníci kladú otázky, čo sa pokladá v konkrétnych spoločenských podmienkach za vedecké poznanie, čo má byť alebo nemá byť vedecká činnosť, vedecká komunita a podobne. Zároveň tento prístup skúma dosah a vplyv vedy na spoločnosť, hospodársky význam vedy, politický, ideový, kultúrny alebo iný vplyv vedcov a vedeckých tímov na fungovanie spoločnosti a kvalitu života ľudí. Ďalšou témou takto zameraného výskumu sa stávajú otázky fungovania a štruktúry vedeckej inštitúcie, jej vzťahu ku konkrétnemu spoločenskému systému, k otázkam moci, kompetencií a právomocí (Notarp, 2006: 11 - 12).

Otázku vedeckej činnosti a moci možno pritom študovať na rôznych sociálnych úrovniach a v rôznych súvislostiach. Bádanie sa zameriava spravidla na inštitucionálne štruktúry vedy, čiže vytváranie, zmeny, zánik inštitúcií vo vzťahu k (politickej) moci, na vzájomné závislosti a vplyvy medzi inštitúciami rôzneho stupňa. Ďalej sleduje vzťahy medzi vedeckým bádáním a konkrétnou spoločenskou ideológiou/ideológiami. Rovnako sa zameriava na posun, postup a zmeny vo vedeckom poznaní a vplyv vedeckého poznania na spoločnosť. Sledujúc vzťah vedeckej činnosti a moci, snažili sme sa v zmysle názorov Michela Foucaulta chápať výkon moci ako proces, ktorý „funguje [...] ako sieť vzťahov, ktoré postupujú nielen zhora nadol, ale do istej miery i zdola nahor a nabok“ (Foucault, 2000: 179 a nasl.). Sieť vytvára fungujúci celok preto, lebo výkon moci a jej účinky na rôznych úrovniach sa vzájomne podporujú, akceptujú, prenášajú, ide o „fungujúcu mašinériu“ a „vzťahovú moc“ (Foucault, 2000: 179 a nasl.). Len čo vzťahy v sieti prestanú byť podporované a akceptované, „fungujúca mašinéria“ sa dostane do problémov alebo celkom skolabuje.

V tejto súvislosti sa tiež otvárajú otázky kompetencie vedy a vedcov, otázka legitimacy (oprávnenosti) vedeckej práce. Pierre Bourdieu vo svojej inšpiratívnej práci *Homo Academicus* (1996) napríklad analyzoval a interpretoval vedeckú prácu a aktérov tejto činnosti - v jeho prípade profesorov a iných vedcov na univerzitách - práve vo vzťahu k získavaniu moci a stratégiám nadobúdania rôznych druhov kapitálov, najmä symbolického a sociálneho. Presnejšie ho zaujímala kompetencia vedcov, možnosť a schopnosť rozhodovať, oprávnenie vydávať vyhlásenia či vyjadrenia (Bourdieu, 1996: 62 - 68). Čo však znamená, že vedecká

2 Práve z jeho myšlienok čerpal neskôr T. S. Kuhn (1962) veľa podnetov pre svoju známu prácu o vedeckej paradigme a jej zmenách.

činnosť je kompetentná? Vychádzajúc z definície Witteina (2001: 2434), mohli by sme povedať, že vedecká činnosť je kompetentná (má kompetenciu), ak sa opiera o uznané spôsobilosti (odborné schopnosti, vedomosti, výsledky, znalosti, kvalifikáciu), právomoci (inštitucionálne, právne postavenie jednotlivcov, skupín, akademických obcí, pracovísk, postavenie vedenej disciplíny a podobne) a skúsenosti (získanie a udržiavanie zručností, rutiny i inovácií, účinná reakcia na zmenené podmienky a prispôsobenie sa). Pritom získavanie a udržiavanie kompetencie sa odohráva v konkrétnom historickom čase a sociálnom priestore, ktorý je predmetom skúmania. Nositeľmi získavania a udržiavania kompetencie sú takisto konkrétni aktéri, ktorí môžu byť vedení spoločnými, ale aj rozdielnymi, ba až protichodnými konkurenčnými záujmami a stratégiami na dosiahnutie želaných cieľov.

Vychádzajúc z týchto názorov, v publikácii sa zaoberáme kontinuitou a diskontinuitou vedeckého bádania v národopise/etnológii a v činnosti akademického pracoviska od polovice 20. storočia po súčasnosť. Zaujímá nás, či možno sledovať spojitosť, nepretržitosť alebo, naopak, prerušenie či ruptúru vo vedeckom myslení, v projektoch a vo fungovaní vedeckého pracoviska. Ako a v čom sa prejavilo prepojenie alebo ruptúra v bádani, myslení, činnosti inštitúcie a vedcov? Aké politické, spoločenské, ekonomické alebo iné procesy spôsobili kontinuitu alebo naopak diskontinuitu v konkrétnych prípadoch?

V oblasti výskumu vedeckého myslenia sústreďujeme sa na deklarované a používané teoretické a metodologické prístupy a výskumné metódy. Sledujeme, ako sa prístupy a metódy operacionalizovali, čiže ako sa použili v konkrétnych výskumných projektoch. Následne sa zameriavame na výsledky projektov, úspešnosť alebo neúspešnosť využitia teórií a metód, pýtame sa na súlad alebo nesúlad medzi deklarovaným teoretickým prístupom a dosiahnutými empirickými výsledkami. Inými slovami - uvažujeme o koherentnosti a logickej štruktúre používaných metodologických postupov a metód, o efektívnom alebo neefektívnom využití teoretických komponentov ako konceptov, definícií, hypotéz a podobne vzhľadom na získané výsledky a nové poznanie. Možno povedať, že v tejto časti smerujeme k určitému druhu hodnotenia vedeckej práce. Ak tak robíme, mali by sme ozrejmiť, čo je pre nás očakávaná hodnota vedeckej činnosti. Vedecké bádanie je poznanie - v prípade národopisu/etnológie poznávanie určitého výseku sociálnej a kultúrnej reality. V zhode s Maxom Weberom vychádzame z predpokladu, že je „normálne“ a očakávané, aby výsledky výskumu posunuli poznanie v danej oblasti (Weber, 1994: 8), a to je pre nás meradlom hodnotenia.

Naša publikácia sa zaoberá históriou národopisného/etnologického pracoviska SAVU/SAV za posledných sedem desaťročí, preto v nej veľa pozornosti venujeme inštitucionálnym dejinám, čiže jeho vzniku, rozvíjaniu a premenám. Opisujeme vnútornú štruktúru i vzťahy pracoviska k nadriadeným orgánom v rámci Akadémie. Berieme do úvahy i vzťahy k iným partnerským odborovým pracoviskám, ako sú vysoké školy a ich príslušné katedry, múzeá, Ústredie lu-

dovej umeleckej výroby a ďalšie. Túto tému však vzhľadom na stanovený rozsah publikácie i nutnosť, že by si vyžadovala ďalšie výskumy, nesledujeme do hĺbky. V období komunistického režimu v rokoch 1948 - 1989 študujeme vplyv politickej moci a vtedajšej ideológie na vedeckú činnosť, na existenciu/neexistenciu pracoviska i na možnosť zamestnania jeho pracovníkov. Z jednej strany nás zaujíma, akými spôsobmi dochádzalo k politickým, mocenským zásahom do slobody vedeckého bádania, prostredníctvom akých legislatívnych opatrení, smerníc, či dokonca priamych príkazov pracovisko prijímalo určité vedecké úlohy, vykonávalo výskumné a iné, napríklad aplikované činnosti. Z druhej strany venujeme pozornosť tomu, ako pracovisko na mocenské zásahy reagovalo alebo akú vlastnú iniciatívu a stratégie samo vyvíjalo. Otázku vplyvu politickej moci neobmedzujeme, prirodzene, iba na obdobie rokov 1948 - 1989. Vzťah mocenských štátnych štruktúr a rozvoja vedeckej inštitúcie i jej vedeckého bádania sledujeme i po politických zmenách v roku 1989. Zaoberáme sa napríklad vytváraním nového legislatívneho prostredia pre vedeckú činnosť v SAV alebo širšie na Slovensku, štátnou finančnou politikou vo vzťahu k vede a podobne. Sú to všetko témy, v ktorých možno ďalej skúmať závislosť vedeckých inštitúcií, vedeckej práce a vedcov od politickej moci v konkrétnych obdobiach.

Dejiny ústavu zároveň sledujeme cez každodennú prácu jeho pracovníkov, ktorí sú pre nás aktérmi sledovaných procesov. Pokúšame sa odhaliť stratégie a motivácie ich činnosti napríklad prostredníctvom štúdia vybraných vedeckých projektov od ich vzniku cez realizáciu, dennú rutinu práce až po dosiahnuté výsledky. Zaoberáme sa konaním pracovníkov, ich spolupracou a vzájomnými vzťahmi. Tak isto opisujeme problémy, napríklad politické perzekúcie alebo vnútorné a vonkajšie pracovné podmienky, ktoré im uľahčovali alebo, naopak, sťažovali vedeckú prácu.

Publikácia vznikla v rámci projektu *Kontinuita a diskontinuita v etnologickom bádani s ohľadom na nehmotné kultúrne dedičstvo* (VEGA č. 2/0126/14), ktorý sa riešil v rokoch 2014 - 2016. Využili sme však aj poznatky a výstupy zhromaždené v rámci dvoch predchádzajúcich projektov: *Etnológia na Slovensku v druhej polovici 20. storočia. Dejiny vedeckého myslenia* (projekt VEGA č. 2-0041-08 riešený v rokoch 2008 - 2010) a *Dejiny etnológie na Slovensku v druhej polovici 20. storočia: kontinuity a diskontinuity v bádani* (VEGA č. 2/0086/11; 2011 - 2013). Použité empirické dáta sme získali viacerými metódami. Vykonali sme výskumy v Ústrednom archíve SAV, kde Juraj Zajonc skúmal dokumenty z obdobia od vzniku NÚ SAVU po vznik SAV. V centre mojej pozornosti bolo obdobie od začlenenia pracoviska do SAV v roku 1953 až do konca roku 2015, v archíve zastúpené dokumentmi približne do polovice 90. rokov. Obaja sme na štúdium využili aj archívne fondy nášho pracoviska, najmä v súvislosti so skúmaním konkrétnych vedeckých projektov. Ďalej sme sa opreli o výsledky rozhovorov, ktoré sme buď my, alebo iné kolegyně a iní kolegovia viedli s niektorými bývalými pracovníkmi ústavu, ako boli napríklad Soňa Burlasová, Božena

Filová, Ľubica Droppová, Viera Gašparíková, Soňa Kovačevičová, Viera Nosálová, Ján Podolák. Veľkú časť východiskových informácií tvorili údaje z odbornej literatúry, predovšetkým z vedeckých príspevkov, ktoré sa priamo venovali dejinám národopisu, resp. etnológie, pracoviska a iným inštitúciám. Ale i z tých, ktoré prinášali správy o podujatiach, prehľady o určitých témach a podobne, čím nám pomohli hľadať odpovede na stanovené otázky.

Štruktúra publikácie

Publikáciu sme rozdelili do štyroch chronologicky za sebou nasledujúcich kapitol. V prvej Juraj Zajonc približuje vznik Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied a umení v roku 1946 i jeho činnosť až po začlenenie Národopisného kabinetu do Slovenskej akadémie vied v roku 1953. Na úvod mapuje stav odboru národopis v roku 1945 na Slovensku z hľadiska stavu bádania, inštitúcií a personálneho potenciálu i spoločenských pomerov. Prináša podrobné údaje, aké boli predpoklady na vznik akademického pracoviska, ako sa rozvíjala štruktúra a personálne obsadenie pracoviska po jeho založení vrátane pobočky v Košiciach. Ďalej sa venuje zrušeniu Národopisného ústavu SAVU a jeho začleneniu v podobe sekcie do Historického ústavu SAVU. Na základe archívneho výskumu zhromaždil k tomu viacero doteraz nezverejnených informácií. Autor analyzuje vedecký program pracoviska v rokoch 1946 - 1953 so špeciálnym zreteľom na presadzovanie novej ideologickej i metodologickej orientácie v podobe marxizmu. Kapitoly dopĺňajú i poznatky o vzniku odborného časopisu *Národopisný zborník SAVU*, ktorý bol predchodcom *Slovenského národopisu*.

Druhá kapitola sa zaoberá vznikom Slovenskej akadémie vied, začlenením národopisného pracoviska do tejto inštitúcie v roku 1953 a následným procesom obnovenia Národopisného ústavu. Opisujem tu personálne, organizačné i koncepcné budovanie kabinetu, neskôr ústavu. Rozoberám, aký vedecký program prijali vedci v tom období, v čom nadväzovali na svoju predchádzajúcu činnosť a aké nové plány si stanovili. Prinášam príklady konkrétnych vedeckých úloh, sledujem ich vedecké ciele, organizáciu práce, vedecký kolektív a výstupy. Sústreďujem sa najmä na spoločenské, ekonomické a politické kontexty vedeckej činnosti. Vďaka zachovaným archívnym prameňom môžem čitateľov oboznámiť s príkladom priameho politického zásahu do vedeckej práce. V roku 1956 Ústredný výbor KSS nariadil pokračovať vo výskume ukrajinského etnika a práca NÚ SAV na tomto projekte bola niekoľko rokov pod politickým dozorom. Prinášam i príklad vedeckej úlohy - vydanie slovenských ľudových rozprávok z tzv. wollmanovskej zbierky - a jej dlhoročné peripetie z politických dôvodov.

Publikácia pokračuje tretou kapitolou, v ktorej sa venujem vedeckému bádaniu v období od roku 1969 po politické zmeny v roku 1989. Podrobne píšem o komplikovaných podmienkach, do ktorých sa dostalo pracovisko i pracovníci

v čase politických previerok. Pripomínam opätovný návrh na zrušenie pracoviska v roku 1970 a prinášam informácie, aké postupy ústav použil, aby zamedzil svojej likvidácii. Venujem sa ďalšiemu personálnemu a inštitucionálnemu rozvoju NÚ SAV, vedeckému programu a novému spôsobu organizácie vedeckých projektov v podobe Štátneho plánu základného výskumu i úlohe ústavu ako koordinátora národopisných projektov na celoštátnej úrovni. Zaoberám sa veľkými kolektívnymi úlohami, ktorými práve v tomto období národopis završoval svoju prácu, ako bol napríklad *Etnografický atlas Slovenska* (1990).

V poslednej, štvrtej kapitole sústreďujem pozornosť na zásadné politické a spoločenské zmeny po roku 1989 a na transformáciu vedeckej práce a vedeckých inštitúcií. Opisujem nové legislatívne i ekonomické prostredie, ktoré pri nieslo zmenené rámce pre fungovanie vedeckých inštitúcií, jej pracovníkov a vedeckého bádania. Sledujem, ako sa NÚ/ÚEt SAV prispôboval novým podmienkam, v čom pokračoval alebo nepokračoval vedecký program pracoviska, aké témy výskumných projektov sa nastolili. Zároveň poukazujem na činnosť pracoviska v takom prostredí, keď sa mohlo slobodne rozhodovať o zameraní vedeckého programu, no na svoj plánovaný program muselo zároveň získavať financovanie súťažným spôsobom. Smerovanie vedeckého programu, presnejšie jeho pretavenie do konkrétnych výskumných projektov, muselo preto brať do úvahy možnosti a limity grantových a iných finančných schém.

V závere publikácie zhŕňam výsledky nášho štúdia dejín pracoviska. Odpovedám na otázku, čo je prejavom continuity v národopisnom/etnologickom bádaní a v činnosti ústavu za 70 rokov jeho fungovania a v čom možno identifikovať prerušenia. Sumarizujem premeny vedeckého programu, výsledky vedeckých projektov, aplikovanej i vzdelávacej činnosti a vyjadrujem sa k otázke, ako sa posunulo poznanie v odbore národopis/etnológia na Slovensku.

Poznatky o dejinách pracoviska SAVU a SAV prehľbujú textové i obrazové údaje zhromaždené do siedmych príloh. Vznikli v spolupráci s knihovničkou ÚEt SAV Andreou Kalivodovou, odbornou pracovníčkou Informačno-dokumentačného úseku ÚEt SAV PhDr. Ingrid Kostovskou, Mgr. Dušanom Raticom, CSc. a internou doktorandkou Mgr. Máriou Zvalenou.

Záverom

V publikácii sme zhromaždili množstvo známych i doteraz neznámych údajov o činnosti národopisného/etnologického pracoviska SAVU a SAV. Usilovali sme sa ich dať do vzájomných súvislostí a širšieho spoločenského, politického, ekonomického i ideologického kontextu. Vytvorili sme v rámci možností obraz o dejinách ústavu, ktorý by mal osvetliť nielen to, „čo sa stalo“, ale pokiaľ možno aj „ako sa to stalo“ a „prečo sa to stalo“. Túto sebareflexiu činnosti a výsledkov vedeckého ústavu nevnímame ako samoučelnú. Umožňuje nám uvedomiť si trajektóriu, po ktorej pracovisko prešlo a pozrieť sa na jeho dnešnú podobu ako

na výsledok dlhodobého procesu. Zároveň poskytuje pohľad na silné stránky i rezervy pracoviska, prípadne aj na dôvody tohto stavu. Takéto znalosti môžu pracovisku pomôcť, aby efektívnejšie rozvíjalo svoju činnosť. A to vždy s cieľom, aby vedecké poznanie prispelo k vzostupu ľudskosti človeka i spoločnosti a podporovalo vyššiu kvalitu života.

I. KAPITOLA

Národopisné pracovisko v Slovenskej akadémii vied a umení (1946 – 1953)

Juraj Zajonc

Vznik a prvé obdobie činnosti vrcholného vedecko-výskumného národopisného pracoviska na Slovensku spadá do éry po skončení druhej svetovej vojny, na začiatku ktorej bola v roku 1945 obnovená Československá republika. Po komunistickom prevrate v roku 1948 bol jej ľudovodemokratický režim vystriedaný režimom totalitným. Aktivity nového akademického pracoviska, ktorého existencia bola prejavom postupnej profesionalizácie národopisu, vedome nadväzovali na tradície domáceho záujmu o spôsob života a kultúru obyvateľov Slovenska. Súčasne boli výrazom snahy odboru a jeho predstaviteľov na Slovensku zaradiť sa do súdobého európskeho národopisu. Ich činnosť však neraz vychádzala aj z nevyhnutnosti dokázať opodstatnenosť existencie pracoviska i odboru v štáte, v ktorom vedecké inštitúcie postupne stále viac podliehali kontrole zo strany vládnucej moci, snažiacej sa o úplné ovládnutie vedy.

Národopis na Slovensku pred vznikom Národopisného ústavu SAVU

Nevyhnutným predpokladom rozvoja národopisu¹ ako vednej disciplíny a jeho profesionalizácie na Slovensku bola prítomnosť vysokoškolsky vzdelaných odborníkov a existencia inštitúcií, v ktorých mohli realizovať vedecko-výskumné aktivity. V roku 1945 sa národopis na Slovensku neprednášal. Boli tu však už absolventi Filozofickej fakulty Univerzity Komenského (ďalej FiF UK), resp. Slovenskej univerzity (ďalej SU)², ktorí popri štúdiu iných odborov získali aj odborné vzdelanie z etnografie a folkloristiky.³ Prvým vysokoškolsky vzdelaným

1 Termínom národopis sa nazývala vedná disciplína označovaná od konca 20. storočia ako etnológia. Národopis tvorili etnografia a folkloristika. V súčasnosti je etnografia, ktorej základ tvorí zhustený opis, chápaná ako jedna z metód etnológie.

2 Slovenská univerzita bolo označenie Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 1939 – 1954 (Hudek 2014b: 91).

3 Národopis sa na FiF UK v Bratislave prednášal v rámci Národopisného seminára, označeného Jiřím Horákom za „náš prvý vedecký ústav národopisný“ (Horák, 1933: 447), teda za prvé vedecké národopisné pracovisko vo vtedajšej Československej republike. V roku 1921 ho založil a od nasledujúceho roku v ňom prednášal český profesor

etnografom na Slovensku bol Ján Mjartan, ktorý študoval v rokoch 1922 - 1925. Ďalšími absolventmi, študujúcimi aj etnografiu alebo folkloristiku boli Miroslav Huska (1929 - 1935), Rudolf Bednárík (1923 - 1929), Rudolf Žatko (1933 - 1937), Andrej Melicherčík (1935 - 1941), František Kalesný (1937 - 1941), Mária Kolečányi (1936 - 1943) a Soňa Kovačevičová (1939 - 1944). Patria k nim aj Andrej Polonec (externý študent 1926 - 1936) a Ján Geryk (mimoriadny poslucháč 1930 - 1931, 1938). Vysokoškolsky vzdelaní odborníci začali uplatňovať svoje národopisné vzdelanie v inštitúciách, ktoré vznikali už od konca 19. storočia a v ktorých bolo možné národopis rozvíjať ako vednú disciplínu. Bol to predovšetkým Národopisný odbor Matice slovenskej (ďalej NO MS), ktorú V. Pražák v roku 1946 označil za najdôležitejšiu národopisnú inštitúciu na Slovensku (Pražák, 1947: 5). V roku 1938 sa po prvý raz stal v osobe Jána Mjartana predsedom NO MS etnograf s univerzitným vzdelaním. Od roku 1939 bol NO vydavateľom *Národopisného sborníka*, prvého samostatného publikačného orgánu národopisu na Slovensku. Po druhej svetovej vojne sa okolo NO MS združovali všetci univerzitne vzdelaní slovenskí etnografi a folkloristi.

Národopis sa rozvíjal aj v Muzeálnej slovenskej spoločnosti (ďalej MSS). Jej tajomníkom bol od roku 1927 Ján Geryk (Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 151). Z hľadiska súdobého národopisného bádania plnila MSS významnú úlohu predovšetkým v prezentácii jeho výsledkov, pretože napríklad na stránkach *Sborníka Muzeálnej slovenskej spoločnosti* i *Časopisu Muzeálnej slovenskej spoločnosti* publikovali už pred rokom 1945 etnografické i folkloristické príspevky aj R. Bednárík, J. Geryk, J. Mjartan i A. Polonec (tamže: 379). Hlavnými muzeálnymi inštitúciami, ktoré sa v roku 1945 orientovali na tvorbu, spracovanie, ochranu a sprístupňovanie národopisných zbierok, boli Slovenské národné múzeum v Martine a Slovenské múzeum v Bratislave, pričom prvé z nich bolo organizačnou základňou výskumnej i publikačnej činnosti MSS (Podolák, 2013: 19).

Inštitúciou, ktorá mala od svojho vzniku v roku 1940 za úlohu realizovať zberateľskú a vedecko-výskumnú činnosť v oblasti hudobného folklóru, bol Štátny ústav pre slovenskú ľudovú pieseň. Odborne vzdelaní národopisci spolupracovali aj so Slovenskou akadémiou vied a umení⁴ (ďalej SAVU), ktorá z iniciatívy jej generálneho tajomníka L. Nováka pripravovala vydanie šesťzväzkového encyklopedického diela *Slovenská vlastiveda*. V roku 1934 vyšiel jej druhý zväzok, ktorý obsahoval dve etnografické state R. Bednáríka a stať A. Melicherčíka o folklóre.⁵ Tieto práce boli prvým pokusom slovenských autorov vytvoriť vedeckú syntézu o slovenskej ľudovej kultúre.⁶

slovenského a všeobecného národopisu Karel Chotek (Katedra etnológie, 2011: 102). Prednášky z etnografie a folkloristiky trvali do roku 1943. V rokoch 1941 - 1945 bol na FIF SU odborným asistentom národopisu A. Melicherčík, ktorý časť tohto obdobia strávil na dlhodobom štúdiu v Lipsku (Mjartan, 1966: 501).

4 Slovenská akadémia vied a umení vznikla 2. júla 1942 na základe zákona č. 135. Reálne pracovala od apríla 1943 a oficiálne začala fungovať 10. novembra 1943 vymenovaním Predsedníctva SAVU prezidentom republiky (Hudek, 2014: 55 - 56, 62 - 63).

5 Bednárík, 1943; Bednárík, 1943a; Melicherčík, 1943.

6 Hudek, 2014: 61; Podolák, 2013: 20.

V 20. – 40. rokoch 20. storočia však uvedené inštitúcie nevytvárali pre prvých univerzitných absolventov a absolventky národopisu podmienky na to, aby sa mohli v odbore naplno uplatniť ako profesionálni vedci.⁷ Preto sa mu zväčša venovali popri alebo paralelne s iným zamestnaním, napríklad ako stredoškolskí učitelia, externí spolupracovníci MS.

Úroveň národopisu na Slovensku v roku 1945 v oblasti zbierania údajov a výskumu, publikovania i muzeálnej prezentácie výsledkov i celkový stav poznania tej časti kultúry Slovenska, ktorá bola označovaná ako tradičná ľudová, boli aj výsledkom aktivít českých a moravských národopisných pracovníkov. Na filozofickej fakulte bratislavskej univerzity do vzniku Slovenského štátu, resp. Slovenskej republiky alebo až do začiatku druhej svetovej vojny dlhodobo pôsobil v rokoch 1925 – 1940 český profesor porovnávacích dejín slovanských literatúr Frank Wollman,⁸ v rámci výučby histórie český etnograf Vilém Pražák (Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 232). Národopisní pracovníci z Čiech a Moravy – napríklad Drahomíra Stránská, Jan Húsek, Karel Plicka, Antonín Václavík, Josef Vydra – pôsobili aj v múzeách, MS alebo sem prichádzali na výskumy.

V roku 1945 na Slovensku absentovalo pracovisko, ktoré by koordinovalo národopisné bádanie a rozvíjalo jeho teoretickú bázu. A to aj napriek tomu, že potreba národopisného vedeckého centra sa začala pociťovať už od konca 30. rokov 20. storočia v súvislosti s aktivitami Spolku pre vedeckú syntézu, ktorý do roku 1940 pôsobil v Bratislave (Kovačevičová, 1994: 75). Možnosť vytvoriť takéto pracovisko po druhej svetovej vojne poskytla SAVU.

Od Národopisného ústavu po Národopisný kabinet SAVU

Národopisný ústav (ďalej NÚ) sa začal kreovať v SAVU, ktorá ostala zachovaná v Československej republike, obnovenej od roku 1945. V roku 1946 bol prijatý nový zákon o SAVU, podľa ktorého sa mala budovať na ľudovodemokratickom základe ako autonómna, apolitická a slobodná inštitúcia, vykonávajúca vedeckú a umeleckú činnosť na európskej úrovni. Politikov na Slovensku však nezaujímala podpora vedy a výskumu v SAVU, ale jej politické ovládnutie (Hudek, 2014a: 70 – 73).

Národopisný ústav SAVU bol založený na základe uznesenia prijatého na IV. konferencii vedeckých ústavov SAVU, ktorá sa konala dňa 20. decembra 1945. V rozprave na nej „R. Žatko navrhol založenie Etnografického ústavu, kde by sa skoncentrovalo bádanie slovenskej ľudovej kultúry“. Potreba vzniku pracoviska sa zdôvodnila tým, že „doterajšie ústavy nespĺňujú toto aktuálne posla-

7 Podľa Boženy Filovej sú profesionálnymi vedcami tí predstavitelia odboru, „ktorým výskumno-bádateľská činnosť [...] po absolvovaní vysokoškolského štúdia stala sa nielen cieľom, ale prakticky i dennou prácou, zamestnaním“ (Filová, 1972a: 150).

8 Zameriaval sa na folklór a v roku 1928 inicioval a do roku 1940 viedol zber ľudovej prózy (ďalej wollmanovská akcia), ktorý realizovali študenti Slovanského seminára FIF UK/SU (Zelenková, 2006: 8 – 10; Gašparíková, 2006: 67 – 93.).

nie v plnej miere“. Pri výbere predsedu ústavu účastníci konferencie uvažovali o P. G. Bogatyriovi⁹ a A. Václavíkovi.¹⁰ Zvolený bol Bogatyriov, ktorý bol vtedy v Moskve a Správa SAVU ho listom „oficiálne požiadala, aby prevzal predsedníctvo NÚ“.¹¹ Funkciou riaditeľa NÚ bol poverený R. Žatko, ktorý sa jej ujal 1. februára 1946. Tým sa stal prvým pracovníkom NÚ.¹² Národopisný ústav ako jeden z 9 ústavov prvej triedy SAVU¹³ však začal (aspoň formálne) fungovať od 1. marca 1946 (Hudek, 2014a: 74). Ako asistentka v ňom začala od 1. októbra pracovať aj M. Kolečányi¹⁴ (neskôr M. Kosová).

Na zasadnutí NO MS v roku 1946 konštatoval V. Pražák, že NÚ „není konstituovaný tak, by mohol fungovať ako ústredná národopisná inštitúcia, riadiaci a evidujúci veškerou národopisnou prácou [...]“ (Pražák, 1946: 5). Aj správa o činnosti NÚ v rokoch 1946 a 1947 uvádzala, že „práca v ústave nemohla sa zatiaľ plne rozvíjať, pretože pre veľkú vzdialenosť jej predsedu, jednak pre nedostatok spolupracovníkov, najmä z radov externých [...]“.¹⁵ V marci 1946 síce P. G. Bogatyriov funkciu predsedu NÚ formálne prijal,¹⁶ no nikdy ju fakticky nevykonával. Úlohy predsedu ústavu plnil jeho zástupca Andrej Melicherčík, ktorý však nebol zamestnancom SAVU. Nedostatok odborníkov bol v tomto období problémom celej SAVU a všetci vtedajší predsedovia ústavov boli externisti (Hudek, 2014a: 73). Ústav mal málo zamestnancov ešte i v roku 1949 (Ján Mjartan, 2006: 219), a preto už od začiatku svojej existencie prizýval na výskumy v teréne i na riešenie iných úloh externých spolupracovníkov a študentov.

Štátnym prevratom v roku 1948 nastolila komunistická strana jej monopol moci a ako štátnu ideológiu začala presadzovať marxizmus¹⁷ (Pešek, 2009: 13, 16).

9 Sovietsky etnograf, folklorista a teatrológ, ktorý v rokoch 1936 – 1939 prednášal na FiF UK (Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 43). V roku 1946 bol „predsedom Folklorovej komisie Národopisného ústavu Akadémie vied SSSR“ a viedol „folkloristickú stolicu Moskovskej univerzity“ (Ústredný archív SAV [ďalej ÚA SAV], fond Slovenská akadémia vied a umení [ďalej f. SAVU], škatuľa [ďalej šk.] 23, inventárne číslo [ďalej inv. č.] 63, spis 815/1946-II).

10 Moravský etnograf pôsobiaci v rokoch 1919 – 1933 na Ministerstve školstva a národnej osvety v Bratislave ako úradník pre oblasť ľudového a výtvarného umenia (Lidová kultúra 1: 240).

11 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 815/1946-II, list z 15. 1. 1946; tamže, šk. 40, inv. č. 119, spis 882/1946-II, Zápisnica zo IV. konferencie vedeckých ústavov SAVU.

12 Zrejme preto S. Kovačevičová uvádza 1. február 1946 ako dátum vzniku NÚ SAVU (Kovačevičová, 1994: 78).

13 V SAVU boli tri triedy: prvá Kultúrnovedná trieda, deliaca sa na filozofickú, historicko-jazykovednú, sociografickú a právnickú sekciu, druhá, Prírodovedno-technická trieda a tretia Umelecká trieda. Výskum prebiehal len v sekcii spoločenských vied. Prírodovedné, technické a lekárske ústavy existovali len v rovine plánov (Hudek, 2014a: 73 – 74).

14 ÚA SAV, fond Národopisného ústavu SAV [ďalej f. NÚ SAV], šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti Národopisného ústavu [z roku 1947]: 1.

15 Tamže.

16 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 994/1946-II, list P. G. Bogatyriova z 18. 3. 1946, adresovaný SAVU.

17 V súdobých prácach sa používalo aj označenie marxizmus-leninizmus, definovaný jeho teoretikmi ako „ucelený systém filozofických, ekonomických a sociálno-politických názorov, ktoré tvoria teoretický základ činnosti revolučných robotníckych strán, stratégie a taktiky boja proti kapitalizmu, za socialistickú revolúciu, za vybudovanie socialistickej spoločnosti“ (Encyklopédia Slovenska III.: 508). V texte používam označenie marxizmus, opierajúc sa o názor, že možno hovoriť len „o určitej forme marxizmu“. Marxizmus nemožno považovať za ucelenú teóriu alebo ideológiu, pretože v ňom existujú vedľa seba mnohé interpretácie Marxovho diela a teórie, ktoré naň v rôznej miere nadväzujú, prípadne ho sčasti kritizujú a niektoré si dokonca protirečia (WORSLEY, P. *Marx a Marxizm. Revised edition*. London and New York: Routledge, 2002, 1 – 9; citované podľa Ferencová, 2006: 105).

V slovenskom národopise sa to prejavilo jeho ideologizáciou – núteným zavádzaním marxizmu ako jediného správneho teoretického a metodologického východiska, ako súboru postupov prípravy a realizácie vedeckej práce i ako systému organizácie vedeckej inštitúcie. Vývoj vedy v štáte sa podriadil predstavám vládnej moci a jej snahám napodobniť sovietsky vzor. Prejavmi sovietskej ideológie bolo zavádzanie kolektivismu a plánovania. Vo vedeckom výskume, ktorý mal byť súčasťou štátneho plánu a mal sa zapojiť do prípravy prvej päťročnice, mohli pôsobiť len pracovníci ochotní podriať sa ideologickým požiadavkám nového režimu. Kľúčovým cieľom vládnej moci bolo dosiahnuť úplnú kontrolu každého aspektu vedeckej činnosti SAVU – od základných smerov výskumu až po publikačnú činnosť (Hudek, 2014a: 76, 80; Hudek, 2014b: 92). Keďže SAVU prijala program výchovy, resp. prevýchovy na zvýšenie počtu „socialistických vedeckých pracovníkov“, aj pracovníci NÚ museli študovať sovietsku literatúru a mesačne o tom v pracovných výkazoch informovať Správny sbor. Museli organizovať politické školenia a povinne sa na nich zúčastňovať. Svoju politickú angažovanosť v duchu marxistických ideí deklaroval NÚ po prvý raz v liste z mája 1949, ktorým SAVU – na podnet predsedu ústavu A. Melicherčíka – požiadala Povereníctvo školstva, vied a umení (ďalej PŠVU) o pridelenie J. Mjartana a A. Polonca do NÚ (Kiliánová – Popelková, 2010: 416).

Hoci zásadné zmeny vo fungovaní SAVU priniesol až začiatok 50. rokov (Hudek, 2014a: 77), NÚ sa priamo dotýkali už porady so zástupcami MS o organizácii vedeckej práce na Slovensku. V roku 1948 sa konali na Povereníctve školstva a osvety (ďalej PŠO). Podľa ich záverov sa mal NÚ premiestniť do Martina, kde by fungoval ako Národopisný ústav Matice slovenskej.¹⁸ Výsledky porád, ktoré sa mali týkať viacerých ústavov z prvej triedy SAVU, však akadémia odmietla.¹⁹

Zástupcovia MS rokovali 13. januára 1949 aj so SAVU. V súvislosti s existenciou NÚ odznel názor, „že národopisný výskum má sa v rámci celoštátnej organizácie preniesť na regionálne národopisné ústavy“. Na zasadnutí Správneho sboru SAVU 5. februára 1949 jej správca M. Bakoš konštatoval, že „celý slovenský národopis je pred reorganizáciou. Vec vyzerá tak, že Národopisný ústav SAVU bude asi zrušený“.²⁰ Správa SAVU listom z 24. marca 1949 požiadala predsedu NÚ, aby predložil odborné dôvody na existenciu alebo zrušenie pracoviska.²¹ Na zasadnutí 28. marca však Správny sbor rozhodol, že NÚ ostane v SAVU a prijal jeho organizačný štatút, ktorý vypracoval A. Melicherčík. Správny sbor skonštatoval, že po zániku NO MS²² je NÚ „jediným vedeckým

18 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis1046/48-II, Výsledky porád o organizácii vedeckej práce (13. 5. 1948, bez podpisu): 1, [pozri spis 1083/1948-II].

19 Tamže, spis. č. 1083/1948-II, list prednostu vedeckých ústavov SAVU zo 4. 6. 1948, adresovaný povereníkovi školstva a osvety Ladislavovi Novomeskému.

20 Tamže, spis 301/1949, Zápisnica zo zasadnutí Sboru predsedov.

21 Ak mal ústav ostať v SAVU, predseda mal vyhlásiť, „že beriete zodpovednosť za činnosť tohto ústavu, ako aj výkonnosť vedeckých síl v tomto ústave“ (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 699/1949).

22 Vedecké odbory MS boli zrušené k 1. 1. 1949 (Podolák, 2013: 22).

národopisným ústavom“ a treba ho dobudovať na „vrcholnú národopisnú inštitúciu“.²³

Otázka národopisného pracoviska sa však riešila aj na PŠVU. V apríli a júni 1949 komunikovalo so SAVU vo veci zriadenia Slovenského etnografického ústavu, pričom Povereníctvo žiadalo zaslať návrh A. Melicherčíka „na štatút Národopisného ústavu a iných návrhov tejto veci sa týkajúcich“.²⁴ Z dochovaného návrhu štatútu Slovenského etnografického ústavu vyplýva, že slovenská vláda mala záujem vytvoriť nové vrcholné národopisné pracovisko, ktoré by podliehalo priamo dozoru povereníctva, mimo SAVU.²⁵ Zámer sa nerealizoval.

V roku 1949 bol do funkcie riaditeľa menovaný J. Mjartan. Začal v nej pôsobiť od 1. septembra.²⁶ O jeho vymenovanie požiadal ešte v roku 1948 A. Melicherčík, keďže R. Žatko už od konca roka 1948 pracoval v Univerzitnej knižnici v Bratislave (Kiliánová – Popelková, 2010: 415). Funkciou predsedu NÚ dňa 21. decembra 1949 Správny zbor SAVU poveril A. Melicherčíka.²⁷ Na konci roka 1949 mal ústav teda stále iba dvoch interných pracovníkov – J. Mjartana a M. Kosovú-Kolečányi,²⁸ hoci pracovisko navrhovalo ich zvýšenie až na 16.²⁹

V polovici roka 1949 bola po IX. zjazde KSČ vytýčená tzv. generálna línia budovania socializmu, ktorá poukázala na nevyhnutnosť vychovať „inteligenciu triedne a ideologicky spätú s ľudom v duchu marxizmu-leninizmu“. Správny zbor SAVU konštatoval, že „starší pracovníci nedokážu rýchlo prejsť na pozície marxizmu-leninizmu“. Tí síce mohli ostať na pracoviskách, ale nastúpiť na ne mali predovšetkým mladí presvedčení marxisti (Hudek, 2014a: 81 – 82). Za zdroj budúcich pracovníkov NÚ považoval poslucháčov národopisu na FiF SU, ktorí boli združení v Kolektíve mladých etnografov.³⁰

Počet pracovníkov v NÚ začal reálne narastať až v nasledujúcom roku, aj keď prijímanie i zotrvanie vedeckých pracovníkov v SAVU bolo stále silnejšie podriadené úlohe vychovať v duchu marxizmu inteligenciu triedne a ideologicky spätú s ľudom (tamže).³¹ Od 1. januára 1950 nastúpila do NÚ ako asistentka

23 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 5, spis 1188/1949, NÚ SAVU – pracovný plán na rok 1949: 4. Spomenutý organizačný štatút NÚ nebol k dispozícii.

24 Tamže, inv. č. 1, spis 1791/1949, list PŠVU z 29. 6. 1949, adresovaný SAVU.

25 Tamže, spis 1791/1949, Návrh Štatútu Slovenského etnografického ústavu nedatované, neautorizované]). Pretože organizačná štruktúra NÚ SAVU i škála v ňom realizovaných aktivít od roku 1949 boli v súlade obsahom návrhu Štatútu, možno predpokladať jeho spojitost so spomenutým organizačným štatútom NÚ SAVU, ktorý vypracoval A. Melicherčík.

26 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 3.

27 Funkciou bol poverený od 1. 1. do 31. 12. 1950 (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis 3328/1949, poverenie pre A. Melicherčíka z 30. 12. 1949).

28 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Dr. Ján Mjartan [...] splnenie individuálneho pracovného plánu za rok 1950: 1.

29 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis. č. 2281/1949, NÚ – návrh na systemizáciu vedeckých miest NÚ z 10. 9. 1949.

30 Združenie viedla pracovníčka NÚ B. Barabášová [neskôr B. Filová] (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 5 – 6).

31 Od marca 1950 bolo obsadzovanie miest asistentov ústavov podriadené predbežnému súhlasu Vedeckej rady pri ÚV KSS (Klačka, 1994: 44).

S. Kovačevičová³² a 1. apríla sa stal pracovníkom NÚ aj A. Melicherčík,³³ poverený vedením folkloristickej sekcie.³⁴ Ako pomocná asistentka tu začala 1. októbra pracovať Božena Barabášová³⁵ a Andrej Polonec od 1. novembra ako asistent.³⁶ V októbri až decembri J. Mjartan okrem plnenia úloh riaditeľa viedol vydavateľstvo SAVU.³⁷

Vo februári 1950 vydalo vedenie SAVU obežník, v ktorom určilo požiadavky pre prácu vedeckých ústavov v roku 1950: mali „dospieť k jasnej ideologickej orientácii, založenej na marx-leninizme“, nachádzať účinnejšie formy práce, plánovať si bližšie a vzdialenejšie pracovné ciele, správne načasovať rozdelenie úloh. Pracovné plány mali byť zamerané na potreby súčasnej spoločnosti. V ústavoch sa mali uplatňovať kolektívne formy práce vrátane toho, že „každá práca sa musí kolektívne v ústave prediskutovať“. Správny zbor vyžadoval štúdium odbornej a ideologickej literatúry, čo sa malo „zračiť aj pri citáciách vo vedeckých prácach, aj v mesačných výkazoch“ pracovníkov. Predsedovia a riaditelia ústavov mali dbať na uplatňovanie marxistickej ideológie.³⁸ Uvedené zásady i formulácie sa v nasledujúcich rokoch v rozličnej forme objavovali v textoch pracovných plánov a správ, publikácií i vo vedecko-výskumných aktivitách NÚ.

V máji 1950 generálny tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Slovenska (ďalej ÚV KSS) Štefan Baštovanský na IX. zjazde KSS určil pre oblasť kultúrnej a vednej politiky ako hlavné úlohy prekonanie nepriateľských ideológií a individualizmu v prospech metód kolektívnej práce, osvojenie si plánovitej vedeckej činnosti, riešenie „veľkých aktuálnych otázok nášho života“, a to na základoch ideológie marxizmu-leninizmu a uplatňovaním kritiky a sebakritiky vo vedeckej práci. Preto vedenie SAVU prikázalo povinnú sebakritiku predsedov i riaditeľov ústavov a nariadilo prerobiť pracovné plány ústavov podľa uznesení zjazdu. Podľa rezolúcie SAVU bol prvoradou úlohou boj proti buržoáznemu nacionalizmu, ktorý nadradoval slovenské národné záujmy nad triedne záujmy proletariátu. Vzorom a prvoradým spojencom slovenskej vedy mala byť sovietska veda (Hudek, 2014a: 82).

Pracovníci NÚ sa analýze záverov IX. zjazdu KSS venovali na pracovnej porade v dňoch 26. a 27. júla 1950. Zápisnica z nej uvádza, že NÚ v zmysle referátov V. Širokého³⁹ a Š. Baštovanského prepracoval svoj pracovný program.⁴⁰

32 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 6.

33 Tamže.

34 Do jeho nástupu ho v tejto funkcii zastupovala M. Kosová (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 159/1950, Zápisnica z pracovnej porady 12. 1. 1950).

35 S cieľom „rozšíriť a vybudovať folkloristickú sekciu NÚ“ a získať „vedecký dorast do oddelenia folklóru z Prahy (Božena Barabášová, žiačka Chotkova)“ ju navrhol prijať A. Melicherčík (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2208/1950, Zápisnica pracovnej porady 19. 5. 1950: 4). Nastúpila ako študentka FIF UK v Prahe. Štúdium ukončila 30. 6. 1952 (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Božena Barabášová: Výkaz práce za rok 1952: 1).

36 Tamže, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 3.

37 Tamže, inv. č. 10, Dr. Ján Mjartan. [...] splnenie individuálneho pracovného plánu za r. 1950: 2.

38 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis 489/1950, Obežník č. 3/1950.

39 V roku 1950 bol Viliam Široký predsedom KSS (Encyklopédia Slovenska V.: 702).

40 *Plán úloh a práce Ústavu na III. štvrtrok 1950* začal platiť už v júli t. r. (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2515/1950).

Za základnú úlohu považoval boj s buržoáznym nacionalizmom a reakčnými ideológiami. Preto bolo nutné vyrovnať sa na základe marxizmu „s teóriou migračnou [...], s otázkou vplyvológie [...], zdôrazniť problém tvorivých fondov v našom ľude [...], vysporiadať sa s otázkou funkčného štrukturalizmu [...], s idealistickým evolucionizmom a najmä buržoáznym nacionalizmom“. Pracovisko zároveň deklarovalo, že vedný odbor prebuduje „na základe marx-leninizmu za pomoci vysokovyninutej sovietskej etnografickej vedy“. Na návrh predsedu NÚ A. Melicherčíka sa prijala zásada plánovať výskumy „každoročne na troch centrách Slovenska, aby sa takto dosiahlo pevných centier pre ďalšie výskumy individuálne alebo kolektívne“.⁴¹

Od októbra 1950 bolo spolu s predsedom Správy SAVU, ktorým sa stal L. Novomeský,⁴² vymenovaných aj jej 11 členov (Klačka, 1994: 44), ktorí mali zastupovať jednotlivé vedené odbory: pre národopis (a históriu súčasne) to bol Miloš Gosiorovský.⁴³ Veľkú pozornosť venovala Správa SAVU plánom práce na rok 1951. Museli obsahovať ideologickú časť, ktorá objasňovala, ako plánovaná úloha prispeje k prekonaniu zvyškov buržoáznej ideológie i metodológie, a zoznam sovietskej a domácej literatúry i pokrokovej literatúry z iných ľudovodemokratických štátov, určenej na štúdium (Hudek, 2014a: 83). Takto koncipovaný plán NÚ na rok 1951 vypracovali 7. septembra 1950 A. Melicherčík a J. Mjartan (Kiliánová - Popelková, 2010: 417). Jeho „generálnu líniu“ tvoril „sústavný boj proti zvyškom buržoáznej ideológie“.⁴⁴ Už pri rokovaní o obsahu plánu na pracovnej porade NÚ 4. septembra A. Melicherčík zdôraznil, že „prvoradou úlohou [...] je vedecké formulovanie národopisu na základe marx-leninizmu [...], aby sa čo najviac priblížil k pokrokovej sovietskej etnografii“.⁴⁵

V roku 1950 bol L. Novomeský obvinený z buržoázneho nacionalizmu i zo sympatií k ľudáctvu a neskôr zatknutý. Za nového predsedu SAVU vymenovalo PŠVU od apríla 1951 Leva Hanzela⁴⁶ (Klačka, 1994: 45). Komisia PŠVU po kádrových

41 Tamže, spis 2675/1950, Zápisnica z pracovnej porady 27. a 28. 6. 1950.

42 PhDr. h. c. Ladislav Novomeský, publicista, politik, básnik (1904 - 1976), od roku 1924 patril k hlavným predstaviteľom skupiny okolo časopisu DAV, hlásiacej sa k marxizmu a politike KSČ (člen od roku 1925). Podieľal sa na príprave programu vlády v roku 1945, od roku 1946 povereník Slovenskej národnej rady pre školstvo a osvetu i predseda MS (do roku 1950). Ako jeden z mála politikov sa angažoval vo veci vymenovania prvých akademikov SAVU. Na IX. zjazde KSS v máji 1950 obvinený z buržoázneho nacionalizmu a sympatií k ľudáctvu a odvolaný z funkcií. V októbri poverený vedením SAVU, do činnosti ktorej mal previesť závery zjazdu. Zatknutý v roku 1951, odsúdený v roku 1954 a preto bolo jeho meno z dejín SAVU vymazané (Encyklopédia Slovenska IV.: 126 - 128; Hudek 2014a: 73 - 74, 78 - 79, 83, 85).

43 Bol autodidaktom, ktorý absolvoval stranícku prípravku a v roku 1951 bol menovaný profesorom histórie (Hudek, 2014a: 86), v rokoch 1951 - 1953 bol tajomníkom ÚV KSS (Encyklopédia Slovenska II.: 175).

44 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 288/1951, Pracovný plán na rok 1951: 1.

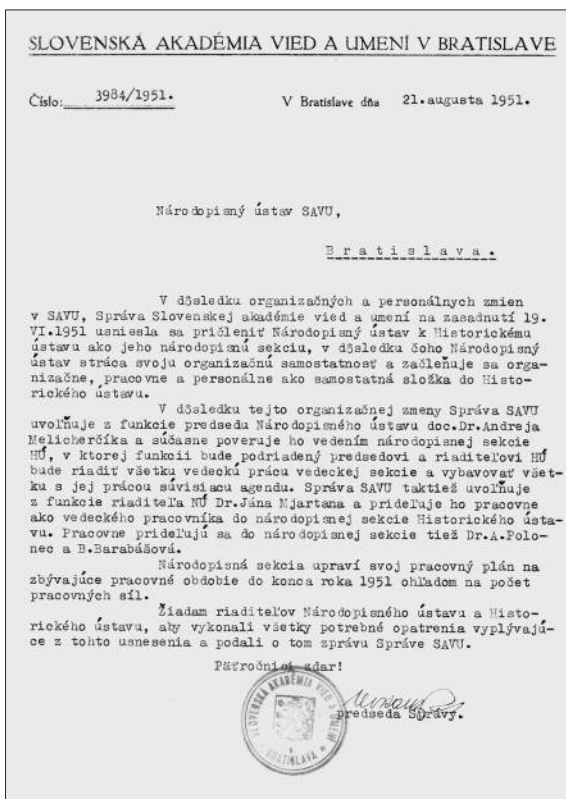
45 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 3478/1950, Zápisnica pracovnej porady 4. 9. 1950: 4.

46 Univ. prof. doc. Lev Hanzel, filozof, publicista (1914 - 1998), v rokoch 1935 - 1938 študoval na lekárskej fakulte UK. Od roku 1937 člen KSČ, redaktor komunistických časopisov, v rokoch 1945 - 1950 pracovník ÚV KSS a riaditeľ jeho ústrednej straníckej školy. Ako predseda SAVU (od roku 1951) mal cieľ očistiť ju kádrovými previerkami od nespoľahlivých pracovníkov, ostatných prevychovať v duchu marxizmu a prostredníctvom mladých vedcov v nej presadiť marxistické metódy práce. Bol zástancom vybudovania novej československej akadémie na marxistických základoch. Vo funkcii pôsobil do marca 1952 (Encyklopédia Slovenska II.: 228; Klačka, 1994: 45; Encyclopaedia Beliana, 2007: 498; Hudek 2014a: 84 - 86).

previerkach rozdelila pracovníkov SAVU do troch skupín: ideologickí nepriatelia, vedecky bezcenní pracovníci a pracovníci, ktorí sa snažili preorientovať. Medzi 14 prepustenými vedeckými pracovníkmi boli aj dve pracovníčky NÚ – M. Kosová a S. Kovačevičová. Prepustené boli na základe § 20 zák. č. 66/ 1950 Zb. ako nepriateľky ľudovodemokratického zriadenia (Kovačevičová, 1994: 77; Hudek, 2014a: 83 – 84).

Zásadná zmena v inštitucionálnom vývoji NÚ SAVU nastala v roku 1951. Vedenie SAVU sa „rozhodlo zrušiť NÚ ako samostatný ústav a prideliť ho Historickému ústavu ako samostatnú etnografickú sekciu“, ako o tom na porade v NÚ 22. augusta informoval Ā. Melicherčík.⁴⁷ V oficiálnom liste z 21. augusta bolo uvedené, že „Správa SAVU na zasadnutí 19. 6. 1951⁴⁸ uzniesla sa pričleniť Národopisný ústav k Historickému ústavu ako jeho národopisnú sekciu, v dôsledku čoho Národopisný ústav stráca svoju organizačnú samostatnosť a začleňuje sa organizačne, pracovne a personálne ako samostatná zložka do Historického ústavu.“⁴⁹ S pričlenenou národopisnou sekciou (ďalej NS HÚ) začal Historický ústav fungovať od 1. septembra 1951.⁵⁰

Podľa listu sa zmena udiala „v dôsledku organizačných a personálnych zmien v SAVU“.⁵¹ Dochovaný koncept listu však obsahuje širšie zdôvodnenie. Podľa neho Správa SAVU rozhodla aj preto, „že v blízkej budúcnosti niet výhľadov na získanie ďalších ved. pracovníkov, schopných vedecky pracovať v du-

List predsedu Správy SAVU Leva Hanzela z 21. 8. 1951 o zrušení Národopisného ústavu SAVU adresovaný NÚ SAVU (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, spis 3984/1951).

47 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, Zápisnica napísaná na porade NÚ dňa 22. 8. 1951: 1 – 2.

48 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 32 zápisnicu zo zasadnutia neobsahovala.

49 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, spis 3984/1951, list z 21. 8. 1951 o pričlenení NÚ k HÚ SAVU.

50 ÚA SAV, f. HÚ SAV, šk. 1, inv. č. 9/IV, Zpráva o činnosti HÚ SAVU za rok 1951: 1.

51 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, spis 3984/1951, list z 21. 8. 1951 o pričlenení NÚ k HÚ SAVU.

chu marx-leninizmu v národopise [...]“.⁵² Povedané slovami L. Hanzela o celej SAVU (Hudek, 2014a: 86), bol teda NÚ považovaný za pracovisko trpiace vážnymi ideologickými nedostatkami. A to napriek tomu, že nová Správa SAVU v októbri 1950 hodnotila pracovný plán NÚ na rok 1951 ako „správny a reálne postavený [...], lebo rieši konkrétne problémy súčasnosti, zavádza kolektívne formy práce a objasňuje tvorivé a pokrokové prvky ľudu a pritom ponecháva na uspokojenie osobných záujmov pracovníkov aj osobitné štúdie“.⁵³ Podľa vtedajšieho riaditeľa J. Mjartana zrušením NÚ prejavilo vedenie SAVU snahu „likvidovať najmä vlastivedné ústavy akadémie, hoci práve tieto prichádzali takrečeno do denného styku s masami pracujúcich tak v poľnohospodárstve, teda na dedinách, ako aj v priemysle“ (Ján Mjartan, 2006: 222). Z pohľadu pracovníkov bola strata samostatnosti NÚ vnímaná ako „nepochopenie poslania národopisnej vedy v súčasnej spoločnosti bývalými vedeniami SAVU. Namiesto pomoci zbaviť národopis pozostatkov buržoázných ideológií, bola tendencia národopis ako celok zlikvidovať.“⁵⁴ Zredukovanie pracoviska bolo chápané aj ako „necitlivý zásah vtedajších zodpovedných pracovníkov SAVU, ktorí nelenže nechápali potreby slovenskej kultúry, ale dokonca výskum jej etnickej špecifiky považovali za prejav buržoázneho nacionalizmu“ (Horváthová, 1973: 170 - 171).

Postup vedenia SAVU voči NÚ možno označiť za konkrétny krok na likvidáciu buržoázneho nacionalizmu, s ktorým bolo pracovisko podľa vedenia Akadémie i orgánov KSS historicky späté. Tento názor potvrdzuje kreovanie príspevku o aktuálnych úlohách národopisu do týždenníka ÚV KSS pre politiku a kultúru *Nové slovo*. Na porade na kultúrno-propagačnom oddelení ÚV KSS „u s.[úduhu] Hanzela“ bol ako jeho autor navrhnutý Otakar Nahodil.⁵⁵ Po dodaní príspevku s názvom *Základní úkoly naší národopisné vědy* ho redakcia upozornila: „[...] kde hovoríš o nacionalistickom zameraní buržoázneho čl. národopisu, nutne sa žiada zmienka o buržoázno-nacionalistickom zameraní slovenského národopisu“.⁵⁶

V súvislosti s transformáciou NÚ SAVU na NS HÚ SAVU bol A. Melicherčík uvoľnený z funkcie predsedu NÚ a poverený vedením sekcie. V tejto funkcii bol podriadený predsedovi i riaditeľovi HÚ. Dovedajší riaditeľ NÚ J. Mjartan bol z funkcie uvoľnený a do NS bol - rovnako ako B. Barabášová a Ā. Polonec - pridelený ako vedecký pracovník.⁵⁷ Na konci roka 1951 pôsobili v NS okrem spomenutých pracovníkov ako vedecké pomocné sily aj študentky národopisu Emí-

52 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 3894/1951.

53 Tamže, spis 3472/1950, Pracovný plán na rok 1951. Kladne boli zhodnotené plány NÚ a Jazykovedného ústavu (Klačka, 1994: 44).

54 ÚA SAV, RO SAV I., šk. 1024, inv. č. 3141, Zpráva o činnosti NÚ SAV za roky 1953 - 1958: 4.

55 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 15, list redakcie *Nového slova* z 26. 4. 1951. Nahodil bol český etnograf, religionista, sociológ a kulturológ. Jednou z oblastí jeho vedeckého pôsobenia v 50. rokoch bola kritika nemarxistických smerov a metód v národopise a presadzovanie sovietskeho národopisu (Lidová kultura 1: 154).

56 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 15, list redakcie *Nového slova* z 27. 9. 1951.

57 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, spis 3984/1951, list z 21. 8. 1951 o pričlenení NÚ k HÚ SAVU.

lia Čajánková a Jarmila Pátková.⁵⁸ V nasledujúcom roku bol od 1. júna ako pracovník NS prijatý Ján Podolák,⁵⁹ v októbri 1952 E. Čajánková.⁶⁰

Aj v nových podmienkach si NS zachovala relatívnu samostatnosť. Umožnilo to vedenie HÚ SAVU (Horváthová, 1973: 171), ktoré „ponechalo Národopisnej sekcii dosť širokú samostatnosť vo všetkých zložkách činnosti“ (Ján Mjartan, 2006: 222). Potvrďuje to aj pohľad na organizačnú štruktúru HÚ. V marci 1951 ho tvorilo päť sekcií⁶¹ a v auguste po pripojení národopisného pracoviska sa „členil na sekcii historickú a sekcii národopisnú“.⁶² Mali rovnocenné postavenie, ktoré si NS ako súčasť HÚ zachovala minimálne do polovice roku 1952.⁶³ Samostatnosť NS sa prejavovala najmä v príprave a plnení pracovných úloh, pri tvorbe návrhov rozpočtu a pod.⁶⁴

Nepochybné práve intenzívny kontakt pracovníkov NS s historikmi posilnil význam historickej metódy v národopisnom bádani, čo v ďalšom období prispelo k chápaniu národopisu ako historickej disciplíny. Podľa J. Mjartana sa v NÚ začiatkom 50. rokov v NÚ vychádzalo z „postulátu, že národopis je historická veda, pri výskumoch sa vyslovila zásada, že sa musia robiť historicky, že musia skúmať ľudovú kultúra v jej historickom vývine, objasňovať jej genézu a vývinový proces s hlavným zreteľom na hospodársku štruktúru jej nositeľov.“ (Ján Mjartan, 2006: 228). Na potrebu prepomenia národopisného a historického výskumu poukazoval napríklad plán folkloristických výskumov na rok 1951⁶⁵ i neskoršia koncepcia výskumu ľudovej kultúry na Spiši (Žakarovce a okolie) „na družstevnej dedine“.⁶⁶

V roku 1952 sa začala pripravovať zásadná zmena v organizácii vedy v Československu – vznik Československej i Slovenskej akadémie vied (ďalej ČSAV a SAV).⁶⁷ V marci 1952 bol vymenovaný nový Správny zbor SAVU, ktorý mal odstrániť jej ideologické nedostatky, zlepšiť organizáciu výskumnej činnosti ústavov a pripraviť zriadenie ČSAV a SAV. V októbri prevzala vedenie SAVU Ko-

58 Tamže, inv. č. 8, B. Plán národopisnej sekcie: 3-6.

59 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Ján Podolák: Zpráva o plnení pracovného plánu za rok 1952: 1.

60 Tamže, inv. č. 21, Emília Čajánková.

61 I. sekcia (pre najstaršie dejiny), II. sekcia (pre slovenské dejiny obdobia feudalizmu a prechodu ku kapitalizmu), III. sekcia (pre najstaršie dejiny – obdobie predfeudálne), IV. (archívno-dokumentačná) sekcia, V. (bibliografická) sekcia (ÚA SAV, f. HÚ SAV, šk. 1, inv. č. 7/III).

62 ÚA SAV, f. HÚ SAV, šk. 1, inv. č. 9/IV, Zpráva o činnosti HÚ SAVU za rok 1951: 7.

63 Tamže, šk. 1, inv. č. 10/IV, Zpráva o činnosti HÚ za prvý polrok 1952: 2. Údaje o situácii v ďalšom období neboli k dispozícii.

64 Napríklad NS HÚ SAVU – Návrh na rozpočet na rok 1953 (tamže, inv. č. 8/III, spis 398/1952), NS HÚ – pracovný plán na rok 1952 (tamže, inv. č. 7/III).

65 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade [...] 5. 12. 1950: 1 – 2.

66 V roku 1953 už samostatný Národopisný kabinet SAV (o jeho vzniku pozri ďalej) požiadal HÚ SAV, aby do svojho plánu zaradil „historický výskum oblastí“, v ktorých sa bude robiť národopisný výskum (ÚA SAV, f. HÚ SAV, šk. 13, inv. č. 106/III, spis 465/1953, list NK SAV z 11. 6. 1953, adresovaný HÚ SAV).

67 Príprava zákona o ČSAV sa začala už v roku 1946. Zámer vybudovať ČSAV ako centrálnu vedeckú inštitúciu podľa vzoru Všeľvázovej akadémie vied Zväzu sovietskych socialistických republík bol oživený už v roku 1950. ČSAV mala byť ekvivalentom celosovietskej akadémie a SAV jej mala byť ako národná akadémia podriadená (Hudek, 2014a: 74 – 76, 85 – 86). Zákon č. 52/1952 Zb. o ČSAV bol prijatý 29. októbra 1952 (Encyklopédia Slovenska I.: 375).

misia Zboru povereníkov, ktorej predsedom bol Ondrej Pavlík (Klačka, 2014: 93 – 95).

Ďalšia zmena organizačnej formy národopisného pracoviska SAVU nastala v novembri 1952, keď sa ho Komisia Zboru povereníkov rozhodla obnoviť ako samostatný Národopisný kabinet SAVU (ďalej NK).⁶⁸ Zaradený bol do prvej z piatich sekcií pripravovanej SAV, do sekcie spoločenských vied. Na základe nových pravidiel SAV (Klačka, 2014: 97 – 98) sekcia spoločenských vied koncom roka schválila Vedeckú radu NK. Tvorili ju predseda J. Mjartan a členovia R. Bednárík, A. Melicherčík, M. Markuš a F. Poloczek.⁶⁹ Od novembra 1952 „zastupoval funkciu vedúceho NS“ (vlastne už NK) J. Mjartan,⁷⁰ pretože A. Melicherčík odišiel na FiF SU.

V roku 1953 bol NK začlenený do SAV, ktorá vznikla zákonom schváleným Slovenskou národnou radou 18. júna 1953 (tamže: 99). O vstupe NK do SAV rozhodlo jeho Predsedníctvo na V. zasadnutí dňa 22. septembra 1953 uznesením č. VII. Následne I. valné zhromaždenie SAV 9. novembra 1953 konštatovalo, že „jednomyseľne prijíma písomne predložený návrh: Súhlasí s prevzatím z bývalej Slovenskej akadémie vied a umení [...] Národopisného kabinetu [...]“, ktorý sa stal súčasťou Sekcie spoločenských vied SAV.⁷¹ Rovnakými uzneseniami bol za jeho riaditeľa menovaný J. Mjartan (Gažová, 2014a: 596). Ešte v prvej polovici roka 1953 budúci predseda SAV O. Pavlík poveril J. Mjartana, aby „sa postaral o rozšírenie kabinetu na ústav a prijatie mladých aj starších pracovníkov“ (Kovačevičová, 1994: 78). V roku 1953 boli do NK prijaté Viera Brychtová (neskôr Nosáľová) a Elena Bošková (neskôr Prandová; Vedeckí pracovníci, 2006: 15).

Štruktúra pracoviska

Štruktúru pracoviska tvorili dve skupiny organizačných útvarov: komisie a sekcie s oddeleniami. Komisie začali vznikať v roku 1949 na základe nariadenia Správneho zboru SAVU.⁷² Ich kreovanie NÚ zdôvodňoval tým, že umožňovali „dôkladnejšie zvládnutie pracovných úloh“ a spolupracovať s odborníkmi z iných vedeckých ústavov, vysokých škôl i „s učiteľmi na III. stupni“.⁷³ Aktivity komisií, ktoré mali okrem vedeckej aj výraznú aplikačnú a popularizačnú povahu, boli prepojené s činnosťou sekcií a oddelení, v škále ktorých sa odrážala šírka objektu vedeckého záujmu pracoviska, ale i jeho personálne možnosti.

Od roku 1949 v NÚ pracovala Bibliografická komisia. Jej vedúcou bola M. Ko-

68 Publikácia *Dejiny Slovenskej akadémie vied* nesprávne uvádza, že išlo o obnovenie činnosti kabinetu (Gažová, 2014a: 595). Podľa S. Kovačevičovej „došlo [...] k vzkrieseniu národopisného pracoviska v podobe Národopisného kabinetu SAVU“ dňa 16. 12. 1952 (Kovačevičová, 1994: 78).

69 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 4, Zápisnica z pracovnej porady NK 8. 12. 1952: 2.

70 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Ján Mjartan: Výkaz práce za rok 1952: 2.

71 ÚA SAV, RO SAV I., šk. 3, inv. č. 171, Zápis z Valného zhromaždenia SAV dňa 9. 11. 1953: 14.

72 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis 3354/1949, Obežník z 28. 12. 1949.

73 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 6.

74 Tamže, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 7.

sová-Kolečányi.⁷⁴ V tom istom roku tu bola už aj Dotazníková komisia, ktorú viedol A. Melicherčík.⁷⁵ Zostavenie „dôkladného a vyčerpávajúceho dotazníka, podľa ktorého široký okruh spolupracovníkov bude môcť spoľahlivo pracovať v teréne [...]“, malo byť prvým krokom prác „pre atlas slovenskej ľud. kultúry“.⁷⁶ Ako tretia pôsobila v roku 1949 v NÚ Komisia pre súpis muzeálnych objektov. Išlo o predmety zo zbierok múzeí, „ktoré sa nachodia mimo Slovenska“. Pri súpise sa mali predmety aj fotografovať.⁷⁷

V roku 1950 boli vytvorené ďalšie komisie a Sbor pre výskum ľudového tanca a hudobnej kultúry,⁷⁸ neskôr uvádzaný ako Sbor pre výskum ľudových tancov.⁷⁹ Podľa Povereníctva informácií a osvety (ďalej PIO) sa NÚ mal stať na Slovensku centrom pre výskum ľudového tanca.⁸⁰ V Sbere, ktorý viedol A. Melicherčík, boli zástupcovia Slovenského ľudového umeleckého kolektívu (ďalej SLUK), Československého rozhlasu, Dokumentárneho filmu, Štátneho konzervatória, PIO, MS a spočiatku i Štátneho ústavu pre ľudovú pieseň (ďalej ŠŮLP).⁸¹ Podľa Melicherčíka nebolo úlohou Sboru „podrobné, genetické osvetľovanie tanca“, ale mal „výskumom zistiť statický prierez“ súdobej tanečnej kultúry na Slovensku. Taktiež mal vypracovať jednotné názvoslovie a spôsob zápisu tanca.⁸²

So Sborom bola úzko prepojená činnosť Komisie pre výskum ľudových tancov, ktorá mala za úlohu pripraviť novú metódu zaznamenávania ľudových tancov „pomocou filmu a nahrávacej aparatury“.⁸³ Zároveň mala „zaistiť ideove jednotný postup národopisných súborov“, čo sa realizovalo poradami s inštitúciami,⁸⁴ ktorých aktivity boli spojené s danou problematikou. Referentkou komisie bola B. Barabášová.⁸⁵

Na pracovnej porade 19. mája 1950 NÚ navrhol založiť Komisiu pre ľudovú pieseň. Správnemu zboru SAVU založenie odôvodnil tým, že pri výskume Slovenska musí „zachycovať a študovať z národopisného hľadiska“ aj ľudovú pieseň. Nemalo ísť však o súpis, ale o štúdium vývinu, významu a funkcie piesní.

75 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, Zápisnica o výročnej pracovnej porade [...] 8. 1. 1951: 6.

76 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, Vedecké ústavy SAVU – návrh na rozpočet na rok 1950: 4 – 5. V roku 1950 boli vypracované návrhy dotazníkov na výskum výročných zvykov, zvykov pri narodení a pohrebe, na výskum ľudového kroja, modrotlačie, ľudového ornamentu i na spracovania ľanu, konopí a vlny. Z maďarčiny bol preložený dotazník „o právnom zvykosloví“ (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 6.) V roku 1951 bol zostavený a rozmnožený „dotazník o ľudovej architektúre“ (tamže, inv. č. 11, NÚ – zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 7). Niektoré dotazníky sú uložené tamže, šk. 1, inv. č. 6.

77 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, Vedecké ústavy SAVU – návrh na rozpočet na rok 1950: 4 – 5.

78 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, spis 1048/1950, Zápisnica o ustanovujúcej porade Sboru [...] 16. 3. 1950: 1.

79 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 7.

80 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, list PIO z 22. 2. 1950, adresovaný NU SAVU.

81 Spolupráca so ŠŮLP sa neskôr presunula do Komisie pre ľudovú pieseň.

82 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, spis 1048/1950, Zápisnica o ustanovujúcej porade [...] 16. 3. 1950: 1 – 2.

83 Touto metódou mala pracovať nielen folkloristická sekcia NÚ, ale aj pracovníci v Hudobnovednom ústave SAVU a v SLUK-u.

84 Československý zväz mládeže, Slovenské gramofónové závody, SLUK, Vedecko-populárny film, organizátori Slavností ľudového zpevu a tance v Strážnici.

85 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2208/1950, Zápisnica pracovnej porady dňa 19. mája 1950: 3; ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, NÚ – zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 7.

Vedením tejto komisie bol poverený externý spolupracovník NÚ František Poloczek.⁸⁶

Na spomenutej porade bolo navrhnuté aj vytvorenie Muzeálnej komisie s cieľom zabezpečiť kontakt s národopisnými oddeleniami múzeí na Slovensku, pomáhať pri ich budovaní, resp. pri preinštalovaní ich expozícií.⁸⁷ Komisia mala – a to aj po teoretickej stránke – pomáhať pri rozvoji národopisnej muzeológie a spolupracovať pri vydávaní *Časopisu Muzeálnej slovenskej spoločnosti* ako odborného muzeologického periodika. Za vedúceho komisie bol určený A. Polonec.⁸⁸ V marci 1951 komisia navrhla spoluprácu Slovenskému sväzu múzeí, ktorá bola prijatá aj zo strany PŠVU, a sformulovala požiadavku budovať vo všetkých múzeách na Slovensku národopisné oddelenia.⁸⁹

V roku 1950 pracovala v NÚ aj Komisia pre výskum ľudového staviteľstva⁹⁰ a v apríli 1951 bola ustanovujúca porada Komisie pre výskum ľudovej architektúry.⁹¹ Za jej vedúceho bol určený A. Polonec.⁹² Komisia mala robiť „výskum ľudovej architektúry, podmienok jej ďalšieho rozvoja a možností jej využitia pre súčasné staviteľstvo“. V NÚ mala budovať archív ľudového staviteľstva. Spolupracovala s Katedrou pre ľudové staviteľstvo a s Katedrou architektúry na Vysokej škole technickej v Bratislave.⁹³

Národopisný ústav vytváral komisie aj na plnenie úloh v rámci spolupráce s inštitúciami v zahraničí. V júli 1951 navrhol Správe SAVU zriadiť v spojitosti s „otázkou kultúrnej spolupráce československo-maďarskej“ Komisiu národopisnú a Komisiu muzeálnu. Prvá mala byť zameraná na etnografiu a folkloristiku, druhá na „všeobecné a špeciálne otázky muzeologické“. Ich aktivity mali zahŕňať výmenu publikácií, vedecké kontakty, vydávanie prameňov i vzájomné študijné pobyty.⁹⁴

V práci komisií sa orientácia národopisu na marxizmus prejavila dvoma spôsobmi. Prvým bolo prehodnotenie názorov na úlohy a smerovanie komisií. Napríklad v apríli 1951 na porade Komisie pre výskum ľudového staviteľstva A. Melicherčík odsúdil predošlé teoretické prístupy a konštatoval, že „charakter ľudového staviteľstva v prvom rade určovali výrobné procesy“, ktoré sa vo feuda-

86 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2208/1950, Zápisnica pracovnej porady dňa 19. mája 1950: 3; tamže, spis 1980/1950, list NÚ z 26. 5. 1950, adresovaný Správnemu zboru SAVU.

87 Komisia si stanovila úlohu pripraviť „ideový plán, podľa ktorého prevedie sa inštalácia národopisných oddelení jednotlivých múzeí“ (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, Zpráva o plnení plánu na 1. polrok 1951: 9).

88 Nebol však ešte pracovníkom NÚ a do 1. novembra 1950 ju viedol J. Mjartan (tamže, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 7).

89 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, Zápisnica z porady Muzeálnej komisie 7. 3. 1951: 1 – 2.

90 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 7.

91 Bolo to pravdepodobne 13. 4. 1950 (tamže, inv. č. 11, Komisia pre výskum... – zpráva o terénnom výskume: 1). Vzťah dvoch uvedených komisií nie je jasný.

92 Tamže, NÚ – zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 7.

93 Tamže, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 7; tamže, inv. č. 11, NÚ – Zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 7.

94 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 2834/1951, NÚ – kultúrne styky československo-maďarské, návrh komisií.

lizme a kapitalizme líšili.⁹⁵ V roku 1952 bola činnosť komisie utlmená „pre naliehavejšie úlohy“, akými boli výskum družstevnej dediny a kritické prehodnotenie vývoja slovenskej etnografie a folkloristiky.⁹⁶

Druhým prejavom teoreticko-metodologických zmien bolo kreovanie nových komisií. Tak mali podľa plánu práce na rok 1952 v NS HÚ SAVU okrem už existujúcej Komisie pre výskum ľudovej architektúry i Bibliografickej komisie⁹⁷ pracovať aj Komisia pre výskum života a kultúry slovenského ľudu za feudalizmu a kapitalizmu⁹⁸ a Komisia pre výskum kultúry družstevnej dediny a života a kultúry robotníckej triedy.⁹⁹

Druhá skupina organizačných útvarov NÚ - sekcie a oddelenia - začala podľa dostupných údajov vznikáť v roku 1950. Etnografickú sekciu viedol J. Mjartan, ktorý mal „na starosti materiálnu kultúru a oddelenie pre zvykoslovie“. Oddelenie pre výskum ľudového kroja viedla S. Kovačevičová. Folkloristickú sekciu viedol A. Melicherčík. Zároveň bol vedúcim oddelenia pre výskum ľudového tanca a divadla. Oddelenie pre výskum ústnej prozaickej slovesnosti viedla M. Kosová.¹⁰⁰ Z údajov v správe o činnosti ústavu v roku 1950 vidieť, že počet oddelení v každej sekcii sa do konca roka zmenil. Etnografickú sekciu (vedúci J. Mjartan) tvorili oddelenie pre ľudový textil (vedúca S. Kovačevičová), oddelenie pre zamestnanie ľudu (vedúci A. Polonec) a oddelenie pre zvykoslovie (vedúci J. Mjartan). Vo folkloristickej sekcii (vedúci A. Melicherčík) bolo iba oddelenie pre výskum ústnej prozaickej slovesnosti (vedúca M. Kosová).¹⁰¹

Vývoj folkloristickej sekcie NÚ bol spojený s riešením celkovej koncepcie výskumu ľudových piesní, tancov a hudby v SAVU. Vo februári 1950 J. Mjartan informoval vedenie SAVU, že PIO požiadalo NÚ, aby robil a riadil výskum ľudových tancov a za týmto účelom vytvoril „osobitný sbor“. Mal aj „organizovať slovenské ľudové hudobné sbory a pripravovať festival slovenskej ľudovej hudby“. Podľa návrhu z porady predsedu vedeckých ústavov SAVU a riaditeľa NÚ „účelnejšie by bolo zriadiť pri SAVU osobitný hudobnovedný ústav“ (ďalej HvÚ), ktorý by mal „pestovať aj tzv. vysokú hudbu a štúdium hudobnej vedy“.¹⁰² Komisia pre vedecké ústavy dňa 1. marca 1950 ale vyslovila názor, že „ústavy SAVU majú sa orientovať na vlastivedný výskum. Slovenská ľudová kultúra tvorí jednotný celok a ako taká má byť skúmaná celistvo v rámci Národopisného ústavu“.¹⁰³

95 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, Zápisnica z prvej porady Komisie pre výskum staviteľstva 13. 4. 1951: 1 - 2.

96 Tamže, inv. č. 4a, Zápisnica z porady NK 3. a 5. 1. 1952 [správne 1953].

97 Po nútenom odchode M. Kosovej v roku 1951 ju mali viesť J. Pátková a E. Čajánková a spolupracovať s ňou mali študenti národopisu.

98 Komisia sa však neuvtorila (tamže, inv. č. 4a, B. Plán národopisnej sekcie: 2; tamže, inv. č. 7/III, NS HÚ - pracovný plán na rok 1952).

99 Viedli ju B. Barabášová a J. Mjartan (tamže, inv. č. 8, B. Plán národopisnej sekcie: 6 - 7, 10).

100 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 7.

101 Tamže, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 4.

102 Hudobnovedný ústav SAVU síce vznikol už v roku 1943, ale od 1. júna 1946 do októbra 1950 prakticky neexistoval (Gažová, 2014a: 596).

103 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 697/1950.

No Správny sbor HvÚ nezriadil a odbor pre výskum ľudovej hudby a tanca sa mal vytvoriť v oddelení folkloristiky v NÚ. Preto NÚ navrhol pričleniť k sebe ŠÚLP i s majetkom a z jeho pracovníkov mala v ústave vzniknúť komisia pre výskum ľudovej piesne a tanca.¹⁰⁴ To sa však nestalo, no v NÚ boli založené – už spomenuté – Sbor pre výskum ľudového tanca a hudobnej kultúry, Komisia pre ľudovú pieseň i Komisia pre výskum ľudových tancov.

Pričlenenie pracoviska k HÚ v polovici roka 1951 znamenalo útlm činnosti jeho sekcií a posilnenie významu komisií, ktorých činnosť umožňovala naďalej zapájať do výskumnej práce externých spolupracovníkov a študentov.¹⁰⁵ Návrat k členeniu pracoviska na sekcie a oddelenia sa začal jeho premenou na NK SAVU. Návrh B. Barabášovej na vytvorenie folkloristickej sekcie NK z októbra 1952 rátať s existenciou oddelenia slovesnej folkloristiky a oddelenia hudobnej folkloristiky.¹⁰⁶ Zrejme preto J. Mjartan v decembri 1952 navrhol Subkomisii pre spoločenské vedy presunúť do NK oddelenie pre hudobnú folkloristku z HvÚ, čo sa však nestalo. Návrh B. Barabášovej taktiež ukazuje, že oddelenie folkloristiky malo okrem vedeckých plniť aj osvetové a popularizačné úlohy. Vyplývalo to z vysokej miery dôležitosti, ktorú štátno-politický režim pripisoval folklóru pri presadzovaní svojich ideologických cieľov. Z údajov získaných výskumom sa mal tvoriť archív „pre vedeckých, kultúrnych a politických pracovníkov a pre potreby ľudovej umeleckej tvorivosti“. Výsledkom činnosti oddelenia mali byť okrem prác o dejinách slovenskej folkloristiky a štúdií „proti buržoáznemu chápaniu folklóru“ aj „príručky a štúdie“ popularizujúce „folklór nášho ľudu“. A najmä „pre potreby ľudovej umeleckej tvorivosti“ sa mali vydávať práce o jednotlivých ľudových umelcoch, o prejavoch „nového folklóru“, monografie o ľudových piesňach, tancoch a hudbe jednotlivých dedín. Výskumné zistenia mali byť priamo sprostredkované skladateľom, spisovateľom, pracovníkom ľudovej umeleckej tvorivosti. Folkloristická sekcia sa mala výrazne personálne posilniť, aby ju tvorilo 13 osôb.¹⁰⁷ Okrem B. Barabášovej sa ako s pomocnými silami rátať so Soňou Burlasovou a Emou Kahounovou (neskôr E. Drábiková),¹⁰⁸ budúcimi pracovníčkami NÚ SAV.

Sídlo pracoviska

Od svojho založenia bol NÚ umiestnený v nájomnom dome na Štúrovej ulici č. 7 v Bratislave, v ktorom sídlila SAVU (Hudek, 2014: 66). V roku 1949 tu mal každý interný zamestnanec pracovňu, no na rôznych poschodiach.¹⁰⁹ Problémom bola aj hygienická úroveň miestností.¹¹⁰ V roku 1950 ústav žiadal vedenie

104 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU [...] 2. 3. 1950: 4 – 5.

105 Tamže, inv. č. 8, B. Plán národopisnej sekcie: 6 – 7, 10.

106 Tamže, inv. č. 4, Návrh na vytvorenie folkloristickej sekcie v Národopisnom kabinete SAV z 29. 10. 1952.

107 V oddelení slovesnej folkloristiky mali pracovať 4 a v oddelení hudobnej folkloristiky 9 osôb.

108 Tamže, inv. č. 4, Návrh na vytvorenie folkloristickej sekcie v Národopisnom kabinete SAV z 29. 10. 1952.

109 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 4.

110 Napríklad 5. apríla 1950 požiadal riaditeľ NÚ J. Mjartan Prezídium SAVU, aby zabezpečilo vymaľovanie a vyčistenie

SAVU o pridelenie miestnosti pre kancelársku pomocnú silu na prepisovanie textov.¹¹¹ Vedenie NÚ sa snažilo získať pracovne aj mimo centrálnej budovy SAVU, a to nielen od SAVU.¹¹² Na podnet riaditeľa NÚ predseda Správneho sboru Andrej Sirácky vo veci pridelenia miestnosti¹¹³ aj telefonicky intervenoval u predsedu Zboru povereníkov Gustáva Husáka. No vzhľadom na bytovú krízu ich SAVU nezískala.¹¹⁴ Preto NÚ počkal na ukončenie rekonštrukčných prác v Slovenskom múzeu a požiadal o pridelenie pracovní.¹¹⁵ Koncom decembra PŠVU pridelo ústavu 6 miestností na 1. poschodí budovy Slovenského múzea na Vajanského nábreží.^{116, 117} Do Slovenského múzea sa NÚ presťahoval 3. februára 1951.¹¹⁸ V roku 1952 získal Správny zbor SAVU pre SAV budovu na Klemensovej ulici (Klačka, 2014: 94), do ktorej sa neskôr národopisné pracovisko presídlilo.

Košická pobočka NÚ SAVU

V rokoch 1950 - 1952 bola súčasťou pracoviska Pobočka Národopisného ústavu SAVU v Košiciach.¹¹⁹ Jej vytvorenie navrhol na porade 13. októbra 1949 A. Melicherčík¹²⁰ a 15. februára 1950 ho NÚ predložil Správnomu zboru SAVU so zdôvodnením: „Vo vedeckých disciplínach, kde je bezpodmienečne potrebný výskum v teréne a stály kontakt s ľudom - teda eminentne v národopise - aspoň v krajských sídlach bude treba vybudovať odbočky NÚ SAVU [...]“ Správny zbor návrh schválil,¹²¹ pobočka mala začať činnosť 1. apríla 1950,¹²² no pracovať začala až 1. júla. Jej vedúcim sa stal - ako externý spolupracovník NÚ - Michal Markuš, kustód Štátneho východoslovenského múzea v Košiciach (ďalej ŠVM). Interným pracovníkom vo funkcii asistenta sa stal Karol Ändel.¹²³ Ten bol pôvodne ako zamestnanec Povereníctva vnútra (ďalej PV) radcom Okresného ná-

pracovní NÚ na 3. poschodí budovy SAVU. Steny boli v zlom stave po premokaní stropov, nachádzali sa v nich blchy a sváby (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, i. č. 63, spis 1332/1950, NÚ - žiadosť o dezinfekciu, vymaľovanie a vyčistenie prac. miestností).

111 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk.1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU 2. 3. 1950: 6.

112 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk.2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti za rok 1949: 4. V máji 1949 uvažoval NÚ o priestoroch po Grémiu slovenských obchodníkov v budove MS na Dunajskej ulici 22 (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk.1, inv. č. 5, Pracovný plán na rok 1949: 5 - 6).

113 Začiatkom roka 1950 išlo o priestory v budove Kotva na Vajanského nábreží, do ktorých sa mohli presunúť aj iné ústavy SAVU (tamže, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU 12. 1. 1950: 5).

114 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 158/1950.

115 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU 2. 3. 1950: 3.

116 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 5066/1950, list PŠVU z 4. 12. 1950, adresovaný SAVU.

117 SAVU rozhodla, že tam okrem NÚ umiestni aj HÚ a PŠVU požiadala aj o rozdelenie jednej miestnosti priečkou (tamže, spis 5066/1950, list SAVU z 21. 12. 1950, adresovaný PŠVU).

118 V miestnostiach sa však nekúrilo a nefungovalo v nich osvetlenie. SAVU zjedнала nápravu so správcom múzea až 13. februára 1951 (tamže, spis 714/1951, NÚ - presťahovanie do budovy Slov. múzea).

119 V dokumentoch sa objavuje aj označenie Odbočka.

120 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 2573/49.

121 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 64, spis 541/1950, NÚ - zriadenie odbočky v Košiciach, návrh.

122 Tamže, spis 868/1950, NÚ - zriadenie odbočky v Košiciach, realizácia.

123 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 3, 5.

rodného výboru v Sečovciach.¹²⁴ Markuš mal záujem zamestnať ho ako „administratívneho pracovníka pobočky“, pretože bol „verejným pracovníkom na poli národopisnom už 25 rokov [...]“.¹²⁵

Pobočka, ktorej plán Markuš prezentoval v Bratislave 15. marca 1950,¹²⁶ mala byť východiskom pre terénny výskum východného Slovenska na území vtedajších krajov Košice a Prešov.¹²⁷ Výskum sa mal realizovať pod hlavičkou NÚ, no získané predmety mali byť uložené v ŠVM.¹²⁸ Ďalším cieľom existencie pobočky – a to z pohľadu celej SAVU – bola paralyzácia činnosti spolku Svojina.¹²⁹ Pobočka sídlila v Košiciach na Hrnčiarskej ulici č. 13 v dvoch miestnostiach v blízkosti tzv. Katovej bašty, v ktorej sa nachádzali národopisné zbierky ŠVM.¹³⁰

Hlavnou úlohou K. Andela bolo zbierať, archivovať a uverejňovať „národopisný materiál“, no pritom „sa nesháňať len po archaizmoch, ale popisovať skutočný stav“.¹³¹ Okrem toho mal za úlohu rozšíriť sieť spolupracovníkov NÚ.¹³² Pracovníci pobočky pripravovali aj výskumy, ktoré na východnom Slovensku robili iní pracovníci NÚ.¹³³

Aj keď už pri založení sa košická pobočka chápala „ako odbočka dočasného rázu“,¹³⁴ v plnení výskumných úloh bola rovnocennou zložkou NÚ. V roku 1951 však vedenie ústavu skonštatovalo, že jej činnosť je nepružná a zafažuje celé pracovisko,¹³⁵ a začalo uvažovať o zrušení pobočky. Vtedy M. Markuš namietal, že výskumná činnosť NÚ na východnom Slovensku by mala jeho prostredníctvom pokračovať, a odvolával sa na úlohu NÚ ako koordinátora národopisnej výskumnej činnosti slovenských múzeí. Ako konkrétnu a naliehavú úlohu uviedol

124 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis. č. 1696/1950, Karol Andel [...], uvoľnenie pre Odbočku NÚ v Košiciach.

125 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 64, Zriadenie košickej pobočky, list z 20. 11. 1949.

126 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 1029/1950, Zápisnica pracovnej porady 15. 3. 1950: 4. Plán nebol k dispozícii.

127 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU 2. 3. 1950: 5.

128 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 14, list ŠVM v Košiciach zo 7. 6. 1950, adresovaný NÚ.

129 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 1, Zápisnica o porade NÚ SAVU 13. 10. 1949: 3. Svojina bol „východoslovenský kultúrny spolok“, ktorý vydával rovnomenný časopis. Jeho správcom bol Andrej Halaga. Prednosta vedeckých ústavov J. Štolc na základe údajov od J. Mjartana informoval Správu SAVU, že Halaga vyjednával v Slovanskom ústave v Prahe o založení jeho pobočky v Košiciach. Štolc to označil za možné ohrozenie „celoslovenského charakteru SAVU“. Uviedol, že SAVU uvažuje o založení pobočky v Košiciach a že tu „od r. 1949 už funguje [...] odbočka Národopisného ústavu s dvoma vedeckými pracovníkmi [...]“ (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis. č. 5127/1950, Slovanský ústav v Prahe – informácia o zriadení pobočky).

130 Miestnosti predtým slúžili ako krajičírka dielňa. Podľa K. Andela boli pre pobočku nevhodné. Toto umiestnenie pobočky považoval NÚ za provizórne a M. Markuš, ktorý však pracoval v hlavnej budove ŠVM, mal nájsť iný priestor (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica napísaná 4. augusta 1950; tamže, šk. 2, inv. č. 11, Zpráva o činnosti [...] Karola Andela zo rok 1951; tamže, inv. č. 14, list ŠVM zo 7. 6. 1950, adresovaný NÚ; ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 4010/1950, NÚ – pridelenie kanc. miestnosti; tamže, šk. 25, inv. č. 64, Zriadenie košickej pobočky – list z 20. 11. 1949).

131 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica napísaná 4. augusta 1950.

132 Tamže, Zápisnica o výročnej pracovnej porade 8. 1. 1951: 2.

133 Boli to napríklad výskumy v okresoch Prešov a Vranov nad Topľou v roku 1951 (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2675/1950, Zápisnica pracovnej porady 27. a 28. 6. 1950: 2; tamže, šk. 25, inv. č. 64, spis 3763/1951, NÚ – Pobočka v Košiciach, vyúčtovanie).

134 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ SAVU [...] 2. 3. 1950: 5.

135 Tamže, Zápisnica o výročnej pracovnej porade [...] 8. 1. 1951: 2.

výskum v oblasti budovania hutníckeho kombinátu – dobovo nazývaného HUKO – neďaleko Košíc.¹³⁶ No od 1. augusta 1951 prešiel K. Andel do Štátneho archeologického ústavu a keďže vtedajší predseda Správneho sboru Lev Hanzel s výskumom v oblasti budovania HUKO nesúhlasil, posledný dôvod na zachovanie pobočky zanikol. Preto J. Mjartan 17. augusta požiadal Správu SAVU o zväznenie možnosti pobočku zrušiť, čo tá k 31. augustu 1952 aj urobila.¹³⁷

Teoretické východiská a vedecko-výskumné aktivity pracoviska

Rok 1945 bol dôležitým medzníkom rozvoja slovenského národopisu nielen z hľadiska budovania jeho inštitucionálnej zložky v podobe NÚ SAVU. Znamenal aj výrazný posun vo vývine teoretickej bázy disciplíny, ktorý bol spojený s osobnosťou A. Melicherčíka. V uvedenom roku vyšla jeho práca *Teória národopisu* (Melicherčík, 1945). Konštatoval v nej, „že slovenský národopis v porovnaní so všeobecným stavom tejto vedy v Európe zaostáva. Príčiny tohto stavu sú predovšetkým v samom slovenskom národopise, a to najmä v tom smere, že sa doteraz nevenovala náležitá pozornosť jeho pevnému teoretickému a metodologickému fundovaniu“ (tamže: 9). Preto v práci priniesol komentovaný prehľad teoretických prístupov a metodologických smerov z viacerých európskych krajín i svoj názor na to, čo by malo byť predmetom bádania národopisu a akými metódami by sa mal skúmať. Východisko zo situácie, v ktorej bol po teoreticko-metodologickej stránke slovenský národopis, Melicherčík videl v metóde funkčného štrukturalizmu (Bogatyriov, 1935), s ktorou sa zoznámil ako žiak P. Bogatyriova a sám ju aplikoval pri štúdiu folklóru (napr. Melicherčík, 1946a; 1947). V etnografickom bádani hmotnej kultúry ju uplatňovala S. Kovačevičová (napr. Kovačevičová-Žuffová, 1946; 1947). Čo sa týka predmetu národopisného bádania, podľa Melicherčíka ním nebol „folklór, ľudová kultúra, ale to, čo jednotlivé národopisné javy určuje ako také a zároveň ich od všetkých iných javov odlišuje, *predmetom národopisného bádania môže byť iba folklornosť ako taká*“ [zdôraznené autorom], ktorú chápal ako esenciálnu vlastnosť javov. Navrhol skúmať formu a funkciu súčasných „folklórnych faktov“, pričom upozornil, že nie sú späté len s dedinským obyvateľstvom. Bádateľ mal počas terénneho výskumu sledovať význam, funkciu javov z pohľadu spoločenstva bez ohľadu na to, či pochádzali zo skúmaného prostredia. Za základnú metódu národopisného bádania určil terénny výskum realizovaný na základe dôslednej teoretickej prípravy (Melicherčík, 1945: 90, 99 a n.). Melicherčíkom formulované teoretické názory a jeho snaha o emancipáciu národopisu ako samostat-

136 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 64, list M. Markuša z 27. 7. 1950, adresovaný riaditeľstvu NÚ.

137 V prvom z dokumentov v spisovej zložke je síce ako dátum zrušenia uvedený 31. 8. 1951, no v ďalšej korešpondencii sa uvádza, že rozhodnutie bolo prijaté až na zasadnutí Správy SAVU 18. 12. 1951 s platnosťou od 31. 8. 1952 (tamže, spis 3937/1951, NÚ – Zrušenie Pobočky [...]).

nej, voči etnológii¹³⁸ a iným vedám rovnocennej disciplíny predstavovali nóvum vo vtedajšom vedeckom myslení na Slovensku (Kiliánová – Popelková, 2010: 412 – 413).

Do škály teoretických a metodologických prístupov i škôl, z ktorých na prelome 40. a 50. rokov 20. storočia vychádzala vedecká činnosť pracovníkov združených okolo NÚ, patrila okrem funkčno-štrukturálnej metódy pozitivistická národopisná škola, spájaná s K. Chotkom,¹³⁹ kultúrno-historická škola B. Schiera¹⁴⁰ i maďarská národopisná škola.¹⁴¹ S porovnávacou folkloristikou sa cez F. Wollmana počas štúdia na FiF SU oboznámili M. Kolečányi a R. Žatko. V druhej polovici 40. rokov 20. storočia sa zároveň väčšina bádateľov snažila – pod vplyvom prác Lubora Niederleho¹⁴² – prejsť k historickej interpretácii skúmaných problémov (Urbancová, 1979: 107). V tomto období sa robili aj regionálne kolektívne výskumy „po vzore francúzskej a rumunskej socio-etnografickej školy“, na ktorých sa zúčastňoval „široký tím odborníkov rôznych profesií“ (Kovačevičová, 1994: 77).

Výskum a interpretácia zistení boli v súdobom národopise aj pod vplyvom jeho chápania ako vlastivednej a historickej disciplíny zameranej na výskum národa a jeho hlavnej časti – ľudu. Štúdium jeho kultúry neslúžilo iba na vedecké ciele, ale bolo aj ideologickým zdôvodnením existencie a svojbytnosti vlastného národa (Ferencová, 2006: 109 a nasl.; Podoba, 2005: 247 a nasl.). Názory o úlohe národopisu vychádzajúce z nacionálnej argumentácie sformuloval napríklad v roku 1942 v *Príručke pre národopisný výskum slovenského ľudu* R. Bednárík, pôsobiaci neskôr ako externý spolupracovník NÚ. Cieľ etnografického výskumu videl v sledovaní etnografických javov a v hľadaní ich genézy. No hlavným cieľom stále ostávalo „skúmanie v národe, ktorého podstatnou čiastkou je sám ľud a jeho kultúra.“ Vo výbere výskumníka uplatňoval etnocentrický prístup (Kiliánová – Popelková, 2010: 413),¹⁴³ no koncom 40. rokov deklaroval použitie maďarských, poľských i českej príručky na etnografický výskum.¹⁴⁴

Aj podľa V. Pražáka bol rozvoj slovenského národopisu dôležitý z toho dôvodu, že „má mimořádnou odevzu v národním sebevedomí slovenské široké verejnosti, neboť obráží svéráznou národní kulturu“. V prehľade aktuálnych úloh disciplíny, ktorý predniesol na zasadnutí NO MS v roku 1946, bola na prvom mieste úloha zachytiť ľudovú kultúru v celom jej rozsahu a bohatosti. Výskum sa mal najskôr sústrediť na archaické prvky, zachované v podobe miznúcich prežitkov. Predmety „v dnešním užívaní“ sa síce rýchlo nestrácali, no menili sa.

138 Etnológiou označoval sociálnu a kultúrnu antropológiu, pričom rozlišoval národopis a etnológiu.

139 V. Urbancová ju označila ako opisná etnografia (Urbancová, 1979: 106).

140 Sudetonemecký etnograf a filológ, ktorý v rokoch 1940 – 1943 pôsobil ako hosťujúci profesor na FiF SU (Lidová kultura 1: 195; Paríková, 2011)

141 Jej „odchovancom“ bol M. Markuš (Ján Mjartan, 2006: 219) a ovplyvnila aj R. Bednáríka (Podolák, 1955a: 425 – 426).

142 Český antropológ, archeológ, národopisec, historik a slavista (Lidová kultura 1: 158).

143 Požadoval, aby výskum robil „iba Slovák, [...] vlastný syn národa!“ (Bednárík, 1942: 8 – 10).

144 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, spis 1932/49-II.

Poznanie týchto zmien malo byť druhým cieľom výskumu v teréne, ktorý najlepšie umožňoval zachytiť „živý materiál“ (Pražák, 1947: 2 - 7). Úlohy a postupy sformulované V. Pražákom boli pri vzniku NÚ prijaté ako východisko jeho vedecko-výskumných aktivít a fungovanie pracoviska bolo chápané aj ako napĺňanie tohto programu (Kovačevičová, 1994: 78).

Prezentácia národného spoločenstva prostredníctvom národopisných poznatkov o jeho ľudovej kultúre bola – podľa spomienky J. Podoláka – jedným z podnetov vedeckých aktivít aj u J. Mjartana ako riaditeľa NÚ. Na Slovensku podľa neho totiž chýbali také syntetické práce o ľudovej kultúre, ktoré sa už mohol ponúknuť maďarský, poľský alebo český národopis (Zajonc, 2010b: JP 11).

V roku 1946 si NÚ predsavzal „podľa svojich možností a prostriedkov venovať sa skúmaniu kultúry slovenského ľudu vo všetkých jej prejavoch“. Hlavnými úlohami nového pracoviska bolo: „1. Sostaviť bibliografiu prác o slovenskom národopise. 2. Systematicky zbierať a opisovať všetky výtvary slovenskej ľudovej kultúry. 3. Sozbieraný materiál odborne spracúvať a publikovať. 4. Vytvoriť syntézu slovenskej ľudovej kultúry. 5. Pripraviť materiál pre atlas slovenskej ľudovej kultúry.“¹⁴⁵ Najskôr nové národopisné pracovisko začalo s tvorbou národopisnej bibliografie od roku 1901 a s prestávkami sa jej venovalo počas celej svojej existencie v SAVU. Hoci zostavenie bibliografie mal v pláne už NO MS (Pražák, 1947: 5), naplňať ho začal až NÚ. Do roku 1949 pracovali na nej len M. Kosová-Kolečányi a R. Žatko.¹⁴⁶

Hoci S. Kovačevičová uvádza, že vlastná vedecko-výskumná činnosť pracoviska sa začala rozvíjať až v roku 1949 (Kovačevičová, 1994: 76 - 78), už v roku 1946 bola v NÚ koordinovaná „akcia zbierania ľudových prozaických tradícií“.¹⁴⁷ Dotazník pre výskum zostavila M. Kolečányi, no efekt akcie bol malý, lebo výskum urobili iba dvaja zo štyroch prihlásených študentov. V čase od 15. júna do 31. júla 1947 realizovali nielen interní pracovníci NÚ „výskum drotárstva na Kysuciach“ (Ján Mjartan, 2006: 219). Témami výskumu v „drotárskych obciach“ Veľké Rovné, Dlhé Pole a Kolárovice boli „spoločenská kultúra ľudu“ (R. Žatko) a „prejavy duchovnej kultúry“ (M. Kolečányi a Emília Ujlaky).¹⁴⁸

Pracovníci NÚ sa podieľali aj na výskumoch organizovaných inými inštitúciami. V apríli a marci 1946 sa R. Žatko zúčastnil na výskume Slovákov v Maďarsku, ktorý organizovala Československá presídľovacia komisia v Budapešti. Ako „členka komisie pre výskum Slovákov v Juhoslávii“ skúmala M. Kolečányi v auguste a septembri 1947 „spoločenskú a duchovnú kultúru juhoslovanských Slovákov“.¹⁴⁹

145 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti NÚ SAVU [z roku 1947].

146 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 1, Zápisnica o porade NÚ SAVU [...] 13. 10. 1949: 3.

147 Nie je jasné, či išlo o pokračovanie wollmanovskej akcie, pretože malo ísť o „výskum ľudových tradícií,“ ktorý sa NÚ rozhodol „vykonať s pomocou prihlásených poslucháčov filozofie počas vianočných prázdnin [...] v mieste ich bydliska“ (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 1772/1946-II).

148 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 9, Zpráva o činnosti Národopisného ústavu z roku 1947: 2.

149 Tamže: 2 - 3.

V roku 1949 NÚ deklaroval, že začal „systematický kolektívny výskum Slovenska, ktorého cieľom je monografické spracovanie jednotlivých oblastí Slovenska“.¹⁵⁰ Prvou takto rámcovanou výskumnou aktivitou bol časovo i územne rozsiahly terénny výskum Zemplína, zameraný na hmotnú a duchovnú ľudovú kultúru.¹⁵¹ Výskum sa konal v auguste a septembri 1949 v takmer 30 obciach.¹⁵² V novembri J. Mjartan oznámil vedeniu SAVU, že po výskume v Zemplíne „hodláme rozvíriť aj rozsiahlu dotazníkovú akciu, aby sa získali ďalšie varianty a materiál čo najúplnejší. Táto akcia prevedie sa na celom Slovensku [...]“. Pripravil dotazník pre žiakov gymnázií zameraný na fenomén revenantizmu, ktorý poslal do gymnázií v Trebišove, Sobranceiach, Humennom a Michalovciach.¹⁵³ Vo výskume Zemplína sa plánovalo pokračovať aj v roku 1950.

Po komunistickom prevrate vo februári 1948 sa v slovenskom národopise začala nútene presadzovať nová teoretická a metodologická orientácia, súdobo označovaná ako sovietska národopisná škola (Ján Mjartan, 2006: 220) alebo sovietska škola v národopise (Tolstov, 1949). Slovenský národopis bol o etnografii v Sovietskom zväze informovaný už skôr. V rokoch 1944 – 1946 vyšiel v matičnom *Národopisnom zborníku* preklad práce Eugena Kagarova *Metódy etnografického výskumu a jeho úlohy* (Kagarov, 1944; 1946) z roku 1928. Redakcia časopisu ho publikovala v snahe pomôcť „k orientácii mladým adeptom etnografie“ (Kagarov, 1944: 38). Zdrojom informácií o aktuálnej situácii v sovietskej etnografii v 2. polovici 40. rokov bol, priamo alebo prostredníctvom *Národopisného zborníka SAVU* (ďalej *NSb SAVU*), neperiodický zborník alebo časopis *Sovetskaja etnografija*.¹⁵⁴ Hoci sa Slovensko ako súčasť Československa dostalo po skončení druhej svetovej vojny v roku 1945 do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu (Pešek, 2009: 13), sovietska etnografia, budovaná už po roku 1934 „na dôsledne marxistickém základě“ (Nahodil, 1949: 5), bola začiatkom druhej polovice 40. rokov vnímaná iba ako jeden z inšpiračných zdrojov slovenského národopisu.

Prvým oficiálnym usmernením SAVU na zmenu teoreticko-metodologickej orientácie jeho pracovníkov bol obežník SAVU, podľa ktorého mali vedúci pracovníci ústavov „z ideologických hľadísk vypracovať plán na rok 1949“.¹⁵⁵ Obežník vychádzal z obsahu vystúpenia Igora Hrušovského, predsedu Zboru predsedov vedeckých ústavov SAVU, na zasadnutí v januári 1949. V ňom uviedol, že vo všetkých

150 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis 1661/1949, NÚ – Rozpočet na vedeckú činnosť v r. 1950: 2.

151 Okrem M. Kosovej-Kolečányi, J. Mjartana a A. Melicherčika sa na ňom zúčastnili externí spolupracovníci NÚ R. Bednárík, S. Kovačevičová, M. Markuš, Ján Hanušin a poslucháči národopisu na FIF SU Anna Kostková, Ladislav Burlas, Stanislav Palička a Ester Plicková (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spisy 2030/1949-II, 2067/1949-II, 2093/1949-II). Na základe výskumu vznikol príspevok J. Mjartana o vampírskych poverách v Zemplíne (Mjartan, 1953).

152 Napríklad Pozdišovce, Vinné, Klokočov, Kusín, Jovsa, Zbudza, Oreské, Staré, Strážske, Trhovište, Bánovce, Budkovce, Pavlovce, Vysoká, Palín, Senné, Rebrín, Iňačovce, Jastrabie, Čečehov, Vrbovec, Slavkovce.

153 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 2869/1949.

154 Informácie o obsahu vybraných čísel zborníka z roku 1946 a 1947 publikoval A. Melicherčík v roku 1950 v *Národopisnom zborníku SAVU* (Melicherčík, 1950a, 1950b).

155 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 40, inv. č. 119, spis 178/1949, Obežník č. 1/1949.

odboroch je nutné aplikovať „vedecký socializmus, vedeckú prácu treba orientovať na spoločenské potreby, uskutočniť „metodologickú revíziu“ atď.¹⁵⁶ Následne v auguste 1949 pracovníci NÚ konštatovali, že v práci treba vychádzať „z aktuálnej národopisnej problematiky a spoločenských problémov“ (napr. kozmopolitizmus a nacionalizmus v etnografii), orientovať sa na „najnovšie a najpokrokovejšie školy“, určujúce orientáciu na marxistickú vedu „a súčasne sa vyrovnávať so staršími metodologickými školami“.¹⁵⁷ Ďalšie usmernenie SAVU v podobe prejavu I. Hrušovského „o aplikácii dialekticko-materialistickej metódy“ vo vedeckom bádání prišlo začiatkom roka 1950. Pracovníci NÚ sa vyslovili, že sa ním budú riadiť vo vedeckej práci, ktorá bude vychádzať „z aktuálnych potrieb dnešnej budovateľskej spoločnosti.“¹⁵⁸

Zásadným impulzom pre deklarovanie príklonu k marxistickej teórii a metodológii bol IX. zjazd KSS v máji 1950. Podľa jeho záverov upravený plán práce na zvyšok roka určoval ako základnú úlohu „všestranný národopisný výskum slovenskej ľudovej kultúry [...] zameraný na tie fakty, ktorých rozklad začal sa za kapitalizmu a ktoré premenou spoločnosti a ľudovej kultúry miznú“. Všeobecne mal byť dôraz položený „na vývin spoločenskej sústavy, ekonomickej bázy, na výrobné procesy a na kolektívne práce ľudu“. Konkrétne sa mali sledovať „progressívne sily ľudu, ktoré sa prejavovali v boji proti feudálnemu útlaku a neskôr proti triednemu vykorisťovaniu“, zložky „ľudovej tvorivosti, ktoré možno zhodnotiť, využiť a zapojiť do úloh päťročnice (výtv. umenie, textil, vyšívanie a pod.), alebo ich možno použiť pre ciele ľudových umeleckých kolektívov a ďalšiu umeleckú tvorbu“.¹⁵⁹

Súčasťou budovania marxistickej slovenskej etnografie bol okrem zavádzania princípov marxistickej ideológie do vedeckej práce aj boj proti buržoáznym ideológiám. Preto v NÚ už od roku 1949 realizovali povinné školenia a diskusie v oblastiach „rozbor a kritika buržoázných národopisných škôl, štúdium marxisticko-leninskej literatúry a rozbor sovietskej národopisnej školy“ (Ján Mjartan, 2006: 219 – 220).

Zavádzanie marxizmu do slovenského národopisu bolo súčasťou budovania takto orientovanej disciplíny v Československu. Najvyšším odborným fórom, na ktorom sa o smerovaní etnografie a folkloristiky rokovalo, boli celoštátne konferencie československých národopiscov. Prvá, ktorá sa konala v Prahe v roku 1949, sa označovala za „počiatočnú etapu v budovaní novej a pokrokovej československej etnografie“.¹⁶⁰ Nástrojom šírenia nového zamerania bola brožúra s prekladom práce Sergeja Pavloviča Tolstova *Sovětská škola v národopise* (Tol-

156 Tamže, Zápisnica o porade Sboru predsedov vedeckých ústavov SAVU 22. 1. 1949.

157 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 1, Zápisnica zo schôdze NÚ SAVU [...] 18. 8. 1949: 1.

158 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 159/1950, Zápisnica z pracovnej porady 12. 1. 1950.

159 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2515/1950, NÚ – Plán úloh a práce na III. štvrtrok 1950: 1.

160 Konštatovanie bolo uvedené v rezolúcii z II. celoštátnej konferencie československých národopiscov, konanej v Prahe v roku 1952 (Rezolúcia [...] 1952: 377).

stov, 1949), ktorú dostali účastníci konferencie (Kiliánová – Popelková, 2010: 415).¹⁶¹ Hoci sa I. a II. konferencia, ktorá sa konala v roku 1952, zaoberali vývojom a úlohami národopisu, teda aj folkloristiky, v roku 1953 sa konala I. celoštátna folkloristická konferencia. Podnetom na jej zvolanie boli metodologické a metodické nejasnosti vo folkloristickej práci, v dôsledku ktorých nemohla československá folkloristika plniť „dôležité a zodpovedné úkoly, ktoré na ni klade budovanie socializmu v našej vlasti“ (Vrabcová 1953: 98). V NÚ sa formovanie marxistickej folkloristiky deklarovalo už v roku 1950, keď sa podľa plánu na ten rok mala folkloristická sekcia prepracovať „k správnejmu chápaniu marxistickej folkloristiky“, opierajúc sa o „široko založený výskum“. Folkloristika mala teoreticky vychádzať „z Gorkého téz o folklóre, podľa ktorých folklór je tvorbou pracujúceho ľudu“.¹⁶²

Nový vedecký program pre československý národopis založený na marxistických východiskách priniesli príspevky A. Melicherčíka *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu* (1950) a *Sovietska etnografia – náš vzor* (1952) i celý 10. zväzok *NSb SAVU*, ktorý vyšiel v roku 1952.¹⁶³

Vstup marxizmu do národopisu zásadne ovplyvnil chápanie samotného predmetu bádania, čo sa v praxi prejavilo aj v škále výskumných tém. V októbri 1949 bolo prijaté rozhodnutie pokračovať v kolektívnom výskume východného Slovenska. Mal sa začať vo februári, no presunuli ho na jún a september 1950.¹⁶⁴ Hoci výskumné témy „spoločenská sústava, ekonomická báza, výrobné procesy [...]“, schválené v apríli 1950, boli v súlade s novou orientáciou národopisu, v júni bol prijatý návrh A. Melicherčíka, že „prvý jesenný výskum bude sa konať v okolí Prešova na území sedliackeho povstania“. Jeho cieľom malo byť „zachytenie tých foriem ľudovej kultúry, ktoré kapitalizmom boli rozložené a momentálne miznú“. Nová orientácia odboru sa v rozličnej miere zapracovala aj do vymedzenia jednotlivých výskumných tém: napríklad Mjartan mal skúmať „spracovanie ľanu, konopí a vlny od vlastnej práce až po umelecky stvárnené textilné a odevné prvky“, Melicherčík sa mal zaoberať „ekonomickou základňou a z toho vyplývajúcimi sociálnymi stavmi“. Prechod od buržoáznej k marxistickej teórii vyjadrovalo konštatovanie, že výskum „nebude pozitivisticky vyčerpávať súčasný stav a musí postihnúť geneticky ukončenie rozkladu chotárovej obce, ktorý bol začatý v kapitalizme a ukončený dnes. Výskum si musí uvedomiť, že prvoradou úlohou je práve vysvetliť toto rozloženie“.¹⁶⁵ Pri komunikácii s orgánmi samosprávy sa prízvukovalo, že ide o výskum „na teréne“, „na území sedliackeho povstania“.¹⁶⁶ Vy-

161 Práca vyšla v roku 1947 v časopise *Sovetskajaetnografija* (Nahodil, 1949: 3). Preklad O. Nahodila vznikol v októbri 1948.

162 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade [...] 5. 12. 1950: 2.

163 O tom pozri v časti Národopisný časopis v SAVU.

164 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2685/1949.

165 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2675/1950.

166 Tamže, spis 3286/1950, list SAVU z 29. 8. 1950, adresovaný KNV v Prešove; tamže, spis 3294/1950, list NÚ z 23. 8. 1950, adresovaný ONV vo Vranove nad Topľou.

skum sa pravdepodobne uskutočnil od 10. do 24. septembra 1950.¹⁶⁷ V apríli a máji 1950 realizoval NÚ terénny výskum, ktorého podnetom bolo vysídlenie obcí Lešť a Turie Pole vo vtedajšom okrese Modrý Kameň.¹⁶⁸ Pôvodne záchranný výskum v dvoch lokalitách sa však rozšíril na základný výskum v 19 obciach vtedajších okresov Modrý Kameň a Lučenec.¹⁶⁹ Trval od 12. apríla do 3. mája 1950 a zúčastnili sa ho interní aj externí pracovníci NÚ.¹⁷⁰ Jeho objekt bol definovaný ako „ľudová kultúra, ľudové umenie“. Špecifikácia na „pamiatky ľudovej kultúry a umenia“ naznačuje, že časť výskumníkov zamerala pozornosť na artefakty a prejavy dokumentujúce spôsob života v minulosti. V prípade folklóru (A. Melicherčík), zvykov, názorov a predstáv (J. Mjartan) i pri sledovaní produkcie textilu a použitia textílií (S. Kovačevičová) sa bádatelia zameriavali na ich aktuálne formy. Ďalšími sledovanými témami boli osídlenie a architektúra (R. Bednárík), interiér, bývanie, strava (M. Markuš), získavanie a spracovanie surovín a potravy (Ā. Polonec), poľnohospodárstvo, tradičné miery (J. Podolák). Folklór sa mal skúmať ako celok (A. Melicherčík s poslucháčmi) i ako samostatné témy - pieseň, hudobné nástroje a tanec (F. Poloczek). Výskumom nárečia bol poverený G. Horák. Cieľom výskumu bolo „zachraňovanie slovenskej ľudovej kultúry a ľudového umenia“, „zachovanie pamiatok ľudovej kultúry a umenia“, z hľadiska skúmania folklóru aj „zachytenie tých jednotlivcov, ktorí sú schopní vytvoriť nové formy rozprávok piesní a pod.“. Z opisu metodiky výskumu S. Kovačevičovej vyplýva, že jej cieľom bolo „pochopiť prechod dediny z prežitkov feudalizmu do kapitalizmu a ilustrovať tento prechod textilnými výrobkami a dokumentovať závislosť bázy ekonomickej a sociálnej [...]“. Výsledkom výskumu bolo 40 výskumných správ, súbor fotografií a kresieb a približne 300 zaznamenaných piesní s nápevmi a záznamy 12 tancov. Spolu 52 piesní z Turieho Poľa bolo spracovaných do druhého zväzku publikácie *Slovenské ľudové piesne* (Slovenské ľudové piesne, 1952). Druhým publikačným výstupom z výskumu bola štúdia S. Kovačevičovej *Ľudový textil v hornom Novohrade* (Kovačevičová, 1953). Na príklade aktuálnych i retrospektívnych hodnotení tejto výskumnej akcie možno dokumentovať skutočnosť, že sa uskutočnila v čase intenzívneho vstupu marxizmu do slovenského národopisu. V období prípravy bola označená ako „normálny jarný výskum novohradského kraja“. Po skončení ju J. Mjartan nazval „všestranným národopisným výskumom“. V rokoch 1950 - 1951, keď bola ústrednou témou etnografickej sekcie NÚ veľkorodina a pre folkloristickú sekciu „výskum odrazu poddan-

167 Tamže, spis 3294/1950, list NÚ z 23. 8. 1950, adresovaný ONV vo Vranove nad Topľou. Podľa plánu sa na výskume malo zúčastniť dovedna 14 interných a externých pracovníkov NÚ (tamže, spis 3461/1950, hlásenie Prezidiu SAVU). V pláne bolo preskúmať 31 obcí vo vtedajšom v okrese Vranov nad Topľou (tamže, spis 3478/1950, Zápisnica pracovnej porady 4. 9. 1950: 1). Išlo napríklad o obce Merník, Hlinné, Žalobín, Zamutov, Michalok, Sof, Kladzany.

168 Na ich mieste bol vytvorený vojenský výcvikový priestor.

169 Išlo o obce Ábelová, Brusník, Červeňany, Dolná Strehová, Dolné Plachtince, Dolný Tisovník, Horný Tisovník, Chrfány, Lešť, Madačka, Nedelište, Príboj, Stará Huta, Stredné Plachtince, Suché Brezovo, Šuľa, Turie Pole, Veľký Lom a Závada.

170 R. Bednárík, V. Brychtová, V. Gašparíková, G. Horák, A. Kostková, S. Kovačevičová, M. Markuš, A. Melicherčík, J. Mjartan, S. Palička, J. Pátková, J. Podolák, F. Poloczek a A. Polonec, dvaja kresliči a fotograf.

ského a kapitalistického útlaku v ľudovej tradícii“, bol výskum v okolí Modrého Kameňa interpretovaný v roku 1955 ako akcia, ktorá sa uskutočnila „v súvislosti s uvedenými témami“ (Podolák, 1955: 430). V 70. rokoch 20. storočia zaradil J. Mjartan tento výskum medzi informačné prieskumy, realizované v rámci „výskumu kultúry na družstevnej dedine“ (Ján Mjartan, 2006: 230).¹⁷¹

V dňoch 16. až 21. októbra 1950 vykonali pracovníci pobočky NÚ SAVU v Košiciach výskum v okrese Trebišov.¹⁷² Trojtýždňový výskum „poľnohospodárskych výrobných nástrojov v Zemplíne“ urobil K. Anđel, pracovník košickej pobočky NÚ.¹⁷³ V okresoch Trebišov a Sečovce skúmal aj zvykoslovie a ľudový transport.¹⁷⁴

Pre rok 1951 si etnografická sekcia NÚ ako „hlavnú bádateľskú úlohu“ určila výskum „veľkorodiny ako kolektívnej hospodársko-sociálnej formy za feudalizmu, kapitalizmu a v súčasnosti a jej odraz na ľudovú kultúru“. S prípravou výskumu sa začalo na konci roka 1950. Bola spracovaná bibliografia a dotazník a téme sa prispôbilo sa aj štúdium sovietskej etnografickej literatúry. Výskumu veľkorodiny sa prikladala veľká dôležitosť. Preto sa na kolektívnom školení v Bratislave i na samotnom výskume musel zúčastniť aj pracovník NÚ v Košiciach K. Anđel.¹⁷⁵ Najskôr bolo určené, že každý pracovník etnografickej sekcie i externý spolupracovník preskúma jednu oblasť Slovenska,¹⁷⁶ ktorých bolo pôvodne určených sedem.¹⁷⁷ Ale kolektívny výskum sa uskutočnil iba v jednej z nich: na Kysuciach v 12 obciach okresov Čadca a Kysucké Nové Mesto v dňoch 20. – 30. mája 1951.¹⁷⁸ Jeho ústrednou témou bolo „štúdium zvyškov veľkorodiny (patriarchálnej rodiny) a jej odraz na ľudovú kultúru“. Pri výskume sa sledovali aj iné zložky spôsobu života (napr. príbuzenský systém, bývanie, liečenie). Hoci správa z výskumu deklarovala, že „boli sosbierané mnohé doklady o zvyškoch patriarchálnej rodiny na Kysuciach“,¹⁷⁹ podľa neskoršieho konštatovania jednej z výskumníčov išlo o rozšírenú rodinu, ktorá tu „vznikla a udržala sa pôsobením miestnych sociálno-ekonomických podmienok“ (Kovačevičová, 1994: 77).

Ďalšie nové témy, ktorých výskumom sa zaoberali pracovníci NÚ, vychádzali zo záverov etnografickej konferencie v Moskve v roku 1951. Ako prvoradá úlohy zdôraznila štúdium „kultúry a spôsobu života kolchozných roľníkov [...] a života robotníckej triedy, ako vedúcej triedy pri výstavbe socializmu a komunizmu“

171 Viac o výskume v okrese Modrý Kameň pozri v Zajonc, 2010.

172 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 4153/1950, [oznam o termíne výskumu – korešpondenčný lístok].

173 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 2.

174 Tamže, Zpráva o činnosti asistenta NÚ Karola Anđela za rok 1950.

175 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, NÚ – Zpráva o plnění pracovního plánu na prvý polrok 1951: 4.

176 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 288/1951, Zápisnica z pracovnej porady 18. 12. 1950: 4.

177 Kopaničiarska veľkorodina kysucká, západoslovenská veľkorodina vinohradnícka, Myjavsko a južné Trenčiansko, Hont a Tekov, oblasť detvianskych a novohradských lazov, Liptov a Popradský okres, východné Slovensko – sever a východné Slovensko – juh (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 288/1951, Zápisnica z pracovnej porady 18. 12. 1950: 4 – 5).

178 Výskumu sa zúčastnili A. Melicherčík, J. Mjartan, S. Kovačevičová, O. Polonec, K. Anđel a R. Bednárík.

179 Tamže, spis 2831/1951, NÚ – Dr. A. Melicherčík, zpráva o terénnom výskume z 2. 6. 1951.

(Ján Mjartan, 2006: 231 - 232). V období ohrozenia pracoviska i samotnej disciplíny navrhol J. Mjartan projekt, ktorého východiskom bola otázka týkajúca sa vývoja ľudovej kultúry na Slovensku v období budovania socializmu. Keďže podľa Mjartana bolo prvoradou úlohou slovenskej etnografie skúmať a študovať ľudovú kultúru v období jej prechodu k socializmu (Mjartan, 1952: 6, 9), stal sa hlavným bodom programu NS výskum družstevnej dediny (Kiliánová - Popelková, 2010: 419). Výskumnou témou zaoberala aj II. celoštátna konferencia československých národopiscov v roku 1952. Preferovala jej kolektívne skúmanie, hoci výskumná prax ukázala aj potrebu „hlbkových a individuálnych výskumov“, pričom sa pozornosť mala zamerať nielen na členov JRD, ale na „celý dedinský kolektív“ (Ján Mjartan, 2006: 230). Kolektívny terénny „výskum ľudovej kultúry na družstevnej dedine za jej prechodu k socializmu“ si NS HÚ naplánovala na rok 1952. Výskum sa mal robiť „na takej dedine, ktorá so stránky etnografickej je typická a ktorá má vyspelé JRD“. Preto sa najskôr urobil prieskum obcí s jednotnými roľníckymi družstvami (ďalej JRD) III. a IV. typu, aby sa zistil „ich etnografický ráz a postup mechanizácie práce a socializácie života“. Z odporúčaných obcí¹⁸⁰ vynechali tie, ktorých obyvateľstvo bolo zmiešané alebo neslovenské. Prieskum robili v dvoch etapách¹⁸¹ v krajoch Bratislava, Nitra, Žilina, Košice a Prešov. Vytýpané boli obce Láb, Závadka nad Hronom, Veľké Zalužice (Zajonc, 2010b: JP10 - JP11). Pred výskumom sa pracovníci NK zúčastňovali na všeobecnom školení v HÚ SAV a mali aj odborné kolektívne školenie pre výskum ľudovej kultúry na družstevnej dedine. Študovali sovietsku etnografickú literatúru o výskume kolchoznej dediny a diskutovali o nej.¹⁸² Pripravovali „dotazník na výskum kolchoznej dediny“.¹⁸³ Prieskum trvajúci 10 dní i prvý dvojtýždňový výskum v Závadke nad Hronom realizovala Komisia pre výskum družstevnej dediny a kultúry robotníckej triedy. Dôvodom výberu tejto lokality bolo zistenie, že v obci bolo „dobre prosperujúce JRD [...] aj tradičná ľudová kultúra veľmi bohatá, takže tu bolo možné sledovať vznikanie novej socialistickej kultúry národnej formou a socialistickej obsahom“ (Ján Mjartan, 2006: 230). Na kolektívnom výskume v dňoch 31. augusta - 15. septembra 1952¹⁸⁴ sa zúčastnilo 18 interných a externých pracovníkov.¹⁸⁵ Realizoval sa podľa *Programu pre zbieranie materiálu na skúmanie súčasného spôsobu života kolchoznej dediny a dejín jej formovania*

180 Pracovníci NÚ vychádzali z údajov z Povereníctva pôdohospodárstva, KNV alebo ONV.

181 Jedna etapa bola 3. - 5. 7. a druhá 22. - 29. 7. 1952. Prieskum robili J. Mjartan, J. Podolák a B. Barabášová. Okrem obcí vybraných na výskum navštívili aj Bijacovce a Necpaly, Vyšný Skalník, Slanú Lehotu, Očovú, Výčapy-Opatovce, Melčice, Ivanovce, Veľké Kostoľany (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 4, Schôdza národopisnej sekcie HÚ SAV 1. 7. 1952; tamže, šk. 2, inv. č. 12, Výkaz práce k cestovnému účtu Boženy Barabášovej: 1 - 2).

182 Tamže, inv. č. 4a, Zápisnica z porady Národopisného kabinetu dňa 3. a 5. 1. 1952 [správne 1953]: 1.

183 Diskutovalo sa o ňom na schôdzi 1. 7. 1952 (tamže, inv. č. 4, Schôdza národopisnej sekcie HÚ SAV 1. 7. 1952).

184 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Ján Podolák: Zpráva o plnení pracovného plánu za rok 1952: 2; tamže, Dr. Božena Barabášová: Výkaz práce za rok 1952: 2.

185 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 4a, Zápisnica z porady Národopisného kabinetu dňa 3. a 5. 1. 1952 [správne 1953]: 2. Jednou z nich bola poslucháčka národopisu na FiF SU Viera Vrlková (tamže, inv. č. 4, Schôdza národopisnej sekcie HÚ SAV 1. 7. 1952).

u národností stredného Povolžia (Vorobjov, 1952).¹⁸⁶ Mal sledovať, ako sa mení ľudová kultúra pod vplyvom kolektivizácie, mechanizácie práce, ale aj zmenou pracovnej organizácie (Mjartan, 1952: 5 - 7). Z metodického hľadiska išlo o „kompromis medzi výskumom monografickým a tematickým“. Každú z tém skúmal jeden výskumník, no aby sa odstránilo „izolované skúmanie jednotlivých javov“, výskum sa uskutočnil spoločne v jednom termíne. Takýto postup „sme nazvali *kolektívnym terénnym výskumom*“ (Mjartan, 1953a: 254; zdôraznil J. M.). V debata na pracovisku sa konštatovalo, že „výskum sa trieštil na jednotlivé individuálne tematické výskumy“.¹⁸⁷ Ťažkosti výskumníkov spočívali aj v tom, že nevedeli, ako skúmať prácu v družstve. Spočiatku napríklad robili súpisy pracovných nástrojov, ako keď opisovali tradičné poľnohospodárske nástroje. Až neskôr sa v teréne orientovali na zmeny v organizácii práce a z toho vyplývajúce zmeny v spôsobe života (Podolák, 1955: 272). Podľa hodnotenia na konci roka 1952 sa výskumom aj tak získalo „mnoho cenného materiálu, mnoho skúseností a v niektorých zložkách ľudovej kultúry zachytil aj zmeny, ktoré sa prejavily pri prechode dediny k socializmu“.¹⁸⁸

Druhá celoštátna konferencia národopiscov v Prahe v apríli 1952 zdôraznila, že je potrebné hlavnú pozornosť zamerať aj „na súčasný spôsob života [...] v meste, čiže v prostredí priemyselného robotníctva, baníkov atď.“. Aj slovenskí účastníci vyslovili požiadavku neobmedzovať sa iba na štúdium kultúry roľníkov, ale rozšíriť výskumy i na kultúru robotníckej triedy ako nositeľky kultúrnych hodnôt, ktoré nemožno vylučovať z národnej kultúry. Mal sa skúmať historický vývoj „slovenskej robotníckej triedy“, teda sledovať „najstaršie formy vzniku priemyselného proletariátu“ od čias, keď obyvatelia dedín začali pracovať v baniach, hutách a mašiach, sklárňach a pod. Ďalšou fázou mal byť výskum „robotníkov väčších priemyselných centier v mestách“, v ktorých sa tvorila „stála robotnícka trieda“, ktorá prerušovala postupne styky s dedinou a vytvárala si „vlastný proletársky spôsob života“ (Ján Mjartan, 2006: 232). Rozšírenie výskumu na kultúru robotníckej triedy bolo dôležité aj preto, že „prechod našej dediny k socializmu deje sa za priamej účasti a veľkej pomoci robotníckej triedy“. Z toho dôvodu sa malo zmeniť aj „mylné chápanie úloh etnografie, že totiž ľudovú kultúru reprezentuje len dedina a roľníctvo“ (Mjartan, 1952: 10). V NÚ bola vybraná dedina Žakarovce v spišskej železorzudnej oblasti, ktorá podľa kritérií národopisných odborníkov predstavovala „symbiózu tradičnej roľnícko-pastierskej kultúry a vznikajúcich a rozvíjajúcich sa prvkov kultúry robotníckej“. Kolektívny výskum tejto témy sa začal v lete 1953 (Ján Mjartan, 2006: 232 - 233).

Pre folkloristickú sekciu boli na rok 1951 určené ako výskumné témy „folklor z poddanského útlaku [...], folklor z kapitalistického útlaku (valaský, bačovský, vysťahovalecký, banický) [...] a folklor obdobia výstavby socializmu na Sloven-

186 Tamže, inv. č. 4a, Zápisnica z porady Národopisného kabinetu dňa 3. a 5. 1. 1952 [správne 1953]: 2.

187 Tamže: 3.

188 Tamže.

sku (zahrňuje folklór z fašistickej okupácie)".¹⁸⁹ Pri príprave na štúdium bádania banického folklóru v teréne boli zostavené mapy potenciálnych výskumných oblastí i tematická bibliografia. Spolu s historikmi sa uskutočnilo školenie o otázkach výskumu baníctva na Slovensku. Cieľmi bolo „podporiť, upevniť a dokumentovať progresívne tradície nášho slovenského baníctva“¹⁹⁰ a získané údaje mali pomôcť „k poznaniu revolučnej minulosti baníkov“.¹⁹¹ V dňoch 28. marca – 1. apríla 1951 uskutočnila B. Barabášová predbežný výskum v oblasti Košíc, Krompách a Spišskej Novej Vsi.¹⁹² Celé bádanie bol súčasťou akcie *700 let československého horníctví* a získaný materiál bol určený pre zborník *Výbor bojové hornické poezie*.¹⁹³

V roku 1950 sa začal na návrh A. Melicherčíka¹⁹⁴ výskum jánošíkovskej tradície, ktorý sa realizoval ako letný prázdninový výskum poslucháčov SU. Ich úlohou bolo vo vybraných lokalitách na celom území Slovenska „sbierať folklórny materiál, ktorý sa tematicky viaže na odboj proti feudálnej sústave (motívy zbojníckej a jánošíckej)“.¹⁹⁵ Akcia pokračovala i v roku 1951 a mala byť rozšírená o štúdium „odrazu poddanského a kapitalistického útlaku v ľudovej tradícii“.¹⁹⁶ Aj na základe jej výsledkov vznikla publikácia *Jánošíkovská tradícia na Slovensku* (Melicherčík, 1952a).

V prvej polovici roku 1951 mala folkloristická sekcia v pláne začať s výskumom „podmienok vznikania novej folklornej tvorby v období prechodu k socializmu“.¹⁹⁷ V auguste 1952 urobila B. Barabášová v Trebišove výskum častušiek¹⁹⁸ a zaujímala sa aj o „pásmo Svadba v Závodnom klube“ z tamojšieho Potravinárskeho kombinátu.¹⁹⁹ Z diskusného príspevku, ktorý v tom istom roku publikovala v *NSb SAVU*, vyplýva, že objektom jej záujmu bol „vznik nového folkloru“. Definovala ho ako proces, v ktorom v spojitosti „s výstavbou socializmu“ vznikali „nové, u nás doteraz neznáme druhy folkloru“: častušky, folklórne agitky, druž-

189 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade [...] 5. 12. 1950: 1.

190 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, zložka Banický výskum 1951, Plán školenia o výskume banického folklóru nedatované].

191 Tamže, zložka Banický výskum 1951, B. Barabášová – výkaz o predbežnom výskume banického folkloru z 2. 4. 1951.

192 Jeho obsahom bolo predovšetkým dojednanie spolupráce s KNV v Košiciach, KV KSČ Košice, OV KSS Spišská Nová Ves, ZO KSS Krompachy, KV ČSM Košice a s košickou pobočkou Československého rozhlasu, ktorá „bude viac vo svojich programoch uvádzať problematiku banického folklóru“. Vedúci závodu v Rudňanoch mal zabezpečiť robotníkov, ktorí boli „účastníci revolučných hnutí“ (tamže; ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, NÚ – Zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 8.).

193 Tamže, zložka Banický výskum 1951, Odporúčací list z 6. 2. 1950 pre B. Barabášovú od národného podniku Československé doľy.

194 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 2208/1950, pracovná porada 19. 5. 1950.

195 Tamže, spis 1981/1950; tamže, spis 3478/1950, Zápisnica pracovnej porady 4. 9. 1950: 2.

196 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 3472/1950, Pracovný plán NÚ na 1951.

197 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, NÚ – Zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 5.

198 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Božena Barabášová – Výkaz práce za rok 1952: 2. Podľa spomienok J. Podoláka sa výskum realizoval v trebišovskom cukrovare (Zajonc, 2010b: JP8).

199 Listom oslovila pracovníčku Ústrednej rady odborov, aby jej pásmo, ktoré zostavili v závodnom klube uvedeného podniku, poskytla. Chcela ho „ako typický príklad [...] rozobrať a uverejniť v našom vedeckom časopise“ (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 16, list B. Barabášovej z 12. 8. 1952 adresovaný súdr. Šafránkovej).

stevné ľudové piesne, nové piesne o industrializácii, agitačné pásma, piesne vznikajúce vo vojenských útvaroch. Barabášová vychádzala z chápania folklóru ako prejavu ideológie, ktorý má formu umeleckej tvorby. Tradičná ľudová kultúra mala byť podľa nej pre nový folklór zdrojom prvkov „pre ospevovanie novej skutočnosti“. Jedným z cieľov publikovania týchto i ďalších zistení a názorov bolo zainteresovať „tisícky nových tvorcov do problematiky vznikania a rastu“ novej folklórnej tvorby (Barabášová, 1952).

Na podnet A. Melicherčíka sa od roku 1950 mala pozornosť pracovníkov NÚ zamerať aj na dejiny slovenského národopisu. Cieľom bolo ich kritické spracovanie v duchu marxistickej ideológie. Zčať sa malo „štúdiom jednotlivých osobností a ich diel (Šafárik, Kollár, Němcová, Chorvát)“ a výsledkom malo byť „zistenie progresivity alebo reakčnosti myslenia v národopise“.²⁰⁰ Na prehodnotení dejín slovenskej etnografie a folkloristiky sa pracovníci NÚ dohodli aj v roku 1952. J. Mjartan sa mal zaoberať Jozefom Ľudovítom Holubym ako národopiscom. Národopisná činnosť Muzeálnej slovenskej spoločnosti bola objektom záujmu J. Podoláka.²⁰¹ Počiatkové názory štúrovcov na folklór mala študovať B. Barabášová. Ester Plicková sa mala zaoberať osobnosťou Pavla Socháňa a V. Gašparíková činnosťou Karola Medveckého.²⁰² Výsledkom bolo niekoľko príspevkov (napr. Podolák, 1953, 1958) a publikácia o J. L. Holubym, ktorá vyšla koncom 50. rokov 20. storočia (Mjartan, 1958).

Úlohou E. Čajánkovej v rámci štúdia dejín odboru bolo zmapovať dovtedajšie výskumy Rómov v Československu.²⁰³ V roku 1952 vykonala v rámci štúdia problematiky „života a kultúry Cigánov na Slovensku“ dvojtýždňový výskum v okresoch Malacky, Skalica, Kúty a mesačný výskum „v cigánskom tábore v obci Rožkovany“.²⁰⁴ Cieľom bolo zistiť, „na akej celkovej úrovni zastihol ich prechod k socializmu“. Mala zbierať aj dokumenty o rasovej diskriminácii Rómov v minulosti.²⁰⁵ Podľa J. Mjartana bolo úlohou slovenského národopisu skúmať túto „etnickú diaspóru“, ktorej „niektoré skupiny [...] boli u nás krajne asociálnym živlom, ktorého akulturácia je naliehavo aktuálna a potrebná“. Výskum mal prispieť „na vyriešenie cigánskej otázky a pomôcť začleniť príslušníkov tohto etnika do hospodársko-kultúrneho procesu“ spoločnosti (Ján Mjartan, 2006: 236).

200 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 2573/1949.

201 Počas archívneho výskumu v SNM v Martine v roku 1952 sa zoberal osobnosťou Andreja Kmeťa (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Dr. Ján Podolák - Zpráva o plnení pracovného plánu za rok 1952: 1).

202 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 4a, Zápisnica z porady Národopisného kabinetu dňa 3. a 5. 1. 1952 [správne 1953]: 5.

203 Tamže.

204 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 12, Emília Čajánková - výkaz práce za rok 1952: 1 - 2. Výsledky publikovala v roku 1954 (Čajánková, 1954, 1954a). Spolu s ňou mala robiť poslucháčka národopisu Dagmar Ježová výskum cigánskeho folklóru. Mala sa zamerať na „nový folklór, ktorý je odrazom našej súčasnosti a radostného budovateľského úsilia výstavby socializmu v našej vlasti“ (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, i. č. 63, spis 2725/1952).

205 ÚA SAV, f. HÚ SAV, šk. 1, č. 7/III, NS HÚ pracovný plán na rok 1952: 5.

Národopisný časopis v SAVU

K 1. januáru 1949 zanikol NO MS, ktorý bol vydavateľom prvého slovenského národopisného časopisu – *Národopisného sborníka* (ďalej *NSb MS*).²⁰⁶ Jeho prvý zväzok, ktorý už v roku 1937 zostavil a zredigoval J. Mjartan, vyšiel v roku 1939 a do roku 1947 vyšlo 8 zväzkov Sborníka (Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 358). Ich redaktormi okrem J. Mjartana boli aj A. Melicherčík a R. Bednárík.

V októbri 1949 predseda NÚ A. Melicherčík z dôvodu malého počtu „národopisných pracovníkov“ navrhol, aby NÚ predbežne vydával svoj časopis ako ročenku v rozsahu 12 hárkov. Pre časopis, ktorého štruktúra mala byť zhodná s ostatnými časopismi vydávanými Slovenskou akadémiou vied a umení, navrhol názov *Slovenská etnografia*. Melicherčík zdôrazňoval „kultúrno-politickú líniu časopisu, ako prevládajúce hľadisko pri spracovaní i hodnotení problematiky“. Bol zostavený „redakčný zbor“, ktorý sa zaviazal pripraviť jedno číslo do konca mája 1950, aby mohlo na jeseň vyjsť.²⁰⁷ Dekréty na výkon funkcií v redakcii dostali od vedenia SAVU iba A. Melicherčík (predseda a hlavný redaktor) a J. Mjartan (tajomník a výkonný redaktor). Rozšírenie redakčného zboru o ďalších členov vrátane M. Markuša Edičná a redakčná komisia SAVU potvrdila 10. júna 1950.²⁰⁸

V januári 1950 sa NÚ uzniesol, že *NSb MS* prestane vychádzať po 10. ročníku. Nový národopisný časopis, vydávaný v NÚ SAVU pod názov Slovenská etnografia, mal byť „odrazom požiadavkov novej spoločnosti na vedecké bádanie a kolektívneho plánovania práce.“ Správny zbor SAVU však 16. januára 1950 rozhodol, že „časopisy SAVU majú sa pomenovať základným slovom ‚sborník‘ a príslušným adjektívom“. Preto sa mal časopis NÚ volať Národopisný sborník.²⁰⁹ Aj napriek tomu, že A. Melicherčík predsedovi vedeckých ústavov SAVU I. Hrušovskému listom vysvetlil dôvody pre zachovanie názvu Slovenská etnografia,²¹⁰ Správny zbor 20. februára 1950 „dospel k záveru, že pomenovanie časopisu Národopisný sborník je zo všetkých iných názvov najvhodnejší“.²¹¹ Napokon bol národopisný časopis od roku 1950 v SAVU vydávaný pod názvom *Národopisný sborník Slovenskej akadémie vied a umení* bez uvedenia latinského podtitulu. Jeho hlavným redaktorom bol A. Melicherčík. Pretože číslovanie ročníkov *NSb SAVU* malo nadviazať na *NSb MS*,²¹² prvý zväzok nového časopisu bol v poradí 9. zväzkom.²¹³

206 Dva zväzky (za roky 1945 – 1946 a 1947) mali názov *Národopisný sborník. Časopis Národopisného odboru MS*.

207 Úlohy členov redakcie sa rozdelili takto: tajomník redakcie – J. Mjartan, zabezpečenie pôvodných štúdií – A. Melicherčík, referáty o knihách – S. Kovačevičová, referáty o časopisoch – M. Kosová a správy „o stave a organizácii národopisnej práce doma a v zahraničí“ – R. Bednárík (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 2573/49, Zápisnica z porady pracovníkov NÚ 13. 10. 1949).

208 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 1051/1950, NÚ, redakcia *NSb* – návrh na potvrdenie členov redakcie.

209 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, inv. č. 63, spis 504/1950, Národopisný sborník – pomenovanie – vyjadrenie A. Melicherčíka.

210 Tamže, spis 504/1950, list A. Melicherčíka zo 4. 2. 1950, adresovaný I. Hrušovskému.

211 Názov znel: Národopisný sborník, s podtitulom *Ethnografica Slovaca* v zátvorke (tamže, list prednostu vedeckých ústavov J. Štolca z 24. 2. 1950, adresovaný A. Melicherčíkovi).

212 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 2, Zápisnica o pracovnej porade NÚ 2. 3. 1950: 1.

213 Keďže v roku 1950 neboli ešte publikované ročníky *NSb MS* 1948 a 1949, Melicherčík v marci navrhol, aby ich vydal NÚ

Keďže obsah *NSb SAVU* bol podriadený plneniu hlavnej úlohy NÚ, ktorou bolo osvojovanie si marxistickej ideológie a uplatňovanie jej vedeckej metódy pri riešení „slovenských etnografických problémov“,²¹⁴ v úvode 9. zväzku je preklad príspevku *Stalinovo učenie o národe a národnej kultúre a jeho význam pre etnografiu* (autor P. I. Kušner) z časopisu *Sovetskaja etnografija* z roku 1949. Druhý je príspevok A. Melicherčika *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu*, ktorý mal predstavovať „nový vedecký program“ (Kiliánová – Popelková, 2010: 416) pre súdobý slovenský národopis a súčasne mal byť deklaráciou jeho smerovania. Nasledujúci príspevok O. Nahodila sa venoval ideologicky protežovanej téme – prvotnopospolnej spoločnosti. Do *Zborníka* boli zaradené aj etnografické príspevky, ktorých vznik nebol spätý marxistickou ideológiou.²¹⁵

V auguste 1951 vznikol návrh vydať „sovietske číslo Národopisného zborníka“ s prekladmi „vynikajúcich prác sovietskych etnografov“.²¹⁶ V roku 1951 sa však 10. zväzok *NSb SAVU* (za rok 1951) vydať nepodarilo a vyšiel až v roku nasledujúcom.

Desiaty zväzok *Zborníka* uviedol príspevok *Sovietska etnografia – náš vzor* od A. Melicherčika. Napísal ho ako „v krátkosti naznačený obraz sovietskej školy v etnografii“, ktorý mal byť „orientačným a informatívnym úvodom“ ku zborníku. Cieľom jeho vydania bolo oboznámiť odbornú verejnosť s prácami popredných sovietskych etnografov a „ukázať na sovietskom príklade na neobyčajne veľký význam etnografickej vedy u nás v súčasnosti“. (Melicherčik, 1952: 23). Preklady príspevkov z časopisu *Sovetskaja etnografija* z rokov 1946 až 1951 a statí vybraných z publikácií sovietskych autorov boli rozdelené do častí Problémy všeobecnej etnografie, Problémy etnogenézy, Etnografia koloniálnych krajín, Sovietska etnografia obdobia socializmu, Problémy etnografických múzeí, Recenzie a referáty. V zborníku boli medzi prácami sovietskych autorov zaradené aj údaje o dvoch prácach O. Nahodila.²¹⁷ Publikovanie jeho príspevku i recenzií jeho prác ukazuje, že na Slovensko sa myšlienky sovietskej etnografie oficiálne dostávali aj sprostredkované z prostredia českej etnografie. Na prekladanie textov z ruštiny boli oslovení študenti FiF SU²¹⁸ alebo špeciálne „členovia ruského seminára“

(ÚA SAV, f. SAVU, šk. 24, inv. č. 63, spis 1029/1950, Zápisnica z pracovnej porady NÚ 15. 3). 1950), čo sa však nerealizovalo. Snahy o ich vydanie zrejme pokračovali aj v roku 1951, kedy Mjartan v spojitosti s redigovaním zborníka uviedol, že „z ročníka 1948-49 vypadnú už vypsávané príspevky a to: Udalcov – O etnogenéze Slovanov a Mrlian – O využití folklóru v divadle. Oba pre zásady ideové.“ Namiesto nich boli odsúhlasené príspevky M. Markuša o výrobe zvoncov v Jelšave a J. Mjartana *Vampírske povesti v Zemplíne* (ÚA SAV, f. SAVU, šk. 25, i. č. 63, spis 1471/1951, Zápisnica z pracovnej porady 5. a 6. 3. 1951: 6). Nie je jasné, prečo sa v roku 1951 rokovalo o texte M. Markuša, ktorý vyšiel v *NSb SAVU* v roku 1950. Druhý navrhnutý príspevok vyšiel až v 1. ročníku *Slovenského národopisu* v roku 1953 (Mjartan, 1953).

214 ÚA SAV, f. NÚ SAV, inv. č. 10, Zpráva o činnosti za rok 1950: 1.

215 Išlo o príspevky *Jelšavský zvonkáři* (autor M. Markuš), *Valašský dům pod Makytou, II. část (Domové typy)* (V. Pražák); *Zvyky okolo narodenia z Valaskej Belej* (V. Gašparíková); *Svadba u Slovákov v Maďarsku* (R. Žatko).

216 Tamže, Zápisnica napísaná na porade NÚ dňa 22. 8. 1951: 2.

217 Išlo o recenzie jeho publikácie *Sověтский народопис и jeho pokroková úloha* (1950) a jeho prekladu práce Sergeja Pavloviča Tolstova *Sověтская школа в народописе* (Tolstov, 1949).

218 ÚA SAV, f. SAVU, šk. 23, inv. č. 63, spis 359/1950.

FiF SU.²¹⁹ Na prekladoch sa podieľali i všetci pracovníci NÚ, a to aj napriek tomu, že niektorým robila nedostatočná znalosť ruštiny ťažkosť.²²⁰

V roku 1953 vyšiel posledný, jedenásty zväzok *NSb SAVU* za rok 1952. Jeho obsah už reflektoval posun slovenského národopisu k novým vedeckým témam i metódam v zmysle orientácie na sovietsku etnografiu. Uvádzala ho stať J. Mjartana *Niektoré otázky národopisného výskumu družstevnej dediny*, ktorá bola aktuálnou výskumnou témou rovnako ako patriarchálna veľkorodina. Príspevok o vývoji jej štúdia napísala Viera Gašparíková. Ďalšou súčasťou témou slovenského národopisu, ktorej sa venoval text od B. Barabášovej, bol tzv. nový folklór. Jediným prevzatým príspevkom bol preklad *Programu pre sbieranie materiálu na skúmanie súčasného spôsobu života kolchoznej dediny* [...] od N. J. Vorobjova, uvádzaný ako metodologické východisko výskumu družstevnej dediny.²²¹

V roku 1952 Komisia Zboru povereníkov vymenovala Ústrednú redakčno-vydavateľskú radu, ktorá pre rok 1953 stanovila názvy odborných časopisov. Podľa nej mal NÚ vydávať periodikum s názvom *Národopisný časopis*. Rada zjednotila aj grafickú úpravu obálok časopisov vydávaných pracoviskami v Sekcii spoločenských vied, ktoré mali mať červenú farbu (Klačka 2014: 98, 99, pozn. 58). Po odchode A. Melicherčíka z NÚ v roku 1952 bol za hlavného redaktora *NSb SAVU* od 12. zväzku navrhnutý J. Mjartan.²²² Ten však už nevyšiel a Mjartan sa stal prvým hlavným redaktorom periodika *Slovenský národopis*. Tento nový slovenský vedecký národopisný časopis začal vydávať NK SAVU po jeho začlenení do SAV v roku 1953.²²³ Časopis síce neniesol názov, ktorý mu bol určený, no obálky jeho prvých dvoch ročníkov mali predpísanú červenú farbu.

Záver

Vznik národopisného pracoviska v SAVU bol dovŕšením inštitucionálneho vývoja slovenského národopisu a je významným medzníkom v procese jeho profesionalizácie. Vrcholné vedecké národopisné pracovisko od založenia v roku 1946 rozvíjalo svoju vnútornú štruktúru, snažilo sa získavať i pripravovať budúcich pracovníkov a nadväzovať kontakty s externými spolupracovníkmi a inštitúciami. Riešilo otázky vydávania vlastného vedeckého časopisu, dokumentovania objektu svojho vedeckého záujmu a začalo budovať dokumentačné fondy. Od počiatku malo ambíciu fungovať ako koordinačné centrum národopisnej práce na Slovensku. Preto sa snažilo získať prehľad o všetkých aktivitách na Slovensku spojených s predmetom jeho vedeckého záujmu.

219 Tamže, šk. 24, inv. č. 63, spis 2209/1950, NÚ – preklad ruského príspevku pre *NSb*.

220 Preto si všetci pracovníci NÚ dali v 1. polovici roku 1951 záväzok, že na konci roka budú ruštinu ovládať aspoň pasívne (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 2, inv. č. 11, NÚ – zpráva o plnení pracovného plánu na prvý polrok 1951: 2).

221 Vyšiel v časopise *Sovetskaja etnografija* v roku 1951.

222 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 4, Zápisnica z pracovnej porady 8. 12. 1952: 1.

223 O jeho vývoji do roku 2002 pozri Kiliánová, 2013.

Perspektívy rozvoja naznačené vedením pracoviska sa začali meniť v dôsledku spoločensko-politických zmien po komunistickom prevrate v roku 1948. Tie spôsobili stratu jeho organizačnej samostatnosti pričlenením k HÚ SAVU v druhej polovici roka 1951. Nástup komunistickej vlády viedol k zavádzaniu marxizmu ako jediného akceptovaného teoreticko-metodologického východiska disciplíny. Hoci to prinášalo aj niektoré progresívne prvky v oblasti organizácie vedeckej práce (napr. definovanie cieľov a určovanie reálneho časového rozvrhu ich naplnenia), vstup sovietskej národopisnej školy do slovenského národopisu znamenal predovšetkým oficiálne potláčanie plurality jeho teoretických východísk a zmenu vymedzenia objektu disciplíny.

Zásadnú úlohu pri presadzovaní marxizmu a sovietskej etnografickej školy na pôde národopisného pracoviska SAVU i v slovenskom národopise zohral A. Melicherčík, v osobe ktorého sa spojil teoretik vednej disciplíny a stúpenec marxizmu ako komunistickej ideológie. Pre pracovníkov národopisného pracoviska SAVU sa marxizmus stal v 50. rokoch povinnou súčasťou ich vedecko-výskumných aktivít. Nebol však jediným a výlučným smerovaním, ale existoval v rozličných formách spojených s teoretickými prístupmi a metódami, využívanými v slovenskom národopise v 40. rokoch 20. storočia. Aplikácia marxistických východísk často ostávala iba v deklaratívnej či vo formálnej polohe. Začlenenie prvkov marxizmu do vedecko-výskumnej činnosti bolo efektívne u tých pracovníkov, ktorých teoreticko-metodologické zameranie bolo jasné a jednoznačné už v období pred jeho vstupom do slovenského národopisu (napr. u S. Kovačevičovej i A. Melicherčíka ako predstaviteľov funkčného štrukturalizmu). V tejto súvislosti S. Kovačevičová konštatovala, že „prenikanie ideológie do výskumu pôsobilo aj na rozkolísanie metód vyhodnocovania, a preto veľká časť výskumov ostala nevyhodnotená len ako dokumentačný doklad v archíve ústavu“ (Kovačevičová, 1994: 77). Publikované výsledky napríklad z výskumov v okrese Modrý Kameň naznačujú, že pravdepodobne nešlo o rozkolísanosť vyhodnocovacích metód, ale že metodika sústreďovania a spracovania neumožňovala väčšinu údajov zasadiť do marxistických interpretačných rámcov.

Národopisné pracovisko SAVU určilo charakter vývoja disciplíny aj po jej začlenení do SAV. Či už išlo o formy práce, teoretické a metodologické prístupy alebo o nestálu nevyhnutnosť hľadať rovnováhu medzi nezávislou vedou a spoločensky angažovaným odborom.

II. KAPITOLA

Národopisné pracovisko Slovenskej akadémie vied (1953 – 1969)

Gabriela Kiliánová

Úvod

Na základe zákona Slovenskej národnej rady¹ vznikla v júni 1953 na Slovensku nová vedecká inštitúcia s názvom Slovenská akadémia vied (ďalej SAV, resp. Akadémia). Prevzala ústavy zo Slovenskej akadémie vied a umení (ďalej SAVU) a tiež iné výskumné pracoviská existujúce v tom čase na Slovensku. Vytvorením SAV pôvodná SAVU zanikla. Argumentov na budovanie novej vrcholnej vedeckej inštitúcie na Slovensku, ktorá by rozvíjala výskum vo všetkých vedných odboch, bolo niekoľko. Komunistický režim v Československu (podobne ako v iných krajinách východného bloku i ZSSR) sa prezentoval ako spoločenský systém, ktorého základom boli vedecké poznatky, a preto v krátkom čase po jeho nastolení dostali sa veda a vedecký výskum do jeho pozornosti. Už od nástupu plánovaného hospodárstva v 50. rokoch 20. storočia počítalo sa s využitím výsledkov vedy – najmä technických a prírodných odborov – pre rozvoj hospodárstva a životnej úrovne obyvateľstva. Ďalším argumentom sa stala snaha centralizovať vedecký výskum vytvorením celoštátnej vedeckej inštitúcie Československej akadémie vied a v napojení na ňu i SAV. Táto snaha súvisela s celkovou centralizáciou všetkých inštitúcií v štáte v prvej polovici 50. rokov, v období budovania socializmu sovietskeho typu. Spomínaný typ riadenia charakterizovala koncentrácia politickej, hospodárskej a ideologickej moci v malej skupine predstaviteľov štátnej a straníckej byrokracie a tiež direktívne spravovanie štátu z jedného centra. Čo sa týka riadenia vedy, vládnuce komunistický režim sa usiloval o čo možno najúplnejší dohľad nad celou vedeckou činnosťou, ktorý spočíval v sledovaní vedeckých plánov, ich realizácie až po kontrolu vedeckých výstupov (Hudek, 2014b).

Vzápätí po prijatí zákona o SAV vymenoval Zbor povereníkov 23. júna 1953 funkcionárov novej inštitúcie a prvých akademikov. Predsedom SAV sa stal

1 Zákon Slovenskej národnej rady o Slovenskej akadémii vied zo dňa 18. 6. 1953. Návrh zákona pripravil právnik Štefan Luby, dôvodovú správu historik Ján Tibenský v roku 1952 (Klačka, 2014: 94).

Ondrej Pavlík.² Slávnostný akt vyhlásenia SAV sa konal v Národnom divadle v Bratislave 26. júna 1953 za účasti predstaviteľov vlády Československej republiky, členov ÚV KSČ, ÚV KSS, SNR, Zboru povereníkov, Ústrednej rady odborov, delegácie ČSAV³ a Československej pôdohospodárskej akadémie. Na slávnosti sa zúčastnili i zástupcovia konzulárneho zboru na čele s generálnym konzulom ZSSR v Bratislave, zástupcovia Národného frontu, rektori, dekáni vysokých škôl, osobnosti vedeckého a kultúrneho života, zástupcovia armády a delegácie pracujúcich z továrni i JRD (Klačka, 2014a: 100).

Slovenská akadémia vied bola podľa nového zákona vrcholnou vedeckou inštitúciou na Slovensku, tematicky i metodologicky usmerňovala výskum v krajine, nielen na svojich pracoviskách, dbala na ideologický aspekt výskumu, vytvárala medzinárodné väzby a starala sa o vedecký rast pracovníkov. Akadémia bola podriadená Zboru povereníkov, najvyšší orgán SAV tvorilo valné zhromaždenie jej členov, ktoré stanovovalo smerovanie výskumu, schvaľovalo správy o činnosti, určovalo vnútornú štruktúru SAV, zriaďovalo ústavy, resp. iné pracoviská SAV, volilo členov SAV, predsedu a členov Predsedníctva SAV (ďalej P SAV), riaditeľov pracovísk a riaditeľa Úradu SAV. Predsedu SAV volili iba akademici na valnom zhromaždení. Zvoleného predsedu a členov Predsedníctva SAV ako aj členov SAV musel následne schváliť Zbor povereníkov. Vnútorne sa SAV členila na sekcie vied, pričom spoločenské vedy tvorili I. sekciu.⁴ Predsedníctvo prostredníctvom sekcií viedlo činnosť pracovísk, schvaľovalo plány, pridelovalo rozpočty a kontrolovalo výsledky. Taktiež odsúhlasovalo program vedeckých podujatí, zahraničných stykov, riadilo vydavateľskú činnosť. Predsedníctvo SAV udržiavalo styk s ČSAV a Československou poľnohospodárskou akadémiou. Do kompetencie P SAV tiež patrilo menovanie riaditeľov pracovísk a ich zástupcov, členov vedeckých a redakčných rád časopisov. Malo právo rozhodnúť o vydávaní alebo zastavení vydávania časopisu (Klačka, 2014b: 100 – 101).

2 Prof. PhDr. Ondrej Pavlík, DrSc., pedagóg (1916 – 1996), člen Predsedníctva ÚV KSS od roku 1953, akademik SAV v roku 1953. Prvý predseda SAV sa čoskoro dostal do sporu s inými členmi ÚV KSS pre svoje názory na riadenie Akadémie a ideologickú výchovu vedcov. Preto v roku 1955 „dobrovoľne“ požiadal o uvoľnenie z funkcie predsedu SAV a stal sa pracovníkom Výskumného ústavu pedagogického. O. Pavlík bol v roku 1957 vylúčený z KSS za „revizionistickú úchylku“, dostal zákaz publikovať a prednášať. Opätovne mohol prednášať od jesene 1971 na FIF UK, kde pôsobil do roku 1989 (Hudek, 2014c: 113 – 115; Gažová, 2014: 563 – 564). Od roku 1955 do roku 1961 vykonával funkciu predsedu SAV prof. PhDr. Andrej Sirácky, DrSc., filozof, sociológ (1900– 1988), akademik SAV od roku 1955, pôsobil v SAV v rôznych radiaciach a vedeckých funkciách do roku 1988 (Nemeskürthyová, 2014: 564). Tretím predsedom SAV bol zvolený prof. MUDr. Dionýz Blaškovič, DrSc. virológ (1913 – 1998), akademik SAV od roku 1953, viedol SAV v rokoch 1961 – 1965. V roku 1953 zakladal Virologický ústav SAV a bol jeho prvým riaditeľom (Kamenová, 2014: 565). V období liberalizácie od roku 1965 až do začiatku normalizácie v roku 1970 bol predsedom SAV prof. RNDr. Štefan Schwarz, DrSc., matematik (1914 – 1996), akademik SAV od roku 1953, pôsobil v Matematickom ústave SAV v rokoch 1964 – 1988 a zároveň na SVŠT (Nemeskürthyová, 2014a: 565 – 566).

3 Zákon o ČSAV prijalo Národné zhromaždenie 29. 10. 1952. Dňa 12. 11. 1952 prezident republiky Klement Gottwald vymenoval prvých funkcionárov ČSAV a prvých akademikov, dňa 17. 11. 1952 konalo sa v Národnom divadle v Prahe slávnostné otvorenie ČSAV (Klačka, 2014: 93).

4 Zoznam sekcií pri vzniku SAV: I. sekcia vied spoločenských, II. sekcia vied biologických a lekárskech, III. sekcia vied poľnohospodárskych, IV. sekcia vied matematických a prírodných, V. sekcia vied technických (Klačka, 2014: 97).

Vzťah SAV a ČSAV tvoril problematickú otázku, ktorá sa riešila po celé obdobie príprav oboch nových inštitúcií. Zákony o ČSAV z roku 1952 a o SAV z roku 1953 vzájomné vzťahy podrobnejšie nestanovovali, obmedzili sa na stručné vyjadrenia o spolupráci vo všeobecných častiach. Ďalšie dokumenty (organizačný poriadok SAV z toho obdobia a pod.) však dokladajú, že vzťah oboch inštitúcií sa pokladal za rovnocenný vo veciach prípravy plánov činností, vzťahov prezidenta ČSAV a predsedu SAV voči štátnym a straníckym orgánom. V jednej oblasti však existovala výnimka. Všetky návštevy zahraničných hostí v SAV a cesty pracovníkov SAV do zahraničia navrhovalo P SAV, ale museli byť schválené Prezídiom ČSAV (Klačka, 2014 c: 103 – 105).

Situácia sa zmenila po novele zákona o ČSAV v roku 1957 a o SAV v roku 1958, keď sa zvýšilo podriadenie SAV koordinačným právomociam ČSAV. V tomto období po potlačení protikomunistického povstania v Maďarsku (1956) zároveň prebiehali v celej československej spoločnosti nové politické previerky s cieľom odhaliť „zdroje oportunistizmu, revizionizmu, reformizmu, liberalizmu“ a podobne. V prvej polovici roka 1958 sa dotkli i SAV, kde P SAV prostredníctvom ustanovených komisií vykonalo previerky „triednej a politickej spoľahlivosti“ vedeckých pracovníkov. V nasledujúcich dvoch rokoch muselo z Akadémie odísť vyše sto vedcov (Hudek, 2014c: 117 – 118).

Ďalšiu centralizáciu vedy, jej direktívne riadenie z jedného centra určilo uznesenie byra ÚV KSČ z 23. februára 1960,⁵ ktorého cieľom sa stal jednotný plán vedeckého výskumu (Hudek – Klačka, 2014: 120). Zásady vzťahu oboch inštitúcií vstúpili do platnosti 1. júla 1960, a tým sa SAV stala súčasťou ČSAV. Predpisy, ktoré upravovali podrobnejšie vzťah ČSAV a SAV, boli dokončené 24. januára 1962. Od toho obdobia akékoľvek kroky SAV v rozpočtovej, vedecko-výskumnej, organizačnej, personálnej, edičnej i medzinárodnej oblasti sa v konečnom dôsledku schvaľovali v Prezídiu ČSAV (Klačka 2014d: 124 – 126). Nový zákon č. 54 zo dňa 9. júna 1963 o ČSAV už len potvrdil faktický stav podriadenosti SAV, čo sa odrazilo i v nadväzujúcom zákone SNR č. 74 o SAV zo dňa 23. septembra 1963 (Klačka, 2014 d: 127 – 128). Riadenie vedeckého výskumu z jedného centra sa tak paradoxne uzákoniť v období, keď sa už začínalo liberalizačné obdobie v ČSSR.

Je veľmi zaujímavé sledovať, že v nasledujúcich rokoch sa centralizačné zákony v plnom rozsahu nikdy nerealizovali. V tom období sa nanovo začala diskusia o štátoprávnom usporiadaní republiky a v rámci toho i o spôsobe vlády, organizácie a riadenia štátnych inštitúcií v Čechách a na Slovensku.⁶ Otváranie

5 Ako upozorňujú A. Hudek a J. Klačka, pre vtedajšie riadenie štátnych inštitúcií bolo príznačné, že zásadnú štruktúrálne zmenu vzťahu akademií prinieslo rozhodnutie straníckych orgánov, a nie zákon alebo iný zákonný predpis (Hudek – Klačka, 2014: 123).

6 Zmeny z roku 1963 znamenali v praxi najmä prehĺbenie spolupráce oboch akademií. Riadenie činnosti SAV z českého centra sa prakticky obmedzilo na zasielanie výročných správ do Prahy a na spoločné zasadnutia riadiacich orgánov oboch akademií (Hudek – Klačka, 2014a: 140).

týchto otázok viedlo v roku 1967 k úpravám Stanov SAV, ktoré podstatne rozšírili právomoci P SAV a potvrdili väčšiu nezávislosť od ČSAV.⁷

V prvej polovici 60. rokov Akadémia vypracovala správu⁸ o stave vedeckého bádania, ktorá priniesla nelichotivé konštatovania: zvýhodňovanie aplikovaného výskumu na úkor základného, nedostatočná kvalifikácia vedeckých pracovníkov a katastrofálne priestorové podmienky, najhoršie v prípade spoločenských vied, z ktorých až tretina pracovníkov musela pracovať doma. Zároveň sa prejavila stagnácia rozpočtu SAV ako dôsledok hospodárskych problémov v ČSSR v tom období. Podľa názoru vedenia Akadémie sa finančné nedostatky mali preklenúť efektívnejšou prácou a lepším riadením pracovísk (Hudek – Klačka, 2014a: 138 – 139).

Liberalizačné trendy v ČSSR od polovice 60. rokov vynesli na povrch dovedy nediskutované témy ako sloboda vedeckého bádania a prejavu, odsúdenie politických procesov z 50. rokov a rehabilitácia odsúdených, postavenie Slovenska v rámci republiky a iné. V týchto diskusiách sa angažovali i vedci zo SAV (Hudek – Klačka, 2014a: 142). Politické zmeny v najvyššej straníckej funkcii v januári 1968 – odstúpenie Antonína Novotného z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ a jeho nahradenie Alexandrom Dubčekom, od roku 1963 prvým tajomníkom ÚV KSS – odštartovali celospoločenské zmeny v štáte.⁹ Pracovníci SAV sa už 10. apríla 1968 na svojom 22. valnom zhromaždení po diskusii, ktorá sa vyznačovala dovedy neobvyklou otvorenosťou, množstvom vystúpení a otváraním tabuizovaných tém, dohodli na nasledujúcich záveroch: 1. Usporiadať vzťahy ČSAV a SAV na federatívnom základe. 2. Vypracovať najvhodnejší model vnútorného riadenia Akadémie, pričom sa mala zohľadniť pracovná a reprezentatívna úloha SAV. 3. Riaditelia pracovísk mali získať čo najväčšie právomoci a súčasne sa mali zvýšiť ich zodpovednosti. 4. Vytvoriť demokratickejší mechanizmus voľby členov a orgánov SAV. 5. Preveriť spôsob činnosti riadiacich orgánov SAV. 6. Zhromaždenie zaviazalo P SAV vytvoriť operatívnu skupinu, ktorá horeuvedené úlohy bude riešiť. 7. P SAV navrhne Prezídiu ČSAV, aby vytvorilo podobnú operatívnu skupinu a aby v nej bola zastúpená i SAV. 8. P SAV ustanoví rehabilitačnú komisiu, ktorej úlohou bude v spolupráci so straníckymi orgánmi určiť spôsob, ako zrušiť dôsledky „administratívnych zásahov do kádrovej práce“, čiže najmä „čistky“ z roku 1958, ktorých dôsledky sa ťahali ešte dva roky (Hudek, 2014e: 147 – 152).

7 Zmena Stanov SAV, uznesenie z 25. valného zhromaždenia SAV dňa 28. 4. 1967. P SAV udeľuje medaily, čestné plakety, odmeny, ceny Akadémie, spoluvytvára koncepciu zahraničných stykov s ČSAV, riadi zahraničné styky SAV, hodnotí činnosť riaditeľov a pracovísk SAV, vydáva vzorový organizačný a pracovný poriadok pre pracoviská (Hudek – Klačka, 2014a: 140 – 141).

8 „Informatívna správa o rozvoji vedeckého bádania a o plnení štátneho plánu vedeckovýskumných prác za posledné obdobie v SAV“ z roku 1963.

9 Zrušenie cenzúry, vypracovanie hospodárskych reforiem, príprava nového štátoprávneho usporiadania ČSSR, odstránenie byrokratizmu, podporenie slobody prejavu a iné. Podľa Akčného programu KSČ z 1. – 5. 4. 1968 išlo o zásadne zreformovanie politického, hospodárskeho, sociálneho a kultúrneho systému vychádzajúce z ponímania „socializmu s ľudskou tvárou“ (Sikora, 2008: 41).

Závery 22. valného zhromaždenia z apríla 1968 vyústili do príprav nového zákona o SAV. Zákon mal zohľadniť spomínané zásady, čiže slobodu vedeckého bádania, nezávislosť vedeckej činnosti SAV od štátnych a stranických orgánov a posilnenie samosprávneho riadenia, pričom sa prihliadalo na prípravu zákona o ČSAV ako federálnej inštitúcie a Českej akadémie vied (ďalej ČAV) ako národnej inštitúcie. Príprava zákona pod vedením právnika Štefana Lubyho (pripravoval aj zákon o SAVU z roku 1946) postupovala i napriek vážnym politickým zmenám v štáte, ktoré nastali po intervencii vojsk Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968. Jeho definitívna podoba odznela na 28. valnom zhromaždení SAV 5. mája 1969. Orgány SAV návrh zákona schválili, podobne ako orgány ČSAV prijali dva nové zákony o ČSAV a ČAV. Zákon o SAV následne schválila vláda Slovenskej socialistickej republiky a postúpila Slovenskej národnej rade. Podobne zákon o ČSAV postúpil do Federálneho zhromaždenia a zákon o ČAV do Českej národnej rady. Na základe priamej intervencie z ÚV KSČ sa však na jeseň 1969 legislatívne procesy zastavili. V tom čase ÚV KSČ pod vedením nového prvého tajomníka Gustáva Husáka začalo aplikovať tzv. „normalizáciu“, ktorej cieľom bolo odstrániť výsledky liberalizačného procesu a opätovne dostať pod kontrolu hospodárske, spoločenské, kultúrne, ideologické a iné procesy v štáte (Hudek, 2014e: 153 – 156). V dôsledku zmeny politiky vrcholných stranických a štátnych orgánov sa v druhej polovici roka 1969 definitívne skončilo politické uvoľnenie v českej a slovenskej spoločnosti, čo malo v nasledujúcom desaťročí výrazné dôsledky aj na činnosť SAV.

Budovanie národopisného pracoviska v SAV

V novembri 1952 Komisia Zboru povereníkov pre vybudovanie SAV obnovila samostatné národopisné pracovisko pod názvom Národopisný kabinet SAVU a na základe uznesenia V. zasadnutia Predsedníctva SAV zo dňa 22. septembra 1953, ktoré bolo schválené valným zhromaždením SAV 9. novembra 1953, prešiel kabinet do novovzniknutej SAV. Národopisný kabinet SAV sa stal súčasťou I. sekcie spoločenských vied. O dva roky neskôr na 33. zasadnutí Predsedníctva SAV dňa 7. marca 1955 bola navrhnutá zmena názvu na Národopisný ústav SAV (ďalej NÚ SAV). Tento návrh schválilo 6. valné zhromaždenie SAV a dňom 1. apríla 1955 pracovisko získalo nový názov i nový status: z kabinetu postúpilo na ústav (Ján Mjartan, 2006: 222 – 223, Gažová 2014a: 595 – 596). Veľkú zásluhu na osamostatnení pracoviska mali pracovníci pôvodnej národopisnej sekcie v HÚ SAVU, ktorí od zrušenia NÚ SAVU v roku 1951 usilovali sa o jeho znovuobnovenie.

V NK SAV v roku 1953 pracoval nevelký počet vedeckých pracovníkov: riaditeľ Ján Mjartan, Božena Barabášová (neskôr B. Filová), Soňa Kovačevičová¹⁰

10 Soňa Kovačevičová bola z politických dôvodov prepustená z NÚ SAVU v lete roku 1951. Vrátila sa na pracovisko v roku 1953. V roku 1960 bola opäť z politických dôvodov prepustená. V NÚ SAV sa zamestnala znova v roku 1968 (Kovačevičová-Žuffová 2001, 120-125).

a Ján Podolák. Kolektív dopĺňali praktikantky Viera Brychtová (neskôr V. Nosálová), Emília Čajánková (neskôr E. Horváthová) a Jarmila Pátková (neskôr J. Paličková), ktoré boli tom čase ešte poslucháčkami Filozofickej fakulty UK v Bratislave a v roku 1953 mali skončiť svoje vysokoškolské štúdium.

Riaditeľ, ktorého menovalo P SAV a následne muselo potvrdiť valné zhromaždenie SAV, mal na starosti riadenie celej činnosti pracoviska podľa smerníc sekcie, resp. P SAV a zodpovedal za prípravu plánov a ich plnenie, ako aj za odbornú a ideologickú výchovu pracovníkov i za riadny chod vedeckej výchovy (vedeckej aspirantúry). Riaditeľ sa vo veciach vedeckého výskumu a výchovy obracal na vedeckú radu pracoviska (ďalej VR), skladajúcu sa tak z pracovníkov, ako aj externých členov. Zloženie vedeckých rád pracovísk schvaľovalo P SAV po predbežnom súhlase I. sekcie. Prvá VR vznikla ešte v NK SAVU počas príprav na prechod do SAV v decembri 1952 a jej predsedom sa stal J. Mjartan. Ďalšia VR začala pracovať od roku 1956 a viedol ju jeden rok Michal Markuš.¹¹ Okrem toho riaditeľ mohol zriadiť ústavnú radu, ktorá mu mala pomáhať pri riadení pracoviska (Klačka, 2014b: 102 – 103).

Ján Mjartan si uvedomoval nevyhnutnosť získavať nové pracovné miesta i nových spolupracovníkov a rozširovať ľudský potenciál kabinetu, neskôr ústavu, o to viac, že vedecké plány pracoviska boli vskutku ambiciózne. V ďalších rokoch sa vedecký kolektív rozšíril o Soňu Burlasovú (od roku 1954), Ester Plickovú (od roku 1955), Vieru Urbancovú (od roku 1955), Vieru Gašparíkovú (od roku 1956), Michala Markuša (od roku 1956), Miroslava Húsku (od roku 1958) a Ľubicu Droppovú (od roku 1958), pričom viacerí spomenutí sa ešte pred nástupom na pracovisko podieľali na rôznych projektoch.¹² Spomínané bádatelky a bádatelia tvorili zakladajúcu generáciu pracoviska. K nim počítame i Máriu Kosovú a Rudolfa Žatku, ktorí pracovali v bývalom Národopisnom ústave SAVU. M. Kosová bola prepustená po politických previerkach v lete 1951 a Rudolf Žatko odišiel z pracoviska na konci roka 1948. R. Žatko sa od 1. mája 1953 vrátil na svoje pôvodné pracovisko,¹³ ale Mária Kosová nastúpila späť do Národopisného ústavu SAV až v roku 1969.

V roku 1957 sa podarilo obnoviť východoslovenskú pobočku NÚ SAV v Košiciach, ktorej spiritus movens sa stal hneď od počiatku Michal Markuš, novopri-

11 Podľa J. Klačku (2014b, 102) boli v SAV v tom čase predsedami VR väčšinou riaditelia pracovísk. Podobne J. Mjartan uviedol, že predsedom VR bol v NÚ SAV vždy riaditeľ (Ján Mjartan, 2006: 224). Avšak, za predsedu VR NÚ SAV v roku 1956 bol vymenovaný externý člen Michal Markuš, riaditeľ Štátneho východoslovenského múzea v Košiciach (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, list riaditeľa J. Mjartana Sekretariátu sekcie spoločenských vied SAV, 22.2. 1956). No začiatkom roka 1957 sa M. Markuš obrátil listom na P SAV a navrhol zmenu predsedu VR v NÚ SAV. Príčiny jeho kroku nepoznáme, pretože sa zachovala iba korešpondencia z P SAV a nie pôvodný list M. Markuša (ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, list vedúceho sekretariátu P SAV vedeckému tajomníkovi I. sekcie J. Tibenskému, 13. 2. 1957). Funkciu predsedu VR NÚ SAV prevzal opäť riaditeľ J. Mjartan.

12 Už v plánoch na rok 1953 sa spomínajú ako externí spolupracovníci napríklad Viera Gašparíková, Ester Plicková alebo Michal Markuš (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Pracovný plán Národopisného kabinetu SAV na rok 1953, z 9. 1. 1953, s. 6).

13 Dokladá to jeho individuálny plán práce, doplnený do plánov pracoviska (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Rudolf Žatko, Pracovný plán na rok 1953).

jatý pracovník. V nasledujúcich rokoch sa pracovisko usilovalo pobočku rozšíriť.¹⁴ Od roku 1962 posilnil rady NÚ SAV v Košiciach Štefan Apáthy, ktorý v pobočke pracoval do svojej predčasnej smrti (1965).

Rast NK, neskôr NÚ SAV sa však podriaďoval vedeckej politike SAV, v ktorej sa výrazne preferovali prírodovedné a technické disciplíny, čo vychádzalo z celkových vedných zámerov v krajine presadzovaných stranickými a štátnymi orgánmi. Preto sa v 50. rokoch 20 storočia spoločenskovedné disciplíny v SAV rozvíjali najpomalšie zo všetkých vied. Žiaľ, aj v nasledujúcom desaťročí sa prejavovala slabšia finančná a personálna podpora humanitných a sociálnych vied. Zároveň boli vedci z týchto odborov najčastejšie vystavení prejavom nedôvery zo strany stranických i štátnych orgánov, ktoré im vyčítali nedostatočnú ideologickú uvedomelosť, apolitickosť, výber únikových tém a pod. Ideálom „socialistického“ spoločenskovedného bádateľa mal byť rovnako odborník, ako aj politicky i ideovo uvedomelý pracovník, ktorý sa okrem vedeckého výskumu iniciatívne angažoval aj v iných, spoločensky prospešných činnostiach, napríklad ako lektor na ideologických školeniach (Hudek, 2014 d: 132 - 137). Ideál správneho socialistického vedca stranícke a štátne orgány nielen hlásali, ale aj kontrolovali. Preto boli pracovníci SAV, okrem obslužného robotníckeho personálu, akademikov a členov korešpondentov SAV, v roku 1958 podrobení previerkam „triednej a politickej spoľahlivosti“, ktoré naplánoval Sekretariát a politické byro ÚV KSČ v decembri 1957. Zároveň stranícke orgány chceli využiť previerky na zníženie stavu pracovníkov v štátnych inštitúciách, a teda aj v SAV. Od začiatku roka 1958 začala pracovať hodnotiacia komisia pre SAV a tri pomocné komisie, ktorú vytvorilo 4. oddelenie Sekretariátu ÚV KSS.¹⁵ (Hudek, 2014c: 114 - 118).

Výsledky politických previerok v roku 1958 v NÚ SAV neboli bez problémov. Podľa dokumentov všetci pracovníci prešli previerkami, avšak Ester Plicková s podmienkou, že „po roku sa opäť vyhodnotí jej politický vývoj“. Jej opätovné preverenie zrejme dopadlo dobre, keďže aj v nasledujúcich rokoch zostala pracovníčkou ústavu.¹⁶

V komplikovanom roku 1958 zároveň prišlo k zmene vedenia v NÚ SAV. Funkciu riaditeľky prevzala Božena Filová (mala v tom čase iba 32 rokov).¹⁷ B. Filová pokračovala v predchádzajúcej personálnej politike NÚ SAV, usilovala sa ne-

14 Korešpondencia medzi NÚ SAV a P SAV z roku 1961, v ktorej zástupkyňa riaditeľky E. Horváthová žiada o vytvorenie nových troch miest. Žiadosti bolo v roku 1962 čiastočne vyhovie (ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1024, list NÚ SAV Úradu P SAV z 18. 12. 1961).

15 Oddelenie pre školstvo, vedu a umenie.

16 ÚA SAV, f. RO SAV I., kr. 28, Záznam napísaný na 68. zasadnutí P SAV dňa 31. 3. 1958, Príloha k záznamu zo 68. Zasadnutia P SAV dňa 31. 3. 1958, s. 4, bod 11.

17 Podľa spomienok B. Filovej riaditeľ J. Mjartan v roku 1958 vážne ochorel a navrhol ju na funkciu (Bobáková - Tužinská, 2006: s. 212 - 213). V tom období sa po previerkach menili viacerí riaditelia pracovísk SAV z politických dôvodov. Ako naznačujú informácie S. Kovačevičovej (Kovačevičová 1997: 419) a V. Urbancovej (Urbancová 1997: 422), odchod J. Mjartana z funkcie riaditeľa zo zdravotných dôvodov bol do istej miery vynútený previerkami, resp. jeho choro- ba bola využitá na zmenu riaditeľa.

ustále zvyšovať počet pracovníkov. V 60. rokoch 20. storočia pribudlo do ústavu 11 vedeckých pracovníkov: Adam Pranda (od roku 1961), Svetozár Švehlák (od roku 1961), Ema Kahounová (neskôr E. Drábiková; od roku 1962), Milan Leščák (od roku 1963), Viera Valentová (od roku 1963), Ján Botík (od roku 1967), Oľga Danglová (od roku 1968), Katarína Zora Rusnáková (od roku 1968), Zora Vanovičová (od roku 1968) a Pavol Stano (od roku 1968), vrátili sa Soňa Kovačevičová (1968) a Mária Kosová (1969). Dvaja pracovníci – Ján Podolák (od roku 1966) a Ľubica Droppová (od roku 1967) – však prešli na Filozofickú fakultu UK. Napriek tomu na konci tohto obdobia počet vedeckých a odborných pracovníkov ústavu aj s košickou pobočkou presiahol dve desiatky. Ak si uvedomíme, že pri obnovení pracoviska v roku 1953 v ňom pôsobili štyria vedeckí pracovníci (J. Mjartan, B. Filová, S. Kovačevičová a J. Podolák) a tri praktikantky (E. Horváthová, V. Nosáľová a J. Paličková), spolu teda siedmi bádatelia, bol nárast za 15 rokov trojnásobný.

Pracovisko malo opäť na starosti organizáciu národopisného výskumu na Slovensku, vytváranie siete externých spolupracovníkov a celkové stimulovanie vedecko-výskumnej práce v odbore národopis na Slovensku, ako to vyplývalo zo zákona o SAV z roku 1953. O plnení tejto úlohy svedčí i dochovaná korešpondencia v archíve.¹⁸

Dôležitým krokom v rozvoji odboru predstavovalo založenie Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV (SNS SAV) v roku 1958 ako dobrovoľného združenia vedeckých a odborných pracovníkov i študentov (Podolák, 1958a). Za prvého predsedu bol zvolený Michal Markuš. Cieľom spoločnosti sa stala podpora bádania v odbore národopis, najmä terénnych výskumov, publikačnej, vedecko-popularizačnej i dokumentačnej činnosti. SNS SAV sídlila v Bratislave v priestoroch NÚ SAV, kde sa zároveň budoval archív SNS SAV z výskumov, ktoré spoločnosť od svojho vzniku financovala. Výdavky spoločnosti sa uhrádzali z členských príspevkov i pravidelnej ročnej podpory zo SAV. Vznikom vedeckej spoločnosti sa vytvorila nová odborná platforma, poskytujúca priestor na rôzne projekty, ktoré organizovali nielen NÚ SAV, ale aj ostatné národopisné inštitúcie, či už samostatne, alebo v spolupráci. Išlo o terénne výskumy, publikačné počiny – najmä vydávanie rôznych metodických príručiek a odborných návodov, vydávanie časopisu *Národopisné informácie* (od roku 1969), podporu vedeckých domácich i medzinárodných podujatí i organizovanie popularizačných prednášok pre verejnosť.

18 Napríklad pred prípravou svojho perspektívneho plánu činnosti na roky 1958 – 1965, resp. až do 1971 si NÚ SAV vyžiadal plány vedecko-výskumných prác zo Štátneho východoslovenského múzea v Košiciach, zo Slovenského múzea v Bratislave (od roku 1961 zlúčené so Slovenským národným múzeom; ďalej SNM), zo „subkatedry národopisu“ (uvedené v hlavičke listu) na FIF UK v Bratislave, zo Slovenského národného múzea v Martine a z Ústredia ľudovej umeleckej výroby (ďalej ÚLUV). Cieľom korešpondencie NÚ SAV s uvedenými inštitúciami bolo získať prehľad o výskumných témach z dôvodu koordinácie výskumnej činnosti (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, list Št. východoslov. múzea v Košiciach, 4. 4. 1957; list Slov. múzea v Bratislave 4. 4. 1957; list Perspektívny plán práce pracovníkov subkatedry národopisu na r. 1958 – 1965, nedatovaný dokument; list SNM v Martine, 5. 4. 1957; Predbežný plán výskumných úloh ÚLUV na rok 1958, nedatovaný dokument).

V období politického uvoľnenia od polovice 60. rokov sa však začal nanovo rozoberať vzťah Akadémie k vysokým školám a iným pracoviskám s vedeckou činnosťou. Diskusie medzi pracovníkmi rôznych národopisných inštitúcií vyúsťili na konci 60. rokov do vytvorenia nového orgánu, na ktorom sa dohodla akademická obec na stretnutí v decembri 1968 v Domove vedeckých pracovníkov v Smoleniciach. Od začiatku roka 1969 začala pracovať Slovenská národopisná koordinačná rada (SNKR), ktorej cieľom bolo efektívne zabezpečiť spoluprácu národopisných inštitúcií vo vedeckej činnosti (Danglová - Leščák, 1969). Vytvorenie rady možno považovať za dôležitý krok v samoregulácii odboru i snahu o samostatné akademické rozhodovanie. Prvým predsedom SNKR sa stal J. Mjartan a tajomníkom M. Leščák.

Ak mapujeme rôznorodé činnosti pracovníkov NÚ SAV, je potrebné do nich zahrnúť i pedagogickú prácu. Ako dokladajú individuálne plány práce, napríklad na rok 1954, pracovníci kabinetu Ján Mjartan, Ján Podolák, Božena Barabášová i Soňa Kovačevičová prednášali na Univerzite Komenského v Bratislave (v tom čase ešte pod názvom Slovenská univerzita) i na iných vysokých školách.¹⁹ Spolupráca s univerzitou a vysokými školami prirodzene pokračovala i v nasledujúcich rokoch.

Od svojho vzniku pracovisko ďalej venovalo sústredenú pozornosť spolupráci s ÚLUV-om, ľudovými umelcami a ľudovumeleckými kolektívami ako SLUK, Lúčnica a iné.

NÚ SAV v skúmanom období 50. a 60. rokov udržiaval inštitucionálne kontakty s partnerským ústavom v Československej akadémii vied. Vo veciach plánov a iných oblastí činnosti sa vzájomné kontakty a kompetencie riadili podľa platnej legislatívy. České a slovenské pracoviská sa koordinovali vo výskumných plánoch prostredníctvom vzájomného zastúpenia vo vedeckých radách oboch ústavov a v iných grémiách. Plánovanie a koordinácia výskumu prebiehali, pravdaže, i na úrovni vrcholných orgánov SAV a ČSAV, pričom sa plány činnosti pripravovali v rámci jednotlivých štátnych päťročných plánov. Od roku 1961 sa vytvorila pevnejšia štruktúra úloh štátneho plánu základného výskumu a jednotlivé úlohy v odbore národopis dostával na koordináciu buď Ústav pro etnografiu a folkloristiku Československej akadémie vied v Prahe, alebo NÚ SAV v Bratislave.²⁰

V rámci budovania pracoviska základného výskumu sa pracovníci NÚ SAV od roku 1953 sústredili na vytvorenie etnografického a folkloristického archívu i rozširovanie odbornej knižnice.

Za úspech možno považovať založenie nového vedeckého časopisu, ktorým sa od roku 1953 stal *Slovenský národopis* ako pokračovateľ *Národopisného sborníka SAVU*. Vydávanie vedeckého časopisu sa spravidla chápe ako jedna zo základných aktivít etablojúcej sa vedeckej disciplíny a vedeckého praco-

19 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Národopisný kabinet SAV, Plán ďalšej činnosti na rok 1954.

20 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 15, NÚ SAV - Úlohy štátneho plánu, 1961.

viska. *Slovenský národopis* (ďalej *SN*) mal ambíciu odrážať dianie v celom odbore na Slovensku a v rámci vtedajšieho Československa. Možno už teraz skonštatovať, že časopis túto úlohu nasledujúce desaťročia do veľkej miery plnil.²¹

Od roku 1969 v súvislosti s vytvorením SNKR začali vychádzať *Národopisné informácie* ako neperiodický bulletin, ktorý uverejňoval najmä správy. Vydavateľmi sa stali NÚ SAV a SNM v Martine.²²

Do činnosti centrálnych vedeckých pracovísk patrí aj udržiavanie odborných vzťahov s partnerskými inštitúciami v zahraničí. V prvej polovici 50. rokov bol rozvoj zahraničných vzťahov skomplikovaný politickou situáciou v ČSR, ktorá iba s ťažkosťami umožňovala medzinárodné styky vedeckých pracovníkov a pracovísk. Možnosti vycestovať do zahraničia a prijať zahraničných hostí sa uvoľnili od polovice 50., ale najmä v 60. rokoch. Prvé bilaterálne vzťahy rozvíjal NÚ SAV s maďarskými pracoviskami (Kovačevičová, 1956), postupne pribúdali cesty do ďalších okolitých socialistických krajín a ZSSR (Mjartan, 2006: 237 - 238, 247 - 248). Novým impulzom na rozvoj medzinárodnej spolupráce sa v tomto období stalo založenie Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch (MKKK) v Krakove roku 1959. Vznik komisie iniciovali etnografi a folkloristi z Poľskej akadémie vied a SAV M. Gladysz (Krakov), A. Kutrzeba-Pojnarowa (Varšava), J. Mjartan a J. Podolák (obaja Bratislava). Komisia zakrátko združovala odborníkov z Bulharska, ČSR, Juhoslávie, Maďarska, Poľska, Rumunska a ZSSR. NÚ SAV sa stal sídlom sekretariátu MKKK, čo malo, pochopiteľne, vplyv na intenzitu a rozvoj medzinárodných vzťahov. Prvým vedúcim sekretariátu bol až do roku 1971 J. Mjartan (Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 347).

Vedecký program pracoviska

Päťdesiate roky 20. storočia, najmä ich prvá polovica, predstavovali obdobie, v ktorom pokračovalo presadzovanie totalitárneho komunistického režimu a jednotnej komunistickej ideológie v spoločnosti vo vtedajšom Československu. V oblasti vedeckého výskumu všeobecne, avšak v spoločenskovednom výskume osobitne, sa za nový program považoval dialektický a historický materializmus, od ktorého sa mali odvodzovať teoretické prístupy štúdia prírody i ľudskej spoločnosti. Pre potreby národopisu rozpracoval tento vedecký program najmä Andrej Melicherčík v príspevku *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu* (Melicherčík, 1950), o čom sa podrobnejšie píše v prvej kapitole.

Bádatelia sa po obnovení samostatného pracoviska v roku 1953 naďalej snažili reagovať na nový program osvojovaním si „marxistickej etnografie“ prevažne prostredníctvom prekladov sovietskej odbornej literatúry (napr. Asta-

21 Podrobnejšie informácie o dejinách časopisu v rokoch 1953 - 2002 pozri Kiliánová, 2013.

22 Podrobnejšie o periodiku a jeho rozvoji v ďalších kapitolách.

chov, 1953 a i.) i školeniami, ktoré tvorili dôležitú súčasť plánov práce.²³ Čo sa týka teoretických alebo metodologických príspevkov od slovenských autorov, tie neboli v 50. rokoch 20. storočia publikované. Výnimkou sa stal článok Sone Kovačevičovej (1956a) v *Slovenskom národopise* v rubrike Diskusia, ktorý sa venoval možnosti, aké idey z diela Karola Marxa *Kapitál* by etnograf a folklorista mohol použiť ako metodologické východiská pri výskume ľudovej kultúry na Slovensku. Školenia a osvojenie si nového vedeckého programu mali vyústiť do prípravy aktuálnych vedeckých projektov, ktorým sa budem venovať ďalej.

Až v roku 1960 sa znova objavili metodologické otázky v príspevku domácej autorky na stránkach *SN*. Riaditeľka NÚ SAV B. Filová sa vo vedeckej eseji (názov zriedkavý žáner v tom období) vyjadrila k objektu bádania národopisu a programu disciplíny na najbližšie obdobie. Podľa nej je hlavným objektom národopisného výskumu „ľud“, ktorý definovala v triednej spoločnosti ako „súhrn rôznych sociálnych skupín a tried, spojených konkrétnymi spoločnými historickými záujmami, odlišnými od záujmov vládnucej triedy“. V socialistickej spoločnosti „pod pojmom pracujúci ľud rozumieme všetky vrstvy a všetkých príslušníkov našej spoločnosti - robotníkov, roľníkov [...] a inteligenciu...“ (Filová, 1960: 180 - 181). Autorka stanovila dva ciele disciplíny na najbližšie obdobie: 1. výskum tradičnej ľudovej kultúry a 2. „sledovanie zmien a zisťovanie nových životných javov, vzniknutých odlišným postavením ľudu v súčasnosti“ (tamže, 1960: 183). V príspevku definovala tradičnú ľudovú kultúru ako „... kultúru, vytvorenú v predchádzajúcich obdobiach, najmä v období feudalizmu, keď ľudové vrstvy boli ponechané len na vlastné zdroje poznania a skúsenosti, bez prístupu k výdobytkom vedy a kultúry“ (tamže, 1960: 181). Ľudovú kultúru v období socializmu presnejšie neobjasňovala. Čo sa týka metodologických prístupov, B. Filová odporúčala pre staršie obdobie historickú rekonštrukciu archaických javov tradičnej ľudovej kultúry. Pre výskum súčasných zmien autorka považovala za vhodné kombinovať staršie a nové metódy, vytvorené priamo pri štúdiu zmien, avšak nešpecifikovala, čo má pod tým na mysli. Podstatná bola poznámka, že všetky prístupy mali byť „podložené marxistickým svetonázorom“ (tamže, 1960: 184). V závere B. Filová sumarizovala úlohu národopisu ako historickej disciplíny, ktorá sa mala sústrediť na „sledovanie vývinových zmien ľudovej kultúry“. Ak bádatelia chceli objasniť vývin, to „... predpokladá znalosť javu vo všetkých jeho fázach, od archaickej podoby až po dobu

23 Napríklad v Pracovnom pláne Národopisného kabinetu na rok na rok 1953, ktorý tvoril podklad pre definitívny plán práce, nachádzame relatívne obsiahlu časť „Školenie“. Stretnutia s cieľom školenia sa mali konať každý mesiac. Ako prvé pracovníci mali diskutovať o poslednom čísle časopisu *Sovetskaja etnografija*, pričom sa mali príspevky rozoberať „zo stránky ideologickej, odbornej a metodologickej“. Ďalej sa na školeniach mali preberať rôzne odborné publikácie a tiež aktuálne problémy spojené s výskumnými projektmi pracoviska (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Pracovný plán Národopisného kabinetu SAV na rok 1953, z 9. 1.

1953, s. 1 - 2). Ján Mjartan mal referovať z bližšie neurčenej publikácie Marx - Engels o umení, Ján Podolák o diele Lenina *Vývoj kapitalizmu v zemédelství*, S. Kovačevičová spolu s B. Barabášovou mali kolektív obzornámiť s Plechanovovou publikáciou *Umenie a spoločnosť* a tak ďalej (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Plán individuálneho školenia marxizmu-leninizmu Národopisného kabinetu SAVU [sic!] na rok 1953).

súčasnú“ (tamže, 1960: 183). Program, ktorý riaditeľka NÚ SAV pomenovala vo svojom príspevku, vskutku našiel – ako rozvinie ďalej – priamy odraz vo vedeckých projektoch toho obdobia.

V druhej polovici 60. rokov diskusia o výskume ľudovej kultúry a spôsobu života v súčasnej spoločnosti pokračovala. NÚ SAV zorganizoval v marci 1966 v Dome vedeckých pracovníkov v Smoleniciach Filozoficko-metodologický seminár o vplyve industrializácie na súčasnú kultúru. Vo svojom úvodnom prejave určila B. Filová za cieľ „sledovanie zmien jednotlivých národopisných javov, hodnotenie ich rozsahu a kvality, odhaľovanie procesu zmien...“ (Filová, 1966: 560). A. Melicherčík sa v diskusii venoval najmä zmenám v ľudovej kultúre a položil si priamu otázku, čo je tradičné a čo nie v ľudovej kultúre (Melicherčík, 1966). Na seminári vystúpili i mladší pracovníci NÚ SAV Ľ. Droppová a M. Leščák, ktorí diskutovali o metódach terénneho výskumu pre výskum súčasných javov. Upozorňovali, že súčasný stav javov ľudovej kultúry zrejme nebude možné vystihnúť bez využitia aj kvantitatívnych metód v podobe napríklad dotazníkových prieskumov (Droppová, 1966; Leščák, 1966; pozri aj Burlasová, 1966). Odborná diskusia medzi bádateľmi na Slovensku pokračovala i v nasledujúcich rokoch. V roku 1968 zorganizoval časopis *Slovenský národopis* anketu, ktorou sa obrátil na celú vedeckú komunitu. Anketa sa zamerala na teoreticko-metodologické otázky rovnako ako na tematické oblasti a organizáciu národopisného výskumu a jeho koordináciu medzi pracoviskami na Slovensku. Zároveň NÚ SAV pripravil stretnutie akademickej obce v decembri 1968 na tému Perspektívy rozvoja národopisnej vedy.²⁴ Na podujatí predniesol M. Leščák diskusný príspevok o stave bádania v národopise (Leščák, 1969). Autor najprv konštatoval nedostatočne rozvinutú terminológiu, teoretické a metodologické myslenie v národopise, neujasnenosť, čo je vlastne predmetom bádania, pričom toto hodnotenie vzťahoval nielen na stav vedy na Slovensku, ale v celom stredoeurópskom priestore. Videl dve urgentné úlohy v budúcnosti: 1. Určiť nanovo základné problémy a zostaviť vedecký program s vhodnými teoretickými a metodologickými prístupmi. 2. Zaoberať sa postavením národopisu ako „vedy o kultúrnom vývoji slovenského etnika“ vzhľadom na aktuálne spoločenské potreby (tamže, 1969: 370). Najprv sa M. Leščák sústreďil na vymedzenie pojmov ľud a ľudová kultúra vo vedeckej diskusii približne v období posledných dvoch desaťročí. Priklonil sa k názoru Karla Fojtíka (1965), že je potrebné určiť pojem ľudovej kultúry nie cez jej nositeľa (ľud), ale na základe špecifických charakteristík, ktoré odlišujú ľudovú kultúru od iných kultúr ľudstva. Dôležitú úlohu pri výskume pritom bude hrať koncept tradície a proces tradovania. Čo sa týka postavenia národopisu v systéme vied, Leščák podporoval odklon národopisu od (prvotného) vlastivedného zamerania v prospech vedy skúmajúcej „človeka ako tvorcu kultúry“ (tamže, 1969: 377).

Štúdia A. Melicherčíka (1950) *Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu*, úvahy B. Filovej z roku 1960 a M. Leščáka (1969) na

24 Je to podujatie, na ktorom vznikla i SNKR.

konci toho istého desaťročia veľmi dobre ilustrujú posun vo vedeckom myslení v odbore národopis. Posun v myslení sa neskôr pretavil aj do konkrétnych projektov v ďalšom období po roku 1969.

Zameranie vedeckých projektov

Hlavnou úlohou NK, resp. NÚ SAV bol základný výskum v odbore národopis. V roku 1953 sa obnovený kabinet usiloval o kontinuitu vo svojich vedeckých cieľoch i vo výskumných projektoch z predchádzajúcich rokov. V Pláne práce na rok 1953 nachádzame nasledujúce vyhlásenia: „Úlohou slovenskej etnografie je výskum slovenskej čiže etnickej špecifiky, teda národnej kultúry ako vkladu, ktorým náš národ prispieva do pokladnice svetovej kultúry (Stalin). Pri tejto práci treba vychádzať zo základného stanoviska, že sa u nás buduje socializmus, nový socialistický život a nová socialistická spoločnosť.“ Ďalej sa autor textu (pravdepodobne riaditeľ Ján Mjartan) podrobnejšie vyjadruje k zameraniu výskumov: „... úlohou je skúmať ľudovú kultúru v období budovania socializmu v jej genetickom vývine, skúmať proces vznikania a formovania sa novej socialistickej kultúry.“²⁵

Organizácia vedeckej práce v tom období spočívala v plánovaní kolektívnych, spravidla dlhodobějších úloh, pričom sa rozlišovali hlavné a vedľajšie projekty. Následne sa plánovali individuálne úlohy každého bádateľa. Pri svojom vzniku kabinet naplánoval na rok 1953 dve hlavné kolektívne úlohy:

„1. Štúdium spôsobu života a kultúry slovenskej dediny za jej prechodu k socializmu [...].

2. Štúdium spôsobu života a kultúry robotníckej triedy [...].“

Vedľajšou kolektívnou úlohou sa stalo:

„3. Prehodnotenie dejín slovenskej etnografie a folkloristiky od štúrovcov počínajúc.“²⁶

Všetky kolektívne úlohy kontinuovali z predchádzajúcich rokov. K nim však onedlho, v roku 1954, pribudla ďalšia, ktorou sa stal výskum etnických menšín.

Nastolené hlavné línie výskumných projektov pokračovali v tejto podobe do konca 50. rokov 20. storočia. Plány pracoviska zo začiatku 60. rokov 20. storočia však priniesli istú zmenu. Na prvé miesto sa dostala nová, dovtedy nespomínaná úloha Československá vlastiveda, oddiel Národopis, slovenská časť. Úloha sa mala riešiť spoločne s Ústavom pro etnografiu a folkloristiku ČSAV v Prahe a jej cieľom bolo: „Stručné syntetické spracovanie etnografických a folkloristických kapitol z dejín slovenskej ľudovej kultúry na podklade najnovších vedeckých poznatkov.“²⁷ Z toho dôvodu sa ostatné výskumné úlohy posunuli v poradí a mier-

25 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Plán práce vedeckých ústavov sekcie spoločenských vied na rok 1953, s. 67.

26 Tamže, s. 68.

27 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk.14, Plán vedeckovýskumných úloh na rok 1960.

ne i v čase. Pôvodný projekt výskumu etnických menšín pod týmto názvom zanikol, ale bádanie o menšinách na území Slovenska sa včlenilo do projektu Ľudová kultúra karpatskej oblasti. Nešlo pritom iba o zmenu názvu, ale i bádateľskej perspektívy, keďže cieľom sa stal porovnávací výskum kultúrnych javov jedného veľkého európskeho regiónu.²⁸ V 60. rokoch pracovisko teda riešilo v princípe tri kolektívne úlohy: 1. Dejiny ľudovej kultúry na Slovensku; 2. Vplyv industrializácie na život a kultúru ľudu; 3. Ľudová kultúra karpatskej oblasti. Na konci desaťročia sa pritom prvá a druhá úloha zlúčili do jednej.²⁹

Začiatok 60. rokov 20. storočia sa niesol tiež v znamení prípravy dlhodobých plánov. Zástupkyňa riaditeľky Emília Horváthová vypracovala v roku 1961 Plán rozvoja do roku 1980. Poznámka na konci textu, podľa rukopisu od riaditeľky B. Filovej, oznamuje, že plán bol prerokovaný s českým partnerským Ústavom pro etnografiu a folkloristiku ČSAV v Prahe. Z materiálu sa nedá zistiť, komu bol plán adresovaný, avšak podľa obsahu pravdepodobne Predsedníctvu SAV. Hlavným cieľom textu je totiž snaha zhromaždiť dostatok argumentov na zdôvodnenie personálneho rastu pracoviska: do roku 1980 sa ústav plánoval rozrásť na 80 pracovníkov. Tieto ambície E. Horváthová zdôvodňovala nevyhnutnosťou urýchlene dokumentovať zanikajúce prvky tradičnej ľudovej kultúry na Slovensku, pokračovať v prebiehajúcich projektoch a vytvárať nové vedecké plány. NÚ SAV chcel vybudovať oddelenie „všeobecnej etnografie“, ktoré sa malo venovať mimo-európskym výskumným projektom na Kube, v Latinskej Amerike i Afrike.³⁰ Žiaľ, tento zaujímavý odborný návrh i nárast na 80 pracovníkov sa nikdy nepodarilo uskutočniť.

Záverom pripomeniem, že v máji 1969 sa začala práca Komisie pre prípravu Etnografického atlasu Slovenska (ďalej EAS) pri NÚ SAV. Zástupcovia troch centrálnych národopisných inštitúcií, za NÚ SAV Soňa Kovačevičová, za Katedru etnografie a folkloristiky FiF UK v Bratislave Ján Podolák a za SNM v Martine Mojmir Benža, napísali návrh nového projektu (Kovačevičová, 1969). EAS sa stal v nasledujúcich dvoch desaťročiach jedným z najväčších výskumných národopisných projektov po druhej svetovej vojne.

Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy

Ak sa vrátíme do roku 1953, môžeme sledovať, že nevelký tím siedmich pracovníkov si v súlade s hlavnými a vedľajšími úlohami naplánoval pokračovanie kolektívnych terénnych výskumov družstevných dedín na Horehroní, Záhorí a Zemplíne i výskum kultúry robotníkov s dĺžkou 9 týždňov. Od všetkých pracovníkov sa očakávalo, že sa zúčastnia na kolektívnych výskumoch, pričom každý z nich ešte ab-

28 Tamže, Návrh plánu výskumných úloh pre obdobie III. päťročnice/1961 - 1965.

29 Porovnaj dochované správy o výsledkoch činnosti NÚ SAV v rokoch 1962, 1964, 1965 - 1969 (ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1024).

30 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 15, Plán rozvoja do r. 1980.

solvoval terénne výskumy spojené s individuálnymi plánmi.³¹ Tieto zámery odzrkadľovali, aký veľký dôraz kladlo pracovisko na systematické terénne výskumy a zber empirických dát. Podobné požiadavky sa opakovali po celé 50. i 60. roky 20. storočia, čo dokladajú výskumné materiály v archíve ústavu (Prandová, 1982).

V zhode s plánmi, ktoré sú opísané vyššie, vedecké projekty postupovali po dvoch, do istej miery prepojených líniiach. Z jednej strany sa pracovníci NÚ SAV sústredili na intenzívny zber prejavov tradičnej ľudovej kultúry, keďže v národopise na Slovensku chýbali v niektorých prípadoch i základné informácie o tradičných javoch. Bádatelia na Slovensku v tomto smere „doháňali“ prácu, ktorú v stredoeurópskych krajinách ako Česko, Maďarsko, Nemecko, Poľsko či Rakúsko vykonal národopis nezriedka už v predchádzajúcich desaťročiach. Vďaka takémuto úsiliu mohol kolektív z NÚ SAV v zložení S. Burlasová, E. Horváthová, S. Kovačevičová, J. Pátková, E. Plicková a J. Podolák pripraviť časť „Slováci“ v stati *Čechi i Slováci* (1964) do medzinárodnej encyklopédie *Narody mira*, vydané v Moskve. Ešte väčší kolektív z NÚ SAV i iných pracovísk sa spojil pre syntézu *Slovenská ľudová kultúra* (kapitoly VII. – XI.) do zásadného diela *Československá vlastivěda* (1968), ktoré získalo I. medzinárodnú cenu Giuseppeho Pitrého v Taliansku (Mjartan, 2006: 251).

Na druhej strane sa bádatelia zamerali i na súčasné zmeny ľudovej kultúry v „období budovania socializmu“. Avšak v tejto výskumnej línii vedci zápasili spočiatku s viacerými problémami. Ich vzdelanie, dovtedajšie skúsenosti a používané metódy nestačili alebo neboli vhodné na nové úlohy. Navyše sa zmeny vedeckého zamerania diali vo viacerých prípadoch pod diktátom politickej moci, čo vyvolávalo oprávnené obavy, strach a neistotu medzi pracovníkmi NÚ SAV. Iba postupne sa objavovali príspevky, ktoré sa špeciálne zamerali na výskum súčasných zmien v ľudovom výtvarnom prejave (Kovačevičová, 1960) či odevu (Nosálová, 1964).

Aby bolo možné čitateľovi lepšie priblížiť chod vedeckej práce v NÚ SAV, dennú rutinu a tiež politické, ekonomické a spoločenské podmienky, v akých bádatelia pracovali, uvádzam v ďalšej časti podrobnejšie údaje o niekoľkých kolektívnych i jednej individuálnej úlohe toho obdobia.

Kolektívna úloha: zmeny v ľudovej kultúre a spôsobe života roľníkov

Národopisný kabinet SAV cieľavedome nadviazal na rozbehnutú úlohu z roku 1952, ktorá dostala pracovný názov „výskum družstevnej dediny“ (Mjartan, 1952, Kiliánová – Popelková, 2010: 419 – 421). Úloha sa pripravovala už v roku 1951, keď bola ohrozená samotná existencia disciplíny v rámci SAVU. Naplánovanie nového výskumného projektu preto nebolo iba vedeckou otázkou, ale stalo sa

31 Napríklad Emília Čajánková mala pokračovať vo výskume Rómov, ktorý začala v roku 1951 (spolu 6 týždňov), Ján Mjartan vo výskume ľudového rybárstva na Slovensku (1 mesiac), Božena Barabášová sa chcela sústrediť na výskum vzniku „nového folklóru“ na východnom Slovensku (4 týždne), Soňa Kovačevičová plánovala individuálne výskumy ľudového odevu na hornom Liptove (4 týždne) a podobne (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Plán práce vedeckých ústavov sekcie spoločenských vied na rok 1953, s. 69 – 71).

rovnako cieľavedomou stratégiou prežitia disciplíny, ústavu a jeho pracovníkov. Vedecký kolektív sa pokúsil aplikovať v projekte historickú metódu, vychádzajúcu z historického a dialektického materializmu. Vedúci úlohy J. Mjartan sa oprel o výsledky sovietskej etnografie, podľa ktorej „výskum treba robiť historicky. Preto treba poznať minulosť národa a konkrétne skúmaného objektu, jeho vznik a celú históriu“ a potom „stanoviť perspektívy ďalšieho vývinu“ (Mjartan, 1952: 17). Slovenskí bádatelia si zároveň našudovali preklad práce sovietskeho etnografa N. J. Vorobjova (1952), ako zbierať materiál v kolchoznej dedine a skúmať súčasný spôsob života jej obyvateľov. J. Mjartan navrhol, že výskumníci sa zamerajú na sledovanie zmien ľudovej kultúry pod vplyvom kolektivizácie, mechanizácie práce, ale aj zmeny pracovnej organizácie. Cieľom výskumu nebolo iba zaznamenanie súčasnej kultúry na dedine, to bola iba časť práce. Získané empirické poznatky mali aj pomôcť určiť, ktoré zložky tradičnej kultúry by mohli „budovať novú socialistickú kultúru“. Pritom by výskumníci mali opísať historický vývoj každého skúmaného javu a jeho zmeny pomocou terénneho výskumu a historických (archívnych) prameňov (Mjartan, 1952: 5 - 12).

Výskumy sa začali v septembri 1952 v obci Závadka nad Hronom v okrese Brezno, ktorá podľa sovietskeho návodu bola „etnograficky typická“ pre „národopisnú oblasť Horehronia“. Rovnako iba v Závadke nad Hronom bolo v roku 1952 na Horehroní jednotné roľnícke družstvo III. typu. Treba však podotknúť, že väčšina obyvateľov dediny i tak súkromne roľníčila, venovala sa chovu dobytka, pracovala v lesoch pri ťažbe dreva alebo v okolitých priemyselných podnikoch (Mjartan, 1953a: 255; Kiliánová - Popelková, 2010: 420). Po prvých skúsenostiach v teréne J. Mjartan naplánoval rozšírenie projektu o výskum družstevnej dediny Láb na Záhorí a Veľké Zalužice na Zemplíne.³² V roku 1953 po vzniku NK SAV pracovníci pripravili pokračovanie kolektívnych terénnych výskumov družstevných dedín na Horehroní, Záhorí a Zemplíne s dĺžkou spolu 7 týždňov.³³ O dva roky neskôr J. Podolák, ktorý plnil úlohu asistenta výskumu, zhrnul dosiahnuté výsledky (Podolák, 1955). Uviedol, s akými ťažkosťami sa borili výskumníci, keď nevedeli, ako majú skúmať prácu v družstve. Postupne však dokázali sledovať zmeny organizácie práce a iné premeny kultúrnych javov. Podoláková správa uviedla aj niekoľko príkladov zistených zmien, ktoré sa prejavili napríklad v bývaní (zmena dispozície domu), organizácii života rodiny alebo zmenách rodinných obradov pod vplyvom urbanizácie. Lenže tieto empirické zistenia sa do záverečných výstupov dostali poskromne. Pôvodný projekt sa totiž postupne zmenil na monografický a tematický výskum národopisnej oblasti. Národopisný

32 Na tretej [národopisnej - pozn. G. K.] konferencii (v Libliciach v roku 1953) sa už hovorilo o výsledkoch výskumu družstevnej dediny a robotníckej triedy. Na tejto konferencii mal „zásadné vystúpenia“ sovietsky hosť prof. P. I. Kušner. Oboznámil nás s výsledkami sovietskej etnografie a tvrdo kritizoval pozitivizmus v tejto vede a metódy antropológie, ktoré sú „antihistorické“. Tohto sovietskeho hosta sme chápali ako „vyslancu“, ktorý nás má usmerniť v našej práci. Osobne kritizoval iba sovietsku etnografiu, ale z kritiky sme sa mali poučiť aj my. [...] Kušner sa kladne vyjadroval o kolektívnych výskumoch, ktoré Mjartan presadzoval na Slovensku. (Kiliánová, 2008: Interview s prof. PhDr. J. Podolákom, DrSc. Archív textov Ústav etnológie SAV, inv. č. 1463).

33 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Plán práce vedeckých ústavov sekcie spoločenských vied na rok 1953, s. 69 - 71.

ústav SAV nakoniec vydal trojdielnu „komplexnú národopisnú monografiu oblasti“, opisujúcu „kultúru a spôsob života ľudu v oblasti horného Hrona“ (Horehronie, 1969: 9). V diele sa uplatnilo klasické členenie: tradičné zamestnania, bývanie, odev, strava a podobne. V úvode prvého dielu publikácie, ktorý vyšiel viac než 15 rokov po začatí výskumov (Horehronie, 1969), ale ani v úvodoch k ďalším zväzkom (Horehronie, 1974; 1988) zostavovatelia pritom nespomínali, že pôvodná úloha spočívala vo výskume družstevnej dediny. Uvádžali úsilie o vypracovanie syntézy, súhrnného obrazu o spôsobe života a kultúre slovenského ľudu (Horehronie, 1969: 9) alebo celistvého obrazu a dejín ľudovej kultúry na Slovensku (Horehronie, 1974: 10).

Kolektívna úloha: skúmanie zmien kultúry a spôsobu života robotníkov

Téma robotníckej kultúry bola v plánoch pracoviska od roku 1951, no po dva roky zostala na úrovni individuálnych výskumov najmä baníckeho folklóru. V roku 1953 pracovisko naplánovalo kolektívny projekt o spôsobe života „robotníckej triedy“. Prvý dvojtyždenný výskum piatich pracovníkov NK SAV a externých spolupracovníkov³⁴ pod vedením riaditeľa J. Mjartana sa konal v lete toho roku (Filová-Barabášová, 1954: 432 – 433). Vzhľadom na dovtedajšie národopisné bádania na Slovensku išlo o prvý monografický (teda komplexný) výskum života a kultúry robotníkov. Výskumný tím síce riešil novú tému, avšak vybral si dôverne známe dedinské prostredie, keďže sa rozhodol skúmať baníkov v nevelkej obci Žakarovce na Spiši. Väčšina ekonomicky aktívnych mužov pracovala v miestnych rudných baniach, naproti tomu ženy zostávali roľníčkami, podieľali sa spolu s mužmi na zabezpečení rodiny a v prípade nezamestnanosti baníkov sa stali jedinými živiteľkami. Výskumný tím zdôvodnil výber lokality i témy (banícka kultúra) takýmto argumentom: cieľom dlhodobého projektu je „celý historický vývin slovenskej robotníckej triedy“. Preto kolektív začal od výskumu baníctva ako najstaršej zložky robotníckej triedy na Slovensku. Zároveň najstaršie bane na Slovensku boli rudné, aké sa nachádzali i vo zvolenej výskumnej lokalite. Žakarovce sa stali príkladom počiatkovej fázy rozvoja priemyslu na Slovensku, ktorá bola charakteristická drobnými, roztrúsenými podnikmi. Výskumníci mohli v dedine sledovať spôsob života baníkov a roľníkov a ich vzájomné vplyvy. Bádania však nehľadali oddelenie robotníckej kultúry od roľníckej, ale vychádzali z predpokladu, že roľnícky a robotnícky spôsob života bol tesne prepojený (Filová-Barabášová, 1954: 434 – 435).

V úvode záverečnej kolektívnej monografie *Banícka dedina Žakarovce* (Mjartan, 1956) sa B. Filová zaoberala hlavnými úlohami etnografie, čo boli podľa nej osobitosti národa. Označila výskum kultúry robotníkov ako zvláštnej triednej kultúry, ktorá má však podobne ako roľnícka kultúra národné črty (Filová, 1956: 5 – 7). Kolektívna monografia o Žakarovciach vo svojej podstate opäť sledovala

34 Externí spolupracovníci: dvaja pracovníci Hudobnovedného ústavu, pracovník Ústavu dejín KSS, maďarský etnograf Béla Gunda ako zahraničný hosť, dve výtvarníčky a fotograf.

klasickú etnografickú monografiu. Jednotlivé kapitoly, rozdelené podľa zaužívaného členenia, prinášali predovšetkým historicko-genetické štúdium javov ľudovej kultúry, čiže prvý cieľ národopisu, ktorý si bádatelia v tom období kládli. Nepodarilo sa im však dôsledne naplniť druhý cieľ, totiž sledovať zmeny kultúry a spôsobu života obyvateľov Žakaroviec, ktoré vyplývali zo zásadných politických, ekonomických, sociálnych a iných modernizačných procesov po roku 1948, čiže „skúmať proces vznikania a formovania novej socialistickej kultúry“.³⁵ V porovnaní s inými prácami toho obdobia sa však monografia vyznačovala predsa len istými snahami o inovatívne tematické a metodologické prístupy na základe teoretických východísk historického a dialektického materializmu. Napríklad B. Filová vo svojej kapitole o spoločenských a príbuzenských vzťahoch vyšla z marxistickej premisy, že „spoločenské vzťahy [...] sú len výslednicou vzťahov výrobných“ (Filová, 1956a: 16). Spracovala preto spoločenské a rodinné vzťahy spolu s organizáciou práce a históriou baníctva, čo predstavovalo novum v národopise – a recenzenti práce si to aj okamžite všimli (napr. J. H., 1958). Publikácia okrem pozitívneho vedeckého ohlasu získala i spoločenské uznanie v podobe druhej ceny SAV.

Výskum mal pokračovať v mestských priemyselných centrách, ako aj v nových závodoch založených po roku 1948 v rámci industrializácie Slovenska. V nasledujúcich rokoch sa však kolektívne výskumy kultúry robotníkov neuskutočnili, hoci téma nevypadla celkom zo zreteľa a zostávala zahrnutá i v plánoch, avšak na úrovni individuálnych úloh.

Kolektívna úloha: výskum etnických menšín

Napriek deklarovaným cieľom národopisného výskumu v Československu, zverejnených začiatkom 50. rokov 20. storočia (Rezolúcia, 1952), podľa ktorých sa bádatelia mali sústrediť na špecifické črty spôsobu života a kultúry etnických spoločenstiev (teda majoritných a minoritných skupín), sa výskumy etnických menšín rozvíjali iba postupne. Bádatelia v NK, resp. v NÚ SAV koncentrovali svoje úsilie predovšetkým na výskum slovenského obyvateľstva z dôvodov, ktoré som už spomenula: chýbali neraz základné informácie o tradičnej ľudovej kultúre Slovákov.

Prvé výsledky bádania o etnických menšinách sa viažu najmä na prácu Emilie Čajánkovej Horváthovej, ktorá sa od roku 1951 venovala výskumu kultúry Rómov. Jej príspevky v nasledujúcich rokoch (Čajánková, 1954, 1954a; Horváthová, 1960, 1961, 1962, 1964) vzbudili záujem nielen odbornej verejnosti, ale aj štátnych, samosprávnych a politických inštitúcií (Leščák, 1996a; Mann, 1996).

Pracovisko zorganizovalo v roku 1954 pod vedením J. Mjartana prvý kolektívny výskum maďarského etnika v niekoľkých obciach okolo Štúrova, ktorí vykonali externí spolupracovníci (Podolák, 1955a: 439). Vo výskume sa pokračovalo pomocou dotazníkov rozoslaných poštou.³⁶ Materiály z výskumov v rokoch

35 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Plán práce vedeckých ústavov sekcie spoločenských vied na rok 1953, s. 67.

36 Dotazník „Mlátenie obilia“ v slovenskom i maďarskom jazyku, pripravený roku 1954, obsahoval 14 otázok, nákresy

1954 a 1955 obohatili tvoriaci sa archív pracoviska, neboli však publikačne spracované.

Rovnako v roku 1954 bol do plánu práce Národopisného kabinetu SAV zaradený „etnografický výskum ukrajinského etnika“³⁷ na Slovensku, o čom budem podrobne písať ďalej v samostatnej časti.

V polovici 50. rokov NÚ SAV rozšíril svoje výskumy na Slovákov žijúcich v Maďarsku (Kovačevičová, 1956). Bádania sa preto začali zaoberať i otázkou slovenských enkláv mimo Slovenska (Kovačevičová, 1956) a etnických diaspór na území Slovenska, konkrétne na príklade Chorvátov (Burlasová, 1958). Výskumy vybraných javov u Slovákov v zahraničí sa postupne preniesli i do Juhoslávie a Rumunska (Burlasová, 1960, 1966a) a mali dvojakú úlohu. Jednak sa výskumníci zamýšľali nad problémom kultúrnych javov v diasporách. Z druhej strany išlo o pokračujúce národopisné mapovanie slovenskej ľudovej kultúry a želaným stavom bolo získanie údajov tak z územia Slovenska, ako aj od Slovákov žijúcich v zahraničí pre potreby plánovanej syntézy v podobe národopisného atlasu alebo iného diela. Takto bol materiál z výskumov Slovákov v Maďarsku zahrnutý do parciálnych monografických spracovaní vybraných javov (napr. Podolák, 1957).

Autori publikovaných štúdií však väčšinou neriešili teoretické alebo metodologické otázky bádania etnických menšín. Postupne a spravidla v spojení s konkrétnou menšinou sa zaoberali definovaním odborných termínov a vyjadrovali sa k okruhom bádateľských otázok. Napríklad E. Horváthová v obsiahlom príspevku o „riešení cigánskej otázky po r. 1945“ (Horváthová, 1960) určila obsah termínov národ, národnosť a národnostná menšina. Definíciu pojmu národ prevzala zo Stalinovej práce (1952): „Národ je historicky sa utvorivšie pevné spoločenstvo ľudí, spojených spoločným jazykom, územím, hospodárskym životom a psychologickým založením, prejavujúcim sa v spoločnej kultúre“ (Horváthová, 1960: 251). Potom pod národnosťou E. Horváthová rozumela „skupinu ľudí, hovoriacich spoločným jazykom (alebo dialektmi spoločného jazyka), obývajúcich spoločné územie, ktorá má do istej miery spoločný hospodársky život a do istej miery spoločné psychické založenie a z hľadiska historicko-spoločenského vývoja dosiahla vývojový stupeň feudalizmu“ (Horváthová, 1960: 251). Národnosť autorka pritom chápala ako predstupeň národa. V príspevku používala i termín národnostná menšina: „Pod národnostnou menšinou rozumieme skupinu ľudí, ktorá sa z rôznych príčin odtrhla od vlastného národa či národnosti a vkladila sa do etnicky cudzieho celku. [...] Za národnostnú menšinu možno však v takomto prí-

s predpokladanými formami skúmaného javu a inštruktáž, ako dotazník vyplňať (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, Dotazník). NK SAV rozoslal dotazníky na osvetové referáty ONV v obciach Šamorín, Dunajská Streda, Čalovo, Komárno, Nové Zámky, Hurbanovo, Štúrovo, Želiezovce, Šahy, Lučenec, Jesenské, Rimavská Sobota, Šafárikovo, Kráľovský Chlmec, Vráble, Galanta, Šaľa, Levice, Rožňava (tamže, Koncept listu J. Mjartana na okr. nár. výbory zo 7. 2. 1955).

37 Tu i v ďalšom texte budem používať vtedajší termín „ukrajinské etnikum“, takisto „ukrajinská ľudová kultúra“ a pod. Nie je mojím cieľom v tejto kapitole riešiť otázku etnickej identifikácie Rusínov, Ukrajincov, resp. Rusínov-Ukrajincov a s tým súvisiacich vedeckých alebo spoločenských problémov. Témou výskumu ukrajinského etnika sa zaoberám z pohľadu dejín vednej disciplíny. Bližšie k problému Rusínov a Ukrajincov, resp. Rusínov-Ukrajincov pozri Gajdoš, Homišinová, Konečný, Baumgartner, Frankovský, Šutaj (2001), Gajdoš (2004) a Mušínska (2005).

pade považovať iba skupinu ľudí, ktorá sa od svojho etnického celku odtrhla v čase, keď sa vo svojom vývoji dostal už na stupeň národa alebo národnosti, t. j. za kapitalizmu alebo aspoň feudalizmu“ (Horváthová, 1960: 251). Autorka uviedla aj ďalší rozdiel medzi národnosťou a národnostnou menšinou. Ten bol: „...v perspektíve vývoja. Kým národnosť žijúca na svojom materskom území sa vyvíja v národ, národnostná menšina žijúca v spoločných hospodárskych a kultúrnych podmienkach s iným národom a v rámci jeho štátu, aj v podmienkach dôsledného demokratizmu nutne smeruje k asimilácii s týmto národom.“ Závažný bol však záver štúdie v súvislosti s výskumom Rómov (podľa vtedajšej terminológie Cigánov). E. Horváthová dospela k názoru, že Rómovia nespĺňajú „koeficienty národnosti“, a preto tvoria samostatnú etnickú skupinu (tento pojem nie je v texte definovaný). Etnickú skupinu „čaká asimilácia, a nie vývoj v národnosť alebo národ“ (Horváthová, 1960: 252 – 253). Označenie Rómov za etnickú skupinu nebolo v prípade príspevku E. Horváthovej iba odbornou vecou. Ak bol Rómom uprený status národnosti, znamenalo to, že nemohli získať ekonomickú a spoločenskú podporu na rozvoj svojej kultúry, školstva, jazyka a podobne. Naopak, vtedajšia štátna moc spolu s vládnuou komunistickou stranou mala program, v ktorom rátať s ich splynutím s väčšinovým obyvateľstvom. E. Horváthová súhlasila so smernicami ÚV KSC o riešení „cigánskej otázky“, čiže o podpore asimilácie Rómov s väčšinovým obyvateľstvom, pričom autorka pod asimiláciou rozumela „úplné hospodárske a spoločenské zrovnoprávnenie“. Zároveň však upozorňovala na skutočnosť, že asimilácia sa nemala diať pod nátlakom (Horváthová, 1960: 254).

Na rozdiel od E. Horváthovej Soňa Burlasová o šesť rokov neskôr uvažovala o etnických menšinách z iných perspektív. Zaoberala sa špeciálne etnickými diaspórami a kládla si otázku, prečo sa im bádatelia venujú. Podľa Burlasovej vychádzali výskumy interetnických vzťahov neraz zo zámeru podporiť ten alebo onen národnostný spor, napríklad – berúc prirovnanie z oblasti jej výskumu – či nejaký nápev je „maďarský“, alebo „slovenský“. Skúmanie etnických diaspór si kládlo otázku: Aký je vzťah emancipácie a asimilácie etnických diaspór? Inými slovami, kľúčovou otázkou výskumov sa stal problém, „ako dlho môžu obstáť roztrúsené menšinové celky ako samostatná skupina“ (Burlasová, 1966a: 468). Autorka poukázala na to, že aj v menšinových celkoch môže prísť, a neraz prišlo, k (etnickej) mobilizácii, ktorej cieľom bolo zachovávanie tradícií. A rovnako v etnickej diaspóre možno sledovať mieru a kvalitu vplyvov medzi etnicky rozdielnymi kultúrami (Burlasová, 1966a: 468).

O tri roky sa k otázke, prečo a ako skúmať slovenské enklávy v zahraničí, vrátil Ján Botík (1969). Autor čitateľovi neposkytol definíciu termínu národnostná menšina, ale z ďalšieho textu možno usudzovať, že tým myslel skupiny, ktoré sa emigráciou oddelili od vlastného národa, alebo „cudzie národnostné skupiny“, ktoré zasiahli do historického a kultúrneho vývoja nejakého národa a ovplyvnili etnické zloženie na jeho území (Botík, 1969: 396). Podľa Botíka sa národopis zaoberá enklávami a diaspórami z dvoch dôvodov: 1. pretože dopĺňajú celkový obraz kultúry materského národa; 2. pretože dávajú možnosť skúmať špeciálne

teoretické otázky národopisu. Cieľom výskumu by malo byť zhromaždenie syntetických empirických poznatkov o vývoji ľudovej kultúry enkláv a diaspór v inonárodnom prostredí. Botík upozornil, že v prípade slovenských menšín ide o skupiny, ktoré stratili hospodársko-sociálny a kultúrny kontakt s materským národom a ich život sa začal v inonárodnom prostredí (Botík, 1969: 396).

Výskum ukrajinského etnika v 50. a 60. rokoch 20. storočia

V roku 1953 sa uskutočnil výskum ukrajinského etnika v Prešovskom kraji pod organizačnou záštitou Kultúrneho sväzu ukrajinských pracujúcich v Prešove (ďalej KSUP, názov v dobovom pravopise) v spolupráci s Vysokou školou ruského jazyka a literatúry (ďalej VŠRJL) v Prahe (Podolák, 1955a: 440). Výsledky „ukrajinskej národopisnej expedície“ na východnom Slovensku prezentovali českí bádatelia na III. celoštátnej národopisnej konferencii v Libliciach v roku 1953. Z konferencie vznikla rezolúcia, podľa ktorej od roku 1954 za projekt mal byť zodpovedný NK SAV (Podolák, 1988: 89), avšak vedúcimi projektu sa stali za úsek etnografie Otakar Nahodil, pracovník Filozofickej fakulty Karlovej univerzity, a za úsek folkloristiky Eva Vrabcová, pracovníčka VŠRJL v Prahe. Cieľom etnografických výskumov malo byť „podanie obrazu ľudovej kultúry slovenských Ukrajincov a ustálenie etnografickej hranice medzi ukrajinským a slovenským etnikom“ (zdôraznila G. K.).³⁸

Výskum sa však čoskoro dostal do pozornosti ústredných politických orgánov. Byro Ústredného výboru KSS (ďalej ÚV KSS) poslalo predsedovi SAV O. Pavlíkovi uznesenie zo dňa 4. decembra 1955, „aby sa [...] Národopisný ústav SAV už r. 1956 venoval systematickému výskumu ľudovej umeleckej tvorivosti nášho ukrajinského obyvateľstva a aby sa pracovníci SAV venovali vedeckému osvetleniu otázok ukrajinsko-slovenských vzťahov a kultúrnej spolupráce v minulosti“.³⁹

Predsedníctvo SAV sa obrátilo na NÚ SAV, ktorého riaditeľ J. Mjartan odpovedal, že výskum ukrajinského etnika sa organizoval sporadicky od roku 1954. Ťažkosti vyplývali najmä z nedostatku skúseností s terénnymi výskumami u viacerých externých spolupracovníkov.⁴⁰ Následne sa konala porada zástupcov NÚ SAV na ÚV KSS. Ústav bol poverený vypracovaním „návrhu na organizáciu výskumu ukrajinského etnika na východnom Slovensku“, ktorý mal v roku 1956 predložiť na schválenie tak ÚV KSS, ako aj P SAV.⁴¹ Návrh predpokladal komplexný výskum, do ktorého mali byť zapojené ďalšie vedecká pracoviská zo SAV⁴² a z Prešova.⁴³ Avšak plánované výskumy sa začali komplikovať, pretože

38 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, Zápisnica z pracovnej porady o národopisnom výskume ukrajinského etnika na východnom Slovensku zo dňa 2., 3. II. - [19]54, s. 1 - 2.

39 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, Výpis z uznesenia byra ÚV KSS zo 4. 12. 1956.

40 Tamže, list. J. Mjartana z 22. 6. 1956 adresovaný Sekcii spoločenských vied SAV.

41 Tamže, Návrh, s. 1.

42 Československo-sovietský inštitút pri SAV, Jazykovedný ústav SAV, Literárnovedný ústav SAV, Historický ústav SAV, Hudobnovedný ústav SAV.

43 Krajský výbor KSS, Krajský národný výbor, Spolok ukrajinských pracujúcich v Prešove, Krajské múzeum v Prešove, Vysoká škola pedagogická v Prešove.

Výpis z uznesenia byra Ústredného výboru KSS zo 4.XII.1955.

Uložiť SAV, s.Pavlíkovi, aby sa jej Národopisný ústav už v budúcom roku venoval systematickému výskumu ľudovej umeleckej tvorivosti nášho ukrajinského obyvateľstva a aby sa pracovníci SAV venovali vedeckému osvetleniu otázok ukrajinsko-slovenských vzťahov a kultúrnej spolupráce v minulosti.

Národopisný ústav

Prosíme do 22.II.1956 nahlásiť sekretariátu I.sekcie, ako sa plní toto uznesenie.

Výpis z uznesenia byra ÚV KSS zo 4. 12. 1955 týkajúceho sa výskumu ukrajinského etnika (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, i. č. 113/B IIIa, 1956).

externí pracovníci neodovzdávali výskumné materiály v stanovených termínoch. Preto riaditeľ J. Mjartan financovanie ďalších výskumov z rozpočtu NÚ SAV odoprel.⁴⁴ Úloha sa utlmila aj v pláne na rok 1957,⁴⁵ no pred koncom roka 1956 NÚ SAV svoj plán činnosti na rok 1957 zmenil. Udialo sa tak na priamy zásah ÚV KSS.⁴⁶ Úloha zostala i po ďalšie roky pod dozorom ÚV KSS.

Pracovisko si veľmi dobre uvedomovalo politickú citlivosť výskumného projektu a vyvíjalo stratégie, aby celá fácha riešenia nepadala iba na plecía NÚ SAV. Ján Mjartan Predsedníctvu SAV dôvodil, že „... Ústrednému výboru KSS ide v prvom rade o *slovensko-ukrajinskú národnostnú hranicu* a túto bude možné riešiť len tak, keď sa k národopisnému výskumu pripoja aj výskumy iné“⁴⁷ Výskumy na východnom Slovensku síce pokračovali, ale projekt sa od roku 1960 dostal pod úlohu Ľudová kultúra v karpatskej oblasti, a tým výskumy nadobudli aj nové odborné zameranie. V nasledujúcich rokoch došlo k utlmeniu výskumov a plánované kolektívne publikačné výstupy o ukrajinskej ľudovej kultúre nevznikli.

Výskum etnických menšín v NÚ SAV na konci 60. rokov 20. storočia ustúpil do úzadia, pretože pracovisko sa pripravovalo na iné kolektívne projekty v na-

44 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, list J. Mjartana E. Vrabcovej, 1956.

45 V Pláne vedecko-výskumnej činnosti na rok 1957 (nedatované) sa v bode IV. uvádza: „Výskum etnických skupín na východnom Slovensku“. Pri úlohe sa nachádza poznámka: „Ústav pokladá túto úlohu za veľmi dôležitú, ale nemôže ju v žiaducem rozsahu splniť pre nedostatok kádrov“ (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, Plán na rok 1957, príloha 2, bod IV).

46 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 13, list J. Mjartana Sekcii spoločenských vied SAV zo dňa 25. 4. 1957 (list je zaradený do spisov z roku 1954).

47 ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 14, list J. Mjartana Predsedníctvu spoločenskovednej sekcie SAV, 18. 4. 1957. Zdôraznila G. K.

Súdr.

Sekretariát sekcie spoločenských vied,

T u .

NÚ- 164/1956.

22.II.1956.

Vo veci výskumu ukrajinského etnika na Slovensku Vám oznamujeme, že tento výskum sa u nás sporadicky prevádza od roku 1954. Nedostatky doterajších výskumov boli v tom, že viacerí externí účastníci nemali patričné skúsenosti a prípravu, čo im robilo ťažkosti v teréne.

Od začiatku roku 1956 organizovaním tohoto výskumu poverený bol predseda Vedeckej rady pri Národopisnom ústave SAV dr. Michal Markuš a za ústav je referentka tohto výskumu s. Viera Nosálová. Výskum sa v tomto roku bude konať az za účasti niektorých interných pracovníkov nášho ústavu.

Češť práci !

riaditeľ Národopisného ústavu.

List riaditeľa NÚ SAV Jána Mjartana z 22. 2. 1956 o výskume ukrajinského etnika adresovaný Sekcii spoločenských vied SAV (ÚA SAV, f. NÚ SAV, škatuľa 14, i. č. 113/B IIIa, 1956).

sledujúcich desaťročiach. Istá pozornosť sa naďalej venovala Rómom na Slovensku a slovenským menšinám v zahraničí. Druhý dôvod tkvel vo vzniku nového pracoviska Kabinetu etnológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave od 1. októbra 1968, s ktorým NÚ SAV koordinoval svoju činnosť, keďže hlavným vedeckým programom kabinetu sa stal výskum ľudových kultúr slovanských národov a národností na Slovensku (Podolák, 1969: 149).

Individuálna úloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok - I. etapa
Príkladom snahy o kontinuitu s výskumami pred druhou svetovou vojnou sa stal projekt nového vydania slovenských ľudových rozprávok. Slovensko (podobne ako iné európske krajiny) malo zbierku ľudových rozprávok z obdobia roman-

tizmu, ktorú vydal Pavol Dobšinský so spolupracovníkmi v rokoch 1858 - 1861. Zbierka sa stala najznámejším a najčastejšie vydávaným súborom slovenských rozprávok až do súčasnosti. V roku 1928 český bádateľ Frank Wollman, profesor slavistiky na Univerzite Komenského v Bratislave, inicioval nový rozsiahly zber rozprávok na území celého Slovenska prostredníctvom študentov Slovanského seminára, ktorý trval až do roku 1942. Vznikla zbierka ľudového rozprávania obdivuhodného rozsahu. Pochádzala z 230 obcí Slovenska, zahŕňala cca 7 000 strán od 62 zberateľov a obsahovala približne 2 200 naratívov rôznych žánrov: rozprávky, povesti, humoristické rozprávania, anekdoty, ale i parémie, texty piesní a opisy zvykov (Gašparíková, 2006: 68 - 74). Frank Wollman, ktorý sledoval vtedajšie trendy v európskej folkloristike, žiadal od študentov, aby zaznamenali nielen rozprávania, ale aj ich kontext: to znamená profily rozprávačov, rozprávačské situácie, a ak mohli, aj charakter rozprávačských repertoárov v skúmanej lokalite. Po skončení druhej svetovej vojny sa takzvanú wollmanovskú zbierku podarilo získať do NÚ SAVU a M. Kolečányi (neskôr M. Kosová), jedna zo študentiek F. Wollmana, začala s jej spracovaním. Po prepustení M. Kosovej z ústavu v roku 1951 projekt ustrnul. V roku 1954 sa znovu objavil v perspektívnom pláne vtedajšieho NK SAV a od roku 1957 B. Filová pokračovala v práci M. Kosovej, pričom jej cieľom sa stalo vedecké vydanie rozprávok. O dva roky B. Filová dokončila trojdielnu publikáciu *Slovenské ľudové rozprávky* pre vydavateľstvo Veda. Výber obsahoval 585 textov od 238 rozprávačov z celého územia Slovenska. Avšak dielo odovzdané v roku 1959 vydavateľstvo odsunulo z edičného plánu. Podľa B. Filovej boli dôvodom niektoré „nevhodné“ texty.⁴⁸

Následne sa pracovisko rozhodlo, že rukopis predloží do vydavateľstva v prepracovanej podobe. Keďže B. Filová od roku 1958 vykonávala funkciu riaditeľky ústavu, jej úlohu prevzala v roku 1963 Viera Gašparíková, mladá bádatelka v oblasti ľudovej prózy. Výsledkom jej práce sa nestali iba rozšírené vedecké komentáre a začlenenie slovenských textov do medzinárodnej klasifikácie podľa katalógu Aarneho - Thomsona (1961/1964). Gašparíková vykonala aj návratné výskumy v rovnakých obciach a u rovnakých rozprávačov alebo ich potomkov po 30 rokoch a opísala stav rozprávačskej tradície koncom 60. rokov 20. storočia. NÚ SAV naplánoval ukončenie prác a opätovné odovzдание diela do vydavateľstva Veda na začiatok nového desaťročia. Ako však ukážem v ďalšej kapitole, úspešné zavŕšenie projektu ešte čakali mnohé prekážky.

48 Ako spomínala B. Filová, v rozprávaniach sa vyskytovali i poverové bytosti, napríklad bohynky. To vyvolalo reakciu vydavateľstva, ktoré zverejnenie rukopisu zastavilo (Bobáková - Tužinská, 2006: 223).

Záver

Fungovanie obnoveného Národopisného ústavu v 50. a 60. rokoch 20. storočia do veľkej miery ovplyvnili podmienky, za akých vznikla a menila sa štruktúra novej centrálnej vedeckej inštitúcie – Slovenskej akadémie vied. Obe desaťročia sa zároveň vyznačovali zložitými politickými, hospodárskymi, spoločenskými a ideovými procesmi v ČSR, resp. ČSSR. Prvá polovica 50. rokov predstavovala nástup a presadzovanie socializmu sovietskeho typu, ktorého cieľom sa stalo direktívne riadenie spoločnosti a centralizácia moci v rukách úzkej skupiny predstaviteľov štátnej i straníckej byrokracie. Po smrti J. V. Stalina (1953) nastalo isté politické uvoľnenie, avšak zakrátko, približne od roku 1956, sa politické i štátne orgány sústredili znova na upevnenie svojej moci. To vyvolalo i ďalšiu snahu o byrokratickú centralizáciu celoštátneho vedeckého výskumu v ČSAV a podriadenie SAV vo viacerých právomociach. Previerky politickej a triednej spoľahlivosti v roku 1958 citeľne zasiahli SAV, no v NÚ SAV sa obišli, našťastie, bez veľkých problémov – t. j. bez prepúšťania pracovníkov.⁴⁹ Od začiatku, no výraznejšie od polovice 60. rokov sa otvárali v celospoločenských diskusiách, printových médiách, neskôr i rozhlase a televízii rôzne, dovtedy tabuizované témy, okrem iného i sloboda vedeckého bádania. Do diskusií sa zapájali tiež vedci zo SAV. V rámci národopisu možno spomenúť anketu iniciovanú časopisom *Slovenský národopis* o stave odboru i založenie Slovenskej národopisnej koordinačnej rady, čo predstavovalo snahu o samoreguláciu vedeckej obce a samostatné odborné rozhodovanie.

Napriek zložitým politickým podmienkam, nepriamym, ba aj priamym zásahom vláducej moci do vedeckej činnosti ústavu pracovníci NÚ cielavedome budovali pracovisko základného výskumu vo všetkých jeho zložkách. Vedecký program a vedecké projekty v 50. rokoch sa usilovali splniť aktuálnu požiadavku, ktorá spočívala – po prvé – v zachytávaní prebiehajúcich spoločenských a kultúrnych zmien; túto úlohu sa však vedcom darilo plniť iba čiastočne, keďže nadobudnuté vzdelanie, vedecké smerovanie pred rokom 1948 a zaužívané metodologické nástroje im nedávali dost opory, aby takéto úlohy mohli splniť. Po druhé – nevelký tím pracovníkov NÚ SAV sa v 50. rokoch maximálne usiloval o záchranný výskum tradičnej ľudovej kultúry Slovákov i niektorých etnických menšín na Slovensku. V tejto úlohe pracovníci NÚ SAV vykonali úctyhodný kus práce, a preto zakrátko mohli vydať knižné diela venované jednotlivým javom ľudovej kultúry (Kovačevičová, 1955; Nosálová, 1956; Pátková, 1957; Plicková, 1959; Slovenské ľudové umenie, 1953, 1954). Prácu vedeckých pracovníkov znásobovali aj početné iné aktivity, orientované na prax, napríklad spolupráca s folklórnymi súbormi, ÚLUV-om a v neposlednom rade i pedagogická činnosť.

49 Prepustenie S. Kovačevičovej z politických dôvodov v roku 1960 nebolo v priamom súvisi so spomínanými previerkami.

Od začiatku 60. rokov sa projekty pracoviska koncentrovali v zásade do troch tematických okruhov: dejiny ľudovej kultúry na Slovensku, vplyv industrializácie na život a kultúru obyvateľstva a ľudová kultúra karpatskej oblasti. Pracovisko spolupracovalo na vydaní diela *Československá vlastivěda* (1968), ktoré malo medzinárodný úspech. Od roku 1967 začala vychádzať edícia *Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry* – a hneď do konca desaťročia v nej publikovali dve pracovníčky NÚ SAV svoje autorské monografie (Burlasová, 1969; Kahounová, 1969). Zároveň sa postupne rozvinuli diskusie o predmete bádania národopisu (Filová, 1960; Leščák, 1969), vyšli príspevky o súčasných premenách ľudovej kultúry (Kovačevičová, 1960; Nosálová, 1964), o vplyve industrializácie na premeny kultúrnych javov (Markuš, 1966), o otázke „tradičných a netradičných javov“ (Melicherčík, 1966) i o teoretických prístupoch k štúdiu súčasných premien (Pranda, 1969). Postupne sa tak posilňovali predpoklady na lepšie zvládnutie výskumu tzv. „súčasnosti“, čo sa prejavilo v nasledujúcich desaťročiach.

III. KAPITOLA

Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied od normalizácie po nežnú revolúciu (1969 – 1989)

Gabriela Kiliánová

Úvod

Po invázii vojsk Varšavskej zmluvy 21. augusta 1968 sa nová politická realita v ČSSR začala presadzovať postupne. Spravidla sa proces tzv. normalizácie datuje od jari 1969, keď po odstúpení Alexandra Dubčeka z funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ nastúpil na tento post Gustáv Husák (17. 4. 1969) a nastala zmena kurzu politiky KSČ. Pod normalizáciou nové vedenie KSČ v máji 1969 rozumelo: „1. Obnoviť jednotu strany na základoch marxisticko-leninského učenia [...], zvýšiť akcieschopnosť a revolučnú bojovnosť celej strany. 2. Obnoviť vedúcu úlohu komunistickej strany v spoločnosti [...]. 3. Bezodkladne začať uskutočňovať účinné opatrenia na riešenie vážnych ekonomických problémov [...]. 4. Upevniť funkciu socialistického štátu vo všetkých jeho článkoch ako orgánu moci robotníckej triedy a pracujúceho ľudu. 5. V duchu pevného priateľstva riešiť vzťahy k bratským komunistickým stranám Sovietskeho zväzu a ostatných socialistických krajín [...]“¹ V ČSSR zanikla sloboda tlače a v októbri 1969 bol prijatý nový tlačový zákon, ktorý opäť zaviedol cenzúru. Jesenné zasadnutie ÚV KSČ (25. – 26. 9. 1969) odvolalo uznesenie z 21. augusta 1968, pričom v novom dokumente inváziu vojsk i následnú okupáciu krajiny označilo za bratskú internacionálnu pomoc. Vznikla Komisia pre analýzu vývoja po XIII. zjazde KSČ a uznesením ÚV KSČ z 29. septembra 1969 sa začali preverky pracovníkov v štátnom aparáte aj poslancov v zastupiteľských orgánoch. Nasledovala rozhodnutie KSČ o výmene členských preukazov v roku 1970, pri ktorej sa strana „očistila“ od „revizionistických a pravicovo oportunistických živlov“, to znamená, že členom bol preukaz vymenený (potvrdené členstvo) alebo odobratý (člen bol vylúčený), prípadne členstvo bolo pozastavené. Podľa dochovaných prameňov tzv. normalizačné stranické čistky zasiahli osobitne silno vysoké školy, vedecké a ume-

1 Realizačné smernice májového pléna ÚV KSČ pre ďalší postup strany v nasledujúcom období, schválené na zasadnutí ÚV KSČ 29. – 30. 5. 1969 (Hudek, 2014f: 170).

lecké inštitúcie (Hudek, 2014f: 170). Previerky pracovníkov v štátnej a hospodárskej správe, ktorí neboli členmi strany, sa začali na základe uznesenia federálnej vlády z 27. augusta 1970. Na konci roka (11.12. 1970) schválilo plenárne zasadnutie ÚV KSČ dokument *Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po 13. zjazde KSČ*, ktorý určil oficiálnu interpretáciu udalostí roka 1968. G. Husák sa na XIV. zjazde KSČ (25. – 29. 5. 1971) vyjadril, že spoločnosť sa podarilo do polovice roka 1971 úspešne skonsolidovať v zmysle programu KSČ z mája 1969 (Hudek, 2014f:171). V rokoch 1969 – 1972 sa „obnovil poriadok“, čiže štátna a stranícka moc zastavila akékoľvek snahy o reformy a dovtedy vytvorené potlačila (Marušiak, 2004: 13 – 14).

Vedenie SAV, pochopiteľne, muselo reagovať na politické zmeny na celoštátnej i slovenskej úrovni. V novembri 1969 ÚV KSS inicioval poradu riaditeľov pracovísk v SAV a predsedov ZO KSS zo spoločenskovedných odborov, na ktorej sa už kritizovali „vážne chyby v politickej práci“. V decembri 1969 Predsedníctvo SAV vypracovalo ďalší postup. Poverilo všetkých riaditeľov pracovísk, aby zhodnotili politickú a publikačnú činnosť zamestnancov za obdobie od januára 1968 do konca roka 1969. Na základe správ z pracovísk P SAV vypracovalo hodnotenie vedných odborov. Zároveň sa kontrolovala činnosť všetkých vedeckých časopisov i spoločností a s účinnosťou od 1. januára 1970 P SAV obnovilo filozoficko-metodologické semináre.² Ďalej nariadilo všetkým riaditeľom, aby pri prijímaní nových pracovníkov prihliadali nielen na vedecký, ale aj politický profil kandidátov. Na základe správ z pracovísk P SAV vypracovalo na jar 1970 hodnotenia vedných odborov, ktoré vyznievali vcelku zhovievavo a naznačovali, že Akadémia v rokoch 1968 – 1969 tvorila konsolidovanú a lojálnu inštitúciu (Hudek, 2014g: 172).

Keďže Predsedníctvo ÚV KSČ v októbri 1969 zastavilo legislatívny proces prijatia zákonov o ČSAV, Českej akadémii vied (ďalej ČAV) a SAV, pripravených v rokoch 1968 – 1969, vytvárali sa urýchlene novely jestvujúcich zákonov z roku 1963. Podľa nových návrhov zachovali sa naďalej ČSAV (ktorá však obsahovala iba české pracoviská) a SAV, pričom SAV zostala podriadená ČSAV. Myšlienka ČAV bola nadobro opustená. Po prvý raz v histórii akadémií sa novely pripravovali tajne a neprešli ani formálnym pripomienkovým konaním odbornej verejnosti, nehovoriac o dotknutých vedeckých inštitúciách. Legislatívny proces pritom prebiehal v zrýchlenom konaní. Novelu zákona o ČSAV prijalo Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia 19. marca 1970 a novelu zákona o SAV Slovenská národná rada 28. apríla 1970. Novely boli nastavené tak, aby sa bez problémov mohli aplikovať zásady normalizačného procesu, čo v praxi predstavovalo maximálne kontrolovanie vedeckých inštitúcií zo strany štátnych a straníckych orgánov. Novela z roku 1970 odstránila väčšinu samosprávnych prvkov v činnosti Akadémie. Napríklad predseda, podpredsedovia a členovia P SAV sa už nevolili valným zhromaždením, ale boli nominovaní vládou SSR a menovaní Slovenskou národnou radou. Návrhy z valného zhromaždenia mali pre vládu odporúčací, ale

2 Semináre boli zrušené v druhej polovici 60. rokov (Hudek, 2014g: 173).

nie záväzný charakter. Rovnako členovia SAV sa nevolili, ale menovala ich vláda SSR. V oblasti pracovno-právnej vzniklo nové nariadenie o terminovaných pracovných zmluvách pre vedeckých pracovníkov s maximálnou dĺžkou 4 roky. Tým sa zabezpečili podmienky na kontroly a previerky vedcov v pravidelných cykloch. V nadväznosti na novelu zákona vznikli i nové stanovy SAV, ktoré rovnako posilnili rozhodovaciu úlohu štátu a KSS v činnosti Akadémie (Hudek, 2014h: 177 - 179).

„Normalizácii“ pomerov v SAV mal pomáhať aj kádrový a personálny odbor pri Ústrednej správe pracovísk SAV, ktorý začal pracovať od 1. januára 1971. Kádrové odbory vznikli na základe uznesenia Predsedníctva ÚV KSČ a podľa vládneho uznesenia sa mali vytvoriť na každom pracovisku. Na absurdnosť politických pomerov toho obdobia zrejme najviac poukazuje predpis *Kádrový poriadok ÚV KSČ a KSS v oblasti ČSAV a SAV*, platný od 22. januára 1971. Tento tajný dokument, ktorý sa nesmel voľne šíriť, určoval, aká stranícka úroveň schvaľovala tie-ktoré pozície v Akadémii. Napríklad až na najvyššej úrovni, čiže v Predsedníctve ÚV KSČ, sa musel navrhovať predseda a ostatní funkcionári P SAV, ktorých potom potvrdilo Predsedníctvo ÚV KSS. Predsedov vedeckých kolégií, riaditeľov pracovísk a šéfredaktorov spoločenskovedných časopisov potvrdzoval „iba“ sekretariát ÚV KSS atď. Vďaka tomuto predpisu bola v každom rozhodovacom procese zachovaná „vedúca úloha strany“ a kontrola nad samotným procesom (Hudek, 2014h).

Od júna 1970 nastúpilo nové P SAV pod vedením Karola Šišku³, ktoré rozhodlo o ďalších opatreniach. Podstatou bolo, aby v riadiacich funkciách pracovali nielen dobrí odborníci, ale aj „politicky vyspelí súdruhovia“. Z toho dôvodu ku dňu 30. septembra 1970 skončili činnosť všetky vedecké kolégiá a boli vymenované nové, pričom sa vymenili viac ako 2/3 predsedov. K 21. septembru 1970 odvolalo P SAV všetkých riaditeľov pracovísk (spolu 59), z čoho 35 zostalo vo funkcii. Riaditeľov spoločenskovedných pracovísk schvaľoval osobitne ÚV KSS. K 30. septembru 1970 boli odvolaní i všetci 32 hlavných redaktori vedeckých časopisov, z čoho 21 bolo potvrdených vo funkcii. Osobitná pozornosť sa opäť venovala redaktorom spoločenskovedných časopisov. V tom istom čase boli odvolaní 12 predsedovia všetkých komisií pri P SAV a vo funkcii zostali 7. Nakoniec sa konali hodnotenia vedeckých spoločností, ktoré do 30. novembra 1970 museli zvolať valné zhromaždenia. Na základe previerok členovia spoločnosti mali od súhlasiť zmeny vo vedení tak, aby na čele stáli politicky vyhovujúci funkcionári výborov (Hudek, 2014 g: 174 - 175).

Previerky pracovníkov sa kryli so zavedením nového spôsobu pracovno-právnych vzťahov v SAV. Do konca októbra 1971 všetci vedeckí pracovníci museli

3 Prof. MUDr. Karol Šiška, DrSc., chirurg, pedagóg (1906 - 2000), od roku 1955 akademik SAV, od roku 1956 člen P SAV, predseda SAV v rokoch 1970 - 1974, zakladateľ vedeckej školy výskumu a chirurgie srdca (Kamencová, 2014c). Funkcie predsedu SAV sa musel vzdať v roku 1974, pretože jeho syn emigroval do Veľkej Británie (Hudek, 2014i: 182). Ďalším, už vymenovaným, nie voleným predsedom SAV bol prof. RNDr. Vladimír Hajko, Dr.h.c. (1920 - 2011), fyzik, pedagóg, od roku 1972 akademik SAV, predseda SAV v rokoch 1974 - 1989 (Kamencová, 2014a: 567).

prejsť na termínované pracovné zmluvy. Napriek všetkým uvedeným opatreniam na „očistenie“ Akadémie správy z P SAV a Celozávodného výboru KSS dokladajú pomerne silnú rezistenciu riaditeľov pracovísk voči novým pravidlám a ich snahu chrániť vlastných vedeckých pracovníkov (tamže: 175 - 177).

Vo vedeckej činnosti normalizačné roky predstavovali opätovné dôsledné zavádzanie štátneho plánu rozvoja vedy a techniky. Z toho dôvodu v roku 1972 vznikli rady štátnych programov, zároveň prišla direktíva medzinárodne vedecky spolupracovať v rámci Rady vzájomnej hospodárskej pomoci (ďalej RVHP). Centralistické riadenie vedeckého výskumu v ČSSR stálo na troch zásadách: jednotná sústava vedeckých ústavov, jednotný systém financovania a jednotný štátny plán výskumu (Hudek, 2014i: 181 - 182). Spoločenské vedy sa mali sústrediť predovšetkým na aktuálne problémy, za ktoré sa považovali procesy formovania socialistického človeka, postavenie kultúry a umenia v rozvinutej socialistickej spoločnosti, analýzy aktuálnej socialistickej ekonomiky, kritické skúmanie buržoáznej ideológie a iné (Hudek, 2014 i: 183).

Od polovice 70. rokov sa už prejavovali negatívne dôsledky centralistického plánovania, ktoré umocnili úsporné finančné opatrenia zavedené pre SAV na konci desaťročia. Tie vyplynuli zo zhoršujúcej sa hospodárskej situácie v ČSSR (tamže).

Určité politické uvoľnenie od začiatku 80. rokov i reakcie na zhoršujúcu sa ekonomickú situáciu v rámci celého bloku socialistických krajín sa postupne prejavovali i v ČSSR. Začiatok nového plánovacieho obdobia 8. päťročnice od roku 1986 mal predovšetkým posilniť sociálno-ekonomický rozvoj štátu, na ktorom sa programovo mali podieľať i spoločenské vedy. Štátne a stranícke orgány z toho dôvodu začali požadovať právne, ekonomické, sociologické a iné analýzy. Akadémia okrem svojej obvyklej úlohy - rozvoja základného a aplikovaného výskumu - dostala i neobvyklé zadanie: v roku 1983 sa začala príprava prognózy vývoja spoločnosti do roku 2000, na ktorej pracoval rozsiahly tím. Zároveň koncom 80. rokov sa začala „prestavba“ v SAV, ktorá bola P SAV charakterizovaná ako „... revolučná obnova socialistickej spoločnosti v duchu Leninovho ideového odkazu a utvorenie objektívnych i subjektívnych predpokladov na to, aby sa dynamizmus stal normou rozvoja socializmu“ (Hudek, 2014j: 195). Praktickým dôsledkom bol návrh na demokratizáciu riadenia SAV, zvýšenie právomocí vedúcich zložiek, ktorý však svojím rozsahom nedosiahol úroveň návrhov z liberálnych rokov 1968 - 1969. Dramatické udalosti od polovice roka 1989 vo východnej Európe a začiatok tzv. nežnej revolúcie v ČSSR v novembri toho istého roka však zmietli rozpačité pokusy obdobia perestrojky zo stola a vytvorili zmenené politické podmienky, v ktorých prišlo k transformácii vedeckých inštitúcií.

12 júna 1970

Bratislava, 11. júna 1970

Číslo: 1259 /1970-sekr.

PŘEDSEDNÍCTVO SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED BRATISLAVA	
Doňa: 12. VI. 1970	
Číslo: 197/10 P. III - sek.	
Zakladacia zn.	Škert. Ichota

Vážený súdruh predseda,

v rámci previerky výskumnej základne vykonávanej v zmysle uznesenia predsedníctva vlády ČSSR z 22. januára 1970 a uznesenia vlády ČSSR č. 54 z 19. marca 1970 predložila komisia ČSAV spolu s ministerstvami školstva ČSR a SSR návrh na zrušenie Národopisného ústavu SAV v závislosti na reorganizáciu vysokých škôl.

S ohľadom na uvedené skutočnosti dovoľujem si Ťa požiadať o stanovisko k tomuto návrhu pre správu o previerke výskumnej základne, ktorú predkladám vláde SSR do 30. júna 1970.

So súdružským pozdravom

Vážený súdruh

akademik Karol Š i š k a
predseda SAV

Štefanikova 41
B r a t i s l a v a

List ministra výstavby a techniky SSR Štefana Šebestu z 11. 6. 1970 s návrhom na zrušenie NÚ SAV adresovaný predsedovi SAV Karolovi Šiškovi (ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, i. č. 3308 CII/26b).

Národopisný ústav SAV v období reálneho socializmu

Zmena politických pomerov po roku 1969 a následné opatrenia štátnych, ale najmä stranických orgánov zasiahli i NÚ SAV. V súvislosti s previerkami v SAV a ČSAV v roku 1970 opakoval sa do istej miery scenár zo začiatku 50 rokov. Predseda SAV dostal od ministra výstavby a techniky SSR list datovaný 11. júna s in-

formáciou o návrhu na zrušenie NÚ SAV: „V rámci previerky výskumnej základne vykonávanej v zmysle uznesenia predsedníctva vlády ČSSR z 22. januára 1970 auznesenia vlády ČSSR č. 54 z 19. marca 1970 predložila komisia ČSAV spolu s ministerstvami školstva ČSR a SSR návrh na zrušenie Národopisného ústavu SAV v závislosti na reorganizáciu vysokých škôl. S ohľadom na uvedenú skutočnosť dovoľujem si Ťa požiadať o stanovisko k tomuto návrhu pre správu o previerke výskumnej základne, ktorú predkladám vláde SSR do 30. júna 1970.“⁴ Túto informáciu sa vedenie NÚ SAV dozvedelo ihneď, keďže už v ten istý deň na porade Slovenskej národopisnej koordinačnej rady (SNKR) informovali o tom ostatných kolegov.⁵ Kolektív pracovníkov ústavu sa začal brániť a prišla i kolegiálna pomoc vo forme protestných listov od slovenských i českých partnerských pracovísk a organizácií. Protestné listy poslali na adresu predsedu SAV alebo P SAV člen korešpondent SAV PhDr. Branislav Varsík, DrSc., predseda Vedeckého kolégia histórie SAV, pod ktoré podliehalo NÚ SAV, doc. PhDr. Ján Podolák, CSc., vedúci Katedry etnografie a folkloristiky a Kabinetu etnológie FiF UK, Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV, zastúpená vedeckou tajomníčkou prom. historičkou Vierou Valentovou, CSc., a predsedom PhDr. Adamom Prandom, CSc., a tiež SNKR, zastúpená PhDr. Jánom Mjartanom, DrSc., ako predsedom a prom. etnografom Milanom Leščákom ako vedeckým tajomníkom. Z Čiech prišli listy od doc. Dr. Václava Frolca, CSc., ako podpredsedu Československej sekcie MKKK a tiež z Ústavu pro lidové umění v Strážnici s podpismi riaditeľa PhDr. Václava Volavého a vedúceho národopisného oddelenia PhDr. Josefa Tomeša. Všetky listy sú datované v čase od 12. do 15. júna 1970, čo znamená, že pracovisko urgentne a v krátkom čase dokázalo získať podporu. Za ústav sa proti zrušeniu pracoviska vyjadrila stranická skupina pri NÚ SAV a protest je datovaný 11. júna 1970. V zachovanom spise celej kauzy sa tiež nachádza 13-stránkový obsiahly dokument *K podkladovému materiálu pre akademika Filkorna o zrušení, zlúčení a reorganizácii niektorých ústavov vedecko-technickej základne v ČSSR*, ktorý vedenie pracoviska vypracovalo ešte 9. júna 1970, ale ktorý tiež poslužil pri formulovaní odpovede pre ministra. Predseda SAV Karol Šiška poslal odpoveď už 17. júna 1970 a hneď v druhom odseku môžeme čítať jeho jasné vyjadrenie: „Kategoricky protestujeme proti predbežným záverom bodu 3, podľa ktorého sa má zrušiť Národopisný ústav SAV. Zo správy vôbec nevyplývajú dôvody na jeho zrušenie. Okrem toho návrh nebol prekonzultovaný s nikým zo zodpovedných funkcionárov SAV.“ Ďalej nasledujú argumenty proti prípadnému zrušeniu ústavu, pričom sú do textu priamo prevzaté viaceré formulácie z dokumentu NÚ SAV i z protestných listov. Argumenty v prospech zachovania pracoviska, ktoré predseda v obsiahlom trojstranovom liste uvádzal, boli: NÚ SAV je najväčším vedeckým pracoviskom v odbore etnografia a folklo-

4 ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, Vedecké pracoviská SAV – organizačné materiály, NÚ SAV.

5 Fakt je zachytený v liste Stanovisko Katedry etnografie a folkloristiky FiF UK k zrušeniu NÚ SAV zo dňa 15. 6. 1970 (tamže, Vedecké pracoviská SAV – organizačné materiály, NÚ SAV).

ristika, gestorom štátnych úloh, koordinátorom medzinárodných úloh MKKK, jediným školiacim pracoviskom v odbore etnografia a folkloristika pre kandidátov vied a doktorov vied. V NÚ SAV sídli sekretariát SNS pri SAV a SNKR, v roku 1969 sa začala najväčšia úloha v odbore – Etnografický atlas Slovenska, na ktorú P SAV už vyčlenilo rozpočtové prostriedky. V závere listu predseda SAV ešte raz zdôrazňuje: „Z uvedeného vyplýva, že Predsedníctvo SAV stojí jednoznačne za ponechanie Národopisného ústavu SAV.“⁶

Ako sa javí, asertivita akademickej obce i argumenty zrejme pomohli, že minister Šebesta protest prijal. Dňa 2. júla 1970 poslal odpoveď predsedovi SAV: „Na Vaš list č. 197/70 – III. sekr. zo 17. júna t.r. a kategorický protest v ňom vyjadrený proti návrhu na zrušenie Národopisného ústavu SAV oznamujem, že sa plne stotožňujem s Vaším stanoviskom, ktoré som si vyžiadal preto, aby sme mohli dať vec do poriadku. Požiadal som aj ministra – predsedu Federálneho výboru pre technický a investičný rozvoj o opravu a vynechanie tohto námetu zo správy pre vládu ČSSR, kópiu listu Vám pre informáciu posiadam.“ Minister v ďalšej časti listu odporučil predsedovi SAV, aby vec prerokoval i priamo s ČSAV, kde vznikol návrh na zrušenie českého pracoviska Ústavu pro etnografiu a folkloristiku ČSAV, čo vyvolalo analógiu, aby sa zrušil NÚ SAV. Minister upozornil na fakt, že ČSAV by mala chápať „odlišnosť postavenia Národopisného ústavu SAV“.⁷ Zrušenie pracoviska v roku 1970 bolo zažehnané a o rok neskôr ústav, odvolávajúc sa na vznik NÚ SAVU v roku 1946, mohol osláviť 25 rokov svojej existencie. Pri príležitosti jubilea pracovisko zorganizovalo medzinárodnú konferenciu v Smoleniciach v novembri 1971 aj za účasti členov P SAV, zástupcov Oddelenia školstva a vedy KSS a s vedcami z partnerských domáciach i zahraničných inštitúcií (25 rokov Národopisného ústavu SAV, 1972: 275 – 288).

Je potrebné si uvedomiť, že navrhovaný zánik v roku 1970 sa týkal už iného pracoviska, ako to bolo začiatkom 50. rokov. Oproti „malému“ tvoriacemu sa NÚ SAVU so 6 vedeckými pracovníkmi, zrušenému v roku 1951, tu v roku 1970 existovalo vybudované plnohodnotné vedecké pracovisko. Ústav na konci 60 rokov disponoval temer štvornásobkom vedeckých pracovníkov (22 v roku 1970) a tiež príslušným odborným i ostatným personálom (spolu 11 pracovníkov). Mal svoju knižnicu, archívy, publikačné orgány v podobe edičných radov, vedeckého časopisu *Slovenský národopis* a od roku 1969 aj bulletinu *Národopisné informácie*. V ústave sa venovala sústavná pozornosť vedeckej výchove, pracovisko školilo vedeckých aspirantov, ktorí dosahovali titul CSc.⁸ V rokoch 1960 – 1969 sa uskutocnilo pred vedeckou radou, resp. komisiou pre obhajoby v NÚ SAV 25 úspeš-

6 Všetky spomínané listy a dokument NÚ SAV „K podkladovému materiálu pre akademika Filkorna“ pozri ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, Vedecké pracoviská SAV – organizačné materiály, NÚ SAV.

7 ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, Vedecké pracoviská SAV – organizačné materiály, NÚ SAV, list ministra Š. Šebestu predsedovi SAV, 2. 7. 1970.

8 Vedeckú aspirantúru podľa vzoru zo ZSSR ustanovila vyhláška č. 199/49 Zb. v roku 1949. SAV od svojho vzniku mala uloženú povinnosť starať sa o vedeckú výchovu a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov. Pozri zákon SNR o SAV z 18. 6. 1953, § 3, bod c, § 5, bod 1. Bližšie o vedeckej výchove v SAV v rokoch 1953 – 2013 pozri Marčeková, 2014: 299 – 314.

ných obhajob kandidátskych dizertačných prác (CSc.) a 1 obhajoba doktorskej dizertácie (DrSc.) J. Mjartana (1968).⁹ Išlo preto o vedecké pracovisko, ktoré malo odborné schopnosti, znalosti i výsledky. Jeho spôsobilosť uznávalo P SAV, potvrdzovalo jeho odbornú kompetenciu a oprávnenosť. Popri odborných dôvodoch svoju úlohu pri zachovaní pracoviska zaiste zohrala i skutočnosť, že previerka vedenia v NÚ SAV dopadla dobre, to znamená, že riaditeľka Božena Filová bola v roku 1970 potvrdená vo funkcii. Tak isto politické previerky pracovníkov ústavu sa skončili bez personálnych následkov. A nakoniec i časopis *Slovenský národopis* (ďalej *SN*) prešiel kontrolou na konci roka 1970, jeho hlavná redaktorka (a zároveň riaditeľka pracoviska) Božena Filová zostala naďalej vo funkcii, a tak vydávanie *SN* nebolo ani zastavené, ani prerušené.¹⁰

Kontrola edičnej činnosti v SAV viedla k ďalším opatreniam, ktoré mali publikované texty podriaďiť „potrebám ideologickej práce komunistickej strany“.¹¹ Vedeckí pracovníci, ktorí neprešli previerkami, dostali zákaz publikovať svoje knihy alebo články. Takisto nesmeli ani recenzovať, ani prekladať z cudzích alebo do cudzích jazykov. Diela emigrantov i vedcov vylúčených zo strany sa nesmeli citovať, predávať, požičiavať v knižniciach či akýmkoľvek spôsobom objavovať. Za splnenie týchto opatrení zodpovedali riaditelia pracovísk (Hudek, 2014g: 176 – 177). Toto opatrenie nielen sťažilo vedeckú prácu, ale vedcov neraz postavilo i pred etické dilemy.¹²

Treba podotknúť, že vcelku dobré výsledky kontrol v NÚ SAV neboli v spoločenskovedných ústavoch vôbec samozrejmosťou. Naopak, práve odvolávanie riaditeľov, zástupcov riaditeľov, hlavných redaktorov či iných funkcionárov a previerky pracovníkov postihli viacero ústavov natoľko, že sa stavy zamestnancov zdecimovali. Tento dôvod, ako aj nedostatok vhodných „nomenklatúrnych kádrov“ na posty riadiacich pracovníkov viedol v prvej polovici 70. rokov k politike zlučovania ústavov.¹³ Vznikali konglomeráty pôvodných pracovísk, ktorých riaditeľom sa musel stať kandidát odsúhlasený Sekretariátom ÚV KSS (Nemeskürthyová, 2014b:190).

9 Dokument NÚ SAV „K podkladovému materiálu pre akademika Filkorna“ (ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1125, Vedecké pracoviská SAV – organizačné materiály, NÚ SAV).

10 Hlavná redaktorka B. Filová zhromaždila v liste argumenty o politickej spoľahlivosti členov redakčnej rady a v závere konštatovala: „Ani jeden z nich nezaujímal také politické postoje, ktoré by boli v rozpore s úsiliami Komunistickej strany Československa“ (ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 90, vec: edičná a popularizačná činnosť, koncept listu Slovenský národopis, Politicko-ideologické hodnotenie ročníkov. 1968 – 1969, zo dňa 6. 6. 1970).

11 ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 80, Zasadnutie P SAV s riaditeľmi vedúcich pracovísk SAV 28. – 29. 2. 1970; Hudek, 2014g:176.

12 Napríklad Ľubica Droppová pracovala v 70. rokoch 20. storočia na projekte kandidátskej dizertácie *Folklor v súčasnej socialistickej spoločnosti*. V prvej časti práce vychádzala z teoretických poznatkov Vladimíra Karbusického, publikovaných v monografii Skalníková, O. a kol. (1959): *Kladensko. Život a kultura lidu v průmyslové oblasti*. Keďže V. Karbusický po roku 1968 emigroval do Nemeckej spolkovej republiky, nesmela v kandidátskej dizertačnej práci jeho publikácie citovať. Dilemu vyriešila s pomocou riaditeľky ústavu a zároveň predsedníčky Komisie pre obhajoby kandidátskych dizertačných prác pri NÚ SAV Boženy Filovej tak, že citát publikovala s uvedením bibliografických údajov o monografii a o príslušnej strane, ale bez zmienky o autoroch (rozhovor s L. Droppovou 13. 7. 2015).

13 Napríklad Ústav svetovej literatúry, Ústav slovenskej literatúry a časť pracovníkov Kabinetu orientalistiky boli spojení do pracoviska pod názvom Literárnovedný ústav SAV a iné.

V súvislosti s politikou zlučovania ústavov SAV zanikla koncom roka 1971 východoslovenská pobočka NÚ SAV v Košiciach, keďže existujúce vysunuté pobočky viacerých spoločenskovedných ústavov sa mali zlúčiť do Spoločenskovedného ústavu SAV.¹⁴ Tým NÚ SAV stratil niekoľko pracovníkov na čele s Michalom Markušom. Pritom pracovisko nevyhnutne potrebovalo personálne rozširovať svoje rady vzhľadom na začínajúce ambiciózne projekty. V roku 1970 nastúpili do ústavu Peter Slavkovský a Ľudovít Neufeld, avšak ďalší personálny rozvoj zabrzdilo nové opatrenie. Od 1. septembra 1971 platil pre všetky pracoviská SAV zákaz prijímať nových pracovníkov, lebo vláda SSR na ten rok neschválila nárast pracovných síl v odbore veda a výskum (Hudek, 2014g: 177). Napriek týmto ťažkostiam sa vedeniu NÚ SAV podarilo zamestnať v nasledujúcich rokoch viacero absolventov odboru národopis, ako boli Viera Feglová (od roku 1972), Rastislava Stoličná (od roku 1972). V roku 1973 sa kolektív ústavu rozšíril až o tri pracovníčky - Eleonóru Klepáčovú, Ingrid Kostovskú a Gabrielu Lunterovú. Tento trend sa darilo udržiavať po celé desaťročie, a tak počet pracovníkov neustále narastal. Do ústavu nastúpili Daniel Luther (od roku 1974), Eva Krekovičová (od roku 1975), Peter Salner (od roku 1975), Ľubica Falčanová (od roku 1976), Zuzana Profantová (od roku 1977) a Dušan Ratica (od roku 1979). Hoci z NÚ SAV v tomto období odišli niektorí pracovníci do dôchodku (prvý riaditeľ NÚ SAVU Rudolf Žatko v roku 1972, dlhoročný riaditeľ pracoviska Ján Mjartan v roku 1976 a redaktor *SN* Pavol Stano v roku 1978) alebo prešli na iné pracoviská (Ľudovít Neufeld v roku 1974 do Východoslovenského múzea v Košiciach, Emília Horváthová v roku 1975 a Eleonóra Klepáčová v roku 1979 na FiF UK), predsa na konci 70. rokov počet vedeckých a odborných pracovníkov presiahol tri desiatky.

Úspešné personálne rozširovanie ústavu pokračovalo i v 80. rokoch. Pracovisko na to podobne ako v predchádzajúcom desaťročí využívalo rôzne formy vedeckej výchovy (prijímanie na študijné pobyty, na aspirantské štúdium, t. j. vzdelávanie III. stupňa) a obsadzovanie voľných alebo nových odborných a vedeckých miest. Vďaka tejto politike sa ústav v tomto období rozšíril o Mojmíra Benžu (od roku 1980), Tatianu Štibrányiovú (od roku 1980), Juraja Podobu a Hanu Hlôšková (od roku 1981), Zuzanu Beňuškovú, Margitu Méryovú, Arneho Manna a Gabrielu Kiliánovú (od roku 1983), Ľubicu Chorváthovú (od roku 1987), Vieru Kaľavskú (od roku 1987), Katarínu Popelkovú (od roku 1987), Moniku Vrzgulovú (od roku 1987), Juraja Zajonca (od roku 1988), Ivonu Balogovú (od roku 1989) a Michala Kaľavského (od roku 1989). Aj v tomto období NÚ SAV zaznamenal odchod niektorých pracovníkov, z nich spomeniem najmä predčasné úmrtia Ďada Prandu krátko po oslave svojich šesťdesiatych narodenín (1984) i Márie Kosovej vo veku šesťdesiatšesť rokov (1985). Koncom 80. rokov zároveň za-

14 Spoločenskovedný ústav SAV vznikol na základe uznesenia P SAV z 26. 6. 1972, avšak zriadený bol v skutočnosti až na jeseň 1974, keďže sa nedarilo vyriešiť priestorové a materiálne zabezpečenie nového pracoviska. Pracovisko sa potom vytvorilo spojením vysunutých pracovísk SAV v Košiciach s účinnosťou od 1. 1. 1975 (Gažová, 2014a: 607).

čala odchádzať do dôchodku zakladajúca generácia pracoviska, ako Viera Urbancová (1987), Viera Valentová (1987) alebo Viera Nosálová (1988), Soňa Burlasová (1989) a Ester Plicková (1989). Napriek tomu ústav na konci 80. rokov prekročil počet päťdesiat pracovníkov. Začiatkom roka 1989 sa B. Filová vzdala funkcie riaditeľky, ktorú vykonávala tridsať rokov. Na jej miesto nastúpil Milan Leščák.

V roku 1986 pracovisko dostalo pridelené priestory v bývalej budove Slovenského rozhlasu na Leninovom (dnes Jakubovom) námestí 12 a začalo sa postupne sťahovať. Po časovo náročnej obnove a úprave miestností sa konečne začiatkom roka 1989 celé pracovisko presťahovalo. Získalo väčšie priestory na prízemí a prvom poschodí, pohodlné kancelárie, ale aj audioštúdio a dostatok miesta pre archívy i knižnicu.¹⁵

Ako som už spomenula, od začiatku normalizačného obdobia štátne a stranícke orgány vyžadovali zavádzanie štátneho plánu základného výskumu (ďalej ŠPZV). Plán sa vytvoril v roku 1970 a mal to byť „súbor požiadaviek štátu na plnenie takých úloh základného výskumu v celom ich komplexe, ktoré boli pre dané štádium vývoja socialistickej spoločnosti v Československu [...] najviac potrebné a aktuálne“ (Filová, 1979: 474). Zároveň ŠPZV mal dôslednejšie napájať plánované vedecké úlohy na politické, ekonomické, kultúrne, spoločenské a ideové závery zjazdov KSČ a v zhode s päťročnými hospodárskymi plánmi tvoriť i vedecké „päťročnice“ (Luther, 2006: 93; Filová, 1979: 474 - 490). NÚ SAV naďalej organizoval národopisné bádanie v rámci Slovenska a vedecké úlohy na celoštátnej úrovni koordinoval s partnerským ústavom v Prahe a jeho pobočkou v Brne. V rokoch 1971 - 1975 a 1976 - 1980 sa NÚ SAV dokonca stal hlavným pracoviskom celoštátnej úlohy Vývoj ľudovej kultúry v českých zemiach a na Slovensku, ktorú koncepčne pripravil. Zapojilo sa do nej 18 pracovísk z ČSSR a koordinovala ju B. Filová. Hlavným cieľom plánovanej úlohy „bolo uskutočniť základný výskum ľudovej kultúry v českých zemiach a na Slovensku s perspektívnym cieľom podať syntetický obraz jej vývinu, súčasných premien a vzťahov ku kultúram iných národov“ (Filová, 1979: 474). Oproti plánom z predchádzajúceho obdobia nastal posun v tom, že priamo v programovom vyhlásení sa uvádzalo aj komparatívne štúdium ľudovej kultúry vlastného národa „ku kultúram iných národov“. Obsahovo sa plánované úlohy po roku 1970 zásadne nelíšili od úloh v predchádzajúcom období. Variovali sa ich názvy, no práca v NÚ SAV pokračovala v štyroch čiastkových úlohách. Prvú tvoril výskum tradičnej ľudovej kultúry, konkrétne etnografický atlas, regionálne monografie, záchranné výskumy, katalógy a edície materiálov. Druhá sa sústredila na „premeny ľudových tradícií“, pričom bola ambícia študovať kultúrne zmeny v dedinskom, mestskom prostredí i v priemyselných oblastiach. V tretej úlohe sa skúmali „interetnické

15 ÚA SAV, f. RO SAV I., šk. 1025, Správa o činnosti Národopisného ústavu SAV za rok 1985, zaslaná 20. 1. 1986, s. 20; Správa o činnosti Národopisného ústavu SAV za rok 1986, s. 18; Správa o činnosti Národopisného ústavu SAV za rok 1988, s. 12.

súvislosti českej a slovenskej kultúry“, bádania sa sústredili na porovnávacie štúdium ľudových kultúr v karpatskej oblasti, na vzťahy slovanských ľudových kultúr, na české a slovenské enklávy a diaspóry v zahraničí, ako aj etnické skupiny v ČSSR. Štvrtá čiastková úloha sa venovala teórii, metodológii a dejinám etnografie a folkloristiky.¹⁶ Zaujímavé však bude sledovať - ako ukážem podrobnejšie ďalej - pretavenie ŠPZV do konkrétnych projektov v nasledujúcich dvoch desaťročiach.

Čo sa týka medzinárodnej vedeckej spolupráce, ústav bol miestom, kde od začiatku sídlil sekretariát Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch (1959), rozšírenej neskôr i o výskum na Balkáne. K premenovaniu na Medzinárodnú komisiu pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne (ďalej MKKKB) došlo v roku 1976 na konferencii v Smoleniciach (Frolec, 1980: 376). Keďže P SAV požadovalo i podporovalo medzinárodnú spoluprácu najmä v rámci krajín RVHP, NÚ SAV mohol bez ťažkostí spolupracovať s akademickými ústavmi v krajinách východného bloku po celé dve nasledujúce desaťročia. Medzinárodná spolupráca s krajinami západnej Európy sa rozvíjala podstatne pomalšie a s menšou podporou, no nezanikla úplne, čo bude možné sledovať na príklade *Etnografického atlasu Slovenska*.

Je potrebné konštatovať, že MKKKB v ČSSR vykazovala v rámci subkomisií i na národnej úrovni v 70. aj 80. rokoch pomerne veľkú aktivitu, organizovala rôzne semináre, z ktorých vznikali monotematické čísla *SN* alebo vedecké zborníky (Botík, 1980). Zároveň sa táto časť vedeckého výskumu naďalej premietala do plánov práce NÚ SAV v rámci ŠPZV (Botík, 1982).

Národopisný ústav SAV zorganizoval medzinárodnú konferenciu MKKKB v Smoleniciach v roku 1976, na ktorej sa účastníci zhodli v názore, že výskum v troch témach sa do veľkej miery zavíril. Išlo o témy pastierstvo a pastierska kultúra v Karpatoch a na Balkáne, ľudové staviteľstvo a zbojnícka téma vo folklóre. Riešitelia jednotlivých úloh mali preto začať práce na medzinárodných a komparatívnych syntézach. Václav Frolec v správe pri príležitosti 20. výročia založenia komisie sa nazdával, že syntézy zo spomínaných tém vyjdú do polovice 80. rokov (Frolec, 1980: 376). V roku 1980 NÚ SAV opäť hostil zástupcov MKKKB v Smoleniciach a na stretnutí sa už diskutovalo o konkrétnej podobe syntéz (Frolec, 1981). Žiaľ, veľkorysé plány sa nerealizovali ani v nasledujúcich rokoch. Zbojnícku tému vo folklóre v oblasti Karpát a na Balkáne, spracovanú vo vedeckej syntéze, sa podarilo publikovať vďaka úsiliu editorky Viery Gašparíkovej až po 17 rokoch od plánovaného vydania a po smrti druhého editora Borisa V. Putilova. Dielo vyšlo s podporou Európskeho folklórneho inštitútu v Budapešti v ruštine, keďže v tomto jazyku sa v 80. rokoch rukopis pripravil, no V. Gašparíková pridala do syntézy obširnejší úvod i záver v anglickom jazyku (Gašparíková - Putilov, 2002). Syntézu o ľudovom staviteľstve v Karpatoch a na Balkáne po smrti pôvod-

16 Uvedené čiastkové úlohy sú zo ŠPZV v rokoch 1971 - 1975, pre roky 1976 - 1980 sa štyri čiastkové úlohy zachovali, avšak nastalo ich podrobnejšie členenie (Filová, 1979: 476 - 481).

ného editora V. Frolca (zomrel v roku 1992) vydali v podobe objemného zväzku, s množstvom kvalitných fotografií, nákresov, plánov a iných dokumentov etnograf Jiří Langer a balkanologička Helena Bočková 25 rokov od predpokladaného termínu v českom jazyku. I v tomto prípade išlo o osobné pracovné nasadenie oboch editorov (Langer – Bočková, 2010).

V 70. a 80. rokoch NÚ SAV pokračoval bez prerušenia vo vydávaní vedeckého časopisu *Slovenský národopis*, ktorý v tomto období podrobne mapoval činnosť v celom odbore na Slovensku a do veľkej miery i v Čechách a na Morave (Kiliánová, 2013: 16 – 26). Redakcia *SN* taktiež umožnila v období „normalizácie“ prispievať do časopisu viacerým českým kolegom a kolegyniam, ktorí v západnej časti vtedajšej federatívnej republiky mali zákaz publikovať po politických previerkach v 70. rokoch.¹⁷ *Národopisné informácie* (ďalej *NI*), pôvodne informačný bulletin NÚ SAV a Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV s nepravidelnou periodicitou, sa postupne od konca 70. rokov zmenil na časopis s pravidelným vychádzaním a prevažne odborným zameraním. Redakcia sídlila v NÚ SAV. Od roku 1982 sa periodicita *NI* ustálila na dve čísla ročne a na časopise spolupracovali najmä mladší vedeckí a odborní pracovníci. V časopise sa uverejňovali príspevky z konferencií a seminárov ústavu, preklady štúdií zo zahraničnej literatúry, rôzne materiálové príspevky, ale aj pramene – napríklad výbery z terénnych a archívnych materiálov k určitej téme. V roku 1988 vzniklo nové periodikum *Slavistická folkloristika*, informačný bulletin Medzinárodnej komisie slovanského folklóru pri Medzinárodnom komitáte slavistov, ktorý vychádzal raz ročne. Periodikum prinášalo informácie a oznamy komisie, anotácie o publikáciách z oblasti slavistiky z ČSSR i viacerých zahraničných krajín, správy o osobnostiach a vedeckých podujatiach. *Slavistická folkloristika* uvádzala príspevky vo všetkých slovanských jazykoch i v nemčine. Koncom 80. rokov 20. storočia tak v NÚ SAV sídlili redakcie troch periodík.

Vedecký program v normalizačnom období

NÚ SAV po ambivalentných skúsenostiach s výskumom zmien ľudovej kultúry v 50. a 60. rokoch 20. storočia sa cieľavedome opäť sústredil na túto úlohu. Objavila sa v ŠPZV na roky 1971 – 1975, 1976 – 1980, pričom od roku 1981 sa stala kľúčovou úlohou. Pracovisko vyslalo A. Prandu v roku 1968 na opakované študijné pobyty do ZSSR, kde sa mal venovať otázkam výskumu ľudovej kultúry v súčasnosti (adda, 1970). A. Pranda spracoval obsiahly teoretický príspevok o možnostiach výskumu premien ľudovej kultúry (Pranda, 1970), podobne sa táto problematika rozoberala vo folkloristike (Leščák, 1971) a stala sa i témou me-

17 Napríklad Oldřich Sirovátka, ktorý bol prinútený po roku 1972 opustiť svoje pracovisko, brniansku pobočku Ústavu pro etnografiu a folkloristiku ČSAV a prejsť do Ústavu pro světovou literaturu ČSAV. Na svoje pôvodné pracovisko sa smel vrátiť až po roku 1989 (Leščák, 1993; Pešta, 1998).

dzinárrodného seminára Folklór a súčasnosť v Smoleniciach v novembri 1971 (Leščák, 1972; Čistov, 1972; Burszta, 1972 a iní). V diskusiách sa pokračovalo na medzinárodnej konferencii etnografov a folkloristov Premeny ľudových tradícií v ČSSR v roku 1972, ktorej cieľom bolo sumarizovať poznatky o „výskume súčasnosti“ medzi českými a slovenskými bádateľmi i za pomoci kolegov zo zahraničia. Príspevky z konferencie zhrnuli organizátori do dvoch knižných publikácií, ktoré odrážajú stav bádania v danej problematike i načrtnuté perspektívy výskumu na najbližšie obdobie (Leščák - Pranda, 1977, 1978). Na konferencii v Smoleniciach v roku 1972 vznikla idea vytvoriť medzinárodný komitét pre štúdium zmien ľudových kultúr, ktorý by mal za úlohu organizovať vedecké podujatia na túto tému v nasledujúcich rokoch (Pranda, 1973). Prvá konferencia o ľudovej kultúre v súčasnosti sa uskutočnila v Bulharsku v roku 1974 (Pranda, 1975).

Výskum „súčasnosti“, ako sa táto línia v národopise zvykla hovorovo nazývať, sa v 70. a 80. rokoch rozpracoval do konkrétnych projektov, ktoré opíšem ďalej. Dôležité však je si uvedomiť, že zameranie sa na súdobé zmeny ľudovej kultúry – čiže zameranie sa na zmeny sociálnej reality, ktorá prebiehala pred očami výskumníkov – postupne začalo vo výskume prevažovať, čo sa prejavilo najmä od 80. rokov.

Druhá línia bádania – výskum tradičnej ľudovej kultúry, jej dejín a zmien v jednotlivých historických obdobiach – tvoriaca kontinuálny výskumný program pracoviska od jeho vzniku, v 70. a 80. rokoch vrcholila. Po úspechu tretieho dielu *Československej vlastivedy* (1968), kde bola tradičná kultúra Slovenska spracovaná v samostatnej časti, zakrátko vyšla ďalšia publikácia o ľudovej kultúre v nemeckom jazyku *Die slowakische Volkskultur* (1972, vedecké redaktorky E. Horváthová a V. Urbancová), na ktorej z NÚ SAV pracovali B. Filová, E. Horváthová, M. Markuš, J. Mjartan, V. Nosáľová, J. Paličková a V. Urbancová. O tri roky neskôr vznikla dovtedy najobsiahlejšia národopisná syntéza *Slovensko 3 – Lud, 2. časť* (Filová a kol., 1975) od 11 autorov, z toho 8 bolo z NÚ SAV (B. Filová, E. Horváthová, M. Markuš, J. Mjartan, V. Nosáľová, J. Paličková, E. Plicková, V. Urbancová), vedeckými redaktormi boli B. Filová a J. Mjartan, obrazovú časť redigovala S. Kovačevičová.

V 70. a 80. rokoch pracovisko koordinovalo aj jeden z najambicióznejších projektov v histórii odboru – etnografický atlas ľudovej kultúry na Slovensku, ktorý podrobnejšie predstavím ďalej. Zároveň pokračovali výskumy tradičnej ľudovej kultúry v regiónoch Slovenska s cieľom pripraviť národopisné monografie a mapovať tak krok za krokom celé Slovensko. Projekt kolektívneho výskumu Hontu, ktorý vznikol ešte v roku 1968 (Botík, 1968: 578 – 582), NÚ SAV riešil od začiatku 70. rokov. Bádatelia postupne publikovali svoje výsledky v monotematických číslach *Slovenského národopisu* (SN 1974, č. 2: Botík, 1974; Kahounová, 1974; Nosáľová, 1974; Horváthová, 1974 a iní; SN 1977: Burlasová, 1977; Gašparíková, 1977; Plicková, 1977 a iní; SN 1979, č. 1: Kahounová-Drábiková, 1979; Švecová, 1979; Pátková, 1979). Výskumy sa úspešne podarilo zavŕšiť koncom 80. rokov v rozsiahlej regionálnej národopisnej monografii *Hont. Tradície ľudovej kultúry* (1988).

Viacerí vedeckí pracovníci staršej a strednej generácie v sledovanom období pripravovali tiež autorské monografie, v ktorých spracovávali svoje empirické poznatky z početných národopisných i archívnych výskumov na Slovensku. Možno tu menovať celú sériu prác S. Kovačevičovej, ako napríklad o drevených plastikách zo Slovenska (Kovačevičová - Schreiber, 1971), sumárnu prácu o ľudovom výtvarnom prejave na Slovensku (Kovačevičová, 1974), o ľudovom drevoreze (Kovačevičová, 1974a) i o výtvarnom vkuse ľudových vrstiev (Kovačevičová, 1975) a historickú prácu o pracovných motívoch vo výtvarnom umení od 9. po 18. storočie (Kovačevičová, 1987). Viera Gašparíková vydala antológiu povestí so zameraním na problematiku zbojníctva (Gašparíková, 1979) a tiež výber textov humorných rozprávání a anekdot z 18. až 20. storočia (Gašparíková, 1980), obe práce s obsiahlymi štúdiami. V druhej polovici 80. rokov zhrnula svoje teoretické i empirické poznatky o ľudovej próze v samostatnej publikácii (Gašparíková, 1986). Podobne V. Nosálová sumarizovala svoje poznatky z niekoľkoročných terénnych výskumov ľudového odevu na Slovensku v autorskej monografii (Nosálová, 1982). Edícia *Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry* priniesla v 13. zväzku monografiu o ľudovom kožušníctve od J. Paličkovej-Pátkovej (1981). Zaujímavý druh banického výtvarného prejavu spracovala v monografii E. Plicková (1982) a A. Pranda venoval pozornosť výraznej osobe ľudovej keramickej tvorby Ignácovi Bizmayerovi (Pranda, 1983). S. Burlasová uzavrela svoje výskumy novovznikajúcich piesní s družstevnou tematikou knihou, ktorá obsahovala výber materiálu a prínosnú vedeckú štúdiu (Burlasová, 1980). V ďalšom desaťročí sa venovala štúdiu ľudovej balady, romance a novelistickej piesne a pripravila do tlače dvojzväzkový výber materiálu z týchto folklórnych druhov (Burlasová, 1982; Burlasová, 1984).

Obsiahle poznatky o tradičnej ľudovej kultúre i jej premenách v čase, ktoré nazhromaždili etnológovia v 19. a najmä 20. storočí, dovolili pristúpiť začiatkom 80. rokov ku koncipovaniu ďalšieho veľkého projektu NÚ SAV. Pôvodne sa uvažovalo o národopisnom lexikóne, neskôr o encyklopédii národopisu Slovenska, nakoniec publikácia dostala názov *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska*. Ústav chcel týmto projektom splniť úlohu, ktorú v podobe tzv. národopisného súpisu Slovenska presadzovali od začiatku 20. storočia viacerí bádatelia ľudovej kultúry, napríklad Pavol Socháň v roku 1921, Jozef Vydra v roku 1926 i J. Mjartan v roku 1936 (Ján Mjartan, 2006: 217), respektíve po skončení druhej svetovej vojny Vilém Pražák v programe pre slovenský národopis (Pražák, 1947: 17 - 20). Súpis všetkých javov ľudovej kultúry, či už ako lexikón, alebo iná syntéza, sa objavoval aj v plánoch NÚ SAV od jeho vzniku (Kiliánová - Popelková, 2010: 421 - 422).

Prvý ideový i koncepčný návrh syntézy o javoch ľudovej kultúry v heslách pripravil A. Pranda v roku 1983 ako „Národopisný lexikón Slovenska“. Po jeho smrti (1984) úlohu prevzal J. Botík, ktorý ju viedol do svojho odchodu z NÚ SAV. V roku 1989 sa vedúcim projektu stal Peter Slavkovský a úlohu koordinoval až do skončenia všetkých prác (Slavkovský, 1995: 6). Úloha bola začlenená do

ŠPZV v rámci 8. päťročnice (1986 - 1990) s cieľom komplexne opísať všetky javy ľudovej kultúry Slovákov, národností a etnických skupín, žijúcich na Slovensku v histórii i súčasnosti (Botík, 1987). Podľa B. Filovej národopis pristupoval k syntetickému spracovaniu tradičnej ľudovej kultúry, ktorej väčšina javov pod vplyvom modernizácie prechádzala z oblasti živej kultúry do sféry kultúrneho dedičstva. V encyklopédii mali bádatelia spracovať „dejiny kultúry každodenného života“ (Filová, 1987: 487 a nasl.). Úloha pokračovala po roku 1990 a jej výsledky priblížim v IV. kapitole.

Pokiaľ sledujeme kontinuitu s výskumnými témami z 50. rokov, môžeme pripomenúť pokračovanie individuálnych výskumov robotníckej kultúry v NÚ SAV (Kovačevičová, 1976; Burlasová, 1976) alebo výskumy Slovákov v zahraničí (Botík, 1975; Burlasová, 1975; Filová, 1975; Švehlák, 1975).

Napriek sťaženým politickým a spoločenským pomerom v období „normalizácie“, cenzúre i iným obmedzeniam vo vedeckej práci sa NÚ SAV i v tomto období usiloval venovať pozornosť teoretickým a metodologickým otázkam. V 70. rokoch sa pracovníci sústredili napríklad na vzťah etnografie k príbuzným vedám¹⁸ alebo na využitie filozofických kategórií v národopise (Āpáthyová-Rusnáková, 1976; Pranda, 1976). Riešili sa otázky stavu metodológie v národopise i vymedzenie odboru (Āpáthyová-Rusnáková, 1975, 1981), možné teoretické prístupy a nové metodologické postupy pri výskume kultúrnych javov (Slavkovský, 1975; Leščák, 1977; Kosová, 1977; Krekovičová, 1982, 1984a; Leščák, 1984; Āpáthyová-Rusnáková, 1985). Vznikla monografia M. Leščáka a O. Sirovátka *Folklór a folkloristika* (Leščák - Sirovátka, 1982), ktorá sa temer 40 rokov po Melicherčíkovom diele *Teória národopisu* (1945) systematicky vyjadřila k predmetu bádania, teóriám, konceptom a metódam vo folkloristike a sprístupnila nové domáce i zahraničné poznatky z tejto oblasti. Práca do veľkej miery ovplyvnila ďalšie bádanie vo folkloristike, získala pomerne veľký ohlas v akademickej obci na Slovensku i v zahraničí.

Študijné pobyty A. Prandu v ZSSR priniesli i transfer nových teoretických konceptov pre výskum etnických otázok. A. Pranda publikoval po svojom návrate jednak preklady ruských štúdií a tiež obsiahle prehľady, akým spôsobom sa rozpracovali teoretické prístupy k štúdiu etnických spoločenstiev a procesov v Sovietskom zväze, najmä v prácach Juliana V. Bromleja (Bromlej, 1972; Pranda, 1972; Pranda, 1973c). Slovenský preklad knihy J. V. Bromleja *Etnos a etnografia* (ruský originál 1973, slovenský preklad 1980) ovplyvnil do veľkej miery výskum etnických otázok vo vtedajšom Československu a stal sa jednou zo základných citovaných prác v tejto oblasti. Etnické otázky zostali v tomto období v pozornosti pracovníkov NÚ SAV i naďalej (Botík, 1973; Pranda, 1977).

18 Bilaterálny seminár NÚ SAV a Inštitútu etnografie AN ZSSR „Miesto etnografie v systéme vied“, príspevky zo seminára Bromlej (1973), Drobiževa (1973), Horváthová (1973a), Kosová (1973), Kozlov (1973), Pranda (1973a), Urbancová (1973). I na tomto seminári sa pomerne veľká pozornosť venovala otázke výskumu „súčasnosti“ (Drobiževa 1973; Horváthová 1973a; Pranda 1973a).

Začiatkom 80. rokov sa do centra pozornosti dostali základné kategórie národopisu ako „kolektívnosť“ (Krekovičová, 1980) a „tradícia“ (Horváthová 1982; Luther, 1982; Pranda, 1984a). Etnografi a folkloristi diskutovali o tradícií spolu s filozofmi, historikmi a inými odborníkmi aj na interdisciplinárnej konferencii v roku 1985, ktorú opäť zorganizoval NÚ SAV. Príspevkom z konferencie bolo venované monotematické dvojčíslo *SN* 1 - 2/1986 (Filová, 1986; Horváthová, 1986; Kamenec, 1986; Leščák, 1986; Marcelli, 1986 a iní). Koncom 80. rokov sa v NÚ SAV riešila kategória „tvorivosť“ opäť v interdisciplinárnom rámci (monotematické číslo *SN* 4/1989: Burlasová, 1989; Kováč, 1989; Városov, 1989 a iní).

V tomto období sa v NÚ SAV tiež sumarizovali práce o dejinách disciplíny. Za všetky výstupy spomeniem dve monografie Viery Urbancovej o počiatkoch rozvoja národopisu na Slovensku v rokoch 1780 - 1830 (Urbancová, 1970) a o dejinách odboru v 19. storočí (Urbancová, 1987).

Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy

Výskum súčasnosti: družstevná dedina Sebechleby a zmeny kultúrnych tradícií

V rámci čiastkovej úlohy ŠPZV „Ludová kultúra v podmienkach socialistickej spoločnosti“ na roky 1976 - 1980 NÚ SAV naplánoval kolektívne výskumy svojich pracovníkov v obci Sebechleby ako jeden z prvoradých projektov toho obdobia (Filová, 1979a). Na základe dohody medzi NÚ SAV a partnerskými ústavmi v Sofii a Varšave podobné výskumy súčasných kultúrnych zmien robili aj bulharskí bádatelia v dedine Spasovo a poľskí v obci Łącko (Pranda, 1984: 408). Úloha sa zamerala na družstevnú dedinu, zmeny spôsobu života jej obyvateľov a kultúry podobne ako v 50. rokoch, avšak výsledky boli rozdielne. Uplynulo viac než 20 rokov od prvých snáh etnografov a folkloristov sledovať aktuálne kultúrne premeny a v odbore bolo viacero diskusií o takomto zameraní, o možných metodologických a teoretických prístupoch. Posun vo vedeckom bádani sa prejavil i v projektovom návrhu výskumu Sebechleby od A. Prandu, ktorý zdôraznil, že „[...] národopisný výskum kultúry súčasnej dediny nemožno chápať ako jednoduchý zber údajov o sociálnych a kultúrnych javoch, ale ako komplexnú analýzu procesu ich zmien, inovácie, modernizácie a formovania osobitných črt súčasného spôsobu života a kultúry“ (Pranda, 1979: 219). Tomu zodpovedali i metódy výskumu, ktoré sa okrem rozhovorov s vybranými informátormi a pozorovania rozšírili o sociologické a demografické dotazníkové prieskumy, zamerané na zmeny sociálnej štruktúry lokálneho spoločenstva, štruktúry rodiny, jej sociálnu a bytovú úroveň a podobne. Výsledky prieskumov poskytli empirické údaje riešiteľskému kolektívu, v akých sociálnych a ekonomických podmienkach prebiehali sledované kultúrne zmeny. Tieto údaje bádatelia dopĺňali poznatkami z ďalších prameňov, napríklad z archívnych dokumentov, kroník a matrik. A. Pranda upozornil na skutočnosť, že pri výskume súčasnej každodennej kul-

túry je potrebné využívať nielen kvalitatívne, ale aj kvantitatívne dáta, a tak dospieť k čo najpresnejšiemu opisu sociálnej reality (Pranda, 1979: 220 - 222). Výsledná kolektívna publikácia o Sebechleboch (Pranda, 1986) sa stala istým spôsobom prelomová, pretože autorský kolektív ustúpil od tradičnej komplexnej národopisnej monografie. Sústredil sa na analytické sondy takých kultúrnych javov, na ktorých sa najpríznačnejšie dali sledovať procesy zmien. Napríklad na družstevnú poľnohospodársku výrobu a jej vplyv na spôsob života a mentalitu Sebechlebčanov (E. Drábiková), na premeny tradičných etických noriem (M. Leščák), otázku vzájomnej výpomoci pri stavbe domu a jej významu v súčasných sociálnych vzťahoch (A. Pranda), výchovu v rodine a zmeny v medzigeneračných vzťahoch v rodine (D. Ratica, P. Salner), či premeny výtvarnej kultúry a vkusu (E. Plicková, O. Danglová), zmeny v ústnej slovesnosti a spevnosti (V. Gašparíková, E. Krekovičová) a iné (Pranda, 1986).

V novom ŠPZV pre 7. päťročnicu (1981 - 1985) úloha výskumu „súčasnosti“ pokračovala zameraním na zmeny tradícií v ľudovej kultúre nielen na dedinách, ale aj v mestách. Vedúci úlohy Milan Leščák vytýčil nasledujúce ciele: 1. Študovať súčasné formy tradícií ľudovej kultúry, ich podiel na formovaní kultúrneho vedomia súčasného človeka vo vzťahu k etnickej a regionálnej príslušnosti; 2. Určiť pozitívne a negatívne vplyvy tradícií na formovanie súčasného spoločenského vedomia; 3. Určiť vzťahy medzi rôznymi formami spoločenskej komunikácie a sledovať ich vplyv na rozvíjanie progresívnych hodnôt tradičnej kultúry (Leščák, 1982: 10). Keďže cieľom úlohy bolo pomenovať premeny, bádatelia museli skúmať i predchádzajúci stav toho-ktorého javu, avšak dôraz sa začal klásť na synchronný výskum javu. Chcela by som upozorniť i na ďalšiu novú skutočnosť, ktorú priniesol vedecký program NÚ SAV v tomto období. Národopisný výskum sa postupne rozšíril aj do mestského prostredia, pričom prvé pokusy v NÚ SAV sa objavili už koncom 70. rokov (Salner, 1982). Takzvaná „etnografia mesta“ sa začala aplikovať najmä pri výskume Bratislavy (Feglová - Salner, 1985) a obsiahlejšie výsledky nového výskumného zamerania sa prejavili od začiatku 90. rokov (Popelková, 1995).

Výskumný program „súčasnosti“ na roky 1981 - 1985 sa diskutoval na československej konferencii, na ktorej sa zúčastnili tri desiatky odborníkov a úloha NÚ SAV sa rozoberala spolu s projektom zameraným na výskum tradícií ľudovej kultúry „socialistickej dediny“ na Morave (Frolec, 1982). Spolupráca bratislavského ústavu s kolegami i kolegyňami v Brne bola v tom období osobitne úzka. Príspevky referentov konferencie sa buď vyjadrovali k jednotlivým plánovaným podtémam, alebo prinášali už empirické výsledky výskumov (Danglová, 1982; Benža, 1982; Burlasová, 1983; Krekovičová, 1983; Sirovátka, 1983).

Začiatkom 80. rokov priniesla táto úloha ŠPZV vo folkloristike zameranie na tvorivú osobnosť v umeleckom procese. Riešitelia publikovali prínosné empirické štúdie o spevákoch ľudových piesní, tanečníkoch, rozprávačoch, tvorcoch výtvarných prejavov a podobne (Krekovičová, 1984; Švehlák, 1984; Kovačevičová, 1985; Kosová, 1986; Důžek, 1987 a iní). Vo výskume „socialistickej dediny“ sa bá-

datelia ďalej zaoberali vybranými javmi súdobej materiálnej kultúry (Danglová, 1985; Kovačevičová, 1984), hodnotovými orientáciami (Pranda, 1985), obyčajami (Luther, 1985), modernizačnými procesmi a ich vplyvov na spôsob života (Slavkovský, 1985) alebo spevnou tradíciou v rurálnom prostredí (Krekovičová, 1984a).

Štúdia Milana Leščáka, prinášajúca prvé zhrnutie empirických výsledkov úlohy ŠPZV, konštatuje, že v témach ako bývanie, ľudový odev, domácka a remeselná výroba, niektoré folklórne žánre a folklorizmus bádatelia získali uspokojivé množstvo poznatkov. Naopak, v témach ako funkcie obradov a sviatkovania v súčasnosti, funkcie tradičnej ľudovej kultúry pri adaptácii vidieckeho obyvateľstva v mestskom prostredí, uplatnenie tradičných prvkov v súčasnom systéme stravovania a iných bude potrebné výskumy prehĺbiť (Leščák, 1985: 318). Zároveň upozornila na potrebu zmeniť metodologické prístupy vo výskume, ak sa bádanie chce sústrediť na faktory zmien v dlhodobejšom časovom horizonte. Vtedy je potrebné „[...] prejsť od klasifikačných a vzťahových analýz k vyššej forme kauzálnych analýz ako nevyhnutnému predpokladu dialekticko-historickej interpretácie vývinu ľudovej kultúry v systéme národnej kultúry“ (Leščák, 1985: 309). Budúce výskumné plány v NÚ SAV mali pokračovať práve v úlohe spoznania vývinu ľudovej kultúry na Slovensku po roku 1945, zmien a súčasného stavu.

Etnografický atlas Slovenska

Príprava projektu Etnografického atlasu Slovenska (EAS) sa začala už na konci 60. rokov 20. storočia. Slovensko sa touto veľkou úlohou chcelo zapojiť do činnosti Medzinárodnej komisie pre Etnologický atlas Európy, ktorá bola založená v roku 1966. V jednotlivých európskych krajinách sa tvorili národné komisie pre atlasy a pripájali sa k činnosti na medzinárodnej úrovni (Kovačevičová, 1970: 12 - 19).

Návrh projektu vypracovali v prvom štvrtroku 1969 zástupcovia troch centrálnych národopisných inštitúcií, ktoré sa mali na tejto rozsiahlej a závažnej úlohe podieľať svojimi vedeckými kapacitami. Za SNM projekt pripravil Mojmir Benža, za NÚ SAV Soňa Kovačevičová a za Katedru etnografie a folkloristiky FiF UK Ján Podolák. V marci 1969 trojica autorov predložila ideový zámer EAS Slovenskej národopisnej koordinačnej rade (SNKR), pričom text už obsahoval: cieľ EAS, postup a harmonogram prác, charakteristiku dotazníka, návrh lokalít, predbežný rozpočet a odhad personálneho obsadenia. Po schválení zámeru SNKR a vyhlásení EAS za celoslovenskú úlohu vytvorila sa päťčlenná komisia pre atlas v zložení M. Benža, J. Kantár, S. Kovačevičová, J. Podolák a ex offo riaditeľ/riaditeľka NÚ SAV. Centrálnym pracoviskom projektu sa stal NÚ SAV a centrálnym investorom SAV. Predsedníctvo SAV schválilo projekt 28. apríla 1969 (Kovačevičová, 1970: 49 - 50).

Začiatkom roku 1970 vzniklo Centrum EAS pri NÚ SAV (neskôr oddelenie etnokartografie NÚ SAV), ktoré viedla Soňa Kovačevičová, jej zástupcom a tajomníkom sa stal Peter Slavkovský (Slavkovský, 2006: 20). EAS bol zaradený do

plánov ŠPZV 1971 – 1975 a potom aj do nasledujúcich v rokoch 1976 – 1980 a od roku 1981. Projekt bol však naďalej chápaný ako celoslovenská úloha s participáciou mnohých národopisných inštitúcií pod gesciou SNKR (Kovačevičová, 1970: 51 – 54).

Projekt EAS určil za hlavný cieľ získať údaje o ľudovej kultúre zo Slovenska a porovnať ich v priestore, čase i funkcii. Chcel sledovať nazbierané údaje ako kultúrne tradície Slovenska v rámci ČSSR a Európy. Zároveň mal „poukázať na vývin a typickosť kultúry na Slovensku i na interetnické vzťahy tejto kultúry“ (Kovačevičová, 1970: 51 – 53). Inými slovami – autori projektu akceptovali etnickú diverzitu Slovenska a v mnohom sa inšpirovali koncepciou R. Weissa, ktorý pri tvorbe Etnografického atlasu Švajčiarska použil teritoriálny, a nie národný princíp zhromažďovania dát. Vzhľadom na tieto zámery širší kolektív odborníkov určil rovnomernú sieť 250 obcí na území Slovenska, v ktorých žilo buď slovenské (189 obcí), alebo prevažne maďarské (37 obcí), či rusínsko-ukrajinské obyvateľstvo (17 obcí). Sieť zahŕňala i goralské sídla (4 obce) a bývalé nemecké lokality (3 obce), presnejšie obce s majoritným nemeckým obyvateľstvom pred rokom 1945 (Kovačevičová, 1990: X).

Dotazník pre výskum EAS obsahoval 170 tém zoradených do 6 okruhov: 1. agrárna etnografia, transport a strava; 2. odev a textil; 3. staviteľstvo a bývanie; 4. spoločenské a rodinné vzťahy; 5. zvykoslovie a viera; 6. folklór (Kovačevičová, 1970: 53 – 54).

Konkrétne práce na EAS sa začali od roku 1970. Vedúca EAS publikovala ďalší príspevok o cieľoch i metódach novej úlohy (Kovačevičová, 1971) a onedlho pracovisko zorganizovalo seminár so zahraničnou účasťou, aby vedecký zámer projektu a jeho prvé výsledky prediskutovalo s odborníkmi z Čiech, Poľska i Maďarska (Bohdanowicz, 1974; Barabás, 1974; Gajek, 1974; Kovačevičová, 1974b a iní).

Od roku 1971 sa začali dotazníkové výskumy v dedinách a malých mestách po celom Slovensku, ktoré sa vďaka 79 zapojeným výskumníkom podarilo skončiť vskutku v krátkom čase do roku 1975. Výskumné práce koordinovali Redakčná a Výkonná rada EAS¹⁹ a v NÚ SAV sa sústredilo 500 000 katalogizačných

19 Pokiaľ nie je uvedené inak, členovia rád sú pracovníci NÚ SAV. Redakčná rada: predsedníčka Božena Filová, zástupcovia predsedníčky Pavol Kmeťko (Slovenská kartografia), Miroslav Murín (Veda, vydavateľstvo SAV), tajomník Peter Slavkovský, vedúca redaktorka Soňa Kovačevičová, hlavný redaktor Ing. Zdenko Matula (Slovenská kartografia), členovia Mojmir Benža (SNM, od roku 1980 NÚ SAV), Ľudmila Čanigová (Slovenská kartografia), Oľga Danglová, Ema Drábiková, Viera Feglová, Marta Hajčíková (Slovenská kartografia), Ján Jankovič (Veda, vydavateľstvo SAV), Margita Jurigová (Slovenská kartografia), Arne B. Mann (FIF UK, od roku 1983 NÚ SAV), Viera Miková (Veda, vydavateľstvo SAV), Ján Podolák (FIF UK), František Polkoráb (Slovenská kartografia), Ján Pravda (Geografický ústav SAV), Zora A. Rusnáková, Rastislava Stoličná, Helena Straňáková (Slovenská kartografia), Miroslava Šenkárčinová (Slovenská kartografia), Drahomír Štecher (Slovenská kartografia). Výkonná rada: predsedníčka Soňa Kovačevičová, podpredseda Zdenko Matula (Slovenská kartografia), tajomník Peter Slavkovský, členovia Marta Hajčíková (Slovenská kartografia), Margita Jurigová (Slovenská kartografia), Arne B. Mann (FIF UK, od 1983 NÚ SAV), Viera Miková (Veda, vydavateľstvo SAV), Miroslava Šenkárčinová (Slovenská kartografia) a vedúci tematických skupín Mojmir Benža (SNM, od 1980 NÚ SAV), Oľga Danglová, Ema Drábiková, Viera Feglová, Soňa Kovačevičová, Ján Podolák (FIF UK), Ján Pravda (Geografický ústav SAV), Zora A. Rusnáková, Peter Slavkovský, Rastislava Stoličná.

lístkov, 20 000 čiernobielych fotografií, 4 000 farebných diapozitívov a 1 000 skíc. Postupným spracovaním výskumných tém kolektív pripravil 2 500 analytických máp. Z nich vzniklo ďalších 2 000 máp. Napokon redakčný kolektív EAS vybral do finálnej publikácie 535 máp (Slavkovský, 2006: 20 - 21). K tomu pribudlo 42 grafov so schematickými kresbami, ukážkami piesní, hier a textami k mapám (Kovačevičová, 1990; X).

V druhej polovici 70. rokov spracovanie získaných empirických dát postúpilo natoľko, že riešitelia EAS začali uverejňovať pokusné komentáre k skúmaným témam (Falfanová, 1978; Slavkovský, 1978; Klepáčová, 1979; Drábiková, 1980; Stoličná, 1980 a iní). V prvom štvrtroku 1979 NÚ SAV zorganizoval vedeckú oponentúru projektovej dokumentácie a makety pripravovaného EAS. Na stretnutí sa zúčastnili aj členovia P SAV a odborníci zo zahraničia. Diskusie na odbornom stretnutí pomohli riešiteľskému kolektívu rozhodnúť sa o definitívnej podobe a obsahu diela. Riešitelia sa dohodli na tom, že EAS bude mapové dielo, ktoré zachytí vývin ľudovej kultúry na Slovensku za posledných približne 100 rokov. Autori máp a komentárov budú používať „historickú interpretáciu synchronného obrazu ľudovej kultúry“, pričom sa oprú o historickú a synchronnú analýzu empirických údajov (Kovačevičová, 1980: 151).

V roku 1983 sa v časopise *SN*, v rubrike *Diskusia*, publikovali texty budúcich komentárov k mapám. Tieto krátke, ale veľmi hutné články sumarizovali množstvo materiálu a prinášali preto veľkú sumu poznatkov k jednotlivým témam EAS. Zároveň poskytovali nový obraz kultúrno-historickej mapy Slovenska (Kovačevičová, 1983; Stoličná, 1985 a iní).

V druhej polovici 80. rokov riešiteľský kolektív finalizoval práce na EAS a pripravil dielo do tlače. Ako však uviedol P. Slavkovský vo svojich spomienkach, vydanie diela ohrozila suma predpokladaných nákladov na kartografické a polygrafické práce, vyčíslená na 15 miliónov korún. Táto, koncom 80. rokov astronomická suma presahovala, pochopiteľne, nielen možnosti rozpočtu NÚ SAV, ale aj celej Akadémie. Preto sa riaditeľka B. Filová obrátila o pomoc na vládu i Ústredný výbor KSS. Vydanie EAS podporili vtedajší minister kultúry Slovenskej socialistickej republiky Miroslav Válek a prvý tajomník ÚV KSS Jozef Lenárt, ktorí zabezpečili požadované financie pre EAS ako účelovú dotáciu pre Akadémiu. Dokonca podporili dovoz špeciálneho kvalitného papiera zo západnej Európy pre toto ojedinelé kartografické dielo (Slavkovský, 2006: 21).

Etnografický atlas Slovenska vyšiel v roku 1990 ako publikácia NÚ SAV, realizovaná v spolupráci s vydavateľstvom Veda a Slovenskou kartografiou, š.p. (Kovačevičová, 1990). Autorský kolektív si za toto mimoriadne dielo prevzal Národnú cenu Slovenskej republiky v roku 1991.

Individuálna úloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok – II. etapa

V predchádzajúcej kapitole som opísala rôzne peripetie, ktoré sťažovali dokončenie nového vydania slovenských ľudových rozprávok, pripravovaných od polovice 50. rokov B. Filovou a od začiatku 60. rokov V. Gašparíkovou. V 70. rokoch však komplikácie pokračovali. V roku 1972 Viera Gašparíková odovzdala do vydavateľstva Veda prepracované dielo v troch zväzkoch, rozšírené o približne 2 000 strán. Rukopis už bol v tlačiarni, keď ho vedenie vydavateľstva stiahlo s odôvodnením, že „jeho vydanie nie je z aktuálnych spoločenských potrieb nutné“ (Gašparíková, 2006: 78). V čom nastal problém? Podľa vyjadrenia V. Gašparíkovej v rozprávkach vystupovali napríklad Kristus Pán, svätý Peter, rôzni svätí, draci a iné démonologické bytosti, čo boli postavy vo vtedajšej politickej situácii nevyhovujúce. Rovnako možno pripomenúť, že komparatívne európske štúdiá ľudovej prózy nepatrili medzi favorizované vedecké smery v tom období. A tak rukopis slovenských ľudových rozprávok musel byť znova odložený ad acta.

Záver

Zložitá politická situácia v ČSSR po rokoch 1968 – 1969 priniesla viacero prekážok pre prácu vedcov. Vedeniu NÚ SAV sa s podporou slovenských i českých kolegov napriek politickým previerkam, ba i návrhu na opätovné zrušenie pracoviska podarilo ústav zachovať a udržať všetkých pracovníkov. Rovnako pokračovalo vydávanie ústavného časopisu *Slovenský národopis* i ďalších periodík. Ústav neprerušil prácu na ambicióznom vedeckom projekte EAS, ktorý mal korene v liberálnych 60. rokoch. Paradoxne nasledujúce 70. a 80. roky tzv. normalizácie znamenali pre pracovisko inštitucionálny rozvoj a sústredenie sa na realizáciu EAS a neskôr ďalšieho veľkého projektu – Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska. Národopis ako vedná disciplína prechádzal zmenou tematickej, metodologickej a teoretickej orientácie, čo sa zreteľne prejavilo v pracovných plánoch NÚ SAV i jeho výsledkoch. Na prvé miesto sa od 70. rokov dostala téma kultúrnych premien slovenského vidieka, pričom sa táto úloha NÚ SAV napájala na podobné výskumy v iných východoeurópskych krajinách a vznikli preto možnosti porovnávať empirické výsledky z Československa, Poľska, Bulharska a Maďarska. Novým krokom v rozširovaní tematického zamerania v národopise sa tiež stali prvé etnografické výskumy v mestách, predovšetkým v Bratislave. Odborné a manažérske schopnosti pracoviska sa naplno prejavili v novom ŠPZV, keď sa NÚ SAV stal hlavným koordinátorom celoštátneho vedeckého programu v odbore národopis. Zároveň sa v 70. a 80. rokoch rozvíjalo teoretické myslenie v národopise, objavili sa viaceré štúdie z pera strednej i mladšej generácie bádateľov, ktoré sa venovali novým metodologickým prístupom a otázkam v etnografii i folkloristike. Pracovisko sa usilovalo rozvíjať medzinárodnú spoluprácu najmä s krajinami vtedajšej východnej

Európy, keďže takejto zahraničnej orientácií sa v SAV nekládli prekážky. Organizačnú bázu zahraničnej spolupráce poskytovala najmä MKKKKB, vďaka ktorej sa vedci zo socialistických krajín združili na príprave veľkých syntetických prác z oblasti tradičnej ľudovej kultúry, ako mali byť diela o tradičnom ovčiarstve v Karpatoch a na Balkáne, o tradičnom stavitelstve alebo folklóre. Vďaka projektu EAS a osobným kontaktom jednotlivých pracovníkov z uvoľnenejších 60. rokov rozvíjala sa v NÚ SAV aj spolupráca s krajinami západnej Európy, avšak vzhľadom na politickú situáciu a byrokratické prekážky v obmedzenej miere.

IV. KAPITOLA

Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied v čase spoločenských zmien po novembri 1989

Gabriela Kiliánová

Úvod

Rok 1989 priniesol v socialistických krajinách bývalej východnej Európy politické udalosti, ktoré postupne viedli k pádu totalitných režimov. V Československu sa masové protesty občanov, vyjadrujúce nespokojnosť s politickou situáciou v štáte, začali v polovici novembra 1989 a dostali názov „nežná revolúcia“.¹ Už od prvých dní sa do revolučného hnutia zapájali aj vedci zo SAV, ktorí sa podieľali priamo na založení VPN, ako napríklad literárny vedec Peter Zajac, sociológ Fedor Gál, geograf a člen environmentálneho hnutia Mikuláš Huba, psychológ František Šebaj a viacerí ďalší. Na pracoviskách vznikali štrajkové výbory a v deň generálneho štrajku 27. novembra 1989 sa v areáli SAV konalo verejné zhromaždenie, kde sa vytvoril celoakademický štrajkový výbor pracovísk SAV, ktorý následne rokoval s Predsedníctvom SAV. Vedci žiadali odstrániť vplyv politických strán, odideologizovať vedu, napraviť najväčšie krivdy na pracovníkoch SAV počas obdobia normalizácie a odstúpenie zdiskretovaných členov P SAV. Onedlho, 5. decembra 1989, celé P SAV odstúpilo a začala sa príprava voľby nového predsedníctva. Na zhromaždení vedcov a výskumných pracovníkov v Dome odborov v Bratislave 7. decembra 1989 sa však vytvoril nový orgán Fórum vedcov a výskumných pracovníkov (FVVP), ktorý prevzal iniciatívu. Vznikli návrhy na nové demokratické štruktúry v SAV, predovšetkým Radu vedcov, ktorá sa skladala z vole-

1 Za začiatok revolučných udalostí historici považujú protestné zhromaždenie cca 300 vysokoškolských a stredoškolských študentov vo štvrtok 16. 11. 1989 podvečer na Mierovom (dnes Hodžovom) námestí v Bratislave. Zhromaždenie sa zišlo proti navrhovanému novému vysokoškolskému zákonu a obmedzovaniu akademických slobôd, pokračovalo protestným pochodom smerom na Námestie SNP a k Ministerstvu školstva SSR, končilo sa verejnou diskusiou na Hviezdoslavovom námestí. V piatok 17. 11. 1989 popoludní sa konala pietna spomienka študentov v Prahe pri príležitosti 50. výročia zatvorenia vysokých škôl v Protektoráte Čechy a Morava a smrti študenta Jana Opletala. Po zhromaždení sa sprievod cca 15 000 študentov vydal do centra mesta. Na Národní třídě sprievod zastavili špeciálne zložky polície, ktoré začali rozháňať demonštrantov, pričom ich brutálne bili a zatýkali. V nedeľu 19. 11. 1989 vzniklo v Bratislave politické hnutie Verejnosť proti násiliu (VPN) a v ten istý deň v Prahe Občianske fórum (OF). Pozri: Žatkuliak – Hlavová – Sedliaková – Štefanský (1999), Žatkuliak a kol. (2009).

ných zástupcov pracovísk a tvorila akýsi parlament pracovníkov. Dňa 5. januára 1990 120-členná Rada vedcov zvolila 9-členný organizačný výbor, ktorý pripravoval novelu zákona o SAV a plnil de facto úlohu P SAV až do nových volieb. Slovenská národná rada prijala 12. januára 1990 novelu zákona o SAV, v ktorej legalizovala Radu vedcov. Následne, 23. januára 1990, sa konali voľby nového P SAV. Kandidátov mohli navrhovať pracoviská, vedecké spoločnosti, Rada vedcov alebo i občianske iniciatívy. Z 87 kandidátov Rada vedcov vybrala 21 členov dočasného P SAV, 7 za každé oddelenie vied. Predsedníctvo malo fungovať do prijatia nového zákona o vede, ale najdlhšie do konca roka 1992. Do dočasného predsedníctva boli zvolení tak pracovníci SAV, ako aj vysokých škôl v pomere 5:2. Hlavným dôvodom tohto rozhodnutia bola snaha zachovať si korektné vzťahy s vysokými školami, ale napriek tomu sa SAV (podobne ako ČSAV) stala čoskoro po roku 1989 terčom útokov, ktorých cieľom bolo zrušenie akadémie (Kováč, 2014: 199 – 205). Predsedom SAV sa stal Ladislav Macho.²

Novozvolené P SAV na prvom riadnom zasadnutí 29. januára 1990 zverejnilo nasledujúce vyhlásenie s úlohami na najbližšie obdobie:

1. Vykonávať vedecký výskum nezávisle od akejkoľvek ideológie a politických zásahov.
2. Rozvojom vedeckého myslenia podvihnúť kultúrnu úroveň národa a za pomoci vedeckých analýz pomôcť riešiť hlavné problémy v spoločnosti.
3. Pokračovať v transformácii SAV a v zavádzaní progresívnych demokratických prvkov v riadení ústavov, zrušiť medzičlánky medzi P SAV a pracoviskami SAV.
4. Uskutočniť reštrukturalizáciu pracovísk, zvýšiť ich samostatnosť.
5. Dozerať, aby funkcie v SAV na všetkých stupňoch riadenia získali pracovníci s vedeckou autoritou, s výbornými pracovnými výsledkami, s bezúhonným morálnym profilom a bez vplyvu politických strán.
6. Napraviť krivdy spôsobené pracovníkom SAV politickými zásahmi.
7. Vytvoriť nový systém riadenia vedy v SAV na princípoch samoregulácie vedeckého výskumu, zrušiť ŠPVZ, zaviesť grantový systém financovania vedeckých projektov.
8. Vybudovať prepojenie výskumu v SAV na medzinárodnú vedu, hodnotiť výsledky na základe medzinárodných kritérií, dbať o etické vedomie vedcov.
9. Bojovať za udržanie SAV ako významného centra vedeckého výskumu ne-univerziténeho typu.

Na spomínanom zasadnutí P SAV vyjadrilo zároveň svoj záujem o spoluprácu s vysokými školami, podporu pedagogickej činnosti svojich pracovníkov a deklarovalo snahu zachovať doktorandské štúdium. Okamžitou úlohou dočasného predsedníctva sa tak isto stala príprava nového zákona o SAV (Kováč, 2015: 206).

2 MUDr. Ladislav Macho, DrSc. (nar. 1930), pracovník Endokrinologického ústavu SAV, člen korešpondent SAV od roku 1977, člen korešpondent ČSAV od roku 1981, akademik SAV od roku 1987. V rokoch 1990 – 1992 predseda SAV a podpredseda ČSAV. Autor významných vedeckých štúdií a nositeľ početných domácich i zahraničných vyznamenaní (Kamencová, 2014b: 568).

Je obdivuhodné, koľko úsilia vyvinulo prvé ponovembrové predsedníctvo, aby urýchlene vykonalo potrebné zmeny v SAV i vo vzťahoch k iným inštitúciám a celej spoločnosti na Slovensku. Do polovice roka 1990 sa zvýšili právomoci ústavov, vytvorili sa pravidlá na voľbu nových vedeckých rád, na pracoviskách prebehlo hlasovanie o vyslovení dôvery riaditeľom a v prípade negatívneho výsledku i voľby nových riaditeľov, čo nastalo pri viac ako polovici štatutárov ústavov. V P SAV vznikla centrálna rehabilitačná komisia, ktorú viedol I. podpredseda SAV Silvester Takács. Vo februári 1990 P SAV zrušilo Ústav vedeckého ateizmu SAV. Zároveň predsedníctvo pripravovalo kritériá na hodnotenie vedeckých výsledkov pracovísk (Kováč, 2014: 205 – 209).

Komisia pre prípravu zákona o SAV vytvorila urýchlene v rokoch 1990 – 1991 dva návrhy, no ich legislatívne prerokovanie sa opakovane zabrzdilo či už na ministerstvách, alebo vo vláde SR. Dôvodom sa stala viazanosť zákona na iné zákonné úpravy o vede a tiež návrhy z iných rezortov, aby sa pri tejto príležitosti vyriešilo postavenie, respektíve vôbec existencia SAV (Kováč, 2014: 208 – 209).³ Reálna hrozba zrušenia Akadémie nastala po roku 1990 niekoľkokrát, no akútne pri rozdeľovaní Československa na konci roka 1992, keď zanikala Československá akadémia vied. SAV bola podľa zákona 74/1963 Z. z. jej súčasťou, preto Národná rada SR prijala novelu zákona 17. decembra 1992, ktorá zabránila zrušeniu SAV z dôvodu zániku ČSAV. Novelizácia zákona v hodine dvanástej a v chvate však priniesla viaceré nedostatky, ktoré vyvolali následné právne komplikácie (Kováč, 2014: 214; Hudek, 2014k: 218).

Prvé ponovembrové predsedníctvo ako celok odstúpilo pol roka pred ukončením mandátu⁴ a Rada vedcov prijala 30. apríla 1992 novú úpravu počtu jeho členov. P SAV malo po novom tvoriť iba 15 členov – 5 pre každé oddelenie vied, pričom členmi sa mohli stať iba pracovníci SAV. Táto úprava sa zachovala až do súčasnosti. Ďalšie P SAV vzniklo z volieb 15. mája 1992 apredsedom sa stal Branislav Lichardus.⁵ Nové, ako aj nasledujúce predsedníctva v 90. rokoch 20. storočia pod vedením Štefana Lubyho⁶ čelili viacerým ťažkostiam, zapríčineným zložitou spoločenskou a politickou situáciou obdobia transformácie.

V 90. rokoch sa predsedníctva SAV sústredene venovali princípom evaluácie a akreditácie pracovísk. V roku 1992 vznikla centrálna Akreditačná komisia

3 Pre P SAV vyplynula z nových zákonov o hospodárení s prostriedkami štátneho rozpočtu (prvým bol zákon 174/1998 Z. z.) o. i. povinnosť vydávať organizáciám SAV zriaďovacie listiny.

4 Dôvody členov P SAV na abdikáciu boli rôzne: niektorí sa angažovali mimo SAV, v politických stranách, iní sa stali riaditeľmi ústavov, ďalší už pred týmto termínom prakticky v P SAV nepôsobili a podobne (Kováč, 2014: 211).

5 Prof. MUDr. Branislav Lichardus, DrSc., Dr.h.c. (nar. 1930), pracovník Ústavu experimentálnej endokrinológie SAV od roku 1957, člen korešpondent SAV od roku 1987, predseda SAV v rokoch 1992 – 1995 (v rokoch 1994 – 1995 neúradujúci), v rokoch 1990 – 1992 spoluzakladateľ a predseda Grantovej agentúry SAV a neskôr GAV, spoločnej agentúry SAV a vysokých škôl, v rokoch 1994 – 1998 prvý veľvyslanec SR v USA, v roku 2003 zakladajúci člen Učenej spoločnosti SAV, autor početných priekopníckych vedeckých prác v oblasti endokrinológie a nefrológie (Klačka, 2014e: 568 – 569).

6 Prof. Ing. Štefan Luby, DrSc., Dr. h. c. mult. (nar. 1941), fyzik, v rokoch 1964 – 1983 pracovník Elektrotechnického ústavu SAV, riaditeľ Fyzikálneho ústavu SAV 1984 – 1992, predseda SAV 1994 – 2009, s bohatou publikačnou činnosťou, ktorá zahŕňa nielen početné vedecké, ale aj populárno-vedecké výstupy (Klačka, 2014f). Od roku 2009

SAV, pripravili sa kritériá hodnotenia vedeckej činnosti na základe medzinárodných štandardov pre kategórie A - D. Od roku 1993 sa výsledky akreditácie začali premietaf do financovania pracovísk (Kováč, 2014: 212 - 215). Opakované úsilie SAV o prijatie nového zákona sa nepodarilo dlho naplniť. Naopak, v rokoch 1994 - 1998 počas vlády premiéra Vladimíra Mečiara, zloženej z koalície Hnutie za demokratické Slovensko, Slovenská národná strana a Združenie robotníkov Slovenska, viacerí pracovníci SAV verejne vystupovali proti vtedajšiemu nacionalistickému, populistickému a autoritatívnemu spôsobu vládnutia. Akadémia sa dostala pod existenčný tlak, napríklad návrhom vlády v roku 1996 presunúť všetky ústavy 3. oddelenia vied pod právomoc Matice slovenskej ako vláde lojálnej a proslovenskej inštitúcie. Vládny zámer sa pre veľkú vlnu odporu zo strany vedeckej obce, podporenej i zo zahraničia, nepodarilo uskutočniť. Podobných pokusov bolo v tomto období viacero a predstavitelia Akadémie museli vynaložiť veľa času i energie na jej obranu, čo bolo na úkor ďalších nevyhnutných krokov potrebnej transformácie vedy (Hudek, 2014k: 221 - 222).

Nový zákon o SAV prijala Národná rada SR až 19. februára 2002 s platnosťou od 1. apríla 2002, čiže 12 rokov po zásadných politických zmenách. Definoval SAV ako vedecko-výskumnú samosprávnú inštitúciu, ktorá sa okrem výskumu zúčastňuje aj na pedagogickom procese na vysokých školách, môže rozvíjať doktorandské štúdium ako externá vzdelávacia inštitúcia. SAV udeľuje vedecké hodnosti a vedecko-kvalifikačné stupne, vydáva periodické a neperiodické publikácie. Pracoviská SAV majú status príspevkových alebo rozpočtových organizácií. SAV získava finančné prostriedky v podobe samostatnej kapitoly štátneho rozpočtu a z mimorozpočtových zdrojov. Štruktúru samosprávnych a odborných orgánov tvoria Snem SAV ako najvyšší samosprávny orgán, Vedecká rada SAV a Predsedníctvo SAV. Funkčné obdobie P SAV, riaditeľov a iných volených zástupcov v SAV je spravidla štvorročné.⁷

Vážnou hrozbou pre existenciu SAV sa okrem politických útokov stali ekonomické reštrikcie, ktoré sprevádzali transformáciu inštitúcie od jej počiatku. V rokoch 1990 - 1992 prišlo k prvému zníženiu počtu pracovníkov v SAV zo 6 000 na 4 572 z ekonomických i organizačných dôvodov. Pokles počtu pracovníkov sa udial aj v súlade s tzv. „ozdravovaním SAV“, čo znamenalo, že sa sledovala efektívnosť a produktívnosť vedeckej práce, prepúšťali sa neproduktívni alebo málo produktívni pracovníci. Znižovanie sa zastavilo v polovici 90. rokov, keď SAV klesla približne na polovicu pôvodného počtu, teda asi 3 000 pracovníkov, čo sa viac menej udržalo až do súčasnosti (Kováč, 2014: 209 - 210). Transformačné zmeny v ekonomickej oblasti znamenali zánik ŠPZV (teda plánovaného

zastával funkciu predsedu SAV prof. RNDr. Jaromír Pastorek, DrSc. (nar. 1957), virológ, v rokoch 2001 - 2009 riaditeľ Virologického ústavu SAV, autor 50 patentov s celosvetovou pôsobnosťou a 150 vedeckých recenzovaných prác (Klačka 2014 g). Po jeho odvolaní z funkcie sa predsedom SAV od 1. januára 2015 stal prof. RNDr. Pavol Šajgalík, DrSc. (nar. 1955), fyzik, v rokoch 1999 - 2013 riaditeľ Ústavu anorganickej chémie SAV, autor početných publikačných výstupov a patentov. Pozri Pavol Šajgalík, curriculum vitae [on line].

7 Porovnaj *Zákon č. 133/ 2002 Z. z. 19. februára 2002 o Slovenskej akadémii vied* [on line].

financovania vedy) a rozdelenie pridelených rozpočtových prostriedkov na inštitucionálne prostriedky a granty. Inštitucionálne prostriedky obsahovali náklady na mzdy (v rokoch 1990 - 1994 značne redukované) a na základný chod pracoviska. O grantové prostriedky sa pracoviská museli uchádzať prostredníctvom projektov. Rozpočet SAV klesol v prvej polovici 90. rokov o 40 % oproti ob- jemu pred rokom 1989. Prvá fáza ekonomickej transformácie sa skončila v roku 1995, keď rozpočet SAV prestal klesať a začal sa stabilizovať (Hudek, 2014k: 218 - 227; Gubášová Baherníková, 2014: 341 - 343).

Dôležitým krokom v transformácii vedeckého výskumu sa stalo založenie Grantovej agentúry SAV na konci roka 1990, ktorá bola prvá svojho druhu na Slo- vensku. Až po nej sa vytvorila v roku 1991 obdobná agentúra pre vysoké školy na Ministerstve školstva SR a obe agentúry na konci roka 1991 splynuli v jednu Grantovú agentúru vedy (GAV). Tento počin vytvoril lepšie podmienky na kon- krétnu spoluprácu medzi SAV a vysokými školami. GAV na jeden rok počas tre- tej vlády V. Mečiara zanikla. Jej činnosť sa obnovila v roku 1996, keď inštitúcia prijala i nové meno Vedecká grantová agentúra (VEGA), ktoré nesie do súčas- nosti (Kováč, 2014: 210).

Súťažný spôsob získavania finančných prostriedkov na vedecký výskum bol zaiste progresívnou zmenou, no riešitelia projektov dostali nedostatočné finan- cie. Ako to komentoval predseda SAV Ladislav Macho, jeden projekt na Slo- vensku mal prostriedky v hodnote 1:15 alebo až 1:20 v porovnaní s podobnými projektmi v krajinách západnej Európy, resp. USA (Kováč, 2014: 210 - 211). V ro- ku 2001 bol po dlhodobom úsilí vedeckej obce prijatý zákon o Agentúre na pod- poru vedy a techniky, ktorej práca sa rozbehla od roku 2002. Vznikla prvá na- drezortná vedecká agentúra na Slovensku, no v porovnaní napríklad s ČR o desať rokov neskôr. Od roku 1998 sa vedci mohli zapojiť do európskych pro- jektov 5. rámcového programu EÚ (RP EÚ), neskôr 6. a 7. RP EÚ, v ktorých dostali podstatne vyššie prostriedky na výskum ako z domácich zdrojov. Možnosti sa neskôr rozšírili o projekty z Európskeho sociálneho fondu, operačných progra- mov a iných medzinárodných programov podporovaných EÚ. Akadémia sa od počiatku veľmi úspešne angažovala v RP EÚ. Jej vedecké tímy sa podieľali na temer 40 % projektov z celkového počtu všetkých projektov RP EÚ so sloven- skou účasťou (Gubášová Baherníková, 2014: 343).

Transformácia vedeckého pracoviska

Národopisný ústav SAV sa podobne ako iné pracoviská SAV zapojil do občian- skeho odporu v novembri 1989. V ústave sa konali diskusie v týždni po 19. no- vembri 1989, pracovníci sa zúčastnili na generálnom štrajku 27. novembra 1989, konanom v ústavných priestoroch na Leninovom (dnes Jakubovom) námestí, a tiež na zhromaždení vedcov a výskumných pracovníkov v Dome odborov v Bra- tislave 7. decembra 1989. Občianske zhromaždenia v NÚ SAV organizovalo od

SLOVENSKÁ AKADEMIA VIED

PREDSEDNÍCTVO

Bratislava 25. júna 1992

Číslo: 430/O214/1992

Z r i a d o v a c i a l i s t i n a

Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied

Národopisný ústav vznikol v roku 1953 rozhodnutím Predsedníctva Slovenskej akadémie vied z 22.9.1953 na základe ktorého bol prevzatý ako Národopisný kabinet do Slovenskej akadémie vied zo Slovenskej akadémie vied a umení. Uznesením Predsedníctva Slovenskej akadémie vied č.IX/1 zo dňa 7.3.1955 bol premenovaný na Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied.

Predmetom vedecko-výskumnej činnosti Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied je etnologické a kultúrno-antropologické štúdium dejín kultúry a spôsobu života Slovákov, národností a etnických skupín žijúcich na území Slovenska. Výskum prispieva k poznávaniu tradičnej kultúry Slovákov žijúcich v zahraničí, rozvíja porovnávacie štúdium kultúry a spôsobu života etnických spoločenstiev Európy, na báze empirického poznávania historických a súčasných etnokultúrnych procesov prispieva k rozvíjaniu teórie etnologických a antropologických vied, skúma dejiny vlastnej vednej disciplíny, zabezpečuje zhromažďovanie, spracovávanie, ochrana a praktické využívanie archívnych fondov.

Sídlom Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied je Bratislava.

Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied hospodári s majetkom v mene Slovenskej akadémie vied.

Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied v rozsahu svojej pôsobnosti je spôsobilý samostatne nadobúdať práva a zaväzovať sa, vystupovať vo svojom mene v pracovnoprávných, občianskoprávných vzťahoch a vzťahoch upravovaných právnymi predpismi v oblasti štátnej správy niesť majetkovú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov.

Identifikačné číslo Národopisného ústavu SAV je 166979.

Poslanie, pôsobnosť, organizačnú štruktúru Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied ako aj vzťahy k orgánom Slovenskej akadémie vied podrobnejšie upravuje organizačný poriadok Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied, ktorý vydáva riaditeľ ústavu po schválení príslušným funkcionárom Slovenskej akadémie vied.

člen korešpondent SAV Bratislav Lichardus
predseda SAV

začiatku odborové hnutie, ktorému predsedala Rastislava Stoličná. Diskusie sledovali podobné témy, aké sa riešili na celoakademickej úrovni, napríklad požiadavku zbaviť vedeckú prácu politických a ideologických vplyvov, otázku riadenia v SAV a vzniku nových demokratických štruktúr, no i otázku ďalšieho smerovania vedeckého bádania. Začiatkom roka 1990 Milan Leščák v hlasovaní o dôvere riaditeľovi získal od pracovníkov ústavu 100 % hlasov.⁸ V celoakademických podmienkach takáto dôvera k riaditeľovi nebola vôbec samozrejmosťou, keďže – ako som už uviedla – viac ako polovica štatutárov v SAV v hlasovaní neprešla a musela odstúpiť.

V januári 1990 Milan Leščák pripravil anketu, v ktorej sa nachádzali otázky o odborných problémoch i organizácii vedeckej práce (Leščák, 1991: 68 – 75). Anketa poskytla pracovníkom možnosť vyjadriť sa k smerovaniu odboru národopis i pracoviska v nových politických a spoločenských podmienkach.⁹ V súvislosti s požiadavkami nového P SAV o prioritách výskumu vedenie pracoviska spolu s vedeckou radou vytvorili v apríli 1990 výskumný program ústavu na najbližšie obdobie. Vychádzajúc z prijatého programu NÚ SAV ďalej pripravil 6 návrhov výskumných projektov, ktoré podal na GAV SAV.¹⁰ Všetky návrhy boli zrejme kvalitné a oprávnené, keďže získali financovanie na plánované obdobie trojročného trvania (Leščák, 1991: 76).

Napriek úspešnému získaniu financií na výskumné projekty z GAV SAV však ústav čoskoro čelil ekonomickým ťažkostiam. Tak ako v celej Akadémii i v NÚ SAV klesala od roku 1990 suma rozpočtu najmä v položke inštitucionálne prostriedky a s tým stále naliehavejšie prichádzala nevyhnutnosť zmenšiť počet pracovníkov, znižovať výdavky na bežný chod pracoviska i na výstupy. Pomerne veľkú čiastku inštitucionálnych financií po roku 1989 začalo odčerpávať nájomné za priestory na Leninovom (neskôr Jakubovom) námestí. Preto sa pracovisko v roku 2 000 presťahovalo naspäť do budovy ústavov spoločenských vied SAV na Klemensovej ulici 19, kde síce nemuselo platiť nájomné, no ústav odvtedy sídlil v skromnejších a menších priestoroch. Vedeckí pracovníci sa po roku 1989 za pochodu učili, že dôležitú časť financií bude potrebné získať súťažnou formou, že budú musieť neustále písať návrhy projektov na rôzne domáce i zahraničné agentúry, k tomu vyhľadávať ďalšie finančné zdroje zo sponzoringu alebo od donorov. A tiež čoskoro zistili, že viaceré organizačné i manažérske práce budú musieť vykonávať sami na úkor vedeckého výskumu, keďže počet administratívnych i technických pracovníkov začal klesať. Napríklad inštitucionálne príspevky na periodickú tlač sa znížili po roku 1990 postupne o tretinu a časopis *Slovenský národopis* musel od roku 1993 používať skromnejšiu obálku z recyklovaného papiera i lacnejší, menej kvalitný papier. *Národopisné informácie* (od roku 1994 pod názvom *Etnologické rozpravy*), ktoré financovalo pracovisko

8 Uvedené informácie o NÚ SAV vychádzajú zo spomienok autorky. Za overenie i doplnky ďakujem Rastislave Stoličnej. O výsledku vyslovovania dôvery riaditeľovi NÚ SAV po novembri 1989 pozri aj Leščák, 2006: 90.

9 Podrobnejšie o výsledkoch ankety v časti „Vedecký program po roku 1990“.

10 Podrobnejšie o obsahu programu a projektoch v časti „Vedecký program po roku 1990“.

SLOVENSKÁ AKADÉMIA VIED
PRESEDNÍCTVO

Bratislava 6. 4. 1994
Číslo: 142/0214/94

ZRIAĎOVACIA LISTINA

**Ústavu etnológie
Slovenskej akadémie vied**

V Slovenskej akadémii vied a umení vznikol v roku 1945 Národopisný ústav, ktorý bol v roku 1951 pričlenený k Historickému ústavu Slovenskej akadémie vied a umení.

Po vzniku Slovenskej akadémie vied v roku 1953 sa zriadil Národopisný kabinet, ktorý bol uznesením Predsedníctva Slovenskej akadémie vied zo dňa 7. 3. 1955 premenovaný na Národopisný ústav Slovenskej akadémie vied. Uznesením č. 438 zo dňa 30. 11. 1993 Predsedníctvo Slovenskej akadémie vied s účinnosťou od 1. 1. 1994 schválilo zmenu názvu Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied na Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied.

Sídlom Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied je Bratislava.

Identifikačné číslo ústavu je: 16 69 79.

Ústav etnológie Slovenskej akadémie vied sa zriadil na dobu neurčitú ako rozpočtové pracovisko Slovenskej akadémie vied.

Vymedzenie základného účelu a tomu zodpovedajúceho predmetu činnosti:

1. Ústav je pracoviskom základného výskumu so zameraním na etnologické a kultúrno-antropologické štúdiu kultúry a spôsobu života Slovákov v SR i v zahraničí, ako aj národnosti a etnických skupín žijúcich na území Slovenska. Výskum sa zameriava na porovnávacie medzikultúrne štúdiu etnických skupín a národov Európy. Zabezpečuje zhromažďovanie, spracovávanie, ochranu a praktické využívanie archívnych fondov.
2. Ústav aplikuje výsledky základného výskumu formou expertíznej a poradenskej činnosti, určenej pre decíznu sféru, ako aj pre rôzne formy osvetovej a kultúrnej činnosti.
3. Ústav poskytuje poradenské a ďalšie expertízne služby pre rôzne inštitúcie.
4. Ústav uskutočňuje vedeckú výchovu v zmysle všeobecne platných právnych predpisov.
5. Ústav zabezpečuje publikáciu výsledkov vedeckovýskumnej činnosti prostredníctvom periodickej a neperiodickej tlače. Vydávanie periodickej a neperiodickej tlače sa riadi uzneseniami P SAV.

Označenie štatutárneho orgánu: riaditeľ.

Vymedzenie majetku, ku ktorému ústav vykonáva správu majetku štátu (31. 12. 1993 nadobúdacia hodnota):

hmotný investičný majetok, nehmotný investičný majetok, drobný hmotný majetok podľa účtovnej uzávierky – súvahy

2 370 524,- Sk

Knižný fond: knižničné jednotky

9 021

finančná hodnota tohto fondu

je v zhode so záznamami prírastkového zoznamu.

Ústav je v rozsahu predmetu svojej činnosti spôsobilý samostatne nadobúdať práva a zaväzovať sa, vystupovať vo svojom mene v pracovnoprávnych, občianskoprávnych vzťahoch a vo vzťahoch upravených predpismi v oblasti štátnej správy a niesť majetkovú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov.

Postavenie, pôsobnosť, organizačnú štruktúru Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied, ako aj vzťahy k orgánom Slovenskej akadémie vied podrobnejšie upravuje organizačný poriadok Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied, ktorý vydáva riaditeľ po schválení príslušným funkcionárom Slovenskej akadémie vied.

Týmto sa ruší zriaďovacia listina č. 430/0214/1992 zo dňa 25. júna 1992 a zmena č. 654/0214/1993 zo dňa 21. 12. 1993.

Doc. Ing. Štefan Luby, DrSc.
poverený zastupovaním predsedu SAV

Zriaďovacia listina Ústavu etnológie SAV zo 6. 4. 1994, ktorá obsahuje údaj o zmene názvu Národopisného ústavu SAV od 1. 1. 1994.

v 90. rokoch naďalej z vlastného rozpočtu s finančnou podporou od Národopisnej spoločnosti Slovenska¹¹ a SNM v Martine, mali podobné problémy. V „domácej réžii“ sa preto začali jazykovo a graficky pripravovať nielen časopisy, ale aj viaceré zborníky, ba aj knihy. Napriek znižovaniu financií na periodickú tlač sa neustále zvyšovali kritériá edičnej komisie SAV pri posudzovaní časopisov a podľa toho i pridelovanie prostriedkov na ich vydávanie. Sledovala sa evidencia časopisov v databázach, pričom preferovaná bola najmä databáza Current Contents (Thompson Reuters) a neskôr aj Scopus. Pracovisko sa preto rozhodlo vyvinúť maximálne úsilie, aby vstúpilo do žiadaných databáz, čo vyžadovalo viaceré zmeny v štruktúre časopisu, pravidiel vydávania, redakčnej rady, postupný prechod na čísla v anglickom jazyku, dôkladné prepracovanie webovej stránky i on line prístupu k periodiku a iné.¹² Vzhľadom na očakávaný objem prác i finančné náklady pracovisko v roku 2008 sústredilo sily iba na jeden časopis, a to *SN*. Preto ústav na základe vzájomnej dohody v januári 2009 ukončil zmluvu s Národopisnou spoločnosťou Slovenska¹³ (ďalej NSS) a SNM v Martine, s ktorými dovtedy vydával *Etnologické rozpravy*. Časopis tak po 42 rokoch vydávania v ÚEt SAV prevzala NSS.¹⁴

Po roku 1989 prebehli v akademickej obci diskusie i o názve disciplíny (Leščák, 1991a) a od 1. januára 1994 sa NÚ SAV premenoval na Ústav etnológie SAV (ÚEt SAV).

Ústav po celé obdobie svojej existencie dbal o vedeckú výchovu, prijímal vybraných absolventov vysokých škôl na vedeckú aspirantúru, čiže na vedecké štúdium ukončené titulom CSc. Pracovisko pokračovalo vo vedeckej výchove po roku 1989, no transformácia SAV i vysokých škôl priniesla dôležité zmeny aj do tejto oblasti činnosti. SAV postupne v prvej polovici 90. rokov 20. storočia prešla od formy vedeckej aspirantúry k postgraduálnemu štúdiu, pričom predstavitelia SAV neustále rokovali s vysokými školami o zachovaní vedeckej výchovy v Akadémii. Po prijatí zákona o vysokých školách č. 324/96 Z. z. 23. 10. 1996 a vyhlášky č. 131/97 o doktorandskom štúdiu sa postupne vytvárali medzi pracoviskami SAV i fakultami spoločné komisie a ďalším zákonom o SAV č. 133/2002 Z. z. a o vysokých školách č. 131/2002 sa spresnilo postavenie SAV ako externej vzdelávacej inštitúcie. Pracoviská SAV na základe akreditácie a zmluvami s fakultami mohli školíť doktorandov, ktorí obhajovali práce pred spoločnými komisiami a získavali titul na príslušnej zmluvnej fakulte (Marčeková, 2014: 305 – 307). V NÚ SAV sa po roku 1989 podarilo zachovať kontinuitu vo vzdelávaní aspirantov,

11 Pôvodne Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV.

12 *SN* od roku 2009 prešiel na vydávanie 4 čísiel v slovenčine a 5. čísla v angličtine. Od roku 2014 sa vrátil k 4 číslam ročne, avšak z toho 1. a 3. číslo začalo vychádzať v slovenčine a 2. a 4. číslo v angličtine. Bližšie o časopise pozri Kiliánová, 2013 a *Slovenský národopis* [on line].

13 SNS pri SAV sa v roku 1994 na základe zákonnej úpravy transformovala na občianske združenie. V roku 2002 došlo k zmene názvu na Národopisnú spoločnosť Slovenska (Národopisná spoločnosť [on line]). Jedným z dôvodov zmeny názvu bol fakt, že jeho skratka bola totožná so skratkou Slovenskej národnej strany (za informáciu ďakujem Z. Beňuškovéj, bývalej predsedníčke SNS a NSS).

14 Bližšie *Etnologické rozpravy* [on line].

neskôr doktorandov. Do roku 2005 pracovisko školilo podľa „starého“ zákona o vysokých školách. Na základe príslušnej žiadosti priznala Akreditačná komisia Ministerstva školstva SR ústavu v roku 2006 právo externého školiaceho pracoviska v odbore etnológia podľa nového zákona č. 131/2002 Z. z. ÚEt SAV vzdelával svojich doktorandov v spolupráci s Katedrou etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK. V rokoch 2008 – 2010, keď odbor etnológia na FiF UK stratil akreditáciu na PhD. štúdium, ústav už vopred pripravil novú žiadosť o akreditáciu prostredníctvom zmluvy s Filozofickou fakultou Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Katedrou etnológie a etnomuzikológie, a vďaka ústretovosti nového partnera nepreerušil svoju pedagogickú činnosť. Od roku 2010, keď Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK (v súčasnosti Katedra etnológie a muzeológie) opäť získala právo na tretí stupeň vzdelávania, má ÚEt SAV možnosť spolupracovať s oboma katedrami.¹⁵

Kvalitu doktorandského štúdia v ÚEt SAV posilnilo zapojenie pracoviska (spolu s Historickým ústavom SAV) do 5. RP EÚ Marie Curie Training Programme „Európsky doktorát v sociálnej histórii Európy a Stredomorja“ (ďalej ED), ktorý koordinovala Università Ca'Foscari di Venezia v rokoch 2002 – 2005. Ústav etnológie SAV bol pozvaný do prestížneho európskeho projektu vďaka svojim viacročným kontaktom s hlavným koordinátorom a stal sa jedným z prvých pracovísk v 3. oddelení vied SAV, ktoré vstúpili do rámcových programov EÚ. Tréningový program podporoval výmenu doktorandov medzi šiestimi európskymi školicami pracoviskami: Università Ca'Foscari di Venezia, Taliansko (koordinátor), University College of London, Veľká Británia, Universität Bielefeld, Nemecko, Universidade Pablo de Oliveide, Španielsko, Rijksuniversiteit Groningen, Holandsko a Slovenská akadémia vied, reprezentovaná ÚEt SAV a HÚ SAV. Konzorciu školicích pracovísk sa podarilo získať aj pokračujúci projekt 6. RP EÚ ED (2006 – 2009), ktorý sa rozšíril na desať európskych pracovísk. Do konzorcia pristúpili National and Kapodistrian University of Athens, Grécko, Instituto de Ciencias Sociais da Universidade de Lisboa, Portugalsko, École Normale Supérieure de Paris, Francúzsko a Söndertorns Högskola, Huddinge, Švédsko. ÚEt SAV (spolu s Historickým ústavom SAV) vďaka novému projektu zároveň postúpil do kategórie európskeho zahraničného školiaceho pracoviska. V európskej sieti sa celkovo vyškolilo 200 doktorandov na 3- až 12-mesačných zahraničných pobytoch. Zo Slovenska v zahraničí študovalo 9 doktorandov, z toho bolo 5 z ÚEt SAV (Andrea Šalingová, Zuzana Sekeráková Búriková, Michaela Ferencová, Natália Veselská a Soňa Gyárfáš Lutherová). ÚEt SAV a HÚ SAV počas oboch projektov prijali 18 zahraničných doktorandov. Zuzana Sekeráková Búriková bola prvou doktorandkou v spoločenských vedách na Slovensku, ktorá v roku 2005 získala titul PhD. od Univerzity Komenského aj titul European Doctor od University Ca'Foscari di Venezia. Po nej titul European Doctor úspešne nadobudla Andrea Šalingová v roku 2006 a Michaela Ferencová v roku 2008 (Kiliánová, 2008).

15 Bližšie pozri *Akreditačný dotazník 2007 – 2011* [on line]: 52.

Ako som písala v III. kapitole, od konca 80. rokov 20. storočia prebiehala v ústave generačná výmena pracovníkov, ktorá pokračovala odchodom Sone Kovačevičovej (1991), Boženy Filovej (1991), Viery Gašparíkovej (1991), Jarmily Paličkovej (1991) a iných. Krátko po novembri 1989 riaditeľ pracoviska M. Leščák ešte mohol prijímať na uvoľnené miesta nových pracovníkov a budovať ústav kapacitne i odborne. Do NÚ SAV nastúpili v tomto období napríklad Oľga Drahošová (1990) alebo Regina Tomeková (1990), ktorá rozšírila rady členov projektu Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska. No znižovanie rozpočtu v rokoch 1990 – 1994 zabrzdiло personálnu výmenu a uvoľnené miesta sa ťažko mohli obsadzovať. V rokoch 1993 – 1994 nový riaditeľ Dušan Ratica¹⁶ musel pristúpiť k prepúšťaniu, čo sa dotklo postupne 6 odborných i technických pracovníkov, pričom nepočítam do toho tých, ktorí v tom čase odišli do dôchodku. Počet vedeckých a odborných pracovníkov na konci 90. rokov klesol oproti stavu v roku 1989 približne na polovicu, počet technických pracovníkov sa znížil o dve tretiny. Pracovisko tak sledovalo celkový trend znižovania ľudských zdrojov v Akadémií.¹⁷ Mladých vedeckých pracovníkov, spravidla absolventov doktorandského štúdia, začal ÚEt SAV pravidelnejšie prijímať na nové miesta najmä po roku 2002, a to na základe podpory z Fondu Štefana Schwarza.¹⁸ Vďaka financiám z fondu postupne nastúpili do ústavu postdoktorandi Lubica Voľanská, rod. Herzánová, Zuzana Sekeráková Búriková, Zuzana Panczová, Tatiana Bužeková, Michaela Ferencová, Tomáš Hrustič, Miroslava Hlinčíková, Soňa Gyárfáš Lutherová a Vladimír Bahna.

NÚ SAV/ÚEt SAV transformáciu vedeckého pracoviska vcelku úspešne zvládol. V pravidelných evaluáciách a akreditáciách dosahoval veľmi dobré, až výborné výsledky.¹⁹ Začiatkom 90. rokov sa okrem dovtedajších odborných kontaktov v rámci bývalých socialistických krajín začala silnejšia spolupráca s vedeckými pracoviskami v štátoch západnej Európy, ako napríklad s Rakúskom, Švajčiarskom, Nemeckom, Veľkou Britániou i USA. Len za prvých desať rokov transformácie (1991 – 2001) pracovníci NÚ SAV/ÚEt SAV participovali v 16 medzinárodných projektoch a tento počet v nasledujúcich rokoch narastal. ÚEt SAV patril k prvým pracoviskám v 3. oddelení vied SAV, ktoré získali účasť v projekte 5. RP EÚ v roku 2001 a následne v niekoľkých projektoch 6. RP EÚ. Pracovisko sa úspešne zapojilo aj do regionálnych operačných programov EÚ a rôznych bilaterálnych projektov. Ústav bez prestávky úspešne získaval financovanie z GAV,

16 Milan Leščák ukončil funkciu riaditeľa NÚ SAV v roku 1992. Dušan Ratica vykonával funkciu riaditeľa v rokoch 1992 – 2000.

17 Po roku 1994 bola prijatá do ÚEt SAV Eva Cielová, rod. Riečanská, neskôr Andrea Kalivodová (1996), Andrea Šalingová (1998), Ivica Bumová (1999), Katarína Nováková (2007) a iné.

18 Fond zriadilo P SAV, finančné prostriedky do fondu plynuli z rozpočtu SAV. Pracovisko mohlo nominovať vynikajúceho postdoktoranda na konkurz. Ak úspešne prešiel výberom Rady fondu, pracovisko získalo podporu na vytvorenie miesta vo výške polovice platu mladého vedeckého pracovníka na štyri roky. Druhú polovicu platu muselo pracovisko doložiť z vlastných zdrojov. Bližšie pozri <http://urad.sav.sk/schwarz-fond/>, otvorené 8. 9. 2015.

19 Výsledky akreditácie pracoviska za roky: 1990 – 1992 – B, 1993 – 1995 – A, 1996 – 1998 – A, 1999 – 2002 – B, 2003 – 2006 – A*, 2007 – 2011 – A. Škála hodnotenia: A – D, iba za roky 2003 – 2006 škála: A* – D. Výsledky sú uložené na sekretariáte ÚEt SAV.

neskôr z VEGA, čo tvorilo základ podpory výskumnej činnosti pracoviska. Zároveň sa pracovisku darilo viesť prestížne domáce projekty ako Centrum excelentnosti SAV, projekty Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV), pracovníci vstúpili do vedeckých tímov troch Štátnych programov základného výskumu a iné. Ústav etnológie SAV sa vďaka svojej výskumnej aktivite i vedeckej produktivite dlhodobo zaradil medzi čelné pracoviská 3. oddelenia vied SAV.

Vedecký program po roku 1990

Spomínaná anketa, ktorú pripravil Milan Leščák v januári 1990, kládla pracovníkom nasledujúce okruhy otázok: Aké filozofické a metodologické východiská, metódy a techniky by mal národopis používať? Ktoré témy nie sú dostatočne prebádané a kde sú „biele miesta“ v národopisnom výskume? Spracované výsledky ankety ukázali už v tom čase pluralitné názory vedcov na metodologické východiská a na rôzne výskumné metódy i techniky (Leščák, 1991: 68 – 75). Čo sa týka „bielych miest“ v národopisnom výskume, pracovníci ústavu upozorňovali najmä na celú oblasť vzťahu ľudovej/každodennej kultúry k náboženstvu, viere a cirkvám.

V prelomovom období M. Leščák predpokladal, že budúci rozvoj odboru sa zameria na dva ciele: 1. začleniť poznatky o tradičnej ľudovej kultúre do medzinárodného kontextu, to znamená rozvinúť komparatívne štúdium kultúrnych javov; 2. orientovať sa na súčasné výskumy a získať čo najviac komplexných antropologických poznatkov o človeku prostredníctvom výskumu jeho kultúrnych a sociálnych aktivít (Leščák, 1991a: 4). Vedecký program, vytvorený na jar 1990 v NÚ SAV, vytyčoval tieto výskumné okruhy: 1. Ľudová kultúra Slovenska v stredoeurópskom kontexte; 2. Interakcia človeka a prírody; 3. Etnografia stredoeurópskych miest; 4. Výskum etnických spoločenstiev na Slovensku; 5. Etické a estetické normy slovenského etnika; 6. Etnografické štúdium vybraných sociálnych skupín; 7. Spôsob života súčasnej rodiny; 8. Budovanie informačného systému v NÚ SAV. Vychádzajúc z tohto programu, pracovisko podalo na roky 1991 – 1993 návrhy grantových projektov na témy: 1. Etnografický výskum etnických spoločenstiev na Slovensku; 2. Interakcia človeka a životného prostredia z etnografického hľadiska; 3. Etnokultúrne procesy v mestskom prostredí; 4. Slovenský folklór v etnoidentifikačných procesoch v strednej Európe; 5. Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry; 6. Integrovaný informačný systém národopisu (Leščák, 1991: 76).

O desať rokov neskôr, v novembri 2001, hodnotila riaditeľka Gabriela Kiliánová²⁰ na medzinárodnej konferencii pri príležitosti 55. výročia založenia pracoviska uplynulé obdobie výskumnej činnosti v ÚEt SAV. Konštatovala, že témy výskumného programu z roku 1991 sa ukázali v mnohých smeroch nosné, pretože zodpovedali vnútornému vývinu disciplíny, zohľadňovali potenciál vedeckých pra-

20 Gabriela Kiliánová vystriedala Dušana Raticu 1. 8. 2000 a funkciu riaditeľky vykonávala tri funkčné obdobia do 31. 7. 2012. Od 1. 8. 2012 nastúpila do funkcie riaditeľky ÚEt SAV Tatiana Podolinská.

covníkov v ústave a zároveň reagovali aj na procesy v transformujúcej sa spoločnosti. Isteže, nie všetky navrhované témy pracovisko rozvíjalo v rovnakej miere. Napríklad výskum rodiny v 90. rokoch viac-menej stagnoval, výskum vzťahu človeka a životného prostredia sa od polovice 90. rokov dostal do úzadia, naopak, urbánna etnológia, etnické štúdiá alebo výskum ľudovej kultúry ako súčasti kultúrneho dedičstva zostávali v centre pozornosti. V téme č. 1 vedeckého programu, čiže v štúdiu tradičnej ľudovej kultúry, po vydaní *Etnografického atlasu Slovenska* (1990), pracovisko pokračovalo v etnokartografickom výskume. Na priamu žiadosť kolegov zo Slovenského výskumného ústavu v Békešskej Čabe v Maďarsku časť výskumného kolektívu EAS M. Benža, P. Slavkovský, neskôr i L. Faltánová a R. Stoličná spolupracovali na príprave a vydaní *Atlasu ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku* (1996). Tento kolektív prešiel i na výskumy tradičnej ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku, opäť na žiadosť a za spolupráce predstaviteľov slovenskej menšiny. Práce na projekte sa začali v roku 1995 a o tri roky sa podarilo tlačou vydať *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku* (Benža, 1998a). V druhej polovici 90. rokoch etnokartografické projekty ÚEt SAV postupovali do ďalších krajín, pričom publikácie vyšli v nasledujúcom desaťročí (Benža, 2006).

V 90. rokoch zároveň vrcholili práce na *Encyklopédii ľudovej kultúry Slovenska* (1995).²¹ Poznatky i skúsenosti z encyklopédie pracovníci ÚEt SAV následne využili na prípravu ďalšieho syntetického diela - *Slovakia. European Contexts of the Folk Culture* (Stoličná et al., 1997) / *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry* (Stoličná a kol., 2000), v ktorom sa pokúsili porovnať tradičné kultúrne javy Slovákov s javmi v iných európskych krajinách. Rovnako v tomto období pokračovalo úsilie pracoviska vydávať syntézy o vybraných javoch tradičnej ľudovej kultúry, ako napríklad o niektorých žánroch ľudovej piesne a obradoch (Burlasová, 1991, 1998; Krekovičová, 1992; Leščák, 1996; Luther, 1998, 1999; Vanovičová, 1997) i sumárne práce z oblasti tradičnej materiálnej kultúry (Stoličná, 1991, 2000; Slavkovský, 1998).

Výskum kultúrnych i sociálnych javov a procesov v urbánnom prostredí znamenal po roku 1989 silný rozvoj. Riešitelia vedeckých projektov v ÚEt SAV (Z. Beňušková, D. Luther, K. Popelková, P. Salner, M. Vrzgulová a iní) čoskoro vytvorili domácu i zahraničnú spoluprácu s výskumnými tímami podobného zamerania v Banskej Bystrici, Brne, Prahe, Budapešti, Viedni a Varšave. Urbánne výskumy do veľkej miery pomohli prelomiť tradičné tematické zameranie etnológie na rurálne prostredie (Salner a kol., 1991) a zároveň otvorili nové témy, ako napríklad dosah politického vývoja na každodennú kultúru a životné stratégie ľudí, tolerantné a intolerantné vzťahy spoločenských skupín, faktory diferenciácie a polarizácie skupín a podobne (Salner - Luther, 1992; Beňušková - Salner, 1995; Vrzgulová, 1997; Salner, 1998; Salner - Beňušková, 1999). Bádateľia tieto témy skúmali cez súčasné javy a procesy, ktoré však spravidla sledovali v širšej historickej perspektíve celého 20. storočia.

21 O projekte budem podrobnejšie písať ďalej.

Podobne sa v 90. rokoch dostal do centra pozorností výskum etnicity, etnických vzťahov, etnických komunit, etnických menšín, nacionalizmu či národnej identity. Takéto výrazné zameranie na etnické a nacionálne otázky vyplývalo z niekoľkých dôvodov. Z jednej strany bádatelia skúmali menšiny, ktorých výskum sa z politických dôvodov pred rokom 1989 nedostatočne rozvíjal, ako napríklad Rómov (Mann, 2000) alebo sa celkom zanedbával, ako napríklad Židov (Salner, 1997; Salner, 2000; Krekovičová, 1998a, 1999). Z druhej strany pracovníci ÚEt SAV reagovali svojimi výskumami na etnické a nacionálne javy, ktoré sa prejavovali v sociálnej realite po zásadných politických zmenách na Slovensku i v iných európskych krajinách (Kaľavský, 1993; Kiliánová - Krekovičová, 1992, 1994; Kiliánová - Riečanská, 2000 a iní). Prístup k novej vedeckej literatúre o etnicite a nacionalizme po roku 1990 vyvolal čoskoro odborné diskusie v etnológii, pričom sa práve na tomto poli ukázala diferenciacia teoretických východísk medzi rôznymi bádateľmi (Kaľavský, 1991; Kiliánová, 1998; Benža, 1998 a iní). A napokon, pracovisko sa usilovalo zachytiť meniacu sa sociálnu realitu v druhej polovici 20. storočia a v transformačnom období po roku 1989 prostredníctvom niektorých kategórií, ako napríklad hodnôt (Ratica, 1991, 1992).

V roku 2001 si ÚEt SAV stanovil nový vedecký program na ďalšie obdobie:

- I. Etnologická reflexia transformačných procesov v slovenskej spoločnosti po roku 1989 (1993). Bádania smerujúce k sociálnej a politickej antropológii. Táto téma obsahovala nasledujúce podtémy: Etnické procesy, etnická/národná identita, etnické menšiny, etnické konflikty; Modernizačné a postmodernizačné procesy a ich dosah na každodennú kultúru vidieka a mesta; Sociokultúrne aspekty ekonomickej a politickej transformácie: zmeny sociálnej štruktúry a transformácie, sociálna a teritoriálna mobilita, migrácia.
- II. Úloha a prínos kultúrneho dedičstva Slovenska v kontexte Európy. Téma opäť obsahovala niekoľko podtém: Nepretržité rozširovanie pramennej bázy, budovanie vedecko-informačného systému ako nevyhnutný predpoklad uchovávanía historickej pamäti; Využitie a aplikácia poznatkov základného etnologického výskumu pre kultivovanie vzťahu spoločnosti k národným, regionálnym a európskym kultúrnym hodnotám.
- III. Etnohistorický vývin stredoeurópskeho priestoru. V tejto téme si pracovisko vytýčilo najviac úloh: Vývinové procesy každodennej kultúry v rurálnom a urbánnom prostredí; Obraz kultúrneho vývinu strednej Európy, jeho reinterpretácia, dekonštrukcia, demytologizácia; Interdisciplinárny výskum smerujúci ku kultúrnej a sociálnej histórii (historická antropológia); Etnokultúrne reálie a procesy na Slovensku, tabuizované v rokoch 1945 - 1989, ich výskum a (re)interpretácia (náboženstvo, hodnoty, normy, regulatívy a pod.); Etnografia komunizmu.
- IV. Dejiny vedného odboru (Kiliánová, 2002, 286).

Takto stanovený tematický program do istej miery pokračoval i v nasledujúcom období, ako to ukazujú hlavné ciele koncepcie výskumu, deklarované pri evaluáciách a akreditáciách v rokoch 2007 i 2012. Menil sa však dôraz na jed-

notlivé témy, čo sa odzrkadľovalo v konkrétnych vedeckých projektoch i výstupoch, riešených prostredníctvom financovania z domácich zdrojov ako VEGA, APVV, Štátnych programov základného výskumu, Centier excelentnosti SAV i zahraničných projektov.²²

V roku 2012 ÚEt SAV naplánoval svoju činnosť na ďalšie obdobie v týchto konkrétnych štyroch okruhu:

1. Sociálna a kultúrna zmena v etnologickej/sociálno-antropologickej perspektíve. V tomto okruhu sa výskum mal zamerať na makrosociálne procesy spojené s európskou integráciou a na globalizačné procesy a ich vplyv na sociálne a kultúrne zmeny na lokálnej/regionálnej úrovni a/alebo na úrovni sociálnych skupín. Išlo o výskumy konkrétnych javov, ako napríklad bývania, stravovania, obradov alebo náboženskej konverzie a podobne v období socializmu a postsocialistickej transformácii. Zároveň sa výskum zamerával na modely chápania spoločenského a prírodného prostredia a vplyv týchto modelov na normy správania a konania aktérov spoločenských a kultúrnych zmien.
2. Sociálna diverzifikácia v etnologickej/sociálno-antropologickej perspektíve, kde sa rozširoval výskum okrem etnickej i na religióznu, rodovú i vekovú diferenciáciu, pričom zároveň zahŕňal i výskum sociálnej diferenciácie, najmä pod vplyvom migrácií. Konkrétne sa výskum sústreďoval na procesy kolektívnej (skupinovej) identifikácie a konštruovanie skupín, ako aj adaptáciu aktérov na zmeny v diverzifikovanom urbánnom i rurálnom prostredí. V oblasti bádania o menšinách sa cieľom stalo najmä pokračovanie výskumu Rómov na Slovensku, Židov a iných etnických, resp. religióznych skupín. Výzvu pre pracovisko v tejto téme sa stala snaha prispieť vedeckými poznatkami k vytváraniu sociálnej kohézie v spoločnosti na Slovensku.
3. Výskum kultúrneho dedičstva podľa plánu mal byť zameraný na ďalšie vydávanie monografických prác o javoch tradičnej kultúry. Zároveň malo pokračovať digitálne spracovanie vedeckých archívov s cieľom poskytnúť verejnosti čo najviac poznatkov o tradičnej kultúre Slovenska a jej mieste v európskom kontexte.
4. Teória, metodológia a dejiny disciplíny. Tu sa očakávalo rozpracovanie konkrétnych teórií a konceptov v rámci jednotlivých tematických projektov, najmä teórií postsocialistickej transformácie, sociálnej zmeny a podobne.²³

Program vedeckého výskumu z roku 2012 odráža koncepčný i metodologický posun, aký nastal v bádani v ÚEt SAV za dve desaťročia po roku 1990. To, čo M. Leščák v roku 1991 postuloval ako očakávaný vývoj v odbore – komplexný antropologický výskum človeka a jeho sociálnych a kultúrnych aktivít (Leščák, 1991a: 4 – 5), stalo sa hlavnou líniou výskumnej činnosti na pracovisku. Tento posun sa tiež prejavil v silnejšej orientácii na koncepty a teórie sociálnych vied.²⁴

22 Bližšie pozri *Akreditačný dotazník za roky 2003 – 2006* [on line] *Akreditačný dotazník 2007 – 2011* [on line].

23 *Akreditačný dotazník 2007 – 2011* [on line]: 10 – 12.

24 Podrobnejšie k teoretickým východiskám a ku konceptom výskumnej činnosti v ÚEt SAV pozri Kiliánová, 2002: 281 – 284; *Akreditačný dotazník 2003 – 2006* [on line]: 3 – 14; *Akreditačný dotazník 2007 – 2011* [on line]: 10 – 12.

Výstupy po roku 2 000 svojím tematickým zameraním a kvantitou do veľkej miery kopírovali nastavené smery vedeckého programu. V tematickej oblasti o sociálnych, kultúrnych zmenách pracovníci publikovali výsledky výskumov cielené na premeny správania sa obyvateľov vidieka, ich kultúrnych a ekonomickým stratégií v období transformácie (Danglová, 2006; Danglová a kol., 2005; Danglová - Zajonc, 2007; Beňušková - Danglová, 2007). K poznaniu premien postsocialistických spoločností prispel i zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie (Pine - Podoba, 2007). Sledovali sa vybrané javy rozšírené v tradičnej kultúre a ich nové premeny, ako napríklad čarodejníctvo a bosoráctvo na súčasnej dedine (Bužeková, 2009). Podobné otázky sa riešili i v oblasti folkloristiky, kde vznikli práce o transmisii folklórnych žánrov pomocou nových médií (Krekovičová a kol., 2005) alebo o využívaní folklóru pri konštruovaní národnej/skupinovej identity (Krekovičová, 2005).

Každodenný život v socialistickom období i po politických zmenách tvoril obsah viacerých projektov VEGA riešených na pracovisku po roku 2000 a ich výsledky boli zúročené v kolektívnych i autorských publikáciách v slovenskom a anglickom jazyku (Profantová, 2005; Profantová, 2006; Profantová a kol., 2009; Profantová, 2012; Stoličná, 2015). Práve výskumy transformačných zmien na Slovensku vyvolávali živý záujem i v zahraničí, čím sa otvoril priestor na publikovanie v medzinárodných časopisoch (Kiliánová - Danglová - Kanovský, 2003 a iné). Prostredníctvom svojich pracovníkov ÚEt SAV v tejto téme čoskoro vstúpil do európskeho výskumného priestoru, najmä do projektov RP EÚ. Napríklad D. Luther sa stal riešiteľom v segmente o transformácii postsocialistických miest v rozsiahlom medzinárodnom projekte v rámci 6. RP EÚ, koordinovanom na Slovensku A. Bituškovou na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici.²⁵ Výsledky slovenského tímu vyšli jednak v zahraničí a tiež v domácich publikáciách (Bitušková - Luther, 2010, 2010a).

Vďaka svojim výskumom o religiozite na Slovensku i účasti v tíme medzinárodného projektu 6. RP EÚ²⁶ pripravila T. Podolinská (v spolupráci s G. Kiliánovou) medzinárodné monotematické číslo o náboženskej viere a sekularizačných procesoch v súčasnej Európe pre *Anthropological Journal of European Cultures* (2010) a zúročila svoje empirické dáta aj v rozsiahlej štúdiu o súčasných náboženstvách na Slovensku (Podolinská, 2008). V ÚEt SAV sa v tomto i iných projektoch rozvíjala nová vedecká disciplína - porovnávacía religionistika.

Po roku 2000 naďalej pokračovali intenzívne výskumy etnických menšín na Slovensku, najmä Rómov (Kováč - Mann, 2003; Podolinská - Hrustič, 2010; Podolinská - Hrustič, 2015; Šusterová, 2015), pričom o dáta z týchto výskumov bol

25 Projekt 6 RP EÚ „Trvalo udržateľný rozvoj v diverzifikovanom svete“ (SUS. DIV), Výskumná téma 2. „Globálne verzus lokálne: dynamika diverzity v ére globalizácie“, na roky 2006 - 2010.

26 Projekt 6. RP EÚ „Náboženstvo a hodnoty: výskumná sieť v strednej a východnej Európe“ (REVACERN) na roky 2007 - 2009, hlavné riešiteľské pracovisko Univerzita Szeged, Maďarsko.

veľký záujem na Slovensku i v zahraničí (Mann, 2003; Podolinská, 2004, 2011; Hrustič, 2011; Podolinská - Hrustič, 2015). V oblasti výskumu kultúry a spôsobu života židovskej menšiny na Slovensku v súčasnosti i historickej perspektíve, ako aj prenasledovania Židov a holokaustu v prvej polovici 20. storočia bádatelia splácali dlh voči málo prebádanej menšine i jednej smutnej kapitole slovenských dejín (Salner, 2005, 2006, 2007, 2007a, 2008, 2010; Vrzgulová, 2002, 2005, 2007). V tomto období sa zároveň skončil päťročný bilaterálny projekt ÚEt SAV s partnerským pracoviskom v Sofii, ktorý priniesol dvojzväzkovú publikáciu o bulharskej menšine na Slovensku (Krekovičová - Penčev, 2005, 2005a). Rozvinul sa i výskum o migrantoch (Hlinčíková - Chudžíková - Gallová Kriglerová - Sekulová, 2014; Hlinčíková - Sekulová, 2015).

V oblasti bádania o kultúrnom dedičstve skončil výskumný tím M. Benža, P. Slavkovský a R. Stoličná štúdium slovenských menšín v krajinách susediacich so Slovenskom a na Balkáne v rokoch 1991 - 2003 (Benža, 2002, 2005, 2005a). Zároveň vydal publikáciu, v ktorej sumarizoval poznatky o tradičných kultúrach slovenských menšín v Poľsku, na Ukrajine, v Maďarsku, Rumunsku, Chorvátsku, Srbsku a Bulharsku, čím sa zavŕšilo etnokartografické bádanie dvoch vedeckých generácií v ÚEt SAV (Benža - Slavkovský - Stoličná, 2006). V roku 2015 sa podarilo vydať *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Poľsku*, ktorý bol pripravený do tlače ešte v roku 1999 (Benža - Bičanová - Falfanová a kol., 2015). Pokračovalo vydávanie autorských monografií, napríklad o význame tradičnej stravy pri poznaní kultúry alebo kulinárnych regiónov (Stoličná, 2004; Stoličná - Nováková, 2012), o výšivke (Danglová, 2009), modrotlačí na Slovensku (Danglová, 2014), o transporte (Slavkovský 2014), odeve (Benža, 2015) i o vybraných folklórnych žánroch (Droppová - Krekovičová, 2010; Burlasová, 2015) a ďalších javoch tradičnej ľudovej kultúry. Kvalitná príručka pre verejnosť o ľudovej kultúre v rôznych regiónoch Slovenska vyšla v dvoch vydaniach (Beňušková a kol., 1998, 2005). ÚEt SAV vďaka financiám z APVV projektu,²⁷ ako aj vstupom do medzinárodného projektu ETNOFOLK²⁸ za posledných desať rokov významným spôsobom priblížil svoje vedecké archívy najširšej verejnosti. Riešiteľský kolektív pod vedením D. Raticu zdigitalizoval všetky negatívy, diapozitívy i kresby v archívoch ÚEt SAV a zverejnil ich na svojej webovej stránke. Výber dokumentov sa nachádza aj na webovej stránke projektu ETNOFOLK.

Vedecký program ÚEt SAV od roku 1990 po súčasnosť i vedecké výstupy ukazujú postupnú, avšak významnú zmenu výskumného zamerania pracoviska, ktorá sa prejavuje v teoretickom, koncepčnom i tematickom posune. Pôvodný hlavný predmet etnológie (národopisu) v 20. storočí, ktorý tvorila najmä tradičná ľudová kultúra vlastného národa, slovenských menšín v zahraničí, jej historické,

27 Projekt APVV-0530-06 *Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy*, na roky 2007 - 2009, hlavné riešiteľské pracovisko ÚEt SAV, spoluriešiteľ Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FIF UK.

28 Projekt *Ochrana a rozvoj dedičstva ľudovej kultúry v strednej Európe - ETNOFOLK*, hlavné riešiteľské pracovisko Etnologický ústav AV ČR, Praha, na roky 2011 - 2014, projekt podporil European Regional Development Fund. Bližšie pozri ETNOFOLK.eu : *Folk Culture Heritage* [on line].

vývinové, typologické i komparatívne štúdium, tvorí v súčasnosti iba menšiu časť bádania na pracovisku. Ústav však nezanedbáva výskum tohto predmetu, keďže si uvedomuje význam kultúrneho dedičstva pre (post)modernú spoločnosť, dôležitosť jeho ochrany a šírenia poznatkov o jeho hodnotách. Väčšiu časť bádania tvoria výskumy rôznych kultúrnych a sociálnych javov, spojených s každodenným i sviatočným životom moderného človeka a sociálnych skupín, ako aj ich zmien vplyvom modernizačných, transformačných, globalizačných a integračných procesov. Etnologické bádanie v ÚEt SAV sa zmenilo z prevažne historicky zameraného štúdia na štúdium zreteľne inklinujúce k aktuálnemu diskurzu sociálnych vied.

Riešenie vedeckých projektov a ich výstupy

Pre obdobie po roku 1989 boli dôležité mnohé projekty, medzi nimi viaceré medzinárodné vrátane prestížnych projektov RP EÚ, v ktorých participovali vedeckí pracovníci ústavu a ktoré som v stručnosti už opísala. Pre túto časť som však vybrala dva príklady významných národných projektov, ktoré koordinoval ÚEt SAV. Jedným je dielo prinášajúce završenie syntetických poznatkov o ľudovej kultúre Slovenska v podobe encyklopédie. Druhým je nový druh projektov, ktoré zaviedla SAV v roku 2002. Centrum excelentnosti (CE SAV) pod akronymom Procesy je príkladom interdisciplinárneho výskumu 27-členného kolektívu riešiteľov na jednu tému. V závere prinášam dokončenie opisu dlhoročnej úlohy spracovania slovenských rozprávok v NÚ SAV, resp. ÚEt SAV.

Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska

V III. kapitole som opísala vznik idey, koncepčné i prípravné práce a začiatok riešenia projektu Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska (ďalej ELKS). Projekt sa stal vedecko-výskumnou úlohou ŠPZV 8. päťročnice na roky 1986 - 1990. Cieľom encyklopédie bolo vytvoriť heslá v piatich tematických lexikálnych oblastiach: teória a dejiny národopisnej vedy, materiálna kultúra, spoločenská kultúra, obradová a umelecká kultúra. Tie sa členili ešte na 30 lexikálnych skupín (Slavkovský, 1995: 6). Kolektív úlohy tvoril vedúci redakčného kolektívu J. Botík (v rokoch 1986 - 1988), ktorého po odchode do SNM v Martine vystriedal P. Slavkovský (1989 - 1993), ďalej tajomník J. Zajonc a redaktori K. Apáthyová-Rusnáková, M. Benža, O. Danglová, L. Falfanová, V. Feglová, D. Luther, J. Paličková-Pátková, D. Ratica a R. Stoličná.²⁹ Redakčný kolektív spolupracoval so 142 autormi z oblasti národopisu, ale i iných disciplín, pričom významný autorský podiel na vytvorení ELKS mali pracovníci NÚ SAV (Zajonc, 1994: 208).

Po roku 1989 apo zániku ŠPZV projekt, ktorý v tom čase pokročil do závereč-

29 Jednotliví členovia kolektívu mali na starosti nasledovné lexikálne oblasti: K. Apáthyová-Rusnáková: sociálna kultúra - lokálne spoločenstvo, obyčajové právo; M. Benža: dejiny vedy, etnické spoločenstvá; O. Danglová: ľudový výtvarný

nej fázy, zostal naďalej prioritou pracoviska. Vtedajší riaditeľ Milan Leščák zdôraznil, že je potrebné rozsiahly rukopis dokončiť a encyklopédiu publikovať, hoci pracovisko nemalo na vydanie dostatok financií. Encyklopédia sa stala pravdepodobne jedným z prvých projektov ústavu, kde hlavný riešiteľ a jeho spolupracovníci museli vedeckú prácu nielen doviesť do zdarného konca, ale postarať sa aj o získanie finančných prostriedkov na jej vydanie. Keďže išlo o dva knižné zväzky formátu A4, s pevnou väzbou, s rozsahom spolu cca 1 000 tlačených strán s množstvom fotografií, kresieb a s 13-stranovou farebnou obrazovou prílohou, rozpočet diela tvoril nemalú čiastku. Ako píše P. Slavkovský (2006: 25 - 27), od začiatku roka 1993 nastalo obdobie hľadania sponzorov, písania žiadostí na štátne fondy, presvedčania poslancov Národnej rady SR, ministra kultúry, riaditeľov bánk a iných osobností o význame diela. Nakoniec sa podarilo zhromaždiť potrebnú sumu a firma Patrín, s.r.o., v Martine, ktorá vyhrala výberové konanie, začala s prípravou publikácie. Firma však vyhlásila bankrot a vložené peniaze na vydanie sa stali nedobytné napriek maximálnemu úsiliu ÚEt SAV i vydavateľstva Veda. Je malým zázrakom, že potrebnú sumu sa P. Slavkovskému i riaditeľke vydavateľstva E. Majeskej podarilo znova získať a dvojzväzková *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* v roku 1995 úspešne vyšla knižne i v elektronickej verzii na CD, čím sa dielo stalo jednou z prvých publikácií vydavateľstva Veda šírených i v elektronickej forme.³⁰

Publikácia priniesla 2 777 hesiel na 900 stranách (Zajonc, 1994: 208), ktoré obsahovali čo najkomplexnejšie informácie o všetkých javoch ľudovej kultúry Slovenska i slovenských menšín v zahraničí, o teóriách a dejinách národopisu i osobnostiach, ktoré sa zaslúžili o zber a výskum ľudovej kultúry na Slovensku. Heslá o ľudovej kultúre zachytávajú kultúrne javy a procesy najmä z druhej polovice 19. a prvej polovice 20. storočia, čiže z obdobia, keď prejavy tradičnej ľudovej kultúry kulminovali. Zároveň ide o obdobie, z ktorého má národopisná veda na Slovensku najviac poznatkov a zhromaždeného materiálu (Slavkovský, 1995, s. 5 - 7). Dôležitou súčasťou ELKS sú i ilustrácie, ktoré obohacujú 1 104 hesiel. Farebná príloha obsahuje 371 obrázkov (Zajonc, 1994: 209).

Syntéza poznatkov o ľudovej kultúre Slovenska sa stretla s veľmi dobrým ohlasom vedeckej i laickej verejnosti. Od roku 1995 vydavateľstvo Veda pre veľký záujem čitateľov už vydalo jednu dotlač. Dielo získalo rad významných ocenení: Cenu SAV za vedeckovýskumnú činnosť (1995), Prémium literárneho fondu (1995) a Medzinárodnú cenu etnologických a antropologických štúdií

prejav; L. Falťanová: sociálna kultúra - príbuzenstvo, rodina, morálka; V. Feglová: duchovná kultúra; D. Luther: folklór; J. Paličková-Pátková: domácka výroba, remeslá; D. Ratica: teória a metodológia vedy - smery a školy, metódy, kategórie a pojmy; P. Slavkovský: materiálna kultúra - zberné a koristné hospodárstvo, ovocinárstvo a zeleninárstvo, strava, transport; R. Stoličná: materiálna kultúra - agrárna kultúra, odev, stavitelstvo a bývanie, obchod; J. Zajonc: materiálna kultúra - chov hospodárskych zvierat, tradičný textil.

30 Vydanie ELKS podporili: prezident SR Michal Kováč, poslanci Výboru pre vzdelanie, vedu a kultúru NR SR, Ministerstvo kultúry SR, Štátny fond kultúry Pro Slovakia, Matica slovenská, firma SLOVBET s.r.o. a vedenie Contact Business Club v Bratislave. Pozri Encyklopédia ľudovej kultúry 1, 1995: titulná strana.

„Giuseppe Pitré – Salvatore Salomone Marino“ (1995), nazývanú aj „Nobelova cena v etnológii“, ktorú udeľuje Medzinárodné centrum pre etnohistóriu v Palerme na Sicílii (Slavkovský, 2006: 27).

V rokoch 2008 – 2010 mal projekt pokračovanie v príprave elektronickej encyklopédie *Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom*. Návrh zostavil Ústav etnológie SAV na podnet a v spolupráci s Koordinačným centrom tradičnej ľudovej kultúry pri SLUK-u (Koordinačné centrum TLK) pre Ministerstvo kultúry SR, ktoré projekt financovalo v rokoch 2009 – 2010. Vedúcim projektu sa stal Vladimír Kyseľ, riaditeľ Koordinačného centra TLK, v ktorom sa úloha realizovala. Redakčná rada encyklopédie, sídliača v ÚEt SAV,³¹ vytvorila štruktúru diela, heslár a zostavila autorský kolektív. Elektronická encyklopédia bola ukončená v roku 2011 a elektronicke publikovaná v roku 2012 pod názvom *Tradičná ľudová kultúra slovom a obrazom: elektronická encyklopédia*. Priniesla 1 813 hesiel, ktoré čo najobsažnejšie, avšak stručne a populárnou formou poskytujú informácie širokej verejnosti o javoch ľudovej kultúry z územia Slovenska. Výhodou elektronickej encyklopédie je, že texty sú podporené bohatými obrazovými, hudobnými a filmovými dokumentmi. Zverejnenie encyklopédie na internete zároveň umožňuje jej dostupnosť kedykoľvek a kdekoľvek na svete. Za elektronicke encyklopédiu získali ÚEt SAV a Koordinačné centrum TLK v roku 2013 Cenu Slovenskej akadémie vied v kategórii vedecko-popularizačná a vzdelávacia činnosť.

Interdisciplinárny projekt o kolektívnych identitách

V roku 2002 pripravilo P SAV prvú výzvu na podávanie projektov do schémy Centrá excelentnosti SAV. Predsedníctvo SAV predpokladalo vytvorenie šiestich centier na obdobie 4 rokov, ktoré sa mohli uchádzať o finančnú podporu až do výšky 1 000 000,- Sk ročne. Ústav etnológie SAV v spolupráci s Historickým ústavom SAV podali návrh s názvom *Kolektívne identity v moderných spoločnostiach – región strednej Európy: Procesy konštruovania, reprodukovania a transformácie kolektívnych kategórií a identít (akronym Procesy)*. Riešiteľský kolektív tvorili bádatelia z 10 vedných disciplín: etnológia, filozofia, germanistika, história, lingvistiká, orientalistika, politológia, religionistika, sociológia a sociálna psychológia. Návrh bol úspešný. Koncom roka 2002 preto vzniklo virtuálne vedecké pracovisko CE Procesy ako jedno z dvoch centier v 3. oddelení vied. Bolo koordinované v ÚEt SAV a pracovalo do októbra 2006. Vedúcou centra excelentnosti sa stala Eva Krekovičová (ÚEt SAV), zástupkyňou vedúcej Eva Kowalská (HÚ SAV), tajomníkom Juraj Podoba (ÚEt SAV).³² Centrum malo 27 riešiteľov, čo bol vyšší počet ako súčet všetkých pracovníkov ústavu, takže pracovisko koordinovalo vzhľadom na svoju kapacitu veľký projekt. Taktiež financie, ktoré na CE Procesy každo-

31 Hlavná redaktorka G. Kiliánová, redaktori z ÚEt SAV: M. Benža, O. Danglová, L. Falčanová, D. Luther, K. Popelková, D. Ratica, P. Slavkovský, R. Stoličná, J. Zajonc. Redaktorka K. Nováková z Katedry etnológie a mimoeurópskych štúdií FiF UCM.

32 Ďalšími členmi riešiteľského kolektívu boli za Ústav etnológie SAV Bratislava: Oľga Danglová, Gabriela Kiliánová, Arne Mann, Tatiana Podolinská, Peter Salner, Rastislava Stoličná; za Historický ústav SAV Bratislava: Gabriela Du-

ročne získalo do 1 milióna Sk, prinášali každému riešiteľovi približne trojnásobne vyššiu sumu, ako mohol získať prostredníctvom projektov VEGA. Projekt CE Procesy preto finančne značne podporil ústav i jeho pracovníkov.³³

Pravda, hneď v úvode realizácie projektu sa vyskytli prvé ťažkosti. Na začiatku roka 2003 P SAV muselo siahnúť k úsporným opatreniam vzhľadom na znížený rozpočet, a tie sa dotkli aj nových centier, no nie v rovnakej miere. Najviac, približne na polovicu, bol skrátenej plánovaný rozpočet spoločenskovedných centier, zatiaľ čo zníženie financií pre ostatné štyri centrá bolo miernejšie. Riešiteľský kolektív CE Procesy považoval toto úsporné opatrenie voči spoločenským vedám za diskriminačné a odvolal sa proti nemu. P SAV odvolanie akceptoval, a preto CE Procesy získalo financovanie i v tom roku približne na úrovni maximálnej čiastky.

Projekt si kládol za cieľ skúmať najmä tzv. „veľké identity“. Preto sa orientoval prevažne na konštrukcie a zmeny národnej, menšinovej, jazykovej, rodovej, náboženskej, lokálnej a regionálnej identity. Čo sa týka časového obdobia výskumu, bolo rámcované vznikom a rozvojom modernej spoločnosti na Slovensku (a v stredoeurópskom priestore), to znamená, že riešitelia sa podľa témy i svojej výskumnej orientácie venovali obdobiu od 18. po 21. storočie, s niektorými presahmi i do 17. storočia.

Interdisciplinárne zloženie kolektívu malo svoje prednosti, no i úskalia. Metodologická a teoretická výbava riešiteľov bola rôzna, čo vyžadovalo intenzívny odborný dialóg medzi zástupcami jednotlivých vedných odborov po celé obdobie trvania projektu. Členovia centra sa totiž rozhodli pracovať transdisciplinárne, to znamená, že sa pokúšali aplikovať vo výskume spoločné koncepty, sústredili sa na problémovo orientovaný výskum a riešenie konkrétnych tém bez ohľadu na svoj vedecký odbor. Ďalším problémom, s ktorým sa CE Procesy potýkalo, sa stala nerovnomerná rozpracovanosť jednotlivých tém. Zatiaľ čo konštrukciám a transformáciám etnickej alebo národnej identity sa v období pred, no najmä po roku 1989 venovala pomerne veľká pozornosť vo vedeckom bádani na Slovensku, výskumy napríklad rodovej identity, no i iných parciálnych tém sa mohli oprieť o podstatne skromnejšie výsledky.

Transdisciplinárny prístup sa nerodil ľahko, priniesol však svoje ovocie v podobe dvoch kolektívnych záverečných výstupov. V rozsiahlej monografii *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*, ktorú editovali G. Kiliánová – E. Kowalská – E. Krekovičová (2009), sa združilo 22 riešiteľov. Pracovali na 6 kapitolách, venovaných identite a rodu (V. Bačová,

deková, Elena Jakešová, Ivan Kamenec, Dušan Kováč, Tünde Lengyelová, Peter Macho, Elena Mannová, Marína Zavačká; za Spoločenskovedný ústav SAV Košice: Štefan Šutaj, Viera Bačová; za Filozofický ústav SAV Bratislava: Tibor Pichler; za Sociologický ústav SAV Bratislava: Vladimír Krivý; za Sociologický ústav SAV a Ústav európskych štúdií a medzinárodných vzťahov Fakulty sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského: Andrej Findor; za Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra: Slavomír Ondrejovič; za Ústav orientalistiky: Viktor Krupa; za FiF UK – za Katedru etnológie a kultúrnej antropológie: Milan Leščák; za Katedru slovenských dejín: Roman Holec; za Katedru germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky: Jozef Tancer.

33 Bližšie o projekte pozri *Záverečné správy CE SAV 2002 – 2005: PROCESY* [on line] a Krekovičová, 2009: 9 – 11.

G. Dudeková, T. Lengyelová), identite a jazyku (S. Ondrejovič, V. Krupa), identite a religiozite (E. Kowalská, T. Podolinská, P. Salner), identite a národu (A. Findor, G. Kiliánová, D. Kováč, P. Macho, T. Pichler), identite a menšine (I. Kamenec, E. Krekovičová, A. B. Mann, E. Mannová, Š. Šutaj, J. Tancer) a identite a konfliktu (R. Holec, J. Podoba, M. Zavacká). V jednotlivých témach autori sledovali procesy kolektívneho sebadefinovania, vytvárania obrazov o sebe a „tých druhých“, venovali sa konštruovaniu kolektívnej pamäti a jej úlohy pri identifikačných procesoch sociálnych skupín. Zároveň sledovali vybrané procesy i vzhľadom na ich premeny v čase a s ohľadom na vplyvy celoeurópskych či svetových pochodov i udalostí. Autori sa na základe svojich výskumov pokúšali ukázať, „že konštruovanie kolektívnych identít nie sú lineárne, priamočiare a globálne platné procesy, ktoré v zásade vedú k rovnakým výsledkom, ale, naopak, pochody s rôznou dynamikou, niekedy priam protirečivé a odohrávajúce sa na rôznych sociálnych úrovniach“ (Kiliánová - Krekovičová, 2009: 36). A predovšetkým ide o procesy, ktoré sa prispôbujú lokálnym, regionálnym historickým, kultúrnym, spoločenským a iným podmienkam, čím vytvárajú pestrú, rozdielnu sociálnu realitu v rôznych krajinách a regiónoch Európy. Druhá kolektívna záverečná monografia V. Krivého - O. Danglovej (2006) *Svet mnohých „my a oni“*. *Kolektívne identity na súčasnom Slovensku* sa oprela o bohaté empirické sociologické a etnografické výskumy identifikačných procesov v súčasnosti, čím obohatila sociálne vedy na Slovensku o viaceré nové poznatky, najmä o aktuálnom stave lokálnych a regionálnych identít.

Okrem spomenutých záverečných výstupov v CE Procesy vznikli desiatky štúdií a 14 knižných publikácií, z toho 2 v zahraničí. Z nich najmä populárno-vedecká publikácia editorov E. Krekoviča - E. Mannovej - E. Krekovičovej *Mýty naše slovenské* (2005) sa stretla s veľkým čitateľským ohlasom, v sieti kníhkupectiev Artforum sa stala na niekoľko mesiacov najpredávanejšou publikáciou a v Česku bola v roku 2005 nominovaná na Knihu roka.³⁴

Individuálna úloha: vydanie slovenských ľudových rozprávok - III. etapa

Projekt nového vydania slovenských rozprávok, ktorého počiatky siahajú do polovice 50. rokov 20. storočia, sa v období po politických zmenách roku 1989 konečne dostal do svojej záverečnej fázy. Je pravdou, že v nových spoločenských podmienkach publikovaniu už nebránili obsahy rozprávok alebo rozprávkové postavy ako bohynky, bosorky či Kristus Pán a svätý Peter, ktoré dráždili cenzorov pred rokom 1989. Výroba troch objemných zväzkov sa však po roku 1989 ukázala opäť ako problém, tentoraz z finančných dôvodov. Riešenie vyžadovalo rozvíjať nové zručnosti pracoviska i samotného vedca - získavanie tzv. mimorozpočtových zdrojov alebo viaczdrojové financovanie, pretože náklady na vydanie diela ďaleko presahovali možnosti obvyklého rozpočtu NÚ SAV v 90. rokoch i po roku 2000. Krátko po politických zmenách preto pracovisko vydalo vo vlastnom náklade aspoň *Katalóg slovenskej ľudovej prózy/Catalogue of Slovak*

34 Pozri *Záverečné správy CE SAV 2002 - 2005: PROCESY* [on line].

Folk Prose od V. Gašparíkovej v slovenskom a anglickom jazyku (Gašparíková, 1991; Gašparíková, 1992), ktorý sa zakladal práve na spracovaní materiálov zo zbierky Franka Wollmana a dopĺňal starší *Súpis slovenských rozprávok* od Jiřího Polívku (z rokov 1923 - 1931).³⁵ Katalóg obsahuje registry rozprávání a zatrieďuje ich podľa medzinárodného katalógu Antiho Aarneho a Stitha Thompsona (1961/1964; skratka AaTh). Prvý diel *Slovenských ľudových rozprávok* vyšiel s plnou finančnou podporou Štátneho fondu Pro Slovakia napokon v roku 1993 krátko pred 11. medzinárodným zjazdom slavistov v Bratislave, kde bol aj predstavený. Obsahoval texty zo stredného Slovenska (Filová - Gašparíková, 1993). V roku 2001 vyšiel druhý s textami zo západného a v roku 2004 tretí diel s textami z východného Slovenska (Filová - Gašparíková, 2001; Filová - Gašparíková, 2004). Na rozdiel od pôvodného čisto vedeckého vydania sa editorky nakoniec priklonili k populárno-vedeckému. Pripravili čitateľský prepis rozprávkových textov, zozbieraných v rôznych nárečiach a hovorovej podobe. Krok to bol zrejme rozumný, pretože dielo si tým našlo cestu k širokému okruhu čitateľov. Kým vydavateľstvo Veda stihlo publikovať druhý zväzok, prvý sa už beznádejne vypredal a bolo potrebné pripraviť dotlač (Gašparíková, 2006: 80 - 81). Taktiež skrátili vedecké komentáre k jednotlivých rozprávkam, keďže medzitým vyšiel nový katalóg z materiálov zo zbierky F. Wollmana (Gašparíková, 1991, 1992). Avšak aj skrátené porovnávacie komentáre k textom priniesli dostatok informácií o rozšírení tej-ktorej rozprávky v iných národoch a jej zatriedenie podľa AaTh. Dielo na záver obsahuje indexy látok a hlavných motívov rozprávok. Ďalšie informácie nájde čitateľ v rozsiahlej odbornej štúdii, v ktorej V. Gašparíková zhrnula svoje dlhodobé výskumné poznatky o ľudovej rozprávke z územia Slovenska, o jej žánrovom zložení, látkach a motívoch, o medzinárodnom rozmere slovenskej rozprávkovej tradície i jej špecifikách (Gašparíková, 2004).

Od prvého rukopisu, ktorý pripravila Božena Filová v roku 1959, do úplného vydania rozprávok editoriek B. Filovej a V. Gašparíkovej uplynulo 45 rokov. Opis tejto úlohy, ktorej vyriešenie sa ťahalo päť desaťročí, tak dobre ilustruje politické, spoločenské i ekonomické podmienky vedeckej práce v druhej polovici 20. storočia a po roku 1989. Z jednej strany ukazuje, s akými, z dnešného pohľadu priam absurdnými pripomienkami sa bádatelia museli boriť, hoci išlo na pohľad o „nevinnú“ tému, ako boli ľudové rozprávky. Na druhej strane objasňuje, aké stratégie vedci hľadali, aby mohli dosiahnuť navzdory najprv politickým a neskôr ekonomickým problémom výsledok svojej dlhoročnej bádateľskej práce.

35 Polívkov súpis zahŕňal napriek svojmu názvu nielen rôzne rozprávkové druhy (čarodejné, realistické, humoristické, legendárne atď.), ale aj iné žánre ľudovej prózy.

Záver

Národopisný ústav SAV / Ústav etnológie SAV prešiel po roku 1989 viacerými zásadnými zmenami. V období politickej, economickej, sociálnej, ideologickej i kultúrnej transformácie sa výrazne menili podmienky na vedeckú prácu. Vedecký výskum prestal byť podriadený ideologickým tlakom, no musel sa presadiť v nových ekonomických podmienkach. Financie na základný i aplikovaný vedecký výskum zo štátneho rozpočtu začali dramatický klesať a stále viac sa zvyšoval podiel financovania, ktorý bolo potrebné získavať prostredníctvom projektov, čiže súťažným spôsobom na národnej i medzinárodnej úrovni. V SAV sa krátko po „nežnej revolúcii“ menilo legislatívne prostredie pre vedecký výskum, vytvorili sa podmienky na pravidelnú evaluáciu pracovísk, na hodnotenie efektivity a kvality výstupov. Samozrejme, tieto snahy sa presadzovali postupne a pravidlá hodnotenia boli predmetom dlhodobých diskusií, pozitívnych i negatívnych reakcií a kritických pripomienok. V konečnom dôsledku však SAV patrila k prvým inštitúciám na Slovensku, ktorá sa opakovane snažila o kritickú sebareflexiu svojej činnosti.

Ústavu sa vďaka mobilizácií a úsiliu pracovníkov podarilo pomerne úspešne prejsť zložitou organizačnou a ekonomickou transformáciou vedeckého pracoviska, i keď za cenu zníženia počtu vedeckých aj odborných pracovníkov. Kolektív sa naučil orientovať na viaczdrojové financovanie a zaradil sa medzi tie pracoviská v SAV, ktoré opakovane získavali prestížne národné i medzinárodné projekty.

Po roku 1989 sa postupne, avšak zreteľne menil vedecký program pracoviska. Zavžíšil sa výskum tradičnej ľudovej kultúry Slovenska viacerými syntetickými prácami, ako bola *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* (1995), *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry* (Stoličná, 1997, 2000) a tematické vedecké monografie. Táto línia výskumu sa preorientovala na bádanie tradičnej ľudovej kultúry ako súčasť kultúrneho dedičstva Slovenska komparatívne v európskom kontexte a ustúpila do istej miery do úzadia. Hlavným vedeckým zameraním v ÚEt SAV sa postupne stali výskumy súčasnej sociálnej reality na Slovensku, čiastočne i v iných európskych a mimoeurópskych krajinách a pracovníci ústavu sa svojimi výstupmi prihlásili prevažne k aktuálnemu diskurzu sociálnych vied. Postupná premena orientácie vedeckej disciplíny, pôvodne definovanej v rámci historických vied, sa za posledné tri desaťročia prejavila definitívne. Ústav etnológie SAV premenu absolvoval kontinuálne, bez výrazných ruptúr alebo diskontinuity vo vedeckom programe a vedeckých projektoch.

ZÁVER

Gabriela Kiliánová

História pracoviska s dnešným názvom Ústav etnológie SAV za sedemdesiat rokov existencie vykazuje celý rad kontinuit v výskumnej činnosti. Od jeho vzniku bádatelia vo vedeckom programe riešili v podstate dve veľké témy. Z jednej strany chceli získať čo najpodrobnejší obraz ľudovej kultúry, najmä jej tradičnej podoby, ktorá sa vďaka masívnej industrializácii, kolektivizácii v poľnohospodárstve, urbanizácii a iným prejavom modernizačných procesov po druhej svetovej vojne zásadne menila. Z druhej strany sa plánovali zaoberať zmenami kultúry i spôsobu života obyvateľov (najmä vidieka), ktoré vyvolali spomenuté modernizačné procesy.

Výsledkom prvej časti vedeckého programu sa mali stať syntetické práce o javoch ľudovej kultúry a o jej dejinách. Pracovisko v tomto zmysle nadväzovalo na program, aký po druhej svetovej vojne predniesol Vilém Pražák (1947). Český bádateľ videl úlohu slovenského národopisu najmä v komplexnom spísaní, spracovaní a interpretovaní javov označovaných ako ľudová kultúra pre potreby syntézy.

Od počiatku fungovania pracoviska sa preto bádatelia zaoberali myšlienkou národopisného lexikónu a encyklopédie. Koncom 40. rokov 20. storočia však ešte nedisponovali bázou poznatkov, ktorej šírka by umožňovala prístup ku koncipovaniu takto zameraných prác. Preto sa orientovali na monografické spracovanie obrazu ľudovej kultúry v rôznych lokalitách alebo regiónoch a výsledkami boli kolektívne publikácie. Zároveň od 50. rokov 20. storočia vznikali autorské monografie o vybraných javoch ľudovej kultúry, ako boli odev, piesne, domácka výroba a remeslá a mnohé ďalšie v nasledujúcich desaťročiach. Na konci 60. rokov pracovisko v spolupráci s inými slovenskými národopisnými inštitúciami prispelo do 3. dielu *Československej vlastivedy* (1968), kde publikovalo jednu z prvých povojnových sumarizujúcich prác o ľudovej kultúre na Slovensku. Zakrátko nato ústav pripravil dve podobné diela o ľudovej kultúre – syntézu *Die slowakische Volkskultur* (1972) a encyklopédiu *Slovensko – Lud, II. časť* (Filová a kol., 1975).

Vytvoriť všetky spomínané syntetické diela bolo možné iba vďaka sústreďeniu empirických poznatkov z terénnych kolektívnych a individuálnych výskumov i zberov, ktoré získali viaceré generácie pracovníkov ústavu aj za podpory výskumníkov z iných inštitúcií. Osobitne to platilo v prípade národopisného atlasu Slovenska, ktorého vznik V. Pražák spojil priamo s Národopisným ústavom SAVU (Pražák 1947:19). Pracovisko s realizáciou tejto úlohy začalo v prvej polo-

vici 70. rokov, pričom terénne dotazníkové výskumy pre potreby *Etnografického atlasu Slovenska* (1990) predstavovali jednu z najväčších bádateľských akcií slovenského národopisu. Atlas v jednom relatívne krátkom období zaznamenal obraz početných javov ľudovej kultúry na Slovensku a usiloval sa porovnať ich zmeny v čase, priestore i vzhľadom na ich funkciu.

V 80. rokoch sa myšlienka syntéz o ľudovej kultúre Slovenska sústredila do ambiciózneho vedeckého projektu a jeho výsledkom bola dvojzväzková *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* (1995). Prvá téma vedeckého programu vyvrcholila publikáciou, ktorá vyšla v anglickej a slovenskej mutácii s názvom *Slovakia. The European Contexts of Folk Culture* (Stoličná et al., 1997) / *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry* (Stoličná a kol., 2000). V období posledných dvoch desaťročí sa javy tradičnej ľudovej kultúry študujú ako súčasť kultúrneho dedičstva, pričom autori materiál zo Slovenska nanovo syntetizujú na základe ďalších výskumov a nezriedka i porovnávajú v európskom kontexte.

Druhou témou vedeckého programu od vzniku pracoviska bol výskum zmien ľudovej kultúry a jej súčasných podôb. V roku 1953 v pracovnom pláne Ján Mjartan vymedzil ako samostatnú tému skúmanie ľudovej kultúry v období socializmu, pričom sa mal sledovať jej genetický vývoj a zároveň proces vzniku novej „socialistickej kultúry“. Božena Filová začiatkom 60. rokov definovala, že ide o výskum zmien a zisťovanie „nových životných javov“, ktoré vznikli vďaka inému postaveniu „ľudu v súčasnosti“ (Filová, 1960: 183). Temer o dve desaťročia neskôr Adam Pranda už požadoval, aby sa k výskumu kultúry súčasnej dediny pristupovalo ako ku komplexnej analýze „procesu [...] zmien, inovácie, modernizácie a formovania osobitných črt súčasného spôsobu života a kultúry“ (Pranda, 1979: 219). Ako ukázali rozbor plánov práce, realizovaných projektov a výstupov pracovníkov ústavu, práve v 70. a 80. rokoch sa druhá téma dlhodobého plánu začala zreteľne dostávať do popredia, do centra pozornosti a prvá téma ustupovala. Trend ešte zosilnel po roku 1989 a Ústav etnológie SAV sa čoraz zreteľnejšie sústreďoval na výskumy aktuálnej sociálnej reality na Slovensku, respektíve aj v iných európskych a mimoeurópskych krajinách.

V oblasti teórie a výskumných metód bolo možné sledovať pri založení pracoviska v roku 1946 jednak prihlásenie sa k princípom funkčno-štruktúrálnej orientácie, inšpirovaným najmä prácami Piotra Grigorieviča Bogatyriova, ktoré vo svojich bádaniach rozvíjali napríklad Andrej Melicherčík a Soňa Kovačevičová. Rovnako pokračoval smer zameraný na historicko-genetické štúdium ľudovej kultúry, do veľkej miery inšpirovaný prácami nemeckých a iných stredo-európskych bádateľov, ktorý sa prejavoval napríklad v prácach Jána Mjartana. Nový teoretický smer - marxistická etnografia - sa presadzoval pod tlakom politickej moci, a nie preto, že by vyplynul zo slobodnej odbornej diskusie. V roku 1950 Andrej Melicherčík publikoval štúdiu, ktorá priniesla program marxistickej etnografie, definoval pojmy a stanovil úlohy. Avšak až do začiatku 60. rokov sa metodologické a teoretické otázky ďalej nerozvíjali. Je to pochopiteľné, ak si uvedomíme atmosféru strachu v 50. rokoch, ktorá vyplývala z politickej situá-

cie, osudov pracovníkov a pomerov v SAV, kde prebiehali opakované previerky politickej spoľahlivosti a zároveň snaha zaviesť princípy novej teórie i ideológie. Marxistická etnografia sa stala jediným „správnym“ smerom, čo nepodnecovalo bádateľov, aby na teoretické a metodologické otázky hľadali odpovede. Tie sa skôr chápali ako vopred dané. Ako však ukázali výsledky výskumov, nástup teórie (i ideológie) marxizmu začiatkom 50. rokov nepredstavoval zreteľnú ruptúru, ani diskontinuitu v dovtedajšom vedeckom myslení pracovníkov ústavu. Väčšina etnografov a folkloristov pokračovala v bádani v rámci historicko-genetického zamerania, ktoré posilnilo presadzovanie historickej metódy z dôvodu prihlásenia sa k historickému materializmu najmä v deklaratívnej rovine. Zreteľnú ruptúru - v zmysle náhleho a výrazného zlomu - v teoretickom a metodologickom zameraní môžeme po roku 1950 na úrovni jednotlivcov konštatovať u Andreja Melicherčíka. Jeho práce ako *Teória národopisu* (1945) a štúdie z druhej polovice 40. rokov oproti prácam po roku 1950 sú diametrálne odlišné. Autor inak definuje základné pojmy, kladie si rozdielne otázky a ciele prác, používa rozdielne metódy. Avšak tiež v prípade Melicherčíka sa označenie ruptúra vzťahuje na časť jeho vedeckej činnosti. Počas liberálnych 60. rokov si Melicherčík napríklad v diskusii o zmenách ľudovej kultúry položil otázku, čo je „tradičné a netradičné“ (Melicherčík, 1966), pričom argumentoval aj výrokmi anglického funkcionalistu Bronislawa Malinowského, ktoré - prirodzene - poznal zo svojho funkčno-štruktúrneho obdobia. Tak 60., ako i 70. a 80. roky predstavovali aj medzi pracovníkmi ústavu pokusy o návraty k metodologickým impulzom pred roka 1950, k rozvoju niektorých nových prístupov, ako bola systémová analýza a iné. Postupné zreteľné premeny metodologických prístupov a ich diferenciacia nastali po roku 1989, keď bádatelia mali možnosť inšpirovať sa dielami rôznych autoroch v novej zahraničnej literatúre. Vzhľadom na tematickú orientáciu na súčasné premeny išlo najmä o príklon k aktuálnemu diskurzu sociálnych vied.

Všetky kapitoly tejto knihy priniesli informácie o inštitucionálnom rozvoji pracoviska, na základe ktorých môžeme hovoriť aj o diskontinuite. Prejavila sa zrušením Národopisného ústavu SAVU v roku 1951 a jeho pričlenením vo forme sekcie k Historickému ústavu. Išlo o prerušenie existencie pracoviska ako samostatného právneho subjektu. Pri reorganizácii zároveň došlo k personálnej redukcii pracovníkov. Informácie, ktoré prvá kapitola priniesla o fungovaní Národopisnej sekcie v rámci HÚ SAVU, hovoria o jej relatívnej autonómii v tvorbe návrhov plánov činnosti a rozpočtu. Tieto podmienky podporili úsilie pracovníkov sekcie sústrediť sa na znovuoobnovenie samostatného pracoviska, čo sa koncom roka 1952 vznikom Národopisného kabinetu SAVU aj podarilo. Ten v rámci novej inštitúcie - SAV - úplne plynulo nadviazal na činnosť sekcie a predtým ústavu v rámci SAVU. Koniec koncov existovala tu i personálna kontinuita v osobe riaditeľa a podstatnej časti vedeckého kolektívu. Nasledujúce 60. až 80. roky znamenali pre inštitúciu nárast po všetkých stránkach: v počte pracovníkov, projektov, rozpočtu, rozvoji ústavnej štruktúry, vo vybudovaní oddelení a podob-

ne. Rast významu odboru i ústavu, jeho vedecké výsledky, aktivita v medzinárodnej spolupráci i vo vedeckej výchove preukázateľne pomohli odvrátiť opätovné, politicky motivované pokusy o jeho zrušenie v roku 1970. Po roku 1989 pracovisko zvládlo neľahkú transformáciu Akadémie a dokázalo sa úspešne etablovať v zmenených ekonomických a spoločenských podmienkach.

Výsledky výskumov o aktivite jednotlivých riešiteľov a kolektívov v projektoch počas siedmich desaťročí poukázali na spravidla dobre zorganizované práce i na lojalitu a solidaritu pracovníkov s pracoviskom, ktorá sa vo viacerých prípadoch zreteľne prejavila. Tak to bolo napríklad pri snahách o jeho obnovenie po roku 1951 alebo neskôr, v roku 1970, v reakcii na návrh zrušiť NÚ SAV. Tento posledný prípad zároveň ukázal aj kolegiálnu podporu ostatných národopisných pracovísk a ich solidaritu s ohrozeným ústavom. Podobne sa lojalita s NÚ SAV a úsilie o jeho rozvoj prejavovala medzi pracovníkmi v čase transformácie po roku 1989 a pri jeho budovaní v nových podmienkach.

Diskontinuitu v dejinách ústavu možno sledovať aj na úrovni jeho pracovníkov. Išlo o vylúčenie dvoch pracovníčok v roku 1951 z politických dôvodov, a tým o prerušenie ich vedeckej kariéry i o zlom v ich osobných trajektóriách. Mária Kolečányi-Kosová sa vrátila do NÚ SAV až v roku 1969. Soňa Kovačevičová bola opätovne prijatá v roku 1953, no následne prepustená v roku 1960. Do ústavu sa vrátila v roku 1968. Prepustenie zo zamestnania zaiste najviac postihlo spomínané vedkyne, avšak ochudobnilo aj pracovisko a odbor, ktorý by sa pravdepodobne rozvíjal inak s ich pričinením a výsledkami ich výskumov.

Dejiny pracoviska v rámci SAVU a SAV ukazujú podiel akademickej inštitúcie na rozvoji odboru národopis, etnológia i sociálna a kultúrna antropológia na Slovensku od druhej polovice 20. storočia po súčasnosť. Zároveň rekapitulujú a prostredníctvom konkrétnych faktov objasňujú úlohu inštitúcie a jej pracovníkov v postupnej premene odboru na aktuálnu vednú disciplínu, ktorá stojí na pomedzí medzi humanitným a sociálnym bádáním a usiluje sa o dôkladné poznanie sociálnej i kultúrnej reality postmodernej spoločnosti.

Použité pramene

Literatúra

a elektronické dokumenty:

- 25 rokov Národopisného ústavu SAV. In *Slovenský národopis*, 20 (2), 1972, s. 275-288.
- AARNE, A. - THOMPSON, S. (1961/1964): *The Types of the Folktale*. FFC 184. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 1961 [dotlač 1964].
- adda [PRANDA, A.], (1970): Pracovný pobyt v Moskve. In *Slovenský národopis*, 18 (1), s. 156-157.
- Akreditačný dotazník 2003 - 2006*. [online.][cit. 24. 8. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.uet.sav.sk/files/akreditacny_dotaznik_2003-2006.pdf>.
- Akreditačný dotazník 2007 - 2011*. [online.][cit. 24. 8. 2015]. Dostupné na internete: <http://www.uet.sav.sk/files/akreditacny_dotaznik_2007-2011.pdf>.
- Anthropological Journal of European Cultures: New Forms of Modern Religiosity in Europe*. 2010, Volume 19 (1). G. Kiliánová, T. Podolinská (eds.). New York - Oxford: Berghahn Publishers.
- APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ, Z. (1975): Metodologická úvaha nad poznávacou situáciou našej etnografie. In *Slovenský národopis*, 23 (1), s. 111-114.
- APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ, Z. (1976): Na margo seminára: Jedinečné, zvláštne a všeobecné v procesoch zmien ľudových tradícií v období socializmu. In *Slovenský národopis*, 24 (4), s. 619-625.
- APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ, Z. (1981). Skice k systémovému vymedzeniu etnografie. In *Slovenský národopis*, 29 (1), s. 123-125.
- APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ, Z. (1985): O modelovaní v slovenskom národopise. In Dubnička, J. a kol.: *Modely a modelovanie vo vedeckom bádání*. Bratislava: Ústav filozofie a sociológie SAV, s. 239-244.
- ASTACHOV, I. B. (1953): Zvyšky Marrovskej „teórie“ v rozpracovaní otázok o vzniku umenia. In *Slovenský národopis*, 1, s. 3-21.
- Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku. (Stav súčasnej existencie a poznania.) A magyarországi szlovákok népi kultúrájának atlasza. (A mai ismeretek és gyakorlat alapján.)* A. Divičanová (hl. redaktorka). Békešská Čaba: Slovenský výskumný ústav, 1996.
- BARABÁS, J. (1974): Teoretické a praktické poznatky prác na Maďarskom etnografickom atlase. In *Slovenský národopis*, 22 (3), s. 399-408.
- BARABÁŠOVÁ, B. (1952): Príspevok k problematike vzniku nového folkloru na Slovensku. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 11, s. 321-364.
- BEDNÁRIK, Rudolf (1942): *Príručka pre národopisný výskum slovenského ľudu*. Turčiansky Svätý Martin: Matica slovenská.
- BEDNÁRIK, Rudolf (1943): Duchovná kultúra slovenského ľudu. In *Slovenská vlastiveda II*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1943, s. 5-121.

- BEDNÁRIK, Rudolf (1943a): Hmotná kultúra slovenského ľudu. In *Slovenská vlastiveda II*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1943, s. 123-256.
- BENEŠ, B. (1968): Petr Bogatyryov a strukturalismus. In *Český lid*, 55 (4), s. 193-206.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. (2013): Úvod. In Beňušková, Z. - Jágerová M. - Nádaská, K.: *Dejiny slovenskej etnológie v 20. storočí*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, s. 5-7.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. - DANGLOVÁ, O. (eds.) (2007): *Trendy regionálneho a miestneho rozvoja na Slovensku. Bariéry, perspektívy*. Bratislava - Nitra: Ústav etnológie SAV - Centrum pre európsku politiku - Katedra etnológie a etnomuzikológie Univerzity Konštantína Filozofa.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. - SALNER, P. (eds.) (1995): *Stabilität und Wandel in der Großstadt*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. a kol. (1998): *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava: Veda.
- BEŇUŠKOVÁ, Z. a kol. (2005): *Tradičná kultúra regiónov Slovenska*. Druhé, doplnené vydanie. Bratislava: Veda.
- BENŽA, M. (1982): Výskum ľudovej kultúry obdobia socializmu a jej hmotná dokumentácia v múzeách. In *Slovenský národopis*, 30 (4), s. 599-601.
- BENŽA, M. (1986): Nedožitý jubileum PhDr. Andreja Polonca, CSc. (22. 12. 1906 - 26. 10. 1984). In *Slovenský národopis*, 34 (3), s. 480-481.
- BENŽA, M. (1998): Etnická identita z pohľadu etnológie. In *Slovenský národopis*, 46 (4), s. 466-470.
- BENŽA, M. (ed.) (1998a): *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Rumunsku. Atlasul culturii popularea Slovaciilor din Romania*. Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku.
- BENŽA, M. (ed.) (1998b): *PhDr. Ján Mjartan, DrSc. (1902-1996). Personálna bibliografia*. Martin: Národopisný odbor Matice slovenskej.
- BENŽA, M. (ed.) (2002): *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Juhoslávii. Atlas narodne kultura Slovaka u Jugoslavii*. Báčsky Petrovec: Matica slovenská v Juhoslávii - Ústav etnológie SAV.
- BENŽA, M. (ed.) (2005): *Ludová kultúra Slovákov na Ukrajine*. Užhorod: Mystercka linia.
- BENŽA, M. (ed.) (2005a): *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Chorvátsku. Narodna kultura Slovaka u Hrvatskoj*. Našice: Zväz Slovákov v Chorvátsku.
- BENŽA, M. (2006): Slovenské menšiny vo výskumných plánoch Ústavu etnológie SAV. In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), s. 48-60.
- BENŽA, M. (2010): Výskumné a prezentačné aktivity SNM v Martine v 50. rokoch 20. storočia. In *Slovenský národopis*, 58 (4), s. 443-464.
- BENŽA, M. (2015): *Tradičný odev Slovenska. Traditional Clothing of Slovakia*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby.
- BENŽA, M. - BIČANOVÁ, K. - FALŤANOVÁ, L. a kol. (2015): *Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Poľsku*. Krakov: Towarzystwo Slowaków w Polsce. 75 s., 318 máp.
- BENŽA, M. (ed.) - SLAVKOVSKÝ, P. - STOLIČNÁ, R. (2006): *Atlas tradičnej kultúry slovenských menšín v strednej a južnej Európe*. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko.
- BITUŠÍKOVÁ, A. - LUTHER, D. (2010): From Uniformity to Sustainable Diversity: Transformations of a Post-Socialist City. In *The Sustainability of Cultural Diversity. Nations, Cities and Organizations*. M. Janssens, M. Bechtold, A. de Ruijter, D. Pinelli, G. Prarolo, V. Stenius (eds.). Cheltenham - Northampton: Edward Elgar, s. 178-206.

- BITUŠÍKOVÁ, A. - LUTHER, D. (eds.) (2010a): *Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku III.: globálne a lokálne v súčasnom meste. Cultural and Social Diversity in Slovakia III.: Global and Local in Contemporary City*. Banská Bystrica - Bratislava: Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií FHV UMB - Ústav etnológie SAV.
- BOBÁKOVÁ, M. - TUŽINSKÁ, H. (2006): Rozhovor s Boženou Filovou, riaditeľkou Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied v rokoch 1958-1989. In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), s. 207-245.
- BOGATYRJOV, P. G. (1935): Funkčnoštruktúrna metóda a iné metódy etnografie a folkloristiky. In *Slovenské pohľady*, 51, s. 550-558.
- BOHDANOWICZ, J. (1974): Hlavné otázky Poľského etnografického atlasu a techniky kartografovania. In *Slovenský národopis*, 22 (3), s. 389-398.
- BOŠKOVIČ, A. - HANN, C. (2013): *The anthropological field on the margins of Europe, 1945-1991. Halle Studies in the Anthropology of Eurasia*, Band 29. Berlin: LIT Verlag.
- BOTÍK, J. (1968): Perspektívy spracovávaní regionálnych národopisných monografií na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 16 (4), s. 578-582.
- BOTÍK, J. (1969): Problémy národopisného štúdia slovenských menšín. In *Slovenský národopis*, 17 (2-3), s. 396-401.
- BOTÍK, J. (1973): Enkláva a diaspora ako zvláštne formy spoločenstva ľudí. In *Slovenský národopis*, 21 (4), s. 495-512.
- BOTÍK, J. (1974): Monografické štúdium oblasti ako metóda (Na margo výskumu v Honte). In *Slovenský národopis*, 22 (2), s. 177-182.
- BOTÍK, J. (1975): K metóde analýzy dedinského spoločenstva v prostredí slovenskej enklávy. In *Slovenský národopis*, 23 (2), s. 215-222.
- BOTÍK, J. (1980): Bilancia dvadsaťročnej činnosti československej sekcie Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v oblasti Karpát a Balkánu. In *Slovenský národopis*, 28 (3), s. 385-391.
- BOTÍK, J. (1982): Spoločné a špecifické črty v ľudovej kultúre krajín Karpát a Balkánu. Projekt čiastkovej úlohy VIII-8-3/3 Štátneho plánu základného výskumu na roky 1981 - 1985. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 40-44.
- BOTÍK, J. (1987): Encyklopédia národopisu Slovenska. In *Slovenský národopis*, 35 (1), s. 5-21.
- BOURDIEU, P. (1996): *Homo Academicus*. Cambridge: Polity Press.
- BROMLEJ, Ju. V. (1972): K otázke základných typov a „vnútorného mechanizmu“ etnických procesov. In *Slovenský národopis*, 20 (2), s. 177-183.
- BROMLEJ, Ju. V. (1973): K otázke vzájomného vzťahu etnografie a vied o kultúre. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 319-326.
- BROMLEJ, Ju. V. (1980): *Etnos a etnografia*. Bratislava: Veda.
- BRUNNBAUER, U. - KRAFT, C. - SCHULZE WESSEL, M. (eds.) (2011): *Sociology and Ethnography in East-Central and South-East Europe: Scientific Self-Description in State Socialist Countries. Bad Wiesseer Tagungen des Collegium Carolinum*, Band 31. München: Oldenbourg Verlag.
- BURLASOVÁ, S. (1958): Hudobný folklór Chorvátskeho Grobu a problematika etnických diaspor. In *Slovenský národopis*, 6 (1-2), s. 127-136.
- BURLASOVÁ, S. (1960): K otázkam hudobného folklóru Slovákov v Rumunsku. In *Slovenský národopis*, 8 (4), s. 628-640.
- BURLASOVÁ, S. (1966): K niektorým otázkam súčasnej piesňovej tvorby. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 601-603.
- BURLASOVÁ, S. (1966a): Problematika

- slovenských enkláv vo východnej Európe z hľadiska etnomuzikologického. In *Slovenský národopis*, 14 (3), s. 467-471.
- BURLASOVÁ, S. (1969): *Ludové balady na Horehroní*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- BURLASOVÁ, S. (1975): Symbióza dvoch kolonizačných vetví v piesňovej kultúre jednej obce. In *Slovenský národopis*, 23 (2), s. 245-251.
- BURLASOVÁ, S. (1976): Nad otázkami bádania o robotníckych piesňach. In *Slovenský národopis*, 24 (2), s. 167-172.
- BURLASOVÁ, S. (1977): Svadobné piesne z Dačovho Lomu a ich súvis s obradom. In *Slovenský národopis*, 25 (2), s. 5-44.
- BURLASOVÁ, S. (1980): *Ej, prišli sme, prišli na pole družstevné. Ludová piesňová tvorba s tematikou jednotných roľníckych družstiev*. Bratislava: Príroda.
- BURLASOVÁ, S. (1982): *V šírom poli rokyta. Slovenské ľudové balady, romance a novelistické piesne. Diel I*. Bratislava: Tatran.
- BURLASOVÁ, S. (1983): Teoretické a metodologické otázky štúdia nositeľov ľudových tradícií. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 7-14.
- BURLASOVÁ, S. (1984): *V šírom poli rokyta. Slovenské ľudové balady, romance a novelistické piesne. Diel II*. Bratislava: Tatran.
- BURLASOVÁ, S. (1989): Korene a princípy folklórnej tvorivosti a jej vývoj v súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 37 (4), s. 483-490.
- BURLASOVÁ, S. (1990): Zdravica k životnému jubileu PhDr. Milana Leščáka, CSc. In *Slovenský národopis*, 38 (3), s. 471-473.
- BURLASOVÁ, S. (1991): *Vojenské a regrútske piesne*. Bratislava: Veda.
- BURLASOVÁ, S. (1998): *Katalóg slovenských naratívnych piesní. Zv. 1-3*. Etnologické štúdie 2-4. Bratislava: Veda.
- BURLASOVÁ, S. (2015): *Naratívne piesne o zbojníkoch: príspevok k porovnávaciemu štúdiu*. Etnologické štúdie 22. E. Krekovičová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2015.
- BURSZTA J. (1972): O folklóre ako súčasnom spoločensko-kultúrnom jave. In *Slovenský národopis*, 20 (3), s. 361-368.
- BUŽEKOVÁ, T. (2009): *Nepriateľ zvnútra: nadprirodzená hrozba v ľudskej spoločnosti*. Bratislava: Veda.
- ČAJÁNKOVÁ, E. (1954): Život a kultúra rožkovianskych Cigánov. In *Slovenský národopis*, 2 (1-2), s. 149-175.
- ČAJÁNKOVÁ, E. (1954a): Život a kultúra rožkovianskych Cigánov. In *Slovenský národopis*, 2 (3-4), s. 285-308.
- Čechi i Slovaki. In *Narody mira. Etnografické očerki. Narody zarubežnoj Evropy I*. Moskva: Nauka, 1964, s. 173-276.
- Československá vlastivěda. Díl III. Lidová kultura. Praha: Orbis, 1968.
- ČISTOV, K. V. (1972): Špecifikum folklóru vo svetle teórie informácie. In *Slovenský národopis*, 20 (3), s. 345-360.
- DANGLOVÁ, O. (1981): Životný medzník Soni Kovačevičovej. 12. 12. 1921. In *Slovenský národopis*, 29 (4), s. 653-657.
- DANGLOVÁ, O. (1982): K niektorým otázkam štúdia súčasnej estetickej a výtvarnej kultúry ľudových vrstiev. In *Slovenský národopis*, 30 (4), s. 577-582.
- DANGLOVÁ, O. (1985): Tradičné prvky v súčasnej kultúre bývania. In *Slovenský národopis*, 33 (2-3), s. 386-413.
- DANGLOVÁ, O. (2001): *Dekor symbol. Dekoratívna tradícia na Slovensku a európsky kontext*. Bratislava: VEDA.
- DANGLOVÁ, O. (2006): *Slovenský vidiek: bariéry a perspektívy rozvoja*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- DANGLOVÁ, O. (2009): *Výšivka na Slovensku. Embroidery in Slovakia*. Brati-

- slava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby – Ústav etnológie SAV.
- DANGLOVÁ, O. (2014): *Modrotlač na Slovensku. Blueprint in Slovakia*. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby – Ústav etnológie SAV.
- DANGLOVÁ, O. – LEŠČÁK, M. (1969): Ustavenie Slovenskej národopisnej koordináčnej rady. In *Slovenský národopis*, 17 (4), s. 628–630.
- DANGLOVÁ, O. – ZAJONC, J. (eds.) (2007): *Mestá a dediny pod Malými Karpatmi. Etnologické štúdie*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- DANGLOVÁ, O. a kol. (2005): *Vidiak v procese transformácie. Výsledky etnografického výskumu jedného západoslovenského regiónu*. Bratislava: Zing Print.
- Die slowakische Volkskultur. Die materielle und geistige Kultur*. E. Horváthová, V. Urbancová (eds.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972.
- DRÁBIKOVÁ, E. (1980): Strediská zelelnárstva a obchod s ich produktmi. In *Slovenský národopis*, 28 (1), s. 129–146.
- DROBIŽEVA, L. M. (1973): Etnosociologické výskumy v ZSSR. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 353–358.
- DROPOVÁ, L. (1966): K problematike národopisného výskumu v súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 594–600.
- DROPOVÁ, L. (1981): *Folklór v súčasnej socialistickej spoločnosti*. [Kandidátska dizertačná práca.] Bratislava: [Národopisný ústav SAV].
- DROPOVÁ, L. – KREKVIČOVÁ, E. (2010). *Počujte Panny, aj vy Mládenci ...: letákové piesne zo slovenských tlačiarň*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- Dušan Ratica, Mgr., CSC*. [on line.][cit. 11. 1. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.uet.sav.sk/?q=sk/dusan-ratica-mgr-csc>>.
- DÚŽEK, S. (1987): Ján Gaško – život a formovanie ľudového tanečníka. In *Slovenský národopis*, 35 (1), s. 174–190.
- EHLERS, K.-H. (2011): Einführung. Petr G. Bogatyrev: Leben und Werk im wissenschaftlichen Kontext der 1920er und 1930er Jahre und in späteren Rezeption. In *Petr G. Bogatyrev: Funktional-strukturelle Ethnographie in Europa. Texte aus den 1920er und 1930er Jahren zu Brauchtum, Folklore, Theater und Film*. Herausgegeben und eingeleitet von K.-H. Ehlers, M. Nekula. Heidelberg: Universitätsverlag Winter, s. 19–53.
- Encyclopaedia Beliana. Slovenská všeobecná encyklopédia. Piaty zväzok. Galb – Hir*. Bratislava: Encyklopedický ústav SAV, 2007.
- Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska I, 2*. J. Botík, P. Slavkovský (eds.). Bratislava: Veda, 1995.
- Encyklopédia Slovenska. I. zväzok. A – D*. Bratislava: Veda, 1977.
- Encyklopédia Slovenska. II. zväzok. E – J*. Bratislava: Veda, 1978.
- Encyklopédia Slovenska. III. zväzok. K – M*. Bratislava: Veda, 1979.
- Encyklopédia Slovenska. IV. zväzok. N – Q*. Bratislava: Veda, 1980.
- Encyklopédia Slovenska. V. zväzok. R – Š*. Bratislava: Veda, 1981.
- Etnografický atlas Slovenska*. B. Filová, S. Kovačevičová (eds.). Bratislava: Veda, 1990.
- ETNOFOLK.eu: Folk Culture Heritage*. [on line.][cit. 27. 9. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.etnofolk.eu/sk>>.
- Etnologické rozpravy*. [on line.][cit. 24. 8. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.uet.sav.sk/?q=sk/etnologicke-rozpravy>>.
- FALŤANOVÁ, L. (1978): Sezónna migrácia poľnohospodárskych robotníkov. In *Slovenský národopis*, 26 (1), s. 73–82.
- FEGLOVÁ, V. – SALNER, P. (1985): Svia-

- točné príležitosti v súčasnom mestskom prostredí. Výsledky ankety na bratislavských sídliskách. In *Slovenský národopis*, 33 (1), s. 88–112.
- FERENCOVÁ, M. (2006): Od ľudu k národu: Vytváranie národnej kultúry v etnografickej produkcii v socialistickom Československu a Maďarsku. In *Etnologické rozpravy*, 13 (2), s. 104–133.
- FILOVÁ, B. (1956): Úvod. In Mjartan, J. (ed.): *Banická dedina Žakarovce*. Práce Národopisného ústavu SAV. Zv. 1. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, s. 5–7.
- FILOVÁ, B. (1956a): Spoločenské a príbuzenské vzťahy v Žakarovciach. In Mjartan, J. (ed.): *Banická dedina Žakarovce*. Práce Národopisného ústavu SAV. Zv. 1. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, s. 16–62.
- FILOVÁ, B. (1960): K niektorým aktuálnym metodologickým otázkam národopisnej vedy. In *Slovenský národopis*, 8 (2), s. 177–188.
- FILOVÁ, B. (1966): Filozoficko-metodologický seminár o vplyve industrializácie na súčasnú kultúru. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 506–510.
- FILOVÁ, B. (1972): Nestor slovenských národopiscov Ján Mjartan sedemdesiatročný. In *Slovenský národopis*, 20 (1), s. 1–4.
- FILOVÁ, B. (1972a): Jubileum Sone Kovačevičovej. In *Slovenský národopis*, 20 (1), s. 150–152.
- FILOVÁ, B. (1975): Bývalá uhorská Dolná zem ako predmet záujmu slovenskej národopisnej vedy. In *Slovenský národopis*, 23 (2), s. 193–204.
- FILOVÁ, B. (1979): Integrácie československej etnografie a folkloristiky v rámci štátneho plánu základného výskumu – výsledky a perspektívy. In *Slovenský národopis*, 27 (3), s. 474–490.
- FILOVÁ, B. (1979a): Výskum kultúry a spôsobu života družstevnej dediny v kontexte súčasných úloh slovenskej národopisnej vedy. (Na margo seminára o kultúre družstevnej dediny Sebechleby.) In *Slovenský národopis*, 27 (2), s. 309–314.
- FILOVÁ, B. (1986): Tradícia a potreba jej teoretickej a praktickej interpretácie. In *Slovenský národopis*, 34 (1-2), s. 13–21.
- FILOVÁ, B. (1987): Teoretické východiská, vedecký a spoločenský cieľ úlohy ŠPZV IX-8-4 „Historické a etnokultúrne aspekty formovania a rozvíjania socialistického spôsobu života“. Výťah z projektu. In *Slovenský národopis*, 35 (2-3), s. 486–498.
- FILOVÁ-BARABÁŠOVÁ, B. (1954): Prvý národopisný výskum kultúry a spôsobu života robotníckej triedy na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 2 (3-4), s. 432–438.
- FILOVÁ, B. - GAŠPARÍKOVÁ, V. (1993). *Slovenské ľudové rozprávky. I. diel*. Bratislava: Veda.
- FILOVÁ, B. - GAŠPARÍKOVÁ, V. (2001). *Slovenské ľudové rozprávky. II. diel*. Bratislava: Veda.
- FILOVÁ, B. - GAŠPARÍKOVÁ, V. (2004). *Slovenské ľudové rozprávky. III. diel*. Bratislava: Veda.
- FILOVÁ, B. a kol. (1975): *Slovensko 3. Ľud – II. časť*. Bratislava: Obzor.
- FLECK, L. (1935): *Entstehung und Entwicklung einer wissenschaftlichen Tatsache. Einführung in die Lehre vom Denkstil und Denkkollektiv*. Basel: Schwabe und Co., Verlagsbuchhandlung.
- FOJTÍK, K. (1965): Etnografie a sociológia. In *Národopisné aktuality*, 2 (3-4), s. 1–8.
- FOUCAULT, M. (2000): *Dozerať a trestať. Zrod väzenia*. Bratislava: Kalligram.
- FROLEC, V. (1979): K metodickým otázkam etnografického terénneho výskumu súčasné vesnice. In *Slovenský národopis*, 27 (2), s. 315–336.
- FROLEC, V. (1980): Dvacet let Mezinárodní komise pro studium lidové kultury

- v Karpatech a na Balkáně (MKKKB). In *Slovenský národopis*, 28 (3), s. 373-383.
- FROLEC, V. (1981): Mezinárodní konference MKKB ve Smolenicích. In *Slovenský národopis*, 29 (2-3), s. 411-412.
- FROLEC, V. (1982): Socialistická vesnice - místo a význam tradic ve způsobu života a kultuře pracujících. Projekt dílčího úkolu VIII-8-3/2 Státního plánu základního výzkumu na roky 1981-1985. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 17-39.
- FROLEC, V. (1985): 25 let Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a na Balkáně (MKKKB). In *Slovenský národopis*, 33 (4), s. 657-664.
- Gabriela Kiliánová, PhDr., CSc. [on line.] [cit. 11. 1. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.uet.sav.sk/?q=sk/gabriela-kilianova-phdr-csc>>.
- GAJDOŠ, M. (2004): Rusíni a Ukrajinci na Slovensku v procese transformácie. In Šutaj, Š. (ed.): *Národ a národnosti. Stav výskumu po roku 1989 a jeho perspektívy*. Prešov: Universum, s. 147-159.
- GAJDOŠ, M. - HOMIŠINOVÁ, M. - KONEČNÝ, S. - BAUMGARTNER, F. - FRANKOVSKÝ, M. - ŠUTAJ, Š. (2001): *Rusíni/Ukrajinci na Slovensku na konci 20. storočia. K vybraným výsledkom historicko-sociologického výskumu v roku 2000*. Prešov, Universum.
- GAJEK, J. (1974): Etnografické regióny na základe Poľského etnografického atlasu. In *Slovenský národopis*, 22 (3), s. 374-388.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1973): Šesťdesiat rokov Rudolfa Žatku. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 431-433.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1977): Monografické štúdium ľudovej prózy v jednej lokalite (Dačov Lom). *Slovenský národopis*, 25 (1), s. 45-75.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1979): *Povesti o zbojníkoch zo slovenských a poľských Tatier*. Bratislava: Veda.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1980): *Ostrovtipné príbehy i veľké cigánstva a žarty. Humor a satira v rozprávaniach slovenského ľudu*. Ľudové umenie na Slovensku. Zv. 1. Bratislava: Tatran.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1986): *Slovenská ľudová próza a jej súčasné vývinové tendencie*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1991): *Katalóg slovenskej ľudovej prózy. Catalogue of Slovak Folk Prose. I. diel*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (1992): *Katalóg slovenskej ľudovej prózy. Catalogue of Slovak Folk Prose. II. diel*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (2004): Slovenská rozprávka v ľudovom podaní. In Filová, B. - Gašparíková, V.: *Slovenské ľudové rozprávky*. III. diel. Bratislava: VEDA, s. 591-736.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. (2006): Wollmanovská zberateľská akcia ľudovej prózy a vznik diela Slovenské ľudové rozprávky I.-III. In Hlôšková, H. - Zelenková, A. (eds): *Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru*. Bratislava - Brno: Ústav etnológie SAV - Slavistická spoločnosť Franka Wollmana - Česká asociácia slavistů - Slavistický kabinet Jána Stanislava SAV, s. 67-94.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. - PUTILOV, B. N. (2002): *Geroj ili zbojnik?: Obraz razbojníka v folklóre Karpatského regiónu*. Budapest: European Folklore Institute.
- GAŽOVÁ, I. (2014): Predsedovia SAV. Prof. PhDr. Ondrej Pavlík, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 563-564.
- GAŽOVÁ, I. (2014a): Pracoviská SAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 593-612.

- GUBÁŠOVÁ BAHERNÍKOVÁ, J. (2014): Finančné, materiálne a personálne zabezpečenie činnosti SAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 339-356.
- HANN, C. - SÁRKÁNY, M. - SKALNÍK, P. (eds.) (2005): *Studying Peoples in the People's Democracies. Socialist Era Anthropology in East-Central Europe. Halle Studies in the Anthropology of Euroasia*, Band 8. Münster: LIT Verlag.
- HLINČÍKOVÁ, M. - CHUDŽÍKOVÁ, A. - GALLOVÁ KRIGLEROVÁ, E. - SEKULOVÁ, M. (2014): *Migranti v meste: prítomní a (ne)viditeľní*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky - Centrum pre výskum etnicity a kultúry.
- HLINČÍKOVÁ, M. - SEKULOVÁ, M. (2015): *Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: Hľadanie východísk*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky.
- HLÔŠKOVÁ, H. (2011): Prof. PhDr. Andrej Melicherčík, CSc. In *Ethnologia Slovaca et Slavica*, 34, 2011, s. 113-114.
- HOLLÝ, K. (2014): Činnosť SAVU do roku 1945. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 60-67.
- Hont. Tradície ľudovej kultúry*. J. Botík (ed.). Martin: Osveta, 1988.
- HORÁK, J. (1933): Národopis československý. Přehledný nástin. In *Československá vlastivěda. Díl II. Člověk*. Praha: Sfinx, Bohumil Janda, s. 305-472.
- Horehronie I. Kultúra a spôsob života ľudu. Ludové zamestnania*. J. Podolák (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1969.
- Horehronie II. Kultúra a spôsob života ľudu*. J. Mjartan (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1974.
- Horehronie. Folklórne prejavy v živote ľudu*. V. Gašparíková (ed.). Bratislava: VEDA, 1988.
- HORVÁTH, P. (1994): Historický ústav SAV v rokoch 1943 - 1953. In *Slovenská akadémia vied a umení. Z dejín vied a techniky na Slovensku XVI*. O. Pöss (ed.). Bratislava: Historický ústav SAV, s. 69-74.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1960): Niektoré historicko-etnografické problémy pri riešení cigánskej otázky po r. 1945. In *Slovenský národopis*, 8 (2), s. 240-254.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1961): Cigáni po príchode do Európy. In *Slovenský národopis*, 9 (1), s. 3-24.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1962): Cigáni po príchode do Európy. In *Slovenský národopis*, 10 (2), s. 210-226.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1964): *Cigáni na Slovensku. (Historicko-etnografický náčrt)*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1973): Hlavné smery a činnosť Národopisného ústavu SAV od založenia Slovenskej akadémie vied. In *Slovenský národopis*, 21 (2), s. 169-181.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1973a): Teoretické otázky súčasnej etnografie. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 311-318.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1974): K svadobným zvykom troch hontianskych obcí. In *Slovenský národopis*, 22 (2), s. 301-325.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1982): K teoretickým aspektom problematiky tradície. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 45-59.
- HORVÁTHOVÁ, E. (1986): Dynamika tradície v oblasti duchovnej kultúry. In *Slovenský národopis*, 34 (1-2), s. 92-104.
- HRUSTIČ, Tomáš (2011): Values and Ethnicity - Religious Conversions of Roma in Eastern Slovakia to the Watchtower Society. In *Spaces and Borders: Current Research on Religion in Central and Eastern Europe*. Á. Máté-Tóth, C. Rughinis (eds.). Berlin: DE Gruyter, s. 23-31.
- HUDEK, A. (2014): Slovenská akadémia vied a umení. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 55-67.

- HUDEK, A. (2014a): Slovenská akadémia vied a umení v rokoch 1945 - 1952. Prerod SAVU do Slovenskej akadémie vied. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 69-86.
- HUDEK, A. (2014b): Situácia v spoločnosti a vo vede v rokoch 1952 - 1953. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 89-92.
- HUDEK, A. (2014c): Protirečivý vývoj SAV. Vedecký výskum a budovanie pracovísk na pozadí tlakov politickej moci. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 107-119.
- HUDEK, A. (2014d): Zložitá situácia spoločenskovedných pracovísk. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 131-138.
- HUDEK, A. (2014e): Slovenská akadémia vied v „obrodnom procese“ 1968 - 1969. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 145-166.
- HUDEK, A. (2014f): Umrŕtvená spoločnosť. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 169-171.
- HUDEK, A. (2014g): Personálne zmeny a čistky v SAV po roku 1969. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 171-177.
- HUDEK, A. (2014h): Novela zákona o SAV z roku 1970. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 177-180.
- HUDEK, A. (2014i): SAV pod kontrolou politickej moci. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 180-188.
- HUDEK, A. (2014j): Pomalé a rozpačité zmeny v rokoch tzv. perestrojky In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 191-196.
- HUDEK, A. (2014k): Zásadné spoločenské zmeny a vývoj SAV po roku 1993 In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 217-241.
- HUDEK, A. - KLAČKA, J. (2014): Centralizačné snahy v spoločnosti a ich odraz vo vzťahu SAV a ČSAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 119-124.
- HUDEK, A. - KLAČKA, J. (2014a): Slovenské „Predjarie“ a jeho odraz v spoločenských aktivitách SAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 138-142.
- J. H. (1958): Banická dedina Žakarovce. (Recenzia). In *Slovenský národopis*, 6 (1-2), s. 195-207.
- Ján Mjartan: Z minulosti Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied. (Úvod napísal a do tlače pripravil Peter Slavkovský). In *Etnologické rozpravy*, 13 (2), 2006, s. 214-257.
- KAGAROV, E. (1944): Metódy etnografického výskumu aj jeho úlohy. In *Národopisný zborník*, 5 (1), s. 38-64.
- KAGAROV, E. (1946): Metódy etnografického výskumu aj jeho úlohy. In *Národopisný zborník*, 6-7 (2-4), s. 133-147.
- KAHOUNOVÁ, E. (1969): *Ľudové vinohradnícke stavby a lisy*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- KAHOUNOVÁ, E. (1974): Tradičné formy vinohradníctva a ovocinárstva v hornom Honte. In *Slovenský národopis*, 22 (2), s. 183-221.
- KAHOUNOVÁ-DRÁBIKOVÁ, E. (1979): Sústavy poľného hospodárenia v Honte v období kapitalizmu. In *Slovenský národopis*, 27 (1), s. 4-24.
- KALAVSKÝ, M. (1991): Etnicita alebo etnické vedomie? In *Slovenský národopis* 39, s. 354-357.
- KALAVSKÝ, M. ed. (1993): *Južný Zemplín. Štúdie o etnokultúrnom vývoji národnostne zmiešanej oblasti*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- KAMENCOVÁ, L. (1994): Vznik a činnosť

- SAVU. In *Slovenská akadémia vied a umení. Z dejín vied a techniky na Slovensku XVI*. O. Pöss (ed.). Bratislava: Historický ústav SAV, s. 29–34.
- KAMENCOVÁ, L. (2014): Predsedovia SAV. Prof. MUDr. Dionýz Blaškovič, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 565.
- KAMENCOVÁ, L. (2014a): Predsedovia SAV. Prof. RNDr. Vladimír Hajko, DrSc., Dr. H.c. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 567.
- KAMENCOVÁ, L. (2014b): Predsedovia SAV. MUDr. Ladislav Macho, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 568.
- KAMENCOVÁ, L. (2014c): Predsedovia SAV. Prof. MUDr. Karol Šiška, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 568–569.
- KAMENEC, I. (1986): Vzťah historiografie k historickým tradíciám. In *Slovenský národopis*, 34 (1-2), s. 52–59.
- KANOVSÝ, M. (1997): Na margo k dejinám slovenskej etnológie. In *Slovenský národopis*, 45 (2), s. 151–160.
- Katedra etnológie a kultúrnej antropológie. In *Ethnologia Slovaca et Slavica*, 34, 2011, s. 102–108.
- KILIÁNOVÁ, G. (1998): Teoretické východiská pre výskum etnických otázok v slovenskej etnológii. In Kiliánová, G. (ed.): *Identita etnických spoločenstiev. Výsledky etnologických výskumov*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, s. 9–24.
- KILIÁNOVÁ, G. (2002): Etnológia na Slovensku na prahu 21. storočia: reflexie a trendy. In *Slovenský národopis*, 50 (3-4), s. 277–291.
- KILIÁNOVÁ, G. (2005): Continuity and Discontinuity in an Intellectual Tradition under Socialism: The 'Folkloristic School' in Bratislava. In Hann, C. – Sárkány, M. – Skalník, P. (eds.): *Studying Peoples in the People's Democracies. Socialist Era Anthropology in East-Central Europe. Halle Studies in the Anthropology of Euroasia*, Band 8. Münster: LIT Verlag, s. 257–272.
- KILIÁNOVÁ, G. (2008): Projekt „Európsky doktorát“ po siedmich rokoch. In *Etnologické rozpravy*, 15 (1), s. 119–124.
- KILIÁNOVÁ, G. (2011): Zdravica Milanovi Leščákovi k životnému jubileu (12. 10. 1940). In *Slovenský národopis*, 59 (1), s. 89–93.
- KILIÁNOVÁ, G. (2013): Päťdesiat ročníkov Slovenského národopisu: bilancia vedeckého časopisu. In Zajonc, J. – Mézšárosová, M. – Kostovská, I.: *Slovenský národopis. 1953 – 2002. Bibliografia*. Bratislava: Zing Print, s. 10–44.
- KILIÁNOVÁ, G. (ed.) – DANGLOVÁ, O. – KANOVSÝ, M. (co-eds.) (2003): *Communities in Transformation: Central and Eastern Europe. Anthropological Journal on European Cultures 12*.
- KILIÁNOVÁ, G. – KOWALSKÁ, E. – KREKOVIČOVÁ, E. (eds.) (2009): *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Bratislava: Veda.
- KILIÁNOVÁ, G. – KREKOVIČOVÁ, E. (eds.) (1992): *Folklore, Folklorism, and National Identification*. Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences.
- KILIÁNOVÁ, G. – KREKOVIČOVÁ, E. (eds.) (1994): *Folklore in the Identification Processes of Society*. Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences.
- KILIÁNOVÁ, G. – KREKOVIČOVÁ, E. (2009): Úvod. In Kiliánová, G. – Kowalská, E. – Krekovičová, E. (eds.): *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Bratislava: Veda, s. 13–37.
- KILIÁNOVÁ, G. – POPELKOVÁ, K. (2008): *Dialektischer Materialismus, Forma-*

- lismus, Strukturalismus als Mittel zwischen den Zeiten. Emília Horváthová (1931 - 1996). In Köstlin, E. (ed.): *Maßnahmen, Maßhalten. Frauen im Fach Volkskunde*. Wien: Böhlau Verlag, s. 123-144.
- KILIÁNOVÁ, G. - POPELKOVÁ, K. (2010): Zavádzanie marxistickej etnografie v národopise na Slovensku: zmena vedeckého myslenia? In *Slovenský národopis. Errata*, 58 (4), s. 410-424c.
- KILIÁNOVÁ, G. - POPELKOVÁ, K. (2011): New Methodology? Ethnology in Slovakia during the Socialist Period. In: *Sociology and Ethnography in East-Central and South-East Europe: Scientific Self-Description in State Socialist Countries*. U. Brunnbauer, C. Kraft, M. Schulze Wessel (eds.). München: Oldenbourg Verlag, 2011, s. 185-195.
- KILIÁNOVÁ, G. - RIEČANSKÁ, E. (eds.) (2000): *Identity of ethnic groups and communities. The results of Slovak ethnological research*. Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences.
- KLAČKA, J. (1994): Prerastanie SAVU do SAV. In *Slovenská akadémia vied a umení. Z dejín vied a techniky na Slovensku XVI*. O. Pöss (ed.). Bratislava: Historický ústav SAV, s. 41-48.
- KLAČKA, J. (2014): Príprava na vytvorenie SAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 92-99.
- KLAČKA, J. (2014a): Uzákonenie a slávnostné otvorenie SAV. In Kováč D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 99-100.
- KLAČKA, J. (2014b): Organizačná štruktúra SAV v zákone z roku 1953. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 100-103.
- KLAČKA, J. (2014c): Vzťah SAV a ČSAV v zákone a základných dokumentoch. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 103-105.
- KLAČKA, J. (2014d): Vzťah SAV a ČSAV v zákone z roku 1963. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 124-128.
- KLAČKA, J. (2014e): Predsedovia SAV. Prof. MUDr. Branislav Lichardus, DrSc., Dr.h.c. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 568-569.
- KLAČKA, J. (2014f): Predsedovia SAV. Prof. Ing. Štefan Luby, DrSc., Dr.h.c.mult. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 569-570.
- KLAČKA, J. (2014g): Prof. RNDr. Jaromír Pastorek, DrSc. In: Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: VEDA, s. 570.
- KLEPÁČOVÁ, E. (1979): Zeleň vo výročných obyčajoch. In *Slovenský národopis*, 27 (4), s. 553-566.
- KOSOVÁ, M. (1973): Vzťah etnografie a lingvistiky z aspektu semiológie. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 375-382.
- KOSOVÁ, M. (1977): Tendencie v súčasnej štruktúrálnej folkloristike. In *Slovenský národopis*, 25 (3), s. 427-431.
- KOSOVÁ, M. (1986): Text - tvorca - nositeľ. In *Slovenský národopis*, 34 (3), s. 433-443.
- KOVÁČ, D. (2014): Transformácia Slovenskej akadémie vied v rokoch 1989 - 1993. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 199-215.
- KOVÁČ, M. - MANN, A. B. (eds.) (2003): *Boh všetko vidí/O Del sa dikhel*. Bratislava: Chronos publishing.
- KOVÁČ, T. (1989): Psychologický prístup k tvorivosti. In *Slovenský národopis*, 37 (4), s. 475-481.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1953): Ludový textil v hornom Novohrade. In *Slovenský národopis*, 1, s. 53-105.

- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1955): *Ludový odev v Hornom Liptove*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1956): Zpráva o výskume Slovákov v Tótkomloši v Maďarsku. In *Slovenský národopis*, 4 (2), s. 207-219.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1956a): Význam Marxovho „Kapitálu“ pre skúmanie ľudovej kultúry na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 4 (6), s. 597-601.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1956b): *Vývin slovenského ľudového odevu*. Príloha k publikácii: J. Markov: Slovenský ľudový odev v minulosti. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1960): Cesty ľudovej výtvarnosti a dnešok. In *Slovenský národopis*, 8 (2), s. 189-226.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1969): Atlas ľudovej kultúry a problematika vývinu ľudovej kultúry. In *Slovenský národopis*, 17 (2-3), s. 413-420.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (ed.) (1970): *Etnografický atlas Slovenska. (Projekt a dotazník)*. Bratislava: Centrum EAS pri Národopisnom ústave SAV.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1971): Metóda, charakteristika a cieľ Etnografického atlasu Slovenska. In *Slovenský národopis*, 19 (2), s. 193-206.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1971a): Správa o stave prác na Etnografickom atlase Slovenska. In *Slovenský národopis*, 19 (4), s. 660-661.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1974): *Lidové výtvarné umění. Slovensko*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1974a): *Knižný drevores v ľudovej tradícii*. Bratislava: Tatran.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1974b): Tri roky vedeckovýskumných prác na Etnografickom atlase Slovenska. In *Slovenský národopis*, 22 (3), s. 351-360.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1975): *Vkus a kultúra ľudu*. Bratislava: Pallas.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1976): K problematike životného prostredia robotníkov na Slovensku v minulosti. In *Slovenský národopis*, 24 (1), s. 1-38.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1980): Medzinárodná oponentúra projektovej dokumentácie a makety Etnografického atlasu Slovenska. In *Slovenský národopis*, 28 (1), s. 147-151.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1983): Etnografický atlas Slovenska - pokus o interpretáciu vybraných výsledkov prípravy dieťa. In *Slovenský národopis*, 31 (2), s. 275-291.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1984): Historické korene kultúrneho vývinu dediny a stavebné tradície jej stvárnenia. In *Slovenský národopis*, 32 (3), s. 421-430.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1985): Profil tvorby ľudovej umelkyne Zuzky Seleckej. In *Slovenský národopis*, 33 (4), s. 709-731.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1987): *Človek tvorca. Pracovné motívy Slovenska vo vyobrazeniach z 9. - 18. storočia*. Bratislava: Veda.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1990): Úvod. In *Etnografický atlas Slovenska*. B. Filová, S. Kovačevičová (eds.). Bratislava: Veda, 1990, s. X-XI.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1994): K začiatkom národopisného bádania v SAVU. *Slovenská akadémia vied a umení. Z dejín vied a techniky na Slovensku XVI*. O. Pöss (ed.). Bratislava: Historický ústav SAV, s. 75-80.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. (1997): PhDr. Ján Mjartan, DrSc. - zakladateľ moderného slovenského národopisu na Slovensku. K nedožitým deväťdesiatym piatym narodeninám (1902 - 1996). In *Slovenský národopis*, 45 (4), s. 416-420.
- KOVAČEVIČOVÁ-ŽUFFOVÁ, S. (1946): Zákonitosť diania a vnútorná podmienenosť zmien jednotlivých javov v krojovej oblasti. In *Národopisný zborník*, 6-7, s. 74-83.

- KOVAČEVIČOVÁ-ŽUFFOVÁ, S. (1947): Semiológické problémy važitianskeho kroja. In *Národopisný sborník*, 8, s. 81-90.
- KOVAČEVIČOVÁ-ŽUFFOVÁ, S. (2001): *Preškakovanie polienok*. Bratislava: Logos.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. - SCHREIBER, B. (1971): *Ludové plastiky*. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- KOZLOV, V. I. (1973): Zväzky a vzájomné vzťahy etnografie s geografiou a demografiou. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 343-351.
- KREKOVIČ, E. - MANNOVÁ, E. - KREKOVIČOVÁ, E. (2005): *Mýty naše slovenské*. Bratislava: Academic Electronic Press.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1980): K fenoménu kolektívnosti pri skúmaní folklórnych javov v súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 28 (3), s. 393-413.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1982): K metodologickým otázkam výskumu stavu a vývinových tendencií súčasného piesňového repertoáru ľudových vrstiev. In *Slovenský národopis*, 30 (2), s. 245-254.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1983): Piesne „pred muziku“ a ich dnešní nositelia. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 45-52.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1984): Tvorivá speváčka osobnosť a problematika novej tvorby. Mária Mezovská z Liptovskej Tepličky. In *Slovenský národopis*, 32 (2), s. 284-306.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1984a): K niektorým výsledkom skúmania spevnosti slovenskej dediny a jej dynamiky v čase. In *Slovenský národopis*, 32 (3), s. 466-478.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1992): *Slovenské koledy*. Bratislava: Vydavateľstvo Práca.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1998): Na margo k dejinám slovenskej etnológie. (Ad: Kanovský, M.: Lingvistika a sociálne vedy, *Slovenský národopis* 45/1997, č. 2, s. 151-160). In *Slovenský národopis*, 46 (1), s. 75-79.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1998a): *Zwischen To-leranz und Barrieren. Das Bild der Zigeuner und Juden in der slowakischen Folklore*. Studien zur Tsiganologie und Folkloristik. Herausgegeben von Joachim S. Hohmann. Bd. 21. Frankfurt/Main - Berlin - Bern - New York - Paris - Wien: Peter Lang Verlag.
- KREKOVIČOVÁ, E. (1999): *Medzi toleranciou a bariérami. Obraz Róma a Žida v slovenskom folklóre*. Bratislava: Academic Electronic Press.
- KREKOVIČOVÁ, E. (2005): *Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike*. Bratislava: Ústav etnológie SAV - Eterna Press.
- KREKOVIČOVÁ, E. (2009): Predslov. In Kiliánová, G. - Kowalská, E. - Krekovičová, E. (eds.): *My a tí druhí v modernej spoločnosti. Konštrukcie a transformácie kolektívnych identít*. Bratislava: Veda, s. 9-11.
- KREKOVIČOVÁ, E. (2011): K významnému jubileu PhDr. Gabriely Kiliánovej, CSc. In *Slovenský národopis*, 59 (2), s. 211-216.
- KREKOVIČOVÁ, E. - PENČEV, V. (eds.) (2005): *Bulhari na Slovensku. Etnokultúrne charakteristiky a súvislosti. Štúdie*. Bratislava: Veda - Ústav etnológie SAV.
- KREKOVIČOVÁ, E. - PENČEV, V. (eds.) (2005a): *Bulhari na Slovensku. Etnokultúrne charakteristiky a súvislosti. Materiály*. Sofia: Nauka.
- KREKOVIČOVÁ, E. a kol. (2005): *Folklór a komunikácia v procesoch globalizácie*. Bratislava: Slovak Academic Press.
- KRIVÝ, V. - DANGLOVÁ, O. (2006): *Svet mnohých „my a oni“*. Kolektívne identity na súčasnom Slovensku. Bratislava: Centrum excelentnosti „Kolektívne identity“.
- KUHN, T. S. (1962): *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- KUŠNER, P. I. (1950): Stalinovo učenie

- o národe a národnej kultúre a jeho význam pre etnografiu. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 9, s. 5-24.
- LANGER, J. - BOČKOVÁ, H. (2010): *Obydlí v Karpatoch a priľahlých oblastiach balkánskych: syntéza mezinárodného výskumu*. Ostrava: Šmíra-Print.
- LEŠČÁK, M. (1966): Príspevok k metodike terénneho výskumu súčasného stavu folklóru. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 570-578.
- LEŠČÁK, M. (1969): Úvahy o predmete národopisného bádania. In *Slovenský národopis* 17 (2-3), s. 369-382.
- LEŠČÁK, M. (1971): Poznámky k výskumu súčasného stavu folklóru na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 19 (2), s. 207-220.
- LEŠČÁK, M. (1972): Výskum súčasného stavu folklóru na Slovensku - metódy, problémy, ciele. In *Slovenský národopis*, 20 (2), s. 185-195.
- LEŠČÁK, M. (1975): Slovenská folkloristika v rokoch 1945 - 1975. In *Slovenský národopis*, 23 (4), s. 515-545.
- LEŠČÁK, M. (1977): Miesto štrukturálnej analýzy v etnografii. In *Slovenský národopis*, 25 (2), s. 316-319.
- LEŠČÁK, M. (1982): Včleňovanie pokrokových tradícií ľudovej kultúry do systému socialistickej kultúry a do života pracujúcich. Projekt čiastkovej úlohy VIII-8-3/ 1 Štátneho plánu základného výskumu na roky 1981 - 1985. In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 6-16.
- LEŠČÁK, M. (1984): Hodnotové a znakové aspekty skúmania etnokultúrnych tradícií. In *Národopisné informácie*, č. 2, s. 5-11.
- LEŠČÁK, M. (1985): Včleňovanie ľudových tradícií ako fenomén utvárania súčasného spôsobu života. In *Slovenský národopis*, 33 (2-3), s. 306-322.
- LEŠČÁK, M. (1986): Hodnotové a znakové aspekty skúmania etnokultúrnych tradícií. In *Slovenský národopis*, 34 (1-2), s. 105-114.
- LEŠČÁK, M. (1991): Začiatok užitočných dialógov? (Na okraj jednej ankety). In *Slovenský národopis*, 39 (1), s. 67-76.
- LEŠČÁK, M. (1991a): Horizonty súčasného slovenského národopisu (od etnológie cez etnografiu, ľudovedu, národopis k etnológii). In *Múzeum*, 36 (2), s. 1-5.
- LEŠČÁK, M. (1993): Za univ. prof. Oldřichom Sirovátkom, DrSc. (1925 - 1992). In *Slovenský národopis*, 41 (1), s. 85-87.
- LEŠČÁK, M. (1996): *Slovenské svadby*. Bratislava: Prebudená pieseň - Ústav etnológie SAV.
- LEŠČÁK, M. (1996a): Za doc. PhDr. Emíliou Horváthovou, DrSc. In *Slovenský národopis*, 44 (1), s. 116-118.
- LEŠČÁK, M. (2006): Dejiny a reminiscencie. In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), s. 85-90.
- LEŠČÁK, M. - PRANDA, A. (1977): *Premeny ľudových tradícií v súčasnosti. I. Československo*. Bratislava: Veda.
- LEŠČÁK, M. - PRANDA, A. (1978): *Premeny ľudových tradícií v súčasnosti. II. Socialistické krajiny*. Bratislava: Veda.
- LEŠČÁK, M. - SIROVÁTKA, O. (1982): *Folk-lór a folkloristika. (O ľudovej slovesnosti)*. Bratislava: Smena.
- Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. svazek. Biografická část.* R. Jeřábek. S. Bouček, R. Jeřábek (eds.). Praha: Mladá fronta, 2007.
- LUTHER, D. (1982): K teoretickým východiskám štúdia tradície. In *Slovenský národopis*, 30 (2), s. 177-186.
- LUTHER, D. (1985): Tradičné obyčaje vo výročných sviatkoch súčasnej slovenskej dediny. In *Slovenský národopis*, 33 (2 - 3), s. 465-481.
- LUTHER, D. (ed.) (1998): *Masky v ľudovej kultúre*. Bratislava: Národné osvetové centrum - Ústav etnológie SAV.

- LUTHER, D. (ed.) (1999): *Zabudnuté priadky. K tradičnému spoločenskému životu mládeže na Slovensku*. Bratislava: Prebudená pieseň.
- LUTHER, D. (2006): ŠPZV - spomienky na plánovanú vedu. In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), s. 91-94.
- LUTHER, D. (2014): Blahoželanie k šesťdesiatke Mgr. Dušana Raticu, CSc. In *Slovenský národopis*, 62 (1), s. 131-132.
- MANN, A. (1996): Zakladateľka romistiky na Slovensku. Emília Horváthová. In *Romano džaniben*, 3 (1-2), s. 141-144.
- MANN, A. B. (2000): The Problem of Identity of Romany People. In *Identity of Ethnic Groups and Communities. The Results of Slovak Ethnological Research*. G. Kiliánová, E. Riečanská (eds.). Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, s. 51-78.
- MANN, A. B. (2003): Romany People in Slovakia and Their Identity. In *Kolor, Journal on Moving Communities: Ethnicities in flow*, Volume 3 (2), s. 27-46.
- MARCELLI, M. (1986): Tradície a problém kontinuity vývoja. In *Slovenský národopis*, 34 (1-2), s. 46-51.
- MARČEKOVÁ, A. (2014): Vedecká výchova v SAV. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 299-314.
- MARKOV, J. (1955): *Slovenský ľudový odev v minulosti*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- MARKUŠ, M. (1950): Jelšavskí zvonkári. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 9, s. 42-67.
- MARKUŠ, Š. (1966): Vplyv industrializácie na ľudovú kultúru. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 605-615.
- MARUŠIAK, J. (2004): Normalizácia na Slovensku - osobná alebo národná história? In *Slovo*, č. 21, s. 13-14.
- MELICHERČÍK, A. (1943): Slovenský folklór. In *Slovenská vlastiveda II*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, s. 257 - 331.
- MELICHERČÍK, A. (1945): *Teória národopisu*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius.
- MELICHERČÍK, A. (1946): Etnografia ako veda. In *Národopisný zborník*, 6-7 (1), s. 1-13.
- MELICHERČÍK, A. (1946a): Svadobný obrad ako znak. In *Národopisný zborník*, 6-7 (1), s. 28-38.
- MELICHERČÍK, A. (1946b): Zasedanie národopisného odboru MS. In *Národopisný zborník*, 6-7 (1), s. 99-101.
- MELICHERČÍK, A. (1947): Funkcie ne-folklórnej piesne v dedinskom prostredí. In *Národopisný zborník*, 8 (2), s. 69-80.
- MELICHERČÍK, A. (1950): Československá etnografia a niektoré jej úlohy pri výstavbe socializmu. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 9, s. 25-36.
- MELICHERČÍK, A. (1950a): Sovetskaja etnografija 1946, č. 1-4. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 9, s. 226-229.
- MELICHERČÍK, A. (1950b): Sovetskaja etnografija 1947, č. 6-7. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 9, s. 229-230.
- MELICHERČÍK, A. (1952): Sovietska etnografia - náš vzor. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 10, s. 5-23.
- MELICHERČÍK, A. (1952a): *Jánošíkovská tradícia na Slovensku*. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení.
- MELICHERČÍK, A. (1956): Ludovit Štúr a ľudová slovesnosť. In *Slovenský národopis*, 4 (1), s. 3-16.
- MELICHERČÍK, A. (1958): Slovenské povesti Augusta H. Škultétyho a Pavla Dobšinského. In *Slovenský národopis*, 6 (5), s. 449-468.
- MELICHERČÍK, A. (1959): *Pavol Dobšinský. Portrét života a diela*. Bratislava:

- Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- MELICHERČÍK, A. (1966): Tradičné a netradičné v ľudovej kultúre. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 563-569.
- MICHÁLEK, J. (1957): Náhlady a spolupráca P. J. Šafárika a J. Kollára v oblasti ľudovej slovesnosti. In *Slovenský národopis*, 5 (5), s. 453-490.
- MICHÁLEK, J. (1986): Božena Filová jubluje (24. 9. 1926). In *Slovenský národopis*, 34 (4), s. 635-638.
- MJARTAN, J. (1952): Niektoré otázky národopisného výskumu družstevnej dediny. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 11, s. 5-12.
- MJARTAN, J. (1953): Vampírske povery v Zemplíne. In *Slovenský národopis*, 1, s. 107-134.
- MJARTAN, J. (1953a): Prvý výskum ľudovej kultúry na družstevnej dedine. In *Slovenský národopis*, 1, s. 253-261.
- MJARTAN, J. (ed.) (1956): *Banická dedina Žakarovce*. Práce Národopisného ústavu SAV. Zv. 1. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- MJARTAN, J. (ed.) (1958): *Jozef Ludovít Holuby. Národopisné práce*. Práce Národopisného ústavu SAV. Zv. 9. Bratislava: Vydavateľstvo SAV.
- MJARTAN, J. (1966): Za prof. Dr. Andrejom Melicherčíkom 1917 - 1966. In *Slovenský národopis*, 14 (4), s. 501-503.
- MJARTAN, J. (1976): Životné jubileum PhDr. Boženy Filovej, CSc. In *Slovenský národopis*, 24 (2), s. 305-307.
- MJARTAN, J. (2006): Z minulosti Národopisného ústavu SAV. (Úvod napísal a do tlače pripravil Peter Slavkovský). In *Etnologické rozpravy*, 13 (2), s. 214-257.
- MUŠINKA, M. (2005): Súčasní nositelia, interpreti a bádatelia ľudových tradícií Rusínov-Ukrajincov Slovenska: vzájomné vzťahy a konflikty príslušníkov dvoch národnostných orientácií spoločného etnika. In Šutaj, Š. (ed.): *Národ a národnosti na Slovensku v transformujúcej sa spoločnosti - vzťahy a konflikty*. Prešov: Universum, s. 203-207.
- NAHODIL, O. (1949): Předmluva k českému vydání. In Tolstov, S. P.: *Sovětská škola v národopise*. Preklad O. Nahodil. Praha: Umění lidu, s. 3-6.
- Národopisná spoločnosť Slovenska*. [online.] [cit. 15. 1. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.nss.sav.sk/o-nas/historia/>>.
- NEMESKÜRTHYOVÁ, L. (2014): Predsedovia SAV. Prof. PhDr. Andrej Sirácky, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 564.
- NEMESKÜRTHYOVÁ, L. (2014a): Predsedovia SAV. Prof. RNDr. Štefan Schwarz, DrSc. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 565-566.
- NEMESKÜRTHYOVÁ, L. (2014b): Organizačné zmeny, zlučovanie pracovísk, vytváranie centier výskumu. In Kováč, D. a kol.: *Dejiny Slovenskej akadémie vied*. Bratislava: Veda, s. 188-190.
- NOSÁLOVÁ, V. (1956): *Ludový odev v Heľpe a Pohorelej*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- NOSÁLOVÁ, V. (1964): Niekoľko poznámok k výskumu slovenského ľudového odevu v súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 12 (2), s. 267-274.
- NOSÁLOVÁ, V. (1974): Ludový odev v Honte na základe materiálu z 20. storočia. In *Slovenský národopis*, 22 (2), s. 223-252.
- NOSÁLOVÁ, V. (1976): Spoločné prvky v súčasnom vývoji ľudového odevu socialistických krajín. In *Slovenský národopis*, 24 (4), s. 589-594.
- NOSÁLOVÁ, V. (1982): *Slovenský ľudový odev*. Martin, Osveta.
- NOTARP, U. (2006): *Einführung in die ana-*

- lytische Philosophie und Wissenschaftsgeschichte*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- PALIČKOVÁ-PÁTKOVÁ, J. (1981): *Ludové kožušníctvo na Slovensku*. Bratislava: Veda.
- PARÍKOVÁ, M. (2011): Prof. PhDr. Bruno Schier. In *Ethnologia Slovaca et Slavica*, 34, s. 111.
- PÁTKOVÁ, J. (1957): *Ludový odev v okolí Trnavy*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- PÁTKOVÁ, J. (1979): Výtvarné prejavy niektorých druhov ľudovej umeleckej výroby v Honte. In *Slovenský národopis*, 27 (1), s. 51-85.
- Pavol Šajgalík, curriculum vitae*. [on line.] [cit. 6. 2. 2016]. Dostupné na internete: <<http://www.psav.sav.sk/?p=president>>.
- PEŠEK, J. (2009): Roky 1945 - 1989 v Československu a na Slovensku: od skončenia vojny cez dlhé roky totality k demokratickej revolúcii. In Profantová, Z. a kol.: *Hodnota zmeny - zmena hodnoty*. Bratislava: Ústav etnológie SAV - Národopisná spoločnosť Slovenska, s. 13-33.
- PEŠTA, P. (1998): Oldřich Sirovátka. In *Slovník české literatury po roce 1945*. [on line.][cit. 15. 9. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=432>>.
- PINE, F. - PODOBA, J. (eds.) (2007): *Changing Social Practices and Strategies. Case Studies from Central and Eastern Europe and Mongolia*. Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences.
- PLICKOVÁ, E. (1959): *Pozdišovské hrnčiarstvo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.
- PLICKOVÁ, E. (1977): Príspevok ku štúdiu ľudového divadla v montánnom regióne Hontu. In *Slovenský národopis*, 25 (1), s. 77-106.
- PLICKOVÁ, E. (1982): *Maľované salaše*. Bratislava: Tatran.
- PODOBA, J. (2005): On the Periphery of a Periphery: Slovak Anthropology behind the Ideological Veil. In Hahn, Ch. - Sárkány, M. - Skalník, P. (eds.): *Studying Peoples in the People's Democracies. Socialist Era Anthropology in East-Central Europe. Halle Studies in the Anthropology of Euroasia*, Band 8. Münster: LIT Verlag, s. 245-255.
- PODOLÁK, J. (1953): Národopisná činnosť Muzeálnej slovenskej spoločnosti. In *Slovenský národopis*, 1, s. 23-51.
- PODOLÁK, J. (1955): K doterajším výsledkom národopisného výskumu družstevnej dediny na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 3 (2), s. 268-277.
- PODOLÁK, J. (1955a): Desať rokov slovenského národopisu (1945 - 1955). In *Slovenský národopis*, 3 (4), s. 421-450.
- PODOLÁK, J. (1957): Nomenklatúra pluhu na území slovenského etnika. In *Slovenský národopis*, 5 (3-4), s. 307-335.
- PODOLÁK, J. (1958): Andrej Kmeť (K 50. výročiu smrti). In *Slovenský národopis*, 1 (4), s. 337-346.
- PODOLÁK, J. (1958a): Založenie Slovenskej národopisnej spoločnosti. In *Slovenský národopis*, 6 (4), s. 541-543.
- PODOLÁK, J. (1969): Nové národopisné pracovisko na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 17 (1), s. 149.
- PODOLÁK, J. (1988): Štyridsať rokov národopisného výskumu Ukrajincov na východnom Slovensku. In *Materiály k problematice etnických skupín na území ČSSR. Sv. 7, Ukrajinská etnická skupina. Část I. Zpravodaj koordinované sítě vědeckých informací pro etnografii a folkloristiku*, č. 6, s. 85-94.
- PODOLÁK, J. (1997): K podielu Jána Mjartana na formovaní našej disciplíny. In *Slovenský národopis*, 45 (4), s. 424-428.
- PODOLÁK, J. (2013): Etnológia na Sloven-

- sku v 20. storočí - Etapy jej vývoja. In *Ethnologia Actualis Slovaca* 3, s. 9-58.
- PODOLINSKÁ, T. (2004): Religious Identity, Process of Christianization and Missionary Strategies among the Roma in Slovakia. In *Penser l'Europe. Religions et Culture Européenne*. Bucharest: L'Académie Roumaine, s. 69-75.
- PODOLINSKÁ, T. (2008): Religiozita v dobe neskorej modernity: Prípád Slovensko. In *Sociální studia*, 2008, 5 (3-4), s. 53-88.
- PODOLINSKÁ, T. (2011): „Is double stigma a benefit?“ Pentecostalism among the Roma in Slovakia. In *Ethnologia Europae Centralis* 10, s. 65-76.
- PODOLINSKÁ, T. - HRUSTIČ, T. (2010): *Boh medzi bariérami: sociálna inklúzia Rómov náboženskou cestou*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- PODOLINSKÁ, T. - HRUSTIČ, T. (eds.) (2015): *Čierno-biele svety: Rómovia v majoritnej spoločnosti na Slovensku*. Etnologické štúdie 23. Bratislava: Ústav etnológie SAV - VEDA.
- POLÍVKA, J. (1923-1931): *Súpis slovenských rozprávok. Sväzok I.-V*. Turčiansky Sv. Martin: Matica slovenská s podporou Českej akadémie vied a umění.
- POPELKOVÁ, K. (1995): Urbánna etnológia - východiská a trendy. In: *Etnologické rozpravy*, 2 (2), s. 124-154.
- PRANDA, A. (1969): K nekotorym voprosom teorii izučenija sovremennoj narodnoj kultury. In *Sovetskaja etnografija*, č. 4, s. 66-78.
- PRANDA, A. (1970): Niektoré teoretické otázky štúdia ľudovej kultúry v súčasnosti. In: *Slovenský národopis*, 18 (1), s. 39-60.
- PRANDA, A. (1972): K problematike štúdia etnických procesov v ZSSR. In *Slovenský národopis*, 20 (4), s. 537-556.
- PRANDA, A. (1973): Premeny ľudových tradícií v ČSSR. In *Slovenský národopis*, 21 (2), s. 261-265.
- PRANDA, A. (1973a): K problematike vzťahu etnografie a sociológie. In *Slovenský národopis*, 21 (3), s. 359-374.
- PRANDA, A. (1973b): Tradície ľudovej kultúry v živote socialistickej spoločnosti. In *Slovenský národopis*, 21 (4), s. 656-657.
- PRANDA, A. (1973c): K problematike štúdia etnických procesov v ZSSR. II. časť. In *Slovenský národopis*, 21 (4), s. 477-494.
- PRANDA, A. (1975): Medzinárodný seminár o metodologických problémoch etnografického štúdia súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 23 (3), s. 474-476.
- PRANDA, A. (1975a): K problematike chápania a zamerania národopisného výskumu súčasnosti. In *Slovenský národopis*, 23 (4), s. 581-601.
- PRANDA, A. (1976): Kategórie jedinečného, zvláštneho a všeobecného v marxistickej filozofii a etnografii. In *Slovenský národopis*, 24 (4), s. 595-618.
- PRANDA, A. (1977): K problematike vplyvu bilingvizmu na ľudovú kultúru. In *Etnické procesy I*. Praha: Ústav pri etnografii a folkloristiku ČSAV, s. 25-41.
- PRANDA, A. (1978): K šesťdesiatke PhDr. Františka Kalesného, CSc. In *Slovenský národopis*, 26 (3), s. 505-509.
- PRANDA, A. (1979): Národopisný výskum kultúry družstevnej dediny. (Problémy, metódy, ciele.) In *Slovenský národopis*, 27 (2), s. 209-229.
- PRANDA, A. (1983): *Ignác Bizmayer*. Bratislava: Tatran.
- PRANDA, A. (1984): Výskum spôsobu života a kultúry družstevnej dediny Sebechleby. (Východiská a výsledky.) In *Slovenský národopis*, 32 (3), s. 400-420.
- PRANDA, A. (1984a): Kategória tradície z hľadiska procesu transmisie. In *Národopisné informácie*, č. 2, s. 12-20.
- PRANDA, A. (1985): Tradičné a súčasné aspekty hodnotenia vzťahu človeka

- k práci na slovenskej dedine. In *Slovenský národopis*, 33 (2-3), s. 337-349.
- PRANDA, A. (ed.) (1986): *Spôsob života družstevnej dediny: z etnografických výskumov obce Sebechleby*. Bratislava: Veda.
- PRANDOVÁ, E. (1982): *Dokumentačné fondy Národopisného ústavu SAV 1946-1977*. Bratislava: Krajské osvetové stredisko.
- PRAŽÁK, V. (1947): Úkoly a organizácie slovenského národopisu v prítomné dobe. In *Národopisný zborník. Časopis národopisného odboru MS*, 8(1), s. 1-21.
- PROFANTOVÁ, Z. (ed.) (2005): *Malé dejiny veľkých udalostí v Česko-Slovensku po roku 1948, 1968, 1989. I., II.* Etnologické štúdie 13. Bratislava: Ústav etnológie SAV – Ústav pamäti národa – Tomáš Písecký-ARM 333.
- PROFANTOVÁ, Z. (ed.) (2006): *The Small History of Great Events in Czechoslovakia after 1948, 1968 and 1989*. Bratislava: Veda.
- PROFANTOVÁ, Z. (ed.) (2012): *Žili sme v socializme I. Kapitoly z etnológie každodennosti*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- PROFANTOVÁ, Z. a kol. (2009): *Hodnota zmeny – zmena hodnoty: demarkačný rok 1989*. Bratislava: Ústav etnológie SAV – Národopisná spoločnosť Slovenska.
- RATICA, D. (ed.) (1991): *Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry: (výsledky výskumov v roku 1991)*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- RATICA, D. (ed.) (1992): *Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry: výsledky výskumov v roku 1992*. Bratislava: Národopisný ústav.
- Rezolúcia druhej celoštátnej konferencie etnografov v Prahe. In *Národopisný zborník Slovenskej akadémie vied a umení*, 11, 1952, s. 376-381.
- Rozhovor s Boženou Filovou, riaditeľkou Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied v rokoch 1958 – 1989. In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), 2006, s. 207-245.
- SALNER, P. (1982): K teoretickým problémom etnografického výskumu mesta. In *Slovenský národopis*, 30 (2), s. 211-218.
- SALNER, P. (1997): *Prežili holocaust*. Bratislava: Veda.
- SALNER, P. (1998): *Premeny Bratislavy 1939-1993*. Bratislava: Veda.
- SALNER, P. (2000): *Židia na Slovensku medzi tradíciou a asimiláciou*. Bratislava: Zing Print.
- SALNER, P. (2005): *Cesty k identite*. Bratislava: Zing Print.
- SALNER, P. (ed.) (2006) *Židovská komunita po roku 1945*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- SALNER, P. (2007). *Mozaika židovskej Bratislavy*. Bratislava: Marenčin PT.
- SALNER, P. (2007a). *Budúci rok v Bratislave alebo Stretnutie*. Bratislava: Marenčin PT.
- SALNER, P. (2008): *Premeny židovskej Bratislavy*. Bratislava: Marenčin PT.
- SALNER, P. (2010): *Minulý rok v Jeruzaleme*. Bratislava: Marenčin PT.
- SALNER, P. - BEŇUŠKOVÁ, Z. (eds.) (1999): *Diferenciácia mestského spoločenstva v každodennom živote*. Bratislava: Ústav etnológie SAV.
- SALNER, P. - LUTHER, D. (eds.) (1992): *Ethnokulturelle Prozesse in Grossstädten Mitteleuropas: Adaptation im Stadtmilieu. Toleranz-Intoleranz in Grossstädten Mitteleuropas*. Bratislava: Národopisný ústav SAV.
- SALNER, P. a kol. (1991): *Taká bola Bratislava*. Bratislava: Veda.
- SIKORA, S. (2008): *Rok 1968 a politický vývoj na Slovensku*. Bratislava: Pro Historia.
- SIROVÁTKA, O. (1983): Kto udržuje sou-

- časný folklor? In *Slovenský národopis*, 30 (1), s. 30–36.
- SKALNÍKOVÁ, O. a kol. (1959): *Kladensko: život a kultúra ľudu v průmyslovej oblasti*. Praha: ČSAV.
- SLAVKOVSKÝ, P. (1975): Niektoré teoretické problémy sledovania vplyvu sezónnych zamestnaní na ľudovú kultúru. In *Slovenský národopis*, 23 (1), s. 105–110.
- SLAVKOVSKÝ, P. (1978): Kosa. In *Slovenský národopis*, 26 (1), s. 83–94.
- SLAVKOVSKÝ, P. (1985): Socialistická kolektivizácia poľnohospodárstva a jej odraz v spôsobe života dediny. In *Slovenský národopis*, 35 (2-3), s. 323–336.
- SLAVKOVSKÝ, P. (1995): Úvod. In J. Botík, P. Slavkovský (eds.): *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1*. Bratislava: Veda, s. 5–8.
- SLAVKOVSKÝ, P. (1998): *Tradičná agrárna kultúra Slovenska*. Bratislava: Veda.
- SLAVKOVSKÝ, P. (2006): Vedecké syntézy druhej polovice 20. storočia - výzvy i limity (Etnografický atlas Slovenska, Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska, Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry). In *Etnologické rozpravy*, 13 (1), s. 16–29.
- SLAVKOVSKÝ, P. (2012): *Slovenská etnografia (kompéndium dejín vedného odboru)*. Bratislava: Veda.
- SLAVKOVSKÝ, P. (2014): *S nošou za industrializáciou krajiny: tradičné podoby dopravy na slovenskom vidieku*. Etnologické štúdie 19. Bratislava: Veda.
- Slovenské ľudové piesne. Sväzok II*. Fr. Poloczek (ed.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1952.
- Slovenské ľudové umenie - výtvarný prejav: I. diel*. R. Mrlian (ed.) Bratislava: Tatran, 1953.
- Slovenské ľudové umenie - výtvarný prejav: II. diel*. R. Mrlian (ed.) Bratislava: Tatran, 1954.
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). II. zväzok E - J*. Martin: Matica slovenská, 1987.
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). III. zväzok K - L*. Martin: Matica slovenská, 1989.
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). IV. zväzok M - Q*. Martin: Matica slovenská, 1990.
- Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990). VI. zväzok T - Ž*. Martin: Matica slovenská, 1994.
- Slovenský národopis*. [on line.][cit. 24. 8. 2015]. Dostupné na internete: <<http://www.uet.sav.sk/?q=sk/slovensky-narodopis>>.
- STALIN, J. V. (1952): *Marxismus a národnostní otázka*. Praha: Svoboda.
- STOLIČNÁ, R. (1980): Obilninové jedlá. In *Slovenský národopis*, 28 (2), s. 308–321.
- STOLIČNÁ, R. (1985): Niektoré výsledky etnokartografického štúdia ľudovej stravy na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 33 (2-3), s. 599–603.
- STOLIČNÁ, R. (1991): *Jedlá a nápoje našich predkov*. Bratislava: Veda.
- STOLIČNÁ, R. (2000): *Tradičná strava Slovenska*. Bratislava: Veda.
- STOLIČNÁ, R. (2004): *Jedlo ako kľúč ku kultúre*. Martin: Vydavateľstvo Matice slovenskej.
- STOLIČNÁ, R. (2015): *Socializmus na tanieri: možnosti a praktiky stravovania obyvateľov Slovenska v rokoch 1948 - 1989*. Bratislava: Veda.
- STOLIČNÁ, R. - NOVÁKOVÁ, K. (2012): *Kulinárna kultúra regiónov Slovenska*. Bratislava: Veda.
- STOLIČNÁ, R. a kol. (2000): *Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry*. Bratislava: Veda.
- STOLIČNÁ, R. et al. (1997): *Slovakia. The European Contexts of Folk Culture*. Bratislava: Veda.
- ŠUSTEROVÁ, I. (2015): *Život olašských žien*. Bratislava: Veda.

- ŠVECOVÁ, S. (1979): Názvoslovie lazo-
vého osídlenia v Honte. In *Slovenský
národopis*, 27 (1), s. 25-49.
- ŠVEHLÁK, S. (1975): Súčasný stav výsku-
mu tradičnej kultúry slovenských en-
kláv a diaspor na Dolnej zemi. In *Slo-
venský národopis*, 23 (2), s. 223-234.
- ŠVEHLÁK, S. (1984): Zuzana Jarábková.
(Príspevok k štúdiu súčasného nosi-
teľa folklóru.) In *Slovenský národopis*,
32 (4), s. 573-589.
- Tatiana Podolinská, Mgr., PhD. [on line.]
[cit. 11. 1. 2016]. Dostupné na internete:
<[http://www.uet.sav.sk/?q=sk/tatiana-
podolinska-mgr-phd](http://www.uet.sav.sk/?q=sk/tatiana-podolinska-mgr-phd)>.
- TOLSTOV, S. P. (1949): *Sovětská škola
v národopise*. Preklad O. Nahodil.
Praha: Umění lidu.
- Tradičná ľudová kultúra Slovenska slo-
vom a obrazom: elektronická encyklo-
pédia*. [on line.][cit. 27. 9. 2015]. Dostup-
né na internete: <[http://www.ludova-
kultura.sk/index.php?id=11](http://www.ludova-kultura.sk/index.php?id=11)>.
- URBANCOVÁ, V. (1970): *Počiatky sloven-
skej etnografie*. Bratislava: Veda.
- URBANCOVÁ, V. (1973): Vzťah etnografie
k histórii. In *Slovenský národopis*, 21
(3), s. 327-342.
- URBANCOVÁ, V. (1979): K zameraniu slo-
venskej etnografie v rokoch 1946 -
1977. In *Slovenský národopis*, 27 (1), s.
103-125.
- URBANCOVÁ, V. (1983): Koncepcia dejín
slovenskej etnografie. In *Slovenský
národopis*, 31 (1), s. 57-76.
- URBANCOVÁ, V. (1987): *Slovenská etno-
grafia v 19. storočí. Vývoj názorov na
slovenský ľud*. Martin: Matica sloven-
ská.
- URBANCOVÁ, V. (1997): K podielu Jána
Mjartana na formovaní našej discip-
líny. In *Slovenský národopis*, 45 (4),
420-423.
- VANOVIČOVÁ, Z. (1997): *Pohrebný kan-
cionál Jozefa Macha*. Bratislava: Prebu-
dená pieseň - Ústav etnológie SAV.
- VÁROSS, M. (1989): Človek ako kultúrny
subjekt. In *Slovenský národopis*, 37
(4), s. 465-473.
- Vedeckí pracovníci Národopisného ústa-
vu SAVU [...]. In *Etnologické rozpravy*,
13 (1), 2006, s. 14-15.
- VERMEULEN, H. F. - ROLDÁN, A. A.
(1995): *Fieldwork and Footnotes. Stu-
dies in the History in European Anthro-
pology*. London: Routledge.
- VOROBYOV, N. J. (1952): Program pre sbie-
ranie materiálu na skúmanie súčas-
ného spôsobu života kolchoznej dedi-
ny a dejín jej formovania a národností
stredného Povolžia. In *Národopisný
sborník Slovenskej akadémie vied
a umení*, 11, s. 19-58.
- VRABCOVÁ, E. (1953): I. celostátni folklo-
ristická konferencie. In *Český lid*, 40
(3), s. 98-99.
- VRZGULOVÁ, M. (1997): *Známi neznámi
Trenčania. Živnostníci v meste 1918-
1948*. Bratislava: Vydavateľstvo Peter
Popelka.
- VRZGULOVÁ, M. (ed.) (2002): *Videli sme
holokaust*. Bratislava: Nadácia Milana
Šimečku.
- VRZGULOVÁ, M. (ed.) (2005): *We Saw the
Holocaust*. Bratislava: Nadácia Milana
Šimečku.
- VRZGULOVÁ, M. (2007). *Deti holokaustu*.
Bratislava: Dokumentačné stredisko
holokaustu.
- Vyhradené pre Soňu Kovačevičovú. In *Slo-
venský národopis*, 44 (1), 1996, s. 104-
112.
- WEBER, M. (1994): Wissenschaft als Ber-
uf. In *Wissenschaft als Beruf 1917/ 1919.
Politik als Beruf 1919. Studienausgabe
der Max Weber-Gesamtausgabe,
Band 1/17*. W. J. Mommsen, W. Schluch-
ter (eds.), B. Morgenbrod (co-ed.). Tü-
bingen: J. C. B. Mohr, s. 1-23.
- WITTEIN, F. E. (2001): Competencies and
Key Competencies. In Smelser, N. J. -
Baltes, P. B. (eds.): *International Encyc-*

lopedia of the Social & Behavioral Sciences. Volume 4. Amsterdam - Paris - New York - Oxford - Shannon - Tokyo: Elsevier, s. 2433-2436.

ZAJONC, J. (1994): Vznik a miesto Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska v procese skúmania vývoja tradičnej kultúry a formovania národopisu/ etnológie na Slovensku. In *Slovenský národopis*, 42 (2), s. 207-213.

ZAJONC, J. (2010): Výskum v okrese Modrý Kameň v roku 1950 ako príklad prenikania marxizmu do slovenského národopisu. In *Slovenský národopis. Errata*, 58 (4), 425-442i.

Zákon č. 133/2002 Z. z. z 19. februára 2002 o Slovenskej akadémii vied. [on line.] [cit. 24. 8. 2015]. Dostupné na internete: <<https://www.minedu.sk/data/att/8314.pdf>>.

Záverečné správy CE SAV 2002 - 2005: PROCESY. [on line.][cit. 29. 8. 2015]. Dostupné na internete: <<https://www.sav.sk/?doc=activity-excelent&act=2005>>.

ZELENKOVÁ, A.: Osobnosť a dielo Franka Wollmana. In *Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru I.* Bratislava - Brno: Ústav etnológie SAV - Slavistická spoločnosť F. Wollmana - Česká asociace slavistů - Slavistický ústav Jána Stanislava, 2006, s. 5-17.

Záverečné vyhlásenie účastníkov Smolenických dní 1978. In *Slovenský národopis*, 26 (4), s. 653-654.

ŽATKULIAK, J. - HLAVOVÁ, V. - SEDLIAKOVÁ, A. - ŠTEFANSKÝ, M (1999): *November 1989 a Slovensko. Chronológia a dokumenty (1985 - 1990).* Bratislava: Nadácia Milana Šimečku - Historický ústav SAV.

ŽATKULIAK, J. a kol. (2009): *November '89. Medzník vo vývoji slovenskej spoločnosti a jeho medzinárodný kontext.* Bratislava: Historický ústav SAV - Prodoma.

ARCHÍVNE PRAMENE:

Ústredný archív SAV:

Fond Slovenská akadémia vied a umení, škatuľa 23 (Národopisný ústav-I), škatuľa 24 (Národopisný ústav-II), škatuľa 25 (Národopisný ústav-III; Národopisný ústav - pobočka v Košiciach; Národopisný zborník), škatuľa 32 (Správny zbor SAVU), škatuľa 40 (Vedecké ústavy).

Fond Riadiace orgány SAV I., škatule 3, 28, 80, 1024, 1025, 1125.

Fond Historický ústav SAV, škatule 1, 13.

Fond Národopisný ústav SAV, škatule 1, 2, 13, 14, 15, 90.

Archív textov Ústavu etnológie SAV:

KILIÁNOVÁ, G. (2008): *Interview s prof. PhDr. J. Podolákom, DrSc.* 2008. AT ÚEt SAV, inv. č. 1463.

POPELKOVÁ, K. (2008): *Národopisný ústav SAVU v období 1946 - 1951 (Výskumná správa).* AT ÚEt SAV, inv. č. 1451.

ZAJONC, J. (2010a): *Národopisný ústav SAVU (rok 1950) v archívnych dokumentoch Ústredného archívu SAV. Výskumná správa.* AT ÚEt SAV, inv. č. 1452.

ZAJONC, J. (2010b): *Národopisný ústav - rozhovory a spomienky.* AT ÚEt SAV, inv. č. 1453.

SUMMARY

70 YEARS OF THE INSTITUTE OF ETHNOLOGY OF THE SLOVAK ACADEMY OF SCIENCES: Continuity and Discontinuity of the Institution's Research

Summary

This book was published on the occasion of the anniversary of the Institute of Ethnology of the Slovak Academy of Sciences. This organisation was founded in 1946 as Ethnographic Institute and formed part of the former Slovak Academy of Sciences and Arts. The authors chose to study the transformations of this scientific institution from the mid-20th century until today in relation to specific social, political, economic and ideological processes in Slovakia and former Czechoslovakia. They raised the following questions: Can we observe mutual links and continuity or, vice versa, interruptions and disruptions in scientific thinking, projects and in the work of this scientific institution? Where and in what way have links or ruptures in research, thinking and activities of the institution and researchers been manifested? What political, social, economic and other factors caused continuity or, vice versa, discontinuity in specific cases? The authors dealt with three thematic areas.

With respect to research of scientific thinking, they focused on the theoretical and methodological approaches and research methods applied. They observed the ways of applying the approaches and methods in specific research projects, and subsequently focused on project results. They explored the match or mismatch between the declared theoretical approaches and the achieved empirical results. They sought to find out whether they led to new knowledge.

The authors paid much attention to the history of this scientific institution - its establishment, abolition, reinstatement, development and transformations since 1946. With regard to the period of the Communist regime in 1948-1989, they studied the influence of political power and of the former ideology on scientific activities, on the existence/non-existence of the institution and on the possibilities of employment. They observed the political interventions made in the freedom of scientific research. On the basis of archive documents and interviews with former staff members, the authors explored the ways the institute responded to the power interventions and its own strategies. The issues

related to the influence exerted by the political power are not limited only to the period 1948-1989. The authors also observed the relationship between the state power structure and the development of the scientific institution after the political changes in 1989. They dealt, for example, with the creation of a new legislative environment for scientific activities in Slovakia, the state financial policy to support science, etc. Through these issues, they studied the dependence of scientific institutions, scientific work and scientists on political power in specific periods.

The authors followed the history of the institute also through the everyday work of its staff members who were considered actors of the observed processes. They sought to identify the motivations for their work through, for example, the study of selected scientific projects. They mapped the projects from their beginning through implementation, daily work routine up to achieved results. They explored co-operation between researchers and their mutual relationships. They also described the internal and external work conditions and the political persecutions which affected the activities of the institute and its workers.

The research of the history of the institute since 1946 showed many cases of continuity. The institute coped with two major topics since its beginning. On one hand, the scientists aimed to obtain the most detailed picture possible of the folk culture in Slovakia, in particular its traditional form which underwent fundamental changes under the influence of massive industrialisation, agricultural collectivisation, urbanisation and other modernisation processes after World War II. On the other hand, they intended to deal with changes in the culture and lifestyle of the population (especially rural one) induced by these modernisation processes.

The first part of the scientific programme aimed to gather synthetic works about folk culture and its history. The programme was fulfilled thanks to collective works, such as *Etnografický atlas Slovenska* [Ethnographic Atlas of Slovakia] (1990), *Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska* [Encyclopaedia of the Folk Culture of Slovakia] (1995) and *Slovakia. The European Contexts of Folk Culture* (Stoličná et al., 1997/ Slovak version 2 000). At the beginning of the 1950s, the research on the changes in folk culture was understood as research on the transformations of traditional culture and on the origins of "socialist culture". The research was gradually expanded into a complex analysis of the "process of [...] changes, innovations, modernisation and the shaping of the specific features of the current way of life and culture" (Pranda, 1979: 219). The second topic of the long-term plan became the centre of attention in the 1970s and 1980s, while the first topic (research of traditional folk culture) was on the retreat. This tendency intensified after 1989. The Institute of Ethnology SAS began to pay more attention to the research of the current social reality in Slovakia and, in some cases, in other European and non-European countries.

With regard to theories and research methods, the authors of the book observed the claiming of the principles of functional-structural orientation at the

time of the establishment of the institute mainly according to the works by the Russian researcher Pyotr Grigoryevich Bogatyryov. They also followed the tendency which targeted a historic-genetic study of folk culture, inspired by works of German and Central European researchers. The new theoretical current - Marxist ethnography - established itself under the pressure of the political power after 1848, and not as a result of free expert debates. Until the beginning of the 1960s, methodological and theoretical issues did not develop much. This is understandable, bearing in mind the atmosphere of fear in the 1950s resulting from the political situation, the fates of researchers and the situation in the Academy of Sciences which was subject to recurrent political checks. Marxist ethnography became the only "right" direction, which discouraged researchers from seeking answers to theoretical and methodological questions. On the other hand, the results of research suggested that the rise of the Marxist theory (and ideology) at the beginning of the 1950s did not mean a clear rupture or discontinuity from the previous scientific thinking of the institute's staff. Most researchers continued their research projects with a historic-genetic focus, which strengthened the historic method due to the claiming of historic materialism mainly at the declaratory level. In the 1960s and 1970s, the researchers of the institute manifested their efforts to return to the impulses of functional structural methods and, at the same time, to seek new, contemporary approaches, such as system analysis. Major differentiation in the application of methodological approaches could be observed after the political changes in 1989.

The authors observed the continuity and discontinuity processes also with respect to the institutional development of the institute. They offer new archive information about the causes and consequences of its abolition in 1951. The original institution was transformed into a section. The ethnographic section with reduced staff was incorporated in the Historic Institute. In connection with the establishment of a new institution - the Slovak Academy of Sciences - a separate organisational unit was re-established under the name Ethnographic Department, becoming the Ethnographic Institute in 1956. The period from the 1960s until the 1980s brought a major development of the institution in all aspects: in the number of staff members, projects, budget and institutional structure. The increased importance of the institute, the scientific results, and activity in international co-operation and in the education of doctoral students clearly helped to avert recurrent, politically motivated attempts to abolish the institute during the political checks in 1970. After 1989, the institute underwent uneasy transformation of the Slovak Academy of Sciences and managed to successfully establish itself in the changed economic and social conditions.

The results of research on the activity of individual scientists and teams under different projects throughout seven decades showed good organisation of work, as well as loyalty and solidarity of the staff members with the institute, which was clearly manifested in several cases, for example with respect to

attempts to reinstate the institute in 1951 or later, in 1970, as a reaction to the proposal to abolish the institute. The later case also showed the collegiate support by other ethnographic organisations in Slovakia and the Czech Republic.

Continuity and discontinuity in the history of the institute can also be observed at the level of its staff. Several scientists were laid off for political reasons upon the abolition of the institute in 1951 and later after the political checks in 1958–1960. These scientists returned to the institute after the liberalisation of the political situation in 1968 and 1969. The political persecution of scientists meant not only a break in their personal paths, but their departure robbed the institute and the scientific field of valuable research results.

The history of the institute in 1946–2015 shows the share of this academic institution in the development of ethnography, ethnology and social and cultural anthropology in Slovakia from the mid-20th century until the present. It also summarises and clarifies, on the basis of new empirical data, the role of the institution and of its staff in the gradual transformation of this scientific field into the current scientific discipline standing on the border between humanities and social research. This discipline seeks to bring in-depth knowledge of the social and cultural reality of late-modern Slovakia and in other countries of Europe and the world.

The book is divided into four chapters which observe three thematic areas in chronological order. It is accompanied by supplements: list of scientific projects, list of books and scientific compilations published by the institute in 1946–2015, list of researchers of over the past 70 years, and a picture supplement about the institute's activities.

GABRIELA KILIÁNOVÁ

PRÍLOHY

RIADITELIA A PREDSEDovia PRACOVISKA¹

RUDOLF ŽATKO

* 4. 4. 1913, Rybany, okr. Topoľčany

† 24. 5. 1976, Bratislava

V roku 1937 skončil slovenčinu a filozofiu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Počas štúdia navštevoval prednášky Franka Wollmana zo slavistiky, zúčastnil sa výskumov ľudovej slovesnosti pod jeho vedením. Zároveň sa venoval polonistike, v období 1936 - 1937 absolvoval ročný pobyt na Jagielloňskej univerzite v Krakove. V rokoch 1937 - 1938 bol na univerzite Jana Kazimierza v Lvove štipendistom poľskej vlády a súčasne poslucháčom etnografie i vedúcim lektorátu slovenčiny. Následne pôsobil ako stredoškolský profesor v Rožňave, Modre a Bratislave v rokoch 1939 - 1945. Bol prvým riaditeľom Národopisného ústavu SAVU v rokoch 1946 - 1948. Od konca roku 1948 prešiel do Univerzitnej knižnice v Bratislave. V roku 1953 sa vrátil do NÚ SAV, kde sa podieľal na založení dokumentačného oddelenia. Publikoval príspevky z oblasti ľudovej slovesnosti, ľudového divadla, kultúry Slovákov v Maďarsku a dejín odboru. Od roku 1953 systematicky pracoval na bibliografii slovenského národopisu, v čom pokračoval aj po odchode do dôchodku v roku 1972. Považuje sa za priekopníka národopisnej bibliografie na Slovensku.

Pramene: Gašparíková, 1973; Encyklopédia ľudovej kultúry 2: 359.

G. K.

1 Národopisný ústav SAVU (1946 - 1951) mal dvoch vedúcich predstaviteľov. Predseda viedol pracovisko koncepčne, ideovo, riaditeľ organizačne a administratívne. V SAV od roku 1953 funkcia predsedu zanikla a riaditeľ zodpovedal za vedeckú koncepciu i za organizačné vedenie pracoviska.

Prof. PIOTR GRIGORIEVIČ BOGATYRIOV, DrSc.

* 29. 1. 1893, Saratov, Rusko

† 18. 8. 1971, Moskva, Sovietsky zväz

V roku 1918 absolvoval Historicko-filologickú fakultu Moskovskej univerzity, kde následne pracoval. Od roku 1921 bol prekladateľom na sovietskom zastupiteľstve v Prahe. V rokoch 1931 - 1934 pôsobil na Katedre slavistiky na univerzite v Münstri, odkiaľ sa vrátil späť do Prahy. V rokoch 1936 - 1939 prednášal na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. V roku 1940 sa vrátil do Sovietskeho zväzu a pôsobil na Moskovskej (neskôr Lomonosovovej) univerzite. Aplikoval semiotiku a rozpracoval funkčno-štruktúrnú metódu v národopise. Tematické zameranie jeho bohatej publikačnej činnosti bolo široké. Venoval sa ľudovému divadlu, ľudovej slovesnosti, slovanským literatúram, obradom, mágii, materiálnej kultúre, filmu, teórii, metodológii a dejinám vedy. Patril k mimoriadnym osobnostiam ruskej a európskej etnografie a folkloristiky. Pri prípravách na založenia Národopisného ústavu SAVU v decembri 1945 bol navrhnutý za jeho predsedu. Funkciu prijal v marci 1946, avšak ju nikdy nevykonával. Preto v roku 1947 pracovisko navrhlo na funkciu predsedu jeho zástupcu Andreja Melicherčíka.

Pramene: Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 43-44; Kiliánová - Popelková, 2010: 414; Ehlers, 2011.

G. K.

Prof. PhDr. ANDREJ MELICHERČÍK, CSc.

* 16. 1. 1917, Párnica, okr. Dolný Kubín

† 31. 5. 1966, Ružomberok, okr. Ružomberok

V roku 1939 ukončil štúdium na Filozofickej fakulte SU v Bratislave,² kde študoval slovenčinu a nemčinu. Zároveň absolvoval prednášky Piotra G. Bogatyriova z národopisu, Franka Wollmana a Františka Ryšánka zo slovanských literatúr a Jana Mukařovského z estetiky. V rokoch 1939 - 1941 stredoškolský profesor, 1941 - 1945 asistent národopisného seminára na FiF SU. Od septembra 1945 do marca 1950 referent, neskôr tajomník Národopisného odboru MS v Martine. V rokoch 1950 - 1952 pracovník Národopisného ústavu SAVU, resp. Národopisnej sekcie Historického ústavu SAVU. Do roku 1948 bol zastupujúcim predsedom a do roku 1951 riadnym predsedom NÚ SAVU. V rokoch 1951 - 1952 bol poverený vedením Národopisnej sekcie pri HÚ SAVU. Zároveň prednášal externe na FiF SU, kam sa vrátil v novembri 1952 a kde pôsobil do predčasnej smrti. V počiatkoch vedeckej činnosti rozvíjal funkčno-štruktúrálnu metódu, po roku 1950 autor prác presadzujúcich dialektický a historický materializmus v etnografii a folkloristike. V obsiahlej publikačnej činnosti sa zamerlal na slovesnú folkloristiku, obrady, piesne, dejiny a teóriu národopisu. Autor prvej slovenskej metodologickej knižnej práce *Teória národopisu* (1945). Predstavuje výraznú zakladateľskú osobnosť modernej etnografie a folkloristiky na Slovensku.

Pramene: ÚA SAV, f. NÚ SAV, šk. 1, inv. č. 3, spis 3984/1951, list z 21. 8. 1951 o pričlenení NÚ k HÚ SAVU; Mjartan, 1966; Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 347-348; Kiliánová - Popelková, 2010: 414-415.

G.K

2 Univerzita Komenského v Bratislave sa v rokoch 1939 - 1954 volala Slovenská univerzita. Bližšie pozri I. kapitola.

PhDr. JÁN MJARTAN, DrSc.

* 5. 5. 1902 Sebedražie, okr. Prievidza

† 16. 12. 1996 Bratislava

V roku 1925 skončil štúdium dejepisu, zemepisu a národopisu na Filozofickej fakulte UK. Žiak Karla Chotka, profesora všeobecného národopisu na FiF UK v rokoch 1921 - 1931. Mjartan pracoval ako gymnaziálny profesor v rokoch 1925 - 1949. Zároveň spolupracoval s Národopisným odborom MS, od roku 1938 bol jeho predseda. Založil prvé odborné periodikum na Slovensku - matičný *Národopisný sborník*. Prvé číslo pripravil v roku 1937 (vyšlo v roku 1939), jeho editorom bol do roku 1947. V rokoch 1953 - 1956 hlavný redaktor *Slovenského národopisu*. V rokoch 1949 - 1951 riaditeľ Národopisného ústavu SAVU. Po zrušení samostatného pracoviska v roku 1951 a jeho pričlenení k Historickému ústavu SAVU vedecký pracovník jeho národopisnej sekcie. V rokoch 1952 - 1958 riaditeľ Národopisného kabinetu SAVU/SAV, neskôr NÚ SAV, ktorý rozvíjal koncepčne i personálne. Spoluzakladateľ Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV v roku 1958. Pracovník ústavu do roku 1972. V desiatkach štúdií a niekoľkých knižných prácach sa venoval ľudovému staviteľstvu, transportu, rybárstvu, poľovníctvu, zvykosloviu a dejinám vedy. Patrí k hlavným zakladajúcim osobnostiam moderného národopisu na Slovensku.

Pramene: Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 201, 358-359; Kovačevičová, 1997; Urbancová, 1997; Podolák, 1997; Kiliánová - Popelková, 2010: 414-415.

G. K.

**PhDr. BOŽENA FILOVÁ, rod. BARABÁŠOVÁ, CSc.,
členka korešpondentka SAV**

* 25. 9. 1926 Kalinka, okr. Zvolen

Štúdium slavistiky a národopisu na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe skončila v roku 1952, avšak už v roku 1950 nastúpila do Národopisného ústavu SAVU. V rokoch 1958 - 1989 riaditeľka NÚ SAV, ktorý sa pod jej vedením rozvinul na pracovisko celoštátneho a medzinárodného významu. V rokoch 1970 - 1990 bola hlavnou koordinátorkou a ústav bol hlavným pracoviskom Štátneho plánu základného výskumu v odbore národopis v ČSSR. Od roku 1959 sídlil v NÚ SAV sekretariát Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch, od roku 1976 Medzinárodnej komisie pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne. Hlavná redaktorka *Slovenského národopisu* v rokoch 1960 - 1990. Svoju výskumnú činnosť zamerala na novú folklórnu tvorbu, rozprávky, robotnícku kultúru, spoločenské a príbuzenské vzťahy, v rámci výskumu rodiny na jednodetný systém. Venovala sa i teoretickým otázkam národopisu. Autorka niekoľkých desiatok štúdií, editorka a vedecká redaktorka viacerých kolektívnych monografií a vedeckých zborníkov. Ako riaditeľka pracoviska a vedecká osobnosť B. Filová vytvorila podmienky pre najvýznamnejšie projekty národopisu na Slovensku v druhej polovici 20. storočia a zaslúžila sa o jeho rozvoj ako vedeckej disciplíny.

Pramene: Mjartan, 1976; Michálek, 1986; Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 138.

G. K.

Prof. PhDr. MILAN LEŠČÁK, CSc.

* 12. 10. 1940 Levoča, okr. Levoča

Po skončení štúdia národopisu na Filozofickej fakulte UK v roku 1963 nastúpil do Národopisného ústavu SAV, kde bol 1976 - 1988 zástupcom riaditeľky. V rokoch 1989 - 1992 riaditeľ ústavu a do 2003 jeho pracovník na čiastočný úväzok. Od roku 1992 budoval novú katedru etnológie na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Od 1. 11. 1996 prešiel na FiF UK v Bratislave, kde v rokoch 2000 - 2003 zastával funkciu vedúceho Katedry etnológie, resp. Katedry etnológie a kultúrnej antropológie. Po odchode do dôchodku v roku 2006 pokračoval v prednáškach a spolupracoval s Národným osvetovým centrom. Bol jedným zo zakladateľov celoštátnej, neskôr medzinárodnej prehliadky Etnofilm Čadca, ktorá vznikla v roku 1980. V rokoch 1991 - 1997 pôsobil ako hlavný redaktor *Slovenského národopisu*. Venoval sa výskumu folklóru, folklorizmu, etickým normám, hodnotám, znakovkej podstate tradície, rozvíjal teoretické a metodologické otázky. Po roku 1989 ako riaditeľ inovoval koncepciu NÚ SAV. Publikoval vyše stovky odborných štúdií na Slovensku i zahraničí a niekoľko knižných prác. Je významnou vedeckou osobnosťou v odbore, ktorá profilovala viaceré etnologické centrálné pracoviská.

Pramene: Burlasová, 1990; Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 305; Kiliánová, 2011.

G. K.

Mgr. DUŠAN RATICA, CSc.

* 14. 1. 1954 Bratislava

Štúdium národopisu na Filozofickej fakulte UK skončil v roku 1978 a nastúpil ako vedecký ašpirant do Národopisného ústavu SAV, kde pracuje do súčasnosti. V rokoch 1992 - 2000 zastával funkciu riaditeľa pracoviska. Zabezpečil jeho úspešnú transformáciu v 90. rokoch a kontinuitu významných výskumných projektov, najmä *Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska* (1995), v ktorej zároveň pôsobil ako redaktor pre oblasť teórie a metodológie vedy. Začiatkom 90. rokov sa tiež významne angažoval v Rade vedcov SAV (v súčasnosti Snem SAV), kde od roku 1994 pôsobil vo výbore a neskôr vykonával funkciu jeho predsedu. Vo svojej vedeckej činnosti sa spočiatku zaoberal ľudovou slovesnosťou. Postupne prešiel na otázky socializácie jednotlivca, rodiny, výchovy dieťaťa a morálky, na výskum hodnôt a hodnotových systémov, adaptačných procesov obyvateľov mestského sídliska, k etnologickým prístupom štúdia migrácií a metodologickým i praktickým otázkam digitalizácie archívnych dokumentov. Publikoval tri desiatky vedeckých prác doma i v zahraničí. Ako riaditeľ pracoviska a člen výboru Rady vedcov SAV sa zaslúžil nielen o úspešný rozvoj ústavu, ale i celej SAV v zložitom období transformácie po roku 1989.

Pramene: Encyklopédia ľudovej kultúry 2: 104; Luther, 2014; Dušan Ratica [on line].

G. K.

**PhDr. GABRIELA KILIÁNOVÁ, CSc.,
rod. Námerová**

* 16. 4. 1951 Bratislava

Štúdium národopisu na Filozofickej fakulte UK ukončila v roku 1974. V rokoch 1974 - 1982 asistentka a interná ašpirantka na Katedre etnografie a folkloristiky FiF UK, od roku 1983 pracovníčka Národopisného ústavu SAV. V rokoch 1992 - 1998 vedecká tajomníčka, v rokoch 1993 - 2000 zástupkyňa riaditeľa a v rokoch 2000 - 2012 riaditeľka pracoviska. Od roku 2001 dodnes hlavná redaktorka *Slovenského národopisu*. Od počiatku 90. rokov viedla viaceré domáce projekty a participovala na medzinárodných projektoch vrátane rámcových projektov EÚ. Odborne sa zameriavala na sociálny a kultúrny kontext orálnych tradícií, na výskum malých sociálnych skupín, na otázky kolektívnej identity a kolektívnej pamäte, na modernizačné, globalizačné a transformačné procesy, rituály smrti i dejiny a teóriu vedy. Autorka 4 monografií, takmer 20 kapitol v kolektívnych monografiách, vyše 90 vedeckých štúdií. Od roku 1996 postupne pedagogicky pôsobila na Katedre etnológie FiF UK, na Akadémii Istropolitana i Akadémii Istropolitana Nova, na univerzitách vo Viedni a Rezne. Zásadne sa zaslúžila o vstup Ústavu etnológie SAV do medzinárodných vzdelávacích a vedecko-výskumných projektov.

Pramene: Encyklopédia ľudovej kultúry 1: 235; Krekovičová, 2011; Gabriela Kiliánová [on line].

J. Z.

**Mgr. TATIANA PODOLINSKÁ, PhD.,
rod. Krupová**

* 24. 2. 1972 Šaľa, okr. Šaľa

Absolvovala štúdium filozofie a histórie (1995) a religionistiky (1997) na Filozofickej fakulte UK. V rokoch 1995 - 1996 pracovala ako stredoškolská profesorka a v roku 1996 nastúpila do Ústavu etnológie SAV, kde sa od počiatku výrazne angažovala v projektovej činnosti. Od roku 1996 viedla 4 medzinárodné a 3 domáce projekty, spolupracovala v 5 medzinárodných a 6 domácich projektoch. V rokoch 1997 - 2013 bola výkonnou redaktorkou a členkou redakcie *Slovenského národopisu*, od roku 2013 zástupkyňa hlavnej redaktorky. V roku 2012 prevzala funkciu riaditeľky pracoviska. Venuje sa výskumom európskej mytológie, religiozite v modernej spoločnosti, sociológii náboženstva, religiozite a integrácii Rómov ako aj výskumom Mayov a mayskej kultúry. Absolvovala terénne výskumy na Slovensku, v Taliansku, Francúzsku, Švédsku, v Mexiku a Guatemale. Jej bohatá publikačná činnosť zahŕňa 6 monografií (z toho 5 v spoluautorstve), 7 kapitol v domácich i zahraničných publikáciách a vyše 50 štúdií a odborných príspevkov v domácich a zahraničných časopisoch. Od roku 1998 prednáša pravidelne na FiF UK a sporadicky i na Masarykovej univerzite v Brne. Patrí k výrazným osobnostiam mladšej generácie sociálnych vedcov na Slovensku.

Prameň: Tatiana Podolinská [on line].

G. K.

VEDECKÍ A ODBORNÍ PRACOVNÍCI

**Národopisného ústavu SAVU (1946 – 1951),
Národopisnej sekcie Historického ústavu SAVU
(1951 – 1953),
Národopisného kabinetu SAV (1953 – 1955),
Národopisného ústavu SAV (1955 – 1994),
Ústavu etnológie SAV (od 1. 1. 1994)**

Súpis obsahuje údaje o vedeckých a odborných pracovníčkach a pracovníkoch inštitúcie, aj keď do nej nastúpili napríklad na študijný pobyt, internú ašpirantúru (CSc.; do septembra 1997) alebo doktorandúru (PhD.; od septembra 1997). Ako termín ukončenia pracovného pomeru je uvedený rok, v ktorom pracovníčka či pracovník prestali pracovať v plnej pracovnej kapacite v hlavnom pracovnom pomere, napríklad z dôvodu odchodu do dôchodku. Aj po tomto termíne však mali viacerí s ústavom pracovný kontakt formou čiastočného alebo vedľajšieho pracovného pomeru. Na pracovisku počas študijného pobytu, ašpirantúry a doktorandúry alebo brigády pôsobili aj ďalší, tu neuvedení pracovníci.

	1946 až 1955	1956 až 1965	1966 až 1975	1976 až 1985	1986 až 1995	1996 až 2005	2006 až 2015
Andel, Karol	1950 – 1951						
Apáthy, Štefan, PhD., CSc.		1962 – 1965					
Bahna, Vladimír, Mgr., PhD.							► 2012
Balogová, Ivona, rod. Benčíková, Mgr.				1989 – 1992			
Beňušková, Zuzana, rod. Wagnerová, prof. PhD., CSc.				1983 ►	►	►	►
Benža, Mojmír, PhD., PhD.				1980 ►	►	►	► 2013
Botík, Ján, prof. PhD., DrSc.			1967 ►	►	► 1988		
Bumová, Ivica, Mgr., PhD.						1999 – 2004	
Burlasová, Soňa, rod. Sláviková, PhD., DrSc.	1954 ►	►	►	►	► 1989		
Bužeková, Tatiana, RNDr. Mgr., PhD.						2000 ►	► 2013
Cielová, Eva, rod. Riečanská, PhD.					1994 ►	► 1999	
Danglová, Oľga, rod. Čelková, CSc.			1968 ►	►	►	►	►

	1946 až 1955	1956 až 1965	1966 až 1975	1976 až 1985	1986 až 1995	1996 až 2005	2006 až 2015
Drábiková, Ema, rod. Kahounová, PhD., CSc.		1962 ▶▶	1985			
Droppová, Ľubica, rod. Markovičová, doc. PhDr., CSc.		1958 ▶▶	1967			
Falťanová, Ľubica, rod. Mrázová, Mgr., CSc.				1976 - 1984	1989 ▶▶	2014.....
Feglová, Viera, prof., CSc.			1972 ▶▶	1992		
Ferencová, Michaela, Mgr., PhD.							2007 - 2010
Filová, Božena, rod. Barabášová, PhD., CSc., členka korešpondentka SAV	1950 ▶▶▶▶	1991		
Gašparíková, Viera, PhD., DrSc.		1956 ▶▶▶	1991		
Gyárfáš Lutherová, Soňa, Mgr., PhD.							2012 ▶
Hlinčíková, Miroslava, Mgr., PhD.							2007 ▶
Hlôšková, Anna/Hana, rod. Bazovská, doc. PhDr., CSc.				1981 ▶▶▶	2010
Horváthová, Emília, rod. Čajánková, doc. PhDr., DrSc.	1951 ▶▶▶	1975			
Hrustič, Tomáš, Mgr., PhD.							2009 ▶
Húska, Miroslav		1958 - 1960					
Chorváthová, Ľubica, PhD.					1987 - 1995		
Kaľavská, Viera, rod. Šebestová, PhD.					1987 - 1993		
Kaľavský, Michal, PhD., CSc.					1989 ▶▶	1996
Kalivodová, Andrea, rod. Kolesárová						1996 ▶▶
Kiliánová, Gabriela, rod. Námerová, PhD., CSc.				1983 ▶▶▶▶
Klepáčková, Eleonóra, rod. Siegelová, PhD., CSc.			1973 ▶▶	1979		
Kosová, Mária, rod. Kolečányi, PhD., CSc.	1946 - 1951			1969▶▶	1985	
Kostovská, Ingrid, rod. Holovičová, PhD.			1973 ▶▶▶▶▶
Kovačevičová, Soňa, rod. Žuffová, PhD., DrSc.	1950 - 1951, 1953 ▶▶	1960	1968 ▶▶	1991	
Krekovičová, Eva, rod. Orsáryová, doc. PhDr., DrSc.			1975 ▶▶▶▶▶

	1946 až 1955	1956 až 1965	1966 až 1975	1976 až 1985	1986 až 1995	1996 až 2005	2006 až 2015
Kubová, Milada, rod. Kozáková		1957 ▶	▶	▶ 1985			
Leščák, Milan, prof. PhDr., CSc.		1963 ▶	▶	▶	▶	▶ 1996	
Lunterová, Gabriela, rod. Miazdrová, PhDr.			1973 ▶	▶	▶ 1993		
Luther, Daniel, CSc.			1974 ▶	▶	▶	▶	▶
Mann, Arne, PhDr., CSc.				1983 ▶	▶	▶	▶
Markuš, Michal, PhDr., CSc.		1956 ▶	▶ 1975				
Melicherčík, Andrej, prof. PhDr., CSc.	1950 – 1952						
Méryová, Margita, rod. Tóthová				1983 ▶	▶ 1994		
Mjartan, Ján, PhDr., DrSc.,	1949 ▶	▶	▶ 1972				
Neufeld, Ľudovít, PhDr., CSc.			1970 – 1974				
Nosáľová, Viera, rod. Brychtová, PhDr., CSc.	1953 ▶	▶	▶	▶	▶ 1988		
Nováková, Katarína, Mgr., PhD.							2007 – 2009
Paličková, Jarmila, rod. Pátková, PhDr., CSc.	1951 ▶	▶	▶	▶	▶ 1991		
Panczová, Zuzana, rod. Gáliová, Mgr., PhD.							2007 ▶
Plicková, Ester, PhDr., CSc.	1955 ▶	▶	▶	▶	▶ 1989		
Podoba, Juraj, PhDr., CSc.				1981 ▶	▶	▶	▶ 2013
Podolák, Ján, prof. PhDr., DrSc.	1952 ▶	▶	▶ 1966				
Podolinská, Tatiana, rod. Krupová, Mgr., PhD.						1997 ▶	▶
Polonec, Andrej, PhDr., CSc.	1950 – 1952						
Popelková, Katarína, rod. Magalová, PhDr., CSc.					1987 ▶	▶	▶
Potančok Vladimír, Mgr.							2012 ▶
Pranda, Adam, PhDr., CSc.		1961 ▶	▶	▶ 1984			
Prandová, Elena, rod. Bošková	1953 ▶	▶	▶	▶	▶ 1989		
Profantová, Zuzana, rod. Pelcnerová, Mgr., CSc.				1977 ▶	▶	▶	▶ 2015
Ratica, Dušan, Mgr., CSc.				1979 ▶	▶	▶	▶
Rusnáková, Zora/Katarína, rod. Apáthyová, PhDr., CSc.			1968 ▶	▶	▶ 1994		
Salner, Peter, PhDr., DrSc.			1975 ▶	▶	▶	▶	▶

	1946 až 1955	1956 až 1965	1966 až 1975	1976 až 1985	1986 až 1995	1996 až 2005	2006 až 2015
Sekeráková, Zuzana, rod. Búriková, Mgr., PhD.						1999 ▶	▶ 2014
Slavkovský, Peter, PhD., DrSc.			1970 ▶	▶	▶	▶	▶ 2014
Stano, Pavol			1968 ▶	▶ 1978			
Stoličná, Rastislava, rod. Mikolajová, prof. PhD., CSc.			1972 ▶	▶	▶	▶	▶
Svorová, Eva, rod. Drugová, Mgr.					1991 - 1992		
Šalingová, Andrea, Mgr., PhD.						1998 - 2004	
Štibrányiová, Táňa, rod. Šmidkeová, PhD.				1980 ▶	▶ 1991		
Švehlák, Svetozár, PhD., CSc.		1961 ▶	▶	▶ 1984			
Tomeková, Regína, rod. Vídová, PhD.					1990 - 1992		
Urbancová, Viera, PhD., DrSc.	1955 ▶	▶	▶	▶	▶ 1987		
Valentová, Viera, rod. Batelová, CSc.		1963 ▶	▶	▶	▶ 1987		
Vanovičová, Zora, rod. Mintaľová, PhD.			1968 ▶	▶	▶	▶	▶ 2002
Vofanská, Ľubica, rod. Herzánová, Mgr., PhD.						2000 ▶	▶
Vrzgulová, Monika, rod. Kardošová, PhD., CSc.					1987 ▶	▶	▶
Zajonc, Juraj, PhD., CSc.					1988 ▶	▶	▶
Žatko, Rudolf	1946 - 1948, 1953 ▶	▶	▶ 1972				

NÁRODNÉ PROJEKTY

(usporiadané podľa prvého roku riešenia projektu)

Projekty Centier excelentnosti SAV

2002

Kolektívne identity v moderných spoločnostiach. Región strednej Európy.

Procesy konštruovania, reprodukcie a transformácie kolektívnych kategórií a identít

Základné pracovisko projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava

Spoluriešiteľské organizácie projektu: Historický ústav SAV Bratislava, Spoločenskovedný ústav SAV Košice, Filozofický ústav SAV Bratislava, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV Bratislava, Orientalistický ústav SAV Bratislava, Sociologický ústav SAV Bratislava, Katedra slovenských dejín FiF UK Bratislava, Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK Bratislava, Katedra germanistiky, nederlandistiky a škandinavistiky FiF UK, Ústav európskych štúdií a medzinárodných vzťahov FSEV UK

Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2002 – 2006

2007

Centrum excelentnosti pre výskum a rozvoj občianstva a participácie:

zvládanie výziev 21 storočia

Základné pracovisko projektu: Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV, Bratislava

Vedúca projektu: prof. PhDr. Jana Plichtová, CSc., Kabinet výskumu sociálnej a biologickej komunikácie SAV, Bratislava

Vedúci projektu za Ústav etnológie SAV: PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2007 – 2010

Projekty riešené s podporou Grantovej agentúry vedy (GAV, 1991 – 1994), Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a SAV (VEGA, od 1996) a Kultúrnej a edukačnej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (KEGA)

1991

Etnokultúrne procesy v mestskom prostredí

(Tolerancia a intolerancia vo veľkých mestách strednej Európy)

Projekt GAV č. 196
Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, CSc.
Doba riešenia: 1991 - 1993

Etnokultúrne vzťahy národov a národností na území Slovenska

Projekt GAV č. 194, 2/299194/93
Vedúci projektu: PhDr. Michal Kaľavský, CSc.
Doba riešenia: 1991 - 1993

Folklór ako etnoidentifikačný faktor slovenského národa v stredoeurópskom kontexte

Projekt GAV č. 195, 2/999195/93
Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, CSc.
Doba riešenia: 1991 - 1993

Interakcia človeka a prírodného prostredia z etnografického aspektu.

Dopad aktivít človeka v oblasti poľnohospodárstva, domácej a remeselnej pred- a ranoindustriálnej výroby, získavania surovín, osídlenia, staveľstva a bývania na prírodné prostredie

Projekt GAV č. 193, 2/999193/93
Vedúci projektu: PhDr. Juraj Podoba
Doba riešenia: 1991 - 1993

Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry

Projekt GAV č. 192, 2/999192/93
Vedúci projektu: Mgr. Dušan Ratica, CSc.
Doba riešenia: 1991 - 1993

1993

Dynamika sociálnych procesov v podmienkach veľkých miest strednej Európy (Odras historických zmien v každodennom živote obyvateľstva)

Projekt GAV/VEGA č. 2-530/93
Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, CSc.
Doba riešenia: 1993 - 1995

1994

Miesto folklórnych tradícií vo vývine slovenskej kultúry. Pramene a vývinové smerovanie v 19. a 20. storočí

Projekt GAV/VEGA č. 02/1031/94
Vedúci projektu: Doc. PhDr. Milan Leščák, CSc.
Doba riešenia: 1994 - 1996

Tradičná ľudová kultúra v interetnických súvislostiach. Príspevok k európskej kultúrnej regionalistike

Projekt GAV/VEGA č. 2/1030/94, 2/1030/95
Vedúca projektu: PhDr. Rastislava Stoličná, CSc.

Doba riešenia: 1994 – 1996 [v roku 1995 bol projekt riešený bez finančnej podpory z dôvodu zrušenia GAV, od roku 1996 bol riešený s podporou VEGA]

Procesy adaptácie hodnotových systémov na spoločenské zmeny

Projekt GAV/VEGA č. 2/1033/94

Vedúci projektu: Mgr. Dušan Ratica, CSc. (1994), PhDr. Juraj Podoba, CSc. (od 1995)

Doba riešenia: 1994 – 1998 [v roku 1994 bol projekt vylúčený z financovania, v roku 1995 bol riešený bez finančnej podpory z dôvodu zrušenia GAV, od roku 1996 bol riešený s podporou VEGA]

Kultúrne tradície ako súčasť sociálnej pamäti spoločenstva.

Etnické, sociálne a konfesijné aspekty identifikácie

Projekt GAV/VEGA č. 2/1032/94

Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, CSc.

Doba riešenia: 1994 – 1998 [v roku 1994 bol projekt vylúčený z financovania, v roku 1995 bol riešený bez finančnej podpory z dôvodu zrušenia GAV, od roku 1996 bol riešený s podporou VEGA]

1995

Funkcia a prejavy etnického vedomia v spoločenskom vývoji Slovenska

Projekt VEGA č. 95/5305/023

Vedúca projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 1995 – 1998 [projekt v roku 1995 začal ako Vládny vedecký projekt, od roku 1996 bol riešený s podporou VEGA]

Ľudový dekoratívny prejav na Slovensku. Kultúrno-historické retrospektívy.

Stredoeurópske súvislosti

Projekt VEGA č. 95/5305/675

Vedúca projektu: Oľga Danglová, CSc.

Doba riešenia: 1995 – 1998 [projekt v roku 1995 začal ako Vládny vedecký projekt, od roku 1996 bol riešený s podporou VEGA]

1996

Procesy diferenciacie lokálneho spoločenstva.

Na príklade skupinových vzťahov v mestskom a vidieckom prostredí

Projekt VEGA č. 2/3028/97

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, CSc.

Doba riešenia: 1996 – 1998

1997

Pramene k vývinu ústnej slovesnosti Slovákov

Projekt VEGA č. 2/4185/97

Vedúca projektu: Zuzana Profantová, CSc.

Doba riešenia: 1997 – 1999

Tradičná kultúra slovenských menšín v strednej Európe. Využitie etnografickej metódy pri výskume a komparácii kultúrnych javov

Projekt VEGA č. 2/4080/97

Vedúci projektu: PhDr. Mojmir Benža

Doba riešenia: 1997 - 1999

1998

Etnologické aspekty medzigeneračného prenosu a generačnej príznakovosti hodnôt a noriem kultúry

Projekt VEGA č. 2/5073/98

Vedúca projektu: PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

Doba riešenia: 1998 - 2000

Folklor – jeho slovakistické a europeistické kontexty

(k žánrovým a tematickým aspektom štúdia slovenského folklóru)

Projekt VEGA č. 2/5074/98

Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 1998 - 2000

1999

Etnicita ako faktor polarizácie mestského spoločenstva na Slovensku v 20. storočí

Projekt VEGA č. 2/6047/99

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, CSc.

Doba riešenia: 1999 - 2001

Mesto ako priestor sociálno-kultúrnych interakcií (Na príklade Nitry v období 1918 - 1948)

Projekt VEGA č. 2/6048/99

Vedúce projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. (1999), PhDr. Katarína Popelková, CSc. (2000 - 2001)

Doba riešenia: 1999 - 2001

2000

Modernizačné procesy na Slovensku z pohľadu etnológie

Projekt VEGA č. 2/7180/20

Vedúca projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2000 - 2002

Podmienky zamestnanosti obyvateľstva vidieka na Slovensku v 1. polovici 20. storočia s ohľadom na neroľnícke zamestnanosti a ich vplyv na rozvoj kultúry a spôsob života

Projekt VEGA č. 2/7041/20

Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Falfanová, CSc.

Doba riešenia: 2000 - 2002

Pramene a dejiny vývinu ústnej slovesnosti na Slovensku

Projekt VEGA č. 2/7187/20

Vedúca projektu: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.

Doba riešenia: 2000 – 2002

Sociokultúrne trendy slovenského vidieka

(Implementácia rozvojových programov na regionálnej úrovni)

Projekt VEGA č. 2/T181/20

Vedúca projektu: Oľga Danglová, CSc.

Doba riešenia: 2000 – 2002

Tradičná kultúra slovenských menšín v južnej Európe.

Využitie kartografickej metódy pri výskume a porovnaní kultúrnych javov

Projekt VEGA č. 2/T031/20

Vedúci projektu: PhDr. Mojmír Benža, PhD.

Doba riešenia: 2000 – 2002

2001

Dynamika skupinovej identity z hľadiska časových a priestorových determinácií

Projekt VEGA č. 2/1050/21, 2/1050/23

Vedúca projektu: PhDr. Zuzana Beňušková, CSc.

Doba riešenia: 2001 – 2003

2002

K problematike „tradičných“ a „netradičných“ folklórnych žánrov

(Medzi literatúrou a folklórom – medzi folkloristikou a religionistikou)

Projekt VEGA č. 2/2116/22, 2/2116/23, 2/2116/24

Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.; vedúca projektu od 2003:

PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

Doba riešenia: 2002 – 2004

Tradičná textilná kultúra – súvislosti a paralely

Projekt VEGA č. 2/2076/22, 2/2076/23, 2/2076/24

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2002– 2004

Transformácie identít menšiny

(Etnologická analýza českej a židovskej minority na Slovensku v 20. storočí)

Projekt VEGA č. 2/2075/22, 2/2075/23, VEGA 2/2075/24

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2002– 2004

2003

Globálne procesy a každodenná kultúra na Slovensku. Etnologický pohľad

Projekt VEGA č. 2/3181/23, 2/3181/24, 2/3181/25

Vedúce projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc. (2003, 2005), Oľga Danglová, CSc. (2004)

Doba riešenia: 2003– 2005

K dejinám a dynamike vývinu tradičnej nehmotnej kultúry na Slovensku v kontexte súčasných postmoderných európskych kultúrach

Projekt VEGA č. 2/3030/23, 2/3030/24, 2/3030/25

Vedúca projektu: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.

Doba riešenia: 2003 – 2005

Tradičná kultúra slovenských menšín v strednej a južnej Európe ako súčasť ich kultúrneho dedičstva (Medzi enkulturáciou a akulturáciou)

Projekt VEGA č. 2/3182/23, 2/3182/24, 2/3182/25

Vedúci projektu: PhDr. Mojmír Benža, PhD.

Doba riešenia: 2003 – 2005

Nacionalizmus v slovenskej a maďarskej archeológii, etnológii a historiografii

Projekt VEGA č. 1/1218/24, 1/1218/25, 1/1218/25

Vedúci projektu: prof. PhDr. Eduard Krekovič, CSc. (Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave)

Zástupkyňa vedúceho projektu: Mgr. Michaela Ferencová (Ústav etnológie SAV)

Doba riešenia: 2004– 2006

2005

Diverzifikácia ako faktor formovania identity

Projekt VEGA č. 2/5105/25, 2/5105/26

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2005 – 2007

Miestny a regionálny rozvoj v kontexte európskej integrácie

Projekt VEGA č. 2/5104/25, 2/5104/26

Vedúca projektu: Oľga Danglová, CSc.

Doba riešenia: 2005 – 2007

Od folklórneho textu k folklórnemu kontextu.

Žánrové, medzižánrové, kultúrno-historické a antropologické aspekty výskumu folklóru

Projekt VEGA č. 2/5103/25, 2/5103/26

Vedúca projektu: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2005 – 2007

2006

Naratívna každodennosť v kontexte historických zlomov v Česku /a/ Slovensku po roku 1948, 1968, 1989, 1993 z pohľadu dynamiky vývoja hodnôt

Projekt VEGA č. 2/6059/26

Vedúca projektu: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.

Doba riešenia: 2006 – 2009

Slovensko-slovenské vzťahy v tradičnej kultúre

Projekt VEGA č. 2/6009/26, 2/6009/27

Vedúci projektu: PhDr. Mojmir Benža, PhD.

Doba riešenia: 2006 – 2008

2007

História slovenskej evanjelickej cirkvi a. v.

Projekt VEGA č. 1/4551/07

Nositeľ projektu: Katedra humánnej geografie a demogeografie Prírodovedeckej fakulty UK v Bratislave

Vedúca projektu: Doc. RNDr. Dagmar Kusendová, PhD.

Zástupca vedúcej projektu: PhDr. Mojmir Benža, PhD. (ÚEt SAV)

Doba riešenia: 2007 – 2009

2008

Dejiny etnológie na Slovensku v 20. storočí. Inštitúcie, osobnosti, projekty, výsledky

Projekt VEGA č. 1/0166/08

Nositeľ projektu: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Spoluriešiteľské organizácie: Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK v Bratislave, Ústav etnológie SAV

Vedúca projektu: Doc. PhDr. Zuzana Beňušková, CSc. (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre)

Zástupca vedúcej projektu: Mgr. Dušan Ratica, CSc. (Ústav etnológie SAV)

Doba riešenia: 2008 – 2010

Etnológia na Slovensku v druhej polovici 20. storočia. Dejiny vedeckého myslenia

Projekt VEGA č. 2/0041/08

Vedúca projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2008 – 2010

Folklórne žánre a sociálna komunikácia

Projekt VEGA č. 2/0044/08

Vedúca projektu: Doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2008 – 2010

Sociokultúrna zmena a adaptácia: transformačné procesy v súčasnej slovenskej spoločnosti

Projekt VEGA č. 2/0106/08

Vedúci projektu: PhDr. Podoba Juraj, CSc.

Doba riešenia: 2008 – 2010

Sociologická a antropológická analýza spotreby produktov a voľnočasových aktivít na Slovensku

Projekt VEGA č. 1/0632/08

Nositeľ projektu: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Spoluriešiteľské organizácie: Ústav etnológie SAV, Bratislava, Ústav vedy a výskumu UMB, Banská Bystrica

Vedúci projektu: Mgr. M. A., Ivan Chorvát, CSc. (Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici)

Zástupkyňa vedúceho projektu: Mgr. Zuzana Búriková, PhD. (Ústav etnológie SAV)

Doba riešenia: 2008 - 2010

Urbánne prostredie ako priestor diverzity

Projekt VEGA č. 2/0122/08

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2008 - 2010

2010

Kulinárna kultúra regiónov Slovenska

Projekt VEGA č. 2/0002/10

Vedúca projektu: prof. PhDr. Rastislava Stoličná, DrSc.

Doba riešenia: 2010 - 2012

Naratívna každodennosť obdobia socializmu

Projekt VEGA č. 2/0043/10

Vedúca projektu: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.

Doba riešenia: 2010 - 2012

2011

Adaptácia obyvateľov mesta v procesoch spoločenských zmien

Projekt VEGA č. 2/0099/11

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2011 - 2013

Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku? K otázke sociálneho kontextu rituálov

Projekt VEGA č. 2/0069/11

Vedúca projektu: PhDr. Katarína Popelková, CSc.

Doba riešenia: 2011 - 2013

Dejiny etnológie na Slovensku v druhej polovici 20. storočia:

kontinuity a diskontinuity v bádani

Projekt VEGA č. 2/0086/11

Vedúca projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2011 - 2013

Lokálne iniciatívy občianskej sféry v rozvoji sídiel

Projekt VEGA č. 2/0052/11

Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Falfanová, CSc.

Doba riešenia: 2011 - 2013

Ľudové poznanie a jeho socio-kultúrne podmienky

Projekt VEGA č. 2/0092/11

Vedúca projektu: Mgr. RNDr. Tatiana Bužeková, PhD. (2011 – 2012), Doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc. (2013)
Doba riešenia: 2011 – 2013

Rómovia v majoritnej spoločnosti: výskum modelov vzájomného spolužitia

Projekt VEGA č. 2 /0014/11

Vedúca projektu: Mgr. Tatiana Podolinská, CSc.

Doba riešenia: 2011 – 2013

Slovenská spoločnosť v časových a medzinárodných rodových porovnaníach

Projekt VEGA č. 2/0115/11

Vedúci projektu: PhDr. Vladimír Krivý, CSc. (Sociologický ústav SAV)

Riešiteľka za Ústav etnológie SAV: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2011 – 2013

2013

Stravovacie modely obyvateľstva Slovenska v období socializmu

Projekt VEGA č. 2/0001/13

Vedúca projektu: prof. PhDr. Rastislava Stoličná, DrSc.

Doba riešenia: 2013 – 2015

2014

Kontinuita a diskontinuita v etnologickom bádání s ohľadom na nehmotné kultúrne dedičstvo

Projekt VEGA č. 2/0126/14

Vedúca projektu: Doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2014 – 2016

Kultúrne dedičstvo Slovenska: materiálna produkcia, sociálne súvislosti

Projekt VEGA č. 2/0096/14

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2014 – 2016

Občianske aktivity ako determinant udržateľného rozvoja mesta (etnologický pohľad)

Projekt VEGA č. 2/0024/14

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2014 – 2016

Rituálne správanie ako strategický nástroj skupinovej identifikácie:

Sociálne a kultúrne kontexty súčasných sviatkov na Slovensku

Projekt VEGA č. 2/0088/14

Vedúca projektu: PhDr. Katarína Popelková, CSc.

Doba riešenia: 2014 – 2016

Rodinné histórie. Medzigeneračný prenos reprezentácií politických a sociálnych zmien

Projekt VEGA č. 2/0086/14

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2014 - 2017

Reštaurovanie a výskum súboru sakrálnych textílií 18. a 19. storočia zo zbierkového fondu SNM – Historického múzea v Bratislave

Projekt KEGA č. 001VŠVU-4/2014

Nositeľ projektu: Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave

Riešiteľ za Ústav etnológie SAV: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2014 - 2016

2015

Nálepka »Róm« – emické a etické reflexie a ich spoločenské dopady

Projekt VEGA č. 2/0099/15

Vedúca projektu: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2015 - 2018

Projekty koordinované v Ústave etnológie SAV

2004

Sociálne aspekty kvality života v panelových sídliskách Bratislavy

Projekt č. 1/2004

Vedúca projektu: PhDr. Zuzana Beňušková, CSc.

Doba riešenia: 2004 - 2006

Aktivácia vidieckeho priestoru v socioeconomickej a kultúrnej sfére

Projekt č. 2/2004, 2/2005

Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Faltánová, CSc.

Doba riešenia: 2004 - 2006

Digitalizácia archívov ÚEt SAV (audiovizuálne dokumenty)

Projekt č. 3/2004, 3/2005

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2004 - 2007

Vzdelávací projekt poslucháčov interného doktorandského štúdia

Projekt č. 4/2004, 4/2005

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Podoba, CSc.

Doba riešenia: 2004 - 2007

Hodnotové orientácie v 20. storočí: ich stabilita a zmeny (Pamiatke Adama Prandu)

Projekt č. 5/2004

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, CSc.
Doba riešenia: 2004– 2005

Kultúrne špecifiká regiónov Slovenska

Projekt č. 6/2004, 6/2005

Vedúci projektu: PhDr. Peter Slavkovský, CSc.

Doba riešenia: 2004 – 2005, 2008 – 2009

Klenotnica ľudovej kultúry Slovenska

Projekt č. 7/2004, 7/2005

Vedúci projektu: PhDr. Peter Slavkovský, DrSc.

Doba riešenia: 2004– 2006

Procesy zmien v kulinárnej kultúre obyvateľstva Slovenska v 20. storočí

Projekt č. 8/2004, 8/2005

Vedúca projektu: PhDr. Rastislava Stoličná, DrSc.

Doba riešenia: 2004 – 2007

Stratení susedia – Zabudnutá história. (Medziskupinová komunikácia v období vojnového slovenského štátu: sociálna pamäť – lokálne interpretácie)

Projekt č. 9/2004

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2004 – 2005

Etnologické elektronické informačné databázy Ústavu etnológie SAV

Projekt č. 10/2004, 10/2005

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2004 – 2006

Mobilizovať reurbanizáciu v podmienkach demografických zmien / Reurbanisation on condition of demographic change

Projekt č. 11/2005

Vedúca projektu: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2005 – 2006

2006

Ma bisteren – rómsky holocaust na Slovensku

Projekt č. 12/2005

Vedúci projektu: PhDr. Arne Mann, CSc.

Doba riešenia: 2006 – 2008, 1. 3. 2009 – 2012

Židovská komunita v období 1945 – 1989

Projekt č. 13/2006

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2006 – 2007

Osudy židovských dětí, které přežili holokaust

Projekt č. 14/2005

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2006 - 2007

2007

Lokálny kontext regionálneho rozvoja z hľadiska rozvojových aktivít

Projekt č. 15/2007

Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Falfánová, CSc.

Doba riešenia: 2007 - 2009

Religion And Values: Central And Eastern European Research Network / Náboženstvo a hodnoty: stredo- a východoeurópska bádateľská sieť

Projekt č. 16/2007

Vedúca projektu: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2008 - 2010

Tradičná kultúra, kultúrne dedičstvo

Projekt č. 17/2007

Vedúca projektu: prof. PhDr. Rastislava Stoličná, DrSc.

Doba riešenia: 2007 - 2010

Katalóg Wollmanovského archívu: elektronická a tlačaná verzia

Projekt č. 18/2007

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2007 - 2009

Osudy židovských dětí, které přežili holokaust

Projekt č. 19/2007

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2007 - 2008

2008

Reflexia totalitných systémov (vzťah židovskej komunity a štátnej moci po roku 1945)

Projekt č. 20/2008

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2008 - 2009

Konštrukcia života židovskej minority Slovenska po roku 1945 v biografických naratívoch

Projekt č. 21/2008

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2008 - 2010

2009

Etnická štruktúra, Slovensko, 20. storočie

Projekt č. 22/2009

Vedúci projektu: PhDr. Mojmir Benža, PhD.

Doba riešenia: 2009 - 2010

2010

Slovensko a jeho identita

Projekt č. 23/2010

Vedúci projektu: PhDr. Peter Slavkovský, DrSc.

Doba riešenia: 2010 - 2012

Budovanie Elektronického katalógu Wollmanovský archív

Projekt č. 24/2010

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 1. 4. 2010 - 2013

Židovská komunita, majoritná spoločnosť a štátna moc

Projekt č. 25/2010

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2010 - 2012

Subjekty občianskej sféry ako faktor aktivizmu vidieka

Projekt č. 26/2010

Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Falfanová, CSc.

Doba riešenia: 2010 - 2013

Reflexie holokaustu a židovská identita

Projekt č. 27/2010

Vedúca projektu: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2010 - 2013

2011

Obrazy a folklór medzi kresťanskou a svetskou kultúrou

Projekt č. 28/2011

Vedúca projektu: Doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2011 - 2013

Sociokultúrna zmena v kontexte globalizačných a postsocialistických transformačných procesov; etnologická perspektíva

Projekt č. 29/2011

Vedúci projektu: PhDr. Juraj Podoba, CSc.

Doba riešenia: 2011 - 2012

2013

Transformácia židovskej komunity na Slovensku po roku 1989

Projekt č. 30/2013

Vedúci projektu: PhDr. Peter Salner, DrSc.
Doba riešenia: 2013 – 2015

Slovensko a jeho identita

Projekt č. 31/2013
Vedúci projektu: PhDr. Peter Slavkovský, DrSc.
Doba riešenia: 2013

Význam fotografií Jozefa Kolarčíka-Fintického pre dnešok

Projekt č. 32/2013
Vedúci projektu: PhDr. Arne Mann, CSc.
Doba riešenia: 2013 – 2015

Naratívna každodennosť v historicko-etnologickej a lingvistickej perspektíve

(medzinárodný projekt riešený v Institute slavianovedenia Rossijskoj akademii nauk, v Slavistickom ústave Jána Stanislava SAV v ÚEt SAV)
Projekt č. 33/2013
Za inštitúcie v SR projekt koordinuje: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.
Doba riešenia: 2013 – 2014

2014

Demografická charakteristika južného Slovenska na základe výskumu rodiny v rokoch 1967 – 1971

Projekt č. 34/2014
Vedúca projektu: Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.
Doba riešenia: 2014 – 2016

Transformácie kultúry a spoločnosti na Slovensku.

Súčasný procesy a historické kontexty

Projekt č. 35/2014
Vedúca projektu: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.
Doba riešenia: 2014 – 2016

2015

Príprava projektu kooperácie Ústavu etnológie SAV s Universität Wien

Projekt č. 36/2015
Riešiteľka projektu: Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.
Doba riešenia: 1. – 31. 10. 2015

Projekty riešené s podporou Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV)

2007

Tradičná kultúra Slovenska ako súčasť kultúrneho dedičstva Európy.

Na základe digitálneho spracovania archívnych dokumentov Ústavu etnológie SAV a Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK

Evidenčné číslo projektu: APVV-0530-06

Vedúci projektu: Daniel Luther, CSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2007 - 2009

2009

Slovensko-slovinské paralely v etnologických a folkloristických štúdiách / Slovakian-Slovenian parallels in ethnology and folklore studies

Evidenčné číslo projektu: SK-SI-0020-08

Vedúce projektu: Dr. Ingrid Slavec-Gradišnik, Inštitút za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Ljubljana; PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2009 - 2010

2013

Mayský rituálny a astronomický komplex – výskum, konzervácia a prezentácia slovenského objavu svetového významu / Maya ritual and astronomical complex – research, conservation and presentation of Slovak discovery of world importance

Evidenčné číslo projektu: APVV-0864-12

Projekt s medzinárodným riešiteľským kolektívom

Koordinátor projektu: Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra porovnávacej religionistiky

Vedúca projektu: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2013 - 2017

Projekty riešené v rámci Štátnych programov výskumu a vývoja (ŠPVV)

Regionálna diferenciácia a regionálny rozvoj v SR v kontexte integračných dosahov

Evidenčné číslo projektu: 2003SP 51/028 0600/02806 02-2003

Vedúci riešiteľ: Ľubomír Falčan, CSc., Sociologický ústav SAV, Bratislava

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Zuzana Beňušková, CSc., Oľga Danglová, CSc., Mgr. Ľubica Falčanová, CSc., PhDr. Katarína Popelková, CSc., PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 2003 - 2005, v Ústave etnológie SAV v roku 2003

Národ, národnosti a etnické skupiny v transformujúcej sa spoločnosti

Evidenčné číslo projektu: 2003 SP 51/028 08 00/028 08 06

Vedúci riešiteľ: prof. PhDr. Štefan Šutaj, DrSc., Spoločenskovedný ústav SAV, Košice

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Mojmír Benža, PhD., PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2003 - 2005

Civilizačno-kultúrne procesy v transformujúcej sa slovenskej spoločnosti

Evidenčné číslo projektu: 2003 SP 51/028 06/ 028 06 01

Vedúci riešiteľ: prof. PhDr. Lubomír Plesník, CSc., Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, Nitra

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2003 – 2005

Transformácie identít v súčasnom a historickom kontexte Slovenska (so zreteľom na integračné procesy)

Evidenčné číslo projektu: 2003 SP 51/028 09 00/028 09 12 – 2003

Vedúci riešiteľ: Mgr. J. Marušiak, PhD., Ústav politických vied SAV, Bratislava

Zástupkyňa vedúceho riešiteľa: Mgr. Michaela Ferencová, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: RNDr. Tatiana Bužeková, Mgr. Michaela Ferencová, Mgr. Ľubica Herzánová

Doba riešenia: 2003 – 2005

Aplikačné projekty

Ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom; Budovanie centrálnej databázy dokumentov o tradičnej ľudovej kultúre Slovenska. Uznesenie vlády č.666 zo dňa 8. augusta 2007 pod názvom Konceptia starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru (uznes. B.6.)

Koordinátor: Národné osvetové centrum Bratislava, koordinátor Vladimír Kysel; od mája 2010 Slovenský ľudový umelecký kolektív

Zodpovedný riešiteľ za Ústav etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 1. 6. 2009 – 31. 12. 2010

Výskumná správa o výkone terénnej sociálnej práce v marginalizovaných rómskych komunitách

Projekt Fondu sociálneho rozvoja

Evidenčné číslo projektu: 035/2009-HZ-3.0/V

Zodpovedný riešiteľ: Mgr. Tomáš Hrustič, PhD.

Doba riešenia: 1. 9. 2009 – 30. 11. 2009

Výskum sociálnej inklúzie Rómov náboženskou cestou.

V rámci výzvy Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu

Projekt Fondu sociálneho rozvoja SR

Evidenčné číslo projektu: PP 2/ER2010-FSR

Koordinátor: Ústav etnológie SAV

Zodpovedný riešiteľ: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 1. 3. 2010 – 15. 11. 2010

MEDZINÁRODNÉ PROJEKTY

(usporiadané podľa prvého roku riešenia projektu)

1994

Každodenná kultúra na hranici. Výskum rakúsko-slovenského pomedzia pri rieke Morava / Alltagskultur an der Grenze / Everyday Culture on the Border

Bilaterálny projekt

Vedúci projektu: Prof. Dr. Klaus Beitzl, Österreichisches Museum für Volkskunde, Viedeň, Rakúsko, PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc. Ústav etnológie SAV

Doba riešenia: 1994 - 1997

1995

Sociálna história biedy vo východnej Európe / Social History of Poverty in Eastern Europe

Medzinárodný projekt

Hlavný koordinátor: Sociologický ústav MTA, Budapešť

Vedúca riešiteľka v SR: PhDr. Zuzana Kusá, Sociologický ústav SAV

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Viera Feglová, CSc.

Doba riešenia: 1995 - 1997

Oral History – Osudy tých, ktorí prežili holokaust / Oral History – The Faith of Holocaust Survivals

Medzinárodný projekt

Nositeľ projektu: University Yale USA, G. Hartmann

Koordinátor v SR: Nadácia Milana Šimečku

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Peter Salner, CSc., PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.

Doba riešenia: 1995 - 1998

1996

Meštianstvo v strednej Európe v 20. storočí / Bürgerlichkeit in Mitteleuropa im 20. Jh / Petit Bourgeoisie in Central Europe in 20th Century

Medzinárodný projekt

Nositeľ projektu: Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte der Universität Wien, Rakúsko

Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Peter Salner, CSc.

Doba riešenia: 1996 - 1998

Pamäť žien za socializmu/ Women's Memory of Socialism

Medzinárodný projekt

Koordinátor v SR: Filozofická fakulta UK, Bratislava, Doc. PhDr. Zuzana Kiczková

Riešiteľky z ÚEt SAV: PhDr. Hana Hlôšková, CSc., Mgr. Andrea Šalingová
Doba riešenia: 1996 - 2003

1997

Historický výskum stereotypov / Historische Stereotypenforschung

Medzinárodný interdisciplinárny projekt

Nositeľ projektu: Universität Oldenburg, Nemecko, Prof. Hans Henning Hahn

Koordinátor v SR: PhDr. Elena Mannová, CSc., Historický ústav SAV, Bratislava

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 1997 - 2000

1998

Etnokultúrna identifikácia a folklór v inoetnickom prostredí / Ethnocultural Identification and Folklore of Minority in the Ethnic Majority Context

Slovensko-bulharský bilaterálny vedecko-výskumný projekt

Koordinátori projektu: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava, doc. Vladimír Penčev, Institut za folklor BAN, Sofia, Bulharsko

Doba riešenia: 1998 - 2000

1999

Miesta pamäti na Slovensku a v Rakúsku / Erinnerungsorte in der Slowakei und in Österreich/ Lieux de memoire

Projekt EU programu INTERREG II. A, Small Projects Funds

Nositeľ projektu: Institut für Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Universität Wien, Rakúsko

Koordinátor v SR: PhDr. Elena Mannová, CSc., Historický ústav SAV

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc. PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., PhDr. Rastislava Stoličná, CSc., PhDr. Zora Vanovičová

Doba riešenia: 1999 - 2000

Živý rodinný fotografický archív židovskej strednej Európy / A living family photographic archive of Jewish Central Europe

Medzinárodný projekt

Nositeľ projektu: nadácia Centropa Pix, Viedeň, Rakúsko, E. Serotta

Koordinátor v SR: PhDr. Peter Salner, CSc, ÚEt SAV

Doba riešenia: 1999 - 2001

Historický výskum stereotypov / Historische Stereotypenforschung

Medzinárodný projekt

Koordinátor: Carl von Ossietzky Institut, Universität Oldenburg, Nemecko; Prof. Hans Henning Hahn

Koordinátorka v SR: PhDr. Elena Mannová, CSc., Historický ústav SAV, Bratislava

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Oľga Danglová, CSc., PhDr. Katarína Popelková, CSc.

Doba riešenia: 1999 - 2001

**Tradičná ľudová kultúra Slovákov v Juhoslávii ako kultúrne dedičstvo
a etnoidentifikačný faktor v inonárodnom prostredí**

Projekt v rámci bilaterálnej dohody

Spoluriešiteľské pracoviská: Matica slovenská v Juhoslávii, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Mojmír Benža, PhD., PhDr. Peter Slavkovský, CSc., PhDr. Rastislava Stoličná, CSc.

Doba riešenia: 1999 - 2002

2000

**Stredná Európa – východná Európa. Oldenburské výskumy ku kultúrnej histórii
stredovýchodnej Európy / Mitteleuropa – Osteuropa. Oldenburger Forschungen
zur Kulturgeschichte Ostmitteleuropas**

Medzinárodný projekt

Koordinujúca inštitúcia: Bundesinstitut für Ostdeutsche Kultur und Geschichte an der Carl von Ossietzky Universität, Oldenburg, Nemecko

Odborný garant: Dr. Kurt Dröge, Universität Oldenburg, Nemecko

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Rastislava Stoličná, CSc.

Doba riešenia: 2000

**Miesta pamäte v Rakúsku a na Slovensku – analógie a divergencie / Errinerungsorte
in Österreich und der Slowakei – Analogien und Divergenzen**

Bilaterálny interdisciplinárny projekt

Koordinátor: Prof. Dr. Hannes Stekl, Universität Wien, Rakúsko

Koordinátorka v SR: PhDr. Elena Mannová, CSc., Historický ústav SAV, Bratislava

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., PhDr. R. Stoličná, CSc.

Doba riešenia: 2000 - 2003

2001

Religiozita slovenských Rómov / Religiousness of Slovak Romanies

Koordinátor: Mgr. Milan Kováč, PhD. Filozofická fakulta UK, Bratislava; PhDr. Arne Mann, CSc, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Zahraničný partner: Roma culture initiative, Open Society Institute, Budapešť, Maďarsko

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Arne Mann, CSc., Mgr. Zuzana Palubová, Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2001 - 2002

**Okrajové oblasti stredoeurópskych miest, štruktúra a dynamika sociálnych procesov
a spôsobu bývania v priestore Viedne a Bratislavy / Randzonen der mitteleuropäischen
Städten, Struktur und Dynamik der sozialen Prozessen und des Wohnwesens im Umland
von Wien und Bratislava**

Bilaterálny projekt Akcie Rakúsko-Slovensko

Koordinátor: Institut für Stadt- und Regionalforschung, ÖAW Wien, Dr. Vera Mayer

*Spoluriešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Z. Beňušková, CSc.
Doba riešenia: 2001 - 2002*

Napoleon Bonaparte v piesni Európy / Napoleon Bonaparte im Lied Europas

Medzinárodný multilaterálny projekt

Koordinátor: Dr. Uli Otto, Universität Augsburg, Nemecko

Spoluriešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2001 - 2003

Každodenná kultúra v socializme / Sozialistische Alltagskultur

Medzinárodný projekt FOROST (Forschungsverbund Ost- und Südosteuropa)

*Koordinátor: Prof. Dr. Klaus Roth, Institut für deutsche und vergleichende
Volkskunde der Universität München*

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Herzánová

Doba riešenia: 2001 - 2003

Bulhari na Slovensku. Etnokultúrne charakteristiky a súvislosti / Bulgarians in Slovakia.

Ethnocultural characteristics and context

Bilaterálny výskumný projekt

*Koordinátori: doc. Vladimír Penčev, Institut za folklor BAN, Sofia, Bulharsko;
PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava*

*Spoluriešiteľské inštitúcie: Ústav etnológie SAV Bratislava, Jazykovedný ústav
Ľudovíta Štúra SAV Bratislava, Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií FHV UMS
Banská Bystrica, Katedra etnológie a etnomuzikológie FF UKF Nitra*

Doba riešenia: 2001 - 2003

2002

**Výskum kultúrnej orientácie Rómov v Gemi / Research of cultural orientation of Roma
in Gemer**

Bilaterálny projekt

Koordinátor: Ústav pre výskum menšín MAV, Budapešť, Maďarsko

*Riešiteľské inštitúcie: Ústav etnológie SAV, Bratislava a Ústav pre výskum menšín
MAV, Budapešť*

*Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., PhDr. Arne
Mann, CSc., Mgr. Zuzana Palubová*

Doba riešenia: 2002

Česká/slovenská identita po holokauste / Czech and Slovak Identity after Holocaust

Medzinárodný projekt

Koordinátor: A. Heitlinger, Champlain University, Canada

Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Peter Salner, CSc.

Doba riešenia: 2002 - 2004

**Etnologické výskumy slovenského etnika v Maďarsku / Ethnological Research of Slovak
Ethnic Group in Hungary**

Projekt v rámci bilaterálnej dohody

Spoluriešiteľské pracoviská: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba, Maďarsko, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Koordinátorka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Zuzana Beňušková, CSc., Mgr. Zuzana Galiová, PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2002 - 2005

Európsky doktorát v sociálnej histórii Európy a Stredomoria / European Doctorate in Social History of Europe and Mediterranean

Medzinárodný projekt 5 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: HPMT-CT2001-00225

Nositeľ projektu: Universita Ca'Foscari, Benátky; Prof. Stuart Woolf

Zodpovedná riešiteľka v SR: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2002 - 2005

Mobilizovať reurbanizáciu v podmienkach demografických zmien / Mobilising Reurbanisation on Condition of Demographic Change

Medzinárodný projekt 5 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: EVK4-CT-2002-00086

Nositeľ projektu: Stadt Leipzig, Nemecko

Zodpovedná riešiteľka v SR: Ing.arch. Erika Horanská, Academia Istropolitana Nova, Sv. Jur

Zodpovedná riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Tatiana Podolinská PhD.

Doba riešenia: 2002 - 2005, účasť riešiteľky z ÚEt SAV v období máj 2005 - september 2005

2003

Integrácia východnej Európy: medzi nárokmi a realitou / Die Integration des östlichen Europa - Anspruch und Wirklichkeit / The Integration of Eastern Europe: Between Demands and Reality

Medzinárodný projekt FOROST (Forschungsverbund Ost- und Südosteuropa)

Nositeľ projektu a koordinátor: Institut für Europäische und vergleichende Ethnologie, Universität München, Prof. Dr. Klaus Roth

Spoluriešiteľka projektu z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Herzánová

Doba riešenia: 2003 - 2005

Stavebná, architektonická a sociálna obnova panelových sídlisk vo Viedni a Bratislave / Bautechnische, architektonische und soziale Verbesserungen von Plattenbausiedlungen in Wien und Bratislava

Projekt EU programu INTERREG IIIA

Koordinátorka: Dr.Vera Mayer, Institut für Stadt- und Regionalforschung ÖAW, Rakúsko

Partnerské pracoviská v SR: Ústav etnológie SAV, Ústav stavebníctva a architektúry SAV, Bratislava

*Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Zuzana Beňušková, CSc.
Doba riešenia: 2003 - 2006*

2004

**Realizácia dvojitej etnokultúrnej identity. Bulharsko-slovenské paralely /
The double ethno-cultural identity in practice. Bulgarian – Slovak parallels**

*Koordinátori: doc. Vladimír Penčev, Institut za folklor, BAN, Sofia, Bulharsko;
PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava
Spoluriešiteľské inštitúcie: Ústav etnológie SAV Bratislava, Institut za folklor
BAN Sofia*

Doba riešenia: 2004 - 2006

Koncepcie účinnejšej péče o tradičnú ľudovú kultúru v Českej republike

*Koordinátor a nositeľ projektu: Národní ústav lidové kultury, Strážnice, ČR
Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: Daniel Luther, CSc.*

Doba riešenia: 2004 - 2008

2005

**Žité susedstvo: Dolné Rakúsko – Bratislavský a Trnavský kraj / Gelebte Nachbarschaft:
Niederösterreich – Bratislava und Trnava Region**

Medzinárodný projekt

*Nositeľ projektu a koordinátor: Österreichische Gesellschaft für Europapolitik,
Wien*

Koordinátorka projektu z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Herzánová, PhD.

*Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Katarína Nováková, Mgr. Nina Beňová,
Mgr. Jaroslava Barátová, Mgr. Irena Jenčová.*

Doba riešenia: 2005 - 2006

**Vedecká sieť na tému „stredná Európa“ medzi politickými bezpečnostnými konceptmi
a estetickou oprávnenosťou / Wissenschaftliches Netzwerk zum Thema „Mitteleuropa“
zwischen politischen Ordnungskonzepten und ästhetischer Legitimation**

Medzinárodný projekt

Evidenčné číslo projektu: PR106/2-1

*Koordinátor a nositeľ projektu: Technische Universität, Dresden, Nemecko, Prof.
Dr. Christian Prunitsch*

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2005 - 2007

**Interdisciplinárny centrum výskumu sociálnych štruktúr pravěku
až vrcholného stredoveku**

Evidenčné číslo projektu: MSM 0021622427

Nositeľ projektu a koordinujúca inštitúcia: Masarykova univerzita v Brně, Filozofická fakulta.

Konzultantka projektu z Ústavu etnológie SAV: Oľga Danglová, CSc.

Doba riešenia: 2005 - 2011, účasť pracovníčky ÚEt SAV 2005

Európsky doktorát v sociálnej histórii Európy a Stredomorja / European Doctorate in Social History of Europe and Mediterranean

Medzinárodný projekt 6 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: MEST-CT-2004-007066

Nositeľ projektu: Università Ca'Foscari, Benátky, Prof. Stuart Woolf

Zodpovedná riešiteľka v SR: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2005 – 2009

2006

Autorita a očakávanie: sociálna história socialistických diktatúr v strednej Európe / Authority and Expectation: A Social History of the Socialist Dictatorships in Central Europe

Projekt International Visegrad Fund

Koordinátor a nositeľ projektu: Dr. Péter Ápor, Pasts Inc., Institute of Historical Studies, Central European University

Koordinátorky v SR: Mgr. Zuzana Búriková PhD., Mgr. Ľubica Herzánová PhD.

Riešiteľky z ÚEt SAV: Mgr. Zuzana Búriková, PhD., Mgr. Ľubica Herzánová PhD., PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2006 – 2007

Denník ako prostriedok sebareflexie v Rakúsku od 1950 / Das Tagebuch als Mittel zur Selbstreflexion in Österreich seit 1950

Koordinátor a nositeľ projektu: Magistrat der Stadt Wien, Rakúsko

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Herzánová PhD.

Doba riešenia: 2006 – 2007

Dejiny Bratislavy – maďarsko-slovenské spoločné výskumy na roky 2006 – 2008

Bilaterálny projekt

Koordinátor a nositeľ projektu: Maďarská akadémia vied a Agentúra Pacis Posonium

Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 2006 – 2008

Etnologické výskumy slovenského etnika v Maďarsku / Ethnological Research of Slovak Ethnic Group in Hungary

Projekt v rámci bilaterálnej dohody

Spoluriešiteľské pracoviská: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba, Maďarsko, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Koordinátorka projektu z Ústavu etnológie SAV: doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2006 – 2009

Naratívna každodennosť v historicko-etnologickej perspektíve

Bilaterálny výskumný projekt

Výskumní partneri: Ústav etnológie SAV v Bratislave a Ústav soudobých dějin AV ČR, Centrum Orální historie, Praha, ČR

*Koordinátorka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.
Doba riešenia: 1. jún 2006 – 12. december 2009*

**Organizácie a správa v globálnom kontexte / Organisations and Governance
in a Glocal Context**

Medzinárodný projekt 6 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: CIT3-CT-2005-5134386

*Nositeľ projektu: Faculty of Social and Behavioural Sciences, Tilburg University,
Holandsko*

*Zodpovedná vedúca projektu v SR: PhDr. Alexandra Bitušíková, CSc. ÚVV UMB,
Banská Bystrica.*

Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: D. Luther, CSc.

Doba riešenia: 2006 – 2010

2007

**Výskumný workshop a sieťovanie etnologického skúmania kultúrnej diverzity v strednej
Európe, v urbánnych priestoroch V 4 / Exploratory Workshop and Network Building
on Ethnological Understanding of Cultural Diversity in Central European V4 Urban Spaces**
International Visegrad Fund Small Project

*Nositeľ projektu a koordinátor: Research Institute of Ethnic and Minority Studies
of HAS, Budapešť, Maďarsko, Dr. Margit Feischmidt*

*Riešitelia z ÚEt SAV: Mgr. Michaela Ferencová, PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.,
Daniel Luther, CSc., PhDr. Katarína Popelková, CSc., PhDr. Peter Salner, DrSc.*

Doba trvania: január – máj 2007

**Náboženstvá a hodnoty: Stredo- a východoeurópska bádateľská sieť /
Religion and Values: Central and Eastern European Research Network**

Medzinárodný projekt 6 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: 028899

*Nositeľ projektu: Department of Religious Studies, University of Szeged, Hun-
gary, Prof. Dr. András Máté-Tóth*

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2007 – 2009

Reflexia kultúrnych interferenčných priestorov / Reflexion kultureller Interferenzräume
Medzinárodný projekt, BMBF Projektförderung Geisteswissenschaften im ge-
sellschaftlichen Dialog

Evidenčné číslo projektu: 01UH0703

*Koordinátor: Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmit-
teleuropas, Universität Leipzig, Nemecko*

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2007 – 2010

2008

**Realizácia dvojitej etnokultúrnej identity. Bulharsko-slovenské paralely /
The construction of double ethno-cultural identity. Bulgarian – Slovak parallels**

Koordinátori: doc. Vladimír Penčev, Institut za folklor, BAN, Sofia, Bulharsko;
doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava
Spoluriešiteľské inštitúcie: Ústav etnológie SAV Bratislava, Institut za folklor BAN
Sofia, Bulharsko

Doba riešenia: 2008 – 2010

**Naratívna každodennosť v historicko-etnologickej a lingvistickej perspektíve /
Narrative everydayness in historical – ethnological and linguistical perspective**

Multilaterálny výskumný projekt

Nositelia projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava; Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava; Institut slavjanovedenia RAN, Moskva, Ruská federácia

Koordinátorka v SR: Mgr. Zuzana Profantová, CSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2008 – 2010

**Digitálne fórum pre spoluprácu v strednej a východnej Európy /
Digitales Forum für Kooperation in Mittel- und Osteuropa**

Medzinárodný projekt

Hlavný riešiteľ: KOMIOS s.r.o. – Institut für Kooperation in Mittel- und Osteuropa, Bratislava / Ústav pre kooperáciu v strednej a východnej Európe, Bratislava

Koordinátor: Jan Schrastetter

Partnerské pracovisko: Ústav etnológie SAV, Bratislava

Riešiteľka z ÚEt SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2008 – 2010

**Kultúrne a transformačné procesy v Srbsku a na Slovensku /
Cultural and transformation processes in Serbia and Slovakia**

Bilaterálny medziústavný projekt

Nositelia projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava a Etnografski institut SANU, Belehrad, Srbsko

Zodpovedná riešiteľka v Ústave etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2008 – 2013

2009

Antológia rómskeho letničného hnutia / Anthology on Romani Pentecostalism

Multilaterálny výskumný projekt

Nositel projektu: Söderntorn University in Stockholm, Švédsko

Riešitelia v Ústave etnológie SAV: Mgr. Tomáš Hrustič, PhD; Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 2009 – 2011

Modely a ich dopad na trajektórie rozvoja: Etnografický a komparatívny prístup k transmisii poznatkov a k životným stratégiám / Models and their Effects on Development paths: an Ethnographic and comparative Approach to knowledge transmission and livelihood strategies.

Medzinárodný projekt 7 rámcového programu EÚ

Evidenčné číslo projektu: 225670

Nositeľ projektu: Anthropology Department, Goldsmiths University London, Veľká Británia

Riešiteľské pracovisko v SR: Ústav sociálnej antropológie, Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK, Bratislava

Zodpovedná riešiteľka v Ústave etnológie SAV: Mgr. Michaela Ferencová, PhD.

Doba riešenia: 2009 - 2012, za Ústav etnológie 2009 - 2011

2010

Obrazy iných v etnických karikatúrach (2. pol. 19. stor. a 1. pol. 20. stor.) / Images of the other in ethnic caricatures (in the second half of 19th century and first half of 20th century).

Projekt International Visegrad Fund

Koordinátor: Instytut archeologii i etnologii PAN, Warszawa, Dr. Dagnosław Demski

Zodpovedná riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 1. 1. 2010 - 31. 12. 2010

Voľba rodičov v otázke starostlivosti o deti v Českej a Slovenskej republike / Parental Choice and Caring for Children in the Czech Republic and Slovakia

Evidenčné číslo projektu: GA ČR, č. P404/10/1586

Koordinátor: Masarykova univerzita Brno, ČR

Zodpovedná riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Soňa Gyárfáš Lutherová

Doba riešenia: 2010 - 2012

Projekt Uaxactún 2010 - 2013 / Monumentos de Uaxactún 2010 - 2013

Multilaterálny výskumný projekt

Evidenčné číslo projektu: PÚ/2010, PU/2011, PU/2012, PU/2013

Nositeľ projektu a koordinátor: Slovenský archeologický a historický inštitút (SAHI) v Bratislave

Riešiteľka v Ústave etnológie SAV: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 1. marec 2010 - 31. december 2013

Etnologické výskumy slovenského etnika v Maďarsku / Ethnological Research of Slovak Ethnic Group in Hungary

Projekt v rámci bilaterálnej dohody

Spoluriešiteľské pracoviská: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, Békešská Čaba, Maďarsko, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Koordinátorka projektu z Ústavu etnológie SAV: doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2010 - 2013

2011

**Zločiny proti ľudskosti na civilnom obyvateľstve počas 2. svetovej vojny /
Crimes against Civilian Populations during WW2: Victims, Witnesses, Collaborators
and Perpetrators**

Koordinátor: United States Holocaust Memorial Museum, Washington, USA
Zodpovedná riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Monika Vrzgulová, CSc.
Doba riešenia: 2011 - 2016

**Ochrana a rozvoj dedičstva ľudovej kultúry v strednej Európe - ETNOFOLK /
Preservation and enhancement of folk culture heritage in Central Europe - ETNOFOLK**

Projekt programu European Regional Development Fund (ERDF)

Evidenčné číslo projektu: 3CE296P4

Nositeľ projektu: Etnologický ústav AV ČR, Praha, ČR

Zodpovedný riešiteľ v Ústave etnológie SAV: Mgr. Dušan Ratica, CSc.

Riešiteľ v Ústave etnológie SAV: Daniel Luther, CSc.

Doba riešenia: 1. máj 2011 - 30. apríl 2014

**Naratívna každodennosť v historicko-etnologickej a lingvistickej perspektíve /
Narrative everydayness in historical - ethnological and linguistic perspective**

Multilaterálny výskumný projekt

Evidenčné číslo projektu: 33/2013

Nositelia projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava; Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Bratislava, SR; Institut slavjanovedenia RAN, Moskva, Ruská federácia
Koordinátorka v SR: Mgr. Zuzana Profantová, CSc.; Ústav etnológie SAV, Bratislava

Doba riešenia: 2011 - 2014

2012

**Externá evaluácia rómskeho stredoškolského štipendia poskytovaného Roma Education
Fund / External Evaluation of Roma secondary scholarship program**

Evidenčné číslo projektu: REF SLO 045

Koordinátor: Roma Education Fund, Budapest, Maďarsko

Zodpovedná riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Marek Hojsík, Mgr. Tomáš Hrustič, PhD.,
Mgr. Tatiana Podolinská, PhD.

Doba riešenia: 27. september 2012 - 28. február 2013

Vizuálne stretnutia s inakosťou / Visual Encounters with Alterity

Project International Visegrad Fund

Evidenčné číslo projektu: 21210049

Koordinátor: Institute of Archeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, Warsaw, Poľsko

Vedúca riešiteľka v SR: doc PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2012 - 2013

Mýty a „realita“ stredoevropských metropolí při utváření národních a nadnárodních identit. Příklad Prahy, Bratislavy, Varšavy, Krakova a Vídně

Evidenčné číslo projektu: GA ČR P410/12/2390

Koordinátor: Fakulta humanitních věd, Univerzity Karlovy, Praha, ČR

Zodpovedný riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: Daniel Luther, CSc.

Riešiteľ z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Peter Salner, DrSc.

Doba riešenia: 2012 - 2016

2014

Etnologické výskumy slovenského etnika v Maďarsku / Ethnological Research of Slovak Ethnic Group in Hungary

Projekt v rámci bilaterálnej dohody

Spoluriešiteľské pracoviská: Výskumný ústav Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, Békešská Čaba, Maďarsko, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Koordinátorka projektu v Ústave etnológie SAV: doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc.

Doba riešenia: 2014 - 2017

Transformácie kultúry a spoločnosti v Srbsku a na Slovensku. Súčasný procesy a historické kontexty / Cultural and societal transformations in Serbia and Slovakia. Current processes and historical contexts

Bilaterálny medziústavný projekt

Nositelia projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava a Etnografski institut SANU, Beograd, Srbsko

Koordinátorka projektu v Ústave etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc.

Doba riešenia: 2014 - 2019

2015

COST Action IS 1402, Ageizmus - multinárodná interdisciplinárna perspektíva / COST Action 1402, Ageism - a multi-national, interdisciplinary perspective

Evidenčné číslo projektu: IS1402

Koordinátor: Bar Ilan University, Social work, 52900 Ramat Gan Israel

Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.

Doba riešenia: 19. november 2014 - 18. november 2015

Inovatívne metódy vzdelávania na Slovensku a Ukrajine pomocou využitia rozšírenej reality - „InoEduc“ / Innovative Methods in Education for supporting Partnerships - „InovEduc“

Evidenčné číslo projektu: CBC01008

Nositelia projektu: Centrum pre Európsku politiku, Slovensko; Carpathia Užhorod, Ukrajina; Generálny konzulát SR v Užhorode, Slovensko; Zakarpatský inštitút postdiplomového pedagogického vzdelávania, Ukrajina; Užhorodská národná univerzita, Ukrajina; Evanjelická spojená škola v Prešove; Lingvistické gymnázium T. H. Ševčenka Užhorod, Ukrajina; Metodicko-pedagogické centrum Bratislava; Ústav etnológie SAV; Imsa Knowledge Company AS, Nórsko

Koordinátor: Paneurópska vysoká škola n. o.
Riešiteľka z Ústavu etnológie SAV: Mgr. Ľubica Voľanská, PhD.
Doba riešenia: 1. august 2015 – 31. október 2016

**Migrácie a kultúrne interakcie (bulharsko – slovenské paralely) /
Migrations and Cultural Interactions (Bulgarian – Slovak parallels)**

Bilaterálny medziústavný projekt

Nositelia projektu: Institute of Ethnography and Folklore Studies with Ethnographic Museum, BAS, Sofia, Bulharsko, Ústav etnológie SAV, Bratislava

Koordinátori: doc. Vladimír Penčev, PhD., Institute of Ethnography and Folklore Studies with Ethnographic Museum, BAS, Sofia, Bulharsko, doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Ústav etnológie SAV, Bratislava

Riešiteľky z Ústavu etnológie SAV: prof. PhDr. Zuzana Beňušková, CSc., doc. PhDr. Eva Krekovičová, DrSc., Mgr. Zuzana Panczová, PhD.

Doba riešenia: 2015 – 2017

**Tradičná duchovná kultúra Slovákov v celoslovenskom kontexte /
Traditional Spiritual Culture of Slovaks in the Slavic Context**

Výskumný projekt na základe bilaterálnej medziústavnej dohody

Nositelia projektu: Ústav etnológie SAV, Bratislava; Institut slavjanovedenia RAN, Moskva, Ruská federácia

Riešitelia z Ústavu etnológie SAV: PhDr. Gabriela Kiliánová, CSc., PhDr. Katarína Popelková, CSc., PhDr. Juraj Zajonc, CSc.

Doba riešenia: 2015 – 2017

VÝBER PUBLIKÁCIÍ Z PRODUKCIE PRACOVISKA A JEHO PRACOVNÍKOV

1948

KOLEČÁNYI, Mária:
Slovenské ľudové balady.
Bratislava: Orlovský, 1948. 173 s.

1952

MELICHERČÍK, Andrej:
Jánošíkovská tradícia na Slovensku.
Bratislava: Nakladateľstvo SAVU. 1952.
301 s.

1955

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
Ľudový odev v Hornom Liptove.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 4.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 3. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1955. 295 s.

MARKOV, Jozef:
Slovenský ľudový odev v minulosti.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 5.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 2. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1955. s. 214 s. +
24 s. príloha Kovačevičová, Soňa: Vývin
slovenského ľudového odevu (1956).

1956

Banická dedina Žakarovce.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 1. Vedecký redaktor Ján Mjartan.
Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1956.
665 s.

BEDNÁRIK, Rudolf:
Pastierske rezbárske umenie.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 6.
Práce Národopisného ústavu SAV.

Zv. 4. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1956. 224 s.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
Vývin slovenského ľudového odevu.
Príloha k publikácii: J. Markov: Sloven-
ský ľudový odev v minulosti. Bratisla-
va: Slovenské vydavateľstvo krásnej
literatúry, 1956. s. 24 s.

NOSÁLOVÁ, Viera:
Ľudový odev v Helpe a Pohorelej.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 8.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 5. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1956. 210 s.

1957

PÁTKOVÁ, Jarmila:
Ľudový odev v okolí Trnavy.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 8.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 6. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1957. 297 s.

1958

Jozef Ľudovít Holuby. *Národopisné
práce.*
Práce Národopisného ústavu SAV. Zv. 9.
Zostavil a úvod napísal Ján Mjartan. Bra-
tislava: Vydavateľstvo SAV, 1958. 543 s.

1959

PLICKOVÁ, Ester:
Pozdišovské hrnčiarstvo.
Knihnica ľudového umenia. Zv. 9.
Práce Národopisného ústavu SAV.
Zv. 8. Bratislava: Slovenské vydavateľ-
stvo krásnej literatúry, 1959. 233 s.

STANO, Pavol:

Bibliografia slovenského ľudového umenia : zo zreteľom na hmotnú kultúru do vzniku záujmu o ľudové výtvarné umenie do konca roku 1957.
Martin: Matica slovenská, 1959.

1963

MJARTAN, Ján:

J [ozef] L [udovit] Holuby.
Martin: Osveta, 1963. 80 s.

Ľudové staviteľstvo a bývanie na Slovensku : Sborník štúdií.
Vedecký redaktor Ján Mjartan. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1963. 296 s.

1964

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

Zbojník Michal Vdovec v histórii a folklóre gemerského ľudu.
Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964. 318 s.

HORVÁTHOVÁ, Emília:

Cigáni na Slovensku. (Historicko-etnografický náčrt.)
Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1964. 396 s.

1966

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

Zbojník Mišo Vdovčík.
Bratislava: Mladé letá, 1966. 164 s.

1967

MJARTAN, Ján:

Ľudové rybárstvo na československom Pomoraví.
Ľudová kultúra a tradície. Zv. 7.
Uherské Hradišče: Slovákcke muzeum, 1967. 111 s.

PODOLÁK, Ján:

Pastierstvo v oblasti Vysokých Tatier.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 1. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1967. 212 s.

1968

APÁTHY, Štefan - BEDNÁRIK, Rudolf - BURLASOVÁ, Soňa - DROPOVÁ, Ľubica - ELSCHEK, Oskar - FILOVÁ, Božena - GAŠPARÍKOVÁ, Viera - HORVÁTHOVÁ, Emília - KAHOUNOVÁ, Ema - KOVAČEVIČOVÁ, Soňa - MARCOVÁ, Ema - MARKUŠ, Michal - MELICHERČÍK, Andrej - MJARTAN, Ján - MURGAŠOVÁ-PIŠŤUTOVÁ, Irena - NOŠÁLOVÁ, Viera - ONDREJKA, Kliment - PÁTKOVÁ, Jarmila - PLICKOVÁ, Ester - PODOLÁK, Ján - PRANDA, Adam - STANO, Pavol - TÓTH, Štefan - ŽATKO, Rudolf:

Slovenská ľudová kultúra.
In: *Československá vlastivěda. Díl III. Lidová kultura.* Praha: Orbis, 1968, s. 391 - 713.

HOLÉCZYOVÁ, Elena:

Výšivka v oblasti Trnavy.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 3. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1968. 159 s.

1969

BURLASOVÁ, Soňa:

Ľudové balady na Horehroní.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 2. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1969. 264 s.

DEMO, Ondrej - HRABALOVÁ, Oľga:
Žatevné a dožinkové piesne.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 4. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1969. 292 s.

Horehronie I. Kultúra a spôsob života ľudu. Ľudové zamestnanía.

Redigoval Ján Podolák. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1969. 548 s.

KAHOUNOVÁ, Ema:

Ľudové vinohradnícke stavby a lisy.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,

zv. 5. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1969. 118 s.

1970

Slavistika : národopis. Príspevky slovenského národopisu k VI. medzinárodnému zjazdu slavistov v Prahe 1968. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1970. 332 s.

URBANCOVÁ, Viera:

Počiatky slovenskej etnografie. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1970. 388 s.

1971

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa - SCHREIBER, Bedrich:
Ludové plastiky. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1971. 103 s.

KUBOVÁ, Milada:

Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za roky 1960 - 1969. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1971. 194 s.

1972

BEDNÁRIK, Rudolf:
Cintoríny na Slovensku. Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 7. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972. 172 s.

Die slowakische Volkskultur. Die materielle und geistige Kultur.

Emília Horváthová, Viera Urbancová (Hrsg.). Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972.

JOHNOVÁ, Helena:

Ludové šperky na Slovensku. Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 6. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972. 240 s.

Ľudová kultúra v Karpatoch.

Ethnographia Carpatica. Vedecký redaktor Ján Mjartan. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972. 382 s.

MICHALIDES, Pavol:

Ľudové hračky na Slovensku. Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 8. Bratislava: Vydavateľstvo SAV, 1972. 387 s.

Spievajúca lipka : Rozprávky západných Slovanov.

Slovenské znenie so spracovaním príslušných textov pripravila, doslov a poznámky napísala Viera Gašparíková. Bratislava - Budyšin: Mladé letá - Ludowe nakladnistwo Domowina, 1972. 342 s.

ďalšie vydania:

Die gläserne Linde : Westslawische Märchen

Bautzen: Ludowe nakladnistwo Domowina, 1972. 342 s.

Zvonící lipka : Pohádky západních Slovanů.

Praha: Albatros, 1972. 338 s.

Śpiewająca lipka : Bajki Słowian zachodnich.

Katowice: Wydawnictwo Śląsk, 1972. 342 s.

Poznań: Media Rodzina, 2007. 342 s.

Klinkotata lipka : Bajki zapadnych Slowjanov

Budyšin: Ludowe nakladnistwo Domowina, 1972. 342 s.

Zveneča lipica : Pravljice zahodnih Slovjanov

Bautzen: Mladinska knjiga, 1979. 338 s.

Spivuča lipka : Kazky zachidnych Slovan.

Kyjiv: Veselka, 1981. 343 s.

1973

STANO, Pavol:

Bibliografia slovenského ľudového

umenia II. 1958 – 1968.
Martin: Matica slovenská, 1973. 471 s.

1974

Acta ethnologica Slovaca I. : Kultúrne spoločenstvo a diferenciácia v strednej a juhovýchodnej Európe.
Bratislava: VEDA, 1974. 288 s.

BURLASOVÁ, Soňa – FILOVÁ, Božena – KOVAČEVIČOVÁ, Soňa – MICHÁLEK, Ján – ŠOLC, Jaroslav:
Slovenské národné povstanie v ľudovej tvorbe. (Antológia.)
Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1974. 256 s.

Horehronie II. Kultúra a spôsob života ľudu.
Vedecký redaktor Ján Mjartan. Bratislava: VEDA, 1974. 376 s.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
Knižný drevorez v ľudovej tradícii.
Bratislava: Tatran, 1974. 218 s.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
Lidové výtvarné umění. Slovensko.
Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. 216 s.

Ludové staviteľstvo v karpatskej oblasti.
Ethnographia Carpatica. Vedecký redaktor Ján Mjartan. Bratislava: Vydavateľstvo SAV. 320 s.

1975

ELSCHEK, Oskar – FILOVÁ, Božena – HORVÁTHOVÁ, Emília – KOVAČEVIČOVÁ, Soňa – MARKUŠ, Michal – MICHÁLEK, Ján – MJARTAN, Ján – NOSÁLOVÁ, Viera – ONDREJKA, Kliment – PALIČKOVÁ, Jarmila – PLICKOVÁ, Ester – STANO, Pavol – URBANCOVÁ, Viera:
Slovensko 3. Ľud – II. časť.
Bratislava: Obzor, 1975. 488 s.
Ján Čaplovič. *O Slovensku a Slovákoch.*

Zostavila, preložila, doslov a poznámky napísala Viera Urbancová. Bratislava: Tatran, 1975. 267 s.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
Vkus a kultúra ľudu.
Bratislava: Pallas, 1975. 157 s.

1976

MARKOVÁ, Emília:
Slovenské ľudové tkaniny.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 9. Bratislava: VEDA, 1976. 290 s.

ONDREJKA, Kliment:
Tradičné hry detí a mládeže na Slovensku.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 10. Bratislava: VEDA, 1976. 337 s.

KOMOROWSKA, Teresa – GAŠPARÍKOVÁ, Viera:
Zbójnicki dar. Polskie i słowackie opowiadania tatrzańskie.
Warszawa: Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, 1976. 164 s.

Zo života a bojov ľudu Uhrovej doliny. Národopisné štúdie.
Vedecká redaktorka Viera Urbancová. Bratislava: VEDA, 1977. 504 s.

1977

LEŠČÁK, Milan:
Premeny ľudových tradícií v súčasnosti. 1 zv. Československo.
Bratislava: VEDA, 1977. 311 s.

1978

PRANDA, Adam:
Premeny ľudových tradícií v súčasnosti. 2 zv. Socialistické krajiny.
Bratislava: Veda, 1978. 321 s.

ZILYNSKYJ, Orest:
Slovenská ľudová balada v internetnom kontexte.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. 12. Bratislava: VEDA, 1978. 438 s.

1979

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

*Povesti o zbojníkoch zo slovenských
a poľských Tatier.*

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. 11. Bratislava: VEDA, 1979. 360 s.

KUBOVÁ, Milada:

*Bibliografia slovenskej etnografie
a folkloristiky za roky 1970 - 1975.*

Bratislava: Národopisný ústav SAV,
1979. 421 s.

1980

BURLASOVÁ, Soňa:

*Ej, prišli sme prišli na pole družstevné.
Ľudová piesňová tvorba s tematikou
jednotných roľníckych družstiev.
Z prác Národopisného ústavu SAV.
Bratislava: Príroda, 1980. 234 s.*

*Folklór a umenie dneška : (k štúdiu
folklorizmu v súčasnej kultúre).*

*Príspevky z medzinárodného semi-
nára na XXV. Folklornom festivale Vý-
chodná.*

Folklorizmus Bibliotéka N° 2. Svetozár
Švehlák (ed.). Bratislava: Osvetový
ústav, 1980. 305 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

*Ostrovtipné príbehy, veľké cigánstva
a žarty. Humor a satira v rozpráva-
niach slovenského ľudu.*

Ľudové umenie na Slovensku, zv. 1.
Bratislava: Tatran, 1980. 304 s.

*Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej
oblasti.*

Viera Gašparíková (ed.). Bratislava:
VEDA, 1980. 352 s.

1981

*Dcéra slnca : Gruzínske ľudové roz-
právky.*

Edícia: Z rozprávky do rozprávky. Pre-
ložila, prerozprávala, vysvetlivky zo-
stavila a doslov napísala Viera Gašpa-
ríková. Bratislava: Mladé letá, 1981.
233 s.

LEŠČÁK, Milan:

Slovenské ľudové hádanky.

Ľudové umenie na Slovensku, zv. 3.
Bratislava: Tatran, 1981. 152 s.

PALIČKOVÁ-PÁTKOVÁ, Jarmila:

Ľudové kožušníctvo na Slovensku.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. 13. Bratislava: VEDA, 1981. 330 s.

Słoneczny koń.

Bajki słowackie. Wybór tekstów, ko-
mentarze i indeks Viera Gašparíková.
Przekład Teresa Komorowska. War-
szawa: Ludowa spółdzielnia wydaw-
nicza, 1981. 177 s.

1982

BURLASOVÁ, Soňa:

*V šírom poli rokyta I. Balady a iné
epické piesne.*

Ľudové umenie na Slovensku, zv. 5.
Bratislava: Tatran, 1982. 184 s.

LEŠČÁK, Milan - SIROVÁTKA, Oldřich:

*Folklór a folkloristika. O ľudovej slo-
vesnosti.*

Bratislava: Smena, 1982. 263 s.

PLICKOVÁ, Ester:

Maľované salaše.

Bratislava: Tatran, 1982. 108 s.

PRANDOVÁ, Elena:

*Dokumentáčne fondy Národopisného
ústavu SAV 1946 - 1977.*

Bratislava: Krajské osvetové stredisko,
1982. 236 s.

1983

BENKA, Martin – BENŽA, Mojmír:
Odev nášho ľudu.
Martin: Osveta, 1983. 135 s.

BENŽA, Mojmír – SLAVKOVSKÝ, Peter:
*Pamiatky pre budúcnosť. Ľudové stavi-
telstvo na Slovensku a jeho ochrana*.
Bratislava: ERPO, 1983. 70 s.

NOSÁLOVÁ, Viera:
Slovenský ľudový odev.
Bratislava: Osveta, 1983. 220 s.

PRANDA, Adam:
Ignác Bizmayer.
Bratislava: Tatran, 1983. 152 s.

1984

BURLASOVÁ, Soňa:
*V šírom poli rokyta II. Balady a iné
epické piesne*.
Ľudové umenie na Slovensku, zv. 6.
Bratislava: Tatran, 1984. 192 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:
*Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas 1.
Čarovné rozprávky slovenského ľudu*.
Ľudové umenie na Slovensku, zv. 8.
Bratislava: Tatran, 1984. 220 s.

Gustáv Reuss. *Hviezdoveda alebo ži-
votopis Krutohlava, čo na Zemi okolo
Mesiaca a Slnka skúsil a čo o obežni-
ciach, vlasaticiach, pôvode a konci
sveta vedel. Chýrečná rozprava*.
Revúca 1856.
Preložila, doslov a vysvetlivky napísala
Viera Urbančová. Bratislava: Tatran,
1984. 344 s.

KILIÁNOVÁ, Gabriela:
Rozprávania Alojza Kováča z Riečnice.
Čadca: Kysucké múzeum, 1984. 124 s.

KUBOVA, Milada:
Bibliografia slovenskej etnografie

a folkloristiky za roky 1976 – 1980.
Bratislava: Národopisný ústav SAV,
1984. 344 s.

MJARTAN, Ján:
Ľudové rybárstvo na Slovensku.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. 14. Bratislava: VEDA, 1984. 380 s.

1985

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:
*Zlatá podkova, zlaté pero, zlatý vlas 2.
Čarovné rozprávky slovenského ľudu*.
Ľudové umenie na Slovensku, zv. 10.
Bratislava: Tatran, 1985. 215 s.

MICHÁLEK, Ján:
*Protifašistický odboj na Slovensku
v rozprávaniach ľudu*.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry,
zv. 15. Bratislava: VEDA, 1985. 284 s.

1986

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:
*Slovenská ľudová próza a jej súčasné
vývinové tendencie*.
Bratislava: Národopisný ústav SAV,
1986. 359 s.

KUBOVA, Milada:
*Bibliografia slovenskej etnografie
a folkloristiky za roky 1981 – 1985*.
Bratislava: Národopisný ústav SAV,
1986. 356 s.

PROFANTOVÁ, Zuzana:
*Dúha vodu pije. Slovenské ľudové pra-
nostiky*.
Ľudové umenie na Slovensku, zv. 12.
Bratislava: Tatran, 1986. 204 s.

*Spôsob života družstevnej dediny :
z etnografických výskumov obce
Sebechleby*.
Zostavil Adam Pranda. Bratislava:
VEDA, 1986. 236 s.

1987

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:

Človek tvorca. Pracovné motívy Slovenska vo vyobrazeniach z 9.-18. storočia.
Bratislava: VEDA, 1987. 264 s.

URBANCOVÁ, Viera:

Slovenská etnografia v 19. storočí. Vývoj názorov na slovenský ľud.
Martin: Matica slovenská, 1987. 440 s.

1988

Aktuálne problémy československej slavistickej folkloristiky.

Viera Gašparíková (ed.). Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1988. 171 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

Jánošík. Obraz zbojníka v národnej kultúre.
Bratislava: Tatran, 1988. 291 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

A népi próza a múltban és napjainkban.

Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszék, 1988. 197 s.
ISBN 963-471-5885

Hont. Tradície ľudovej kultúry.

Zostavil Ján Botík. Martin: Osveta, 1988. 680 s.

Horehronie. Folklorne prejavy v živote ľudu.

Viera Gašparíková (ed.). Bratislava: VEDA, 1988. 386 s.

NOSÁLOVÁ, Viera - PALIČKOVÁ, Jar-mila:

Naše kroje.

Bratislava: Mladé letá, 1988. 289 s.

SLAVKOVSKÝ, Peter:

Roľník a jeho práca : tradície poľnohospodárskej výroby slovenského ľudu.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 16. Bratislava: VEDA, 1988. 132 s.

1989

DRÁBIKOVÁ, Ema:

Človek vo vinici.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 17. Bratislava: VEDA, 1989. 260 s.
ISBN 80-224-0012-2.

KREKOVIČOVÁ, Eva:

O živote folklóru v súčasnosti : (ľudová pieseň).

Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1989. 324 s.

Národopisná literatúra na Slovensku za roky 1901 - 1959.

Zostavili Pavol Stano a Rudolf Žatko.
Martin: Matica slovenská, 1989. 800 s.

1990

Etnografický atlas Slovenska.

Vedecká redaktorka Soňa Kovačevičová.

Bratislava: VEDA, 1990. 124 s.: 535 máp.
ISBN 80-224-0075-0.

1991

BURLASOVÁ, Soňa:

Vojenské a regrútske piesne.

Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry zv. 18. Bratislava: VEDA, 1991. 313 s.
ISBN 80-224-0095-5.

FEGLOVÁ, Viera:

Čas radosti, veselosti.

Bratislava: ČSTK - Pressfoto, 1991. 32 s.
ISBN 80-226-0012-1.

Folklorne žánre - archívy - katalógy.

Edične pripravili Hana Hlôšková, Eva Krekovičová. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1991. 198 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:

Katalóg slovenskej ľudovej prózy. Ca-

talogue of Slovak Folk Prose. Zväzok I. : Archív Prof. Franka Wollmana.
Bratislava: Národopisný ústav SAV,
1991. 256 s.

Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry : (výsledky výskumov v roku 1991).
Zostavil Dušan Ratica. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1991. 145 s.

SALNER, Peter - FEGLOVÁ, Viera - LUTHER, Daniel - MANNOVÁ, Elena - OBUCHOVÁ, Viera:
Taká bola Bratislava.
Bratislava: VEDA, 1991. 200 s.
ISBN 80-224-0252-4.

STOLIČNÁ, Rastislava:
Jedlá a nápoje našich predkov.
Bratislava: VEDA, 1991. 235 s.
ISBN 80-224-0255-9.

1992

Ethnokulturelle Prozesse in Gross-Städten Mitteleuropas : Adaptation im Stadtmilieu. Toleranz-Intoleranz in Grossstädten Mitteleuropas.
Redakteur: Peter Salner, Daniel Luther. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992. 221 s.

Folklore, Folklorism and National Identification : the Slovak Cultural Context.

Gabriela Kiliánová, Eva Krekovičová (eds.). Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992. 93 s.

GAŠPARÍKOVÁ, Viera:
Katalóg slovenskej ľudovej prózy. Catalogue of Slovak Folk Prose. Zväzok II.: Archív Prof. Franka Wollmana.
Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992. 556 s.

KREKOVIČOVÁ, Eva:
Slovenské koledy : od Štedrého večera do Troch kráľov.
Bratislava: Práca, 1992. 183 s. ISBN 80-7094-269-X.

Neznámi Rómovia : zo života a kultúry Cigánov-Rómov na Slovensku.
Arne B. Mann (ed.). Bratislava: Ister Science Press, 1992. 207 s. ISBN 80-900486-2-3.

PALIČKOVÁ-PÁTKOVÁ, Jarmila:
Ľudová výroba na Slovensku.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 19. Bratislava: VEDA, 1992. 223 s.
ISBN 80-224-0097-1.

Zmeny v hodnotových systémoch v kontexte každodennej kultúry : výsledky výskumov v roku 1992.
Zostavil Dušan Ratica. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992. 132 s.

1993

Slovenské ľudové rozprávky I.
Božena Filová, Viera Gašparíková (eds.). Bratislava: VEDA, 1993. 767 s.
ISBN 80-224-0333-4.

Južný Zemplín. Štúdie o etnokultúrnom vývoji národnostne zmiešanej oblasti.
Zostavil Michal Kaľavský. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1993. 171 s.

KALAVSKÝ, Michal:
Národnostné pomery na Spiši v 18. storočí a v 1. polovici 19. storočia.
Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1993. 119 s. ISBN 80-967280-0-8.

1994

Folklore in the Identification Processes of Society.
Etnologické štúdie 1. Zostavili Gabriela Kiliánová, Eva Krekovičová.

Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1994.
165 s. ISBN 80-85665-32-8.

KALAVSKÝ, Michal:

Zámky a kľúče. Čierne remeslo na Slovensku v kontexte európskeho vývoja.
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1994.
144 s. ISBN 80-967280-0-8.

KUBOVÁ, Milada:

Bibliografia slovenskej etnografie a folkloristiky za roky 1986 – 1990 V.
Bratislava: Ústav etnológie SAV 1994.
316 s. ISBN 80-85665-33-6.

PRANDA, Adam – PRANDOVÁ, Elena:

Slovenské kraslice.
Martin: Osveta, 1994. 119 s.
ISBN 80-217-0264-8.

1995

Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska 1, 2.

Vedúci redakčného kolektívu

Ján Botík, Peter Slavkovský. Bratislava:
VEDA, 1995. 454 s., 448 s.
I. ISBN 80-224-0234-6,
II. ISBN 80-224-0235-4.

Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska (obrady, zvyky, povery 1939).
Edícia: Pramene. Zostavili Viera Feglová, Milan Leščák. Bratislava: Prebudená pieseň - nadácia - Ústav etnológie SAV, 1995. 284 s.
ISBN 80-967179-2-8.

Stabilität und Wandel in der Grossstadt.

Zuzana Beňušková, Peter Salner
(Hrsg.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1995. 172 s. ISBN 80-967280-1-6.

Židovská identita včera, dnes a zajtra.
Zostavovateľ Peter Salner. Bratislava:
Vydavateľstvo Zing Print, 1995. 78 s.
ISBN 80-967320-0-5.

1996

Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku : (stav súčasnej existencie a poznania.) A magyarországi szlovákok népi kultúrájának atlasza : (a mai ismeretek és gyakorlat alapján.)
Zodpovední redaktori Mojmír Benža,
Ondrej Krupa. Békéšska Čaba: Slovenský výskumný ústav, 1996. 558 s: 430
máp. ISBN 953-7277-01-1.

Slovenské svadby. Z dotazníkovej akcie Matice slovenskej 1942.
Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska, II. zv. Zostavil Milan Leščák. Bratislava: Prebudená pieseň - nadácia, 1996. 307 s.
ISBN 80-967179-9-5.

K dejinám slovesnej folkloristiky.

Milan Leščák (ed.). Bratislava: Prebudená pieseň - nadácia, 1996. 144 s.
ISBN 80-967179-8-7.

KRIVÝ, Vladimír – FEGLOVÁ, Viera – BALKO, Daniel:
Slovensko a jeho regióny: Sociokultúrne súvislosti volebného správania.
Bratislava: Nadácia Médiá, 1996. 414 s.
ISBN 80-967525-1-0.
Slovenské príslovia a porekadlá. I, II. Výber zo zbierky A. P. Zátareckého.
Výber a zostavenie: Jozef Mlacek,
Zuzana Profantová. Úvod a záverečná štúdia: Zuzana Profantová. Bratislava: Nestor, 1996. 320 s., 319 s.
I. ISBN 80-88801-26-5,
II. ISBN 80-88801-27-3.

1997

PROFANTOVÁ, Zuzana:
Little Fish are Sweet. Selected Writings on Proverbs.
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1997.
109 s. ISBN 80-967781-5-3.

SALNER, Peter:

Prežili holokaust.

Bratislava: Ústav etnológie SAV -

VEDA, 1997. 685 s.

ISBN 80-224-0507-8.

Slovenské pranostiky. O kalendárnych mesiacoch, ročných obdobiach, dňoch v týždni, nebeských telesách, zvieratách a rastlinstve.

Zostavenie, úvod a záverečná štúdia
Zuzana Profantová. Bratislava: Nestor,
1997. 320 s. ISBN 80-88801-42-7.

STOLIČNÁ, Rastislava - APÁTHYOVÁ, RUSNÁKOVÁ, Katarína - BENŽA, Moj-
mír - DANGLOVÁ, Olga - DŮŽEK, Stanislav - ELSCHEK, Oskár - FALŤA-
NOVÁ, Lubica - FEGLOVÁ, Viera - JAKUBÍKOVÁ, Kornélia - KALAVSKÝ, Michal - KILIÁNOVÁ, Gabriela - KOVAČEVIČOVÁ, Soňa - KREKOVÍ-
ČOVÁ, Eva - LUTHER, Daniel - SLAV-
KOVSKÝ, Peter:

Slovakia. The European Contexts of Folk Culture.

Rastislava Stoličná (ed.). Bratislava:

VEDA, 1997. 366 s.

ISBN 80-224-05802-7.

VANOVIČOVÁ, Zora:

Pohrebný kancionál Jozefa Macha.

Bratislava: Prebudená pieseň - nadá-
cia, 1997. 141 s. ISBN 80-967650-4-3.

VRZGULOVÁ, Monika:

Známi neznámi Trenčania. Živnostníci v meste 1918 - 1948.

Bratislava: Vydavateľstvo Peter Po-
pelka, 1997. 83 s. ISBN 80967626-3-X.

Warszawa - Bratislava : etniczne i społeczne zróżnicowanie miasta (do 1939 r.).

Miasto i kultura, 1. Pod redakcją Petra Salnera i Andrzeja Stawarza. Warsza-
wa: Polskie Towarzystwo Ludoznaw-

cze, Oddział w Warszawie, 1997. 176 s.
ISBN 83-904910-2-8.

Židia v Bratislave.

Zostavil Peter Salner. Bratislava:

Inštitút judaistiky FiF UK - Ústav etno-
lógie SAV - Židovská náboženská
obec, 1997. 118 s. ISBN 80-967704-1-1.

1998

*Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Ru-
munsku. Atlasul culturii popularea Slo-
vacilor din Romania.*

Vedecký redaktor Mojmír Benža. Zod-
povedný redaktor Ondrej Štefanko.
Nadlak: Vydavateľstvo Kultúrnej a ve-
deckej spoločnosti Ivana Krasku, 1998.
487 s.: 355 máp. ISBN 973-9292-35-6.

BENŽA, Mojmír:

*Status of persons belonging to ethnic
minorities in the states of Europe.*

Bratislava: Stála konferencia sloven-
skej inteligencie Slovakia plus, 1998,
85 s. ISBN 80-88750-26-1.

BEŇUŠKOVÁ, Zuzana a kolektív:

Tradičná kultúra regiónov Slovenska.

Bratislava: VEDA, 1998. 262 s.

ISBN 80-224-0518-3.

ďalšie vydanie:

BEŇUŠKOVÁ, Zuzana a kolektív:

Tradičná kultúra regiónov Slovenska.

2. doplnené vydanie. Bratislava:

VEDA, 2005. 240 s.

ISBN 80-224-0853-0.

Bratislava / nahlas po desiatich rokoch.

Zostavili Mikuláš Huba, Juraj Podoba.

Bratislava: Mestská organizácia
SZOPK v Bratislave - Spoločnosť pre
trvalo udržateľný život v SR, 1998. 84 s.

BURLASOVÁ, Soňa:

*Katalóg slovenských naratívnych
piesní. Zväzok 1-3.*

Etnologické štúdie 2-4. Eva Krekovičová (ed.). Bratislava: VEDA, 1998. 682 s. ISBN 80-224-0506-X, ISBN 80-224-0509-4, ISBN 80-224-0512-4.

Dekoratívny prejav : tradícia a súčasnosť.

Etnologické štúdie 6. Zostavovatelia: Oľga Danglová, Juraj Zajonc. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1998. 179 s. ISBN 80-224-0523-X.

Gramatika národného mýtu a folklór. Vedecká redaktorka a editorka Zuzana Profantová. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1998. 104 s. ISBN 80-968022-5-9.

Identita etnických spoločností : výsledky etnologických výskumov. Etnologické štúdie 5. Zostavila Gabriela Kiliánová. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1998. 128 s. ISBN 80-88908-03-5.

KREKOVIČOVÁ, Eva:
Zwischen Toleranz und Barrieren : das Bild der Zigeuner und Juden in der Slowakischen Folklore.
Studien zur Tsiganologie und Folkloristik, Band 21. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998. 317 s. ISBN 3-631-31688-7, ISSN 0936-6598.

vydanie v slovenčine:
KREKOVIČOVÁ, Eva:
Medzi toleranciou a bariérami : obraz Rómov a Židov v slovenskom folklóre. Bratislava: Academic Electronic Press, 1999. 228 s. ISBN 80-88880-31-9.

Masky v ľudovej kultúre. Zborník k Antológii východoslovenského folklóru. Zostavil Daniel Luther. Bratislava: Národné osvetové centrum, 1998. 101 s. ISBN 80-7121-152-4.

SALNER, Peter:
Premeny Bratislavy 1939-1993 : etnologické aspekty sociálnych procesov v mestskom prostredí. Bratislava: VEDA, 1998. 136 s. ISBN 80-224-0496-9.

1999

Diferenciácia mestského spoločenstva v každodennom živote.

Peter Salner, Zuzana Beňušková (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 1999. 237 s. ISBN 80-967704-3-8.

PhDr. Ján Mjartan, DrSc. (1902 – 1996) : Personálna bibliografia.

Edícia: Personálne bibliografie osobností slovenského národopisu. Zostavil Mojmír Benža. Martin: Matica slovenská, 1998. 38 s. ISBN 80-7090-481-X

Zabudnuté priadky : k tradičnému spoločenskému životu mládeže na Slovensku.

Pramene k tradičnej duchovnej kultúre Slovenska V. Zostavil a odborné komentáre napísal Daniel Luther. Bratislava: Prebudená pieseň – združenie – Ústav etnológie SAV, 1999. 163 s. ISBN 80-88926-02-05.

2000

HENTZ, Ľudovít – KREKOVIČOVÁ, Eva – KRUPA, Ondrej – OČOVSKÁ, Ildikó:
Na berínskom moste. Ľudové piesne z Poľného Berinčoka. Mezöberényi népdalok.

Ildikó Očovská (zost.). Poľný Berinčok: Organizácia Slovákov v Poľnom Berinčoku, 2000. 189 s. ISBN 963-03-9335-2.

Identity of Ethnic Groups and Communities : the Results of Slovak Ethnological Research.

Etnologické štúdie 7. Gabriela Kiliánová, Eva Riečanská (eds.). Bratislava: Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 2000. 164 s. ISBN 80-88908-72-8.

MANN, Arne B.:
Rómsky dejepis.
Bratislava: Kaligram, 2000. 54 s.
ISBN 80-7149-316-3.

Na prahu milénia : folklór a folkloristika na Slovensku.
Editorka a vedecká redaktorka
Zuzana Profantová. Bratislava: ARM 333, 2000. 255 s. ISBN 80-967945-4-X.

PODOLINSKÁ, Tatiana - KOVÁČ, Milan:
Lacandónci - poslední praví Mayovia.
Bratislava: Chronos, 2000.
ISBN 80-89027-01-6.

SALNER, Peter:
Židia na Slovensku : medzi tradíciou a asimiláciou.
Bratislava: Ústav etnológie SAV - Židovská náboženská obec Bratislava - Inštitút judaistiky UK, 2000. 293 s. ISBN 80-88997-07-0.

STOLIČNÁ, Rastislava:
Tradičná strava Slovenska : základné a nůdzové potraviny, jedlá a nápoje, konzumácia. (Prírodné, historické, etnokulinárne, náboženské a sociálne aspekty.)
Bratislava: VEDA, 2000. 89 s.
ISBN 80-224-0625-2.

STOLIČNÁ, Rastislava - APÁTHYOVÁ-RUSNÁKOVÁ, Katarína - BENŽA, Mojmír - DANGLOVÁ, Oľga - DÚŽEK, Stanislav - ELSCHEK, Oskár - FALŤA-NOVÁ, Ľubica - FEGLOVÁ, Viera - JAKUBÍKOVÁ, Kornélia - KALAVSKÝ, Michal - KILIÁNOVÁ, Gabriela -

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa - KREKOVIČOVÁ, Eva - LUTHER, Daniel - SLAVKOVSKÝ, Peter:
Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry.
Rastislava Stoličná (ed.). Bratislava: Veda, 2000. 381 s. ISBN 80-224-0646-5.

Tradičná kultúra a generácie.
Hana Hlôšková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2000. 178 s. ISBN 80-88997-08-9.

ZAJONC, Juraj:
Sieťovanie a výšivka na sieti.
Škola tradičnej výroby a remesiel. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby, 2000. 27 s. ISBN 80-88852-17-X.

2001

BENŽA, Mojmír:
Kartografická metóda a slovenská etnológia.
Bratislava: autor vlastným nákladom, 2001. 145 s. ISBN 80-968642-5-4.

DANGLOVÁ, Oľga:
Dekor symbol : dekoratívna tradícia na Slovensku a európsky kontext.
Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry, zv. 20. Bratislava: VEDA, 2001. 257 s. ISBN 80-224-0675-9.

Etnicita a mesto : etnicita ako faktor polarizácie mestského spoločenstva v 20. storočí.
Peter Salner, Daniel Luther (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2001. 239 s. ISBN 80-88997-13-5.

Etnológia a kultúrne dedičstvo : zborník venovaný jubileu Soni Kovačevičovej.
Oľga Danglová, Rastislava Stoličná (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2001. 184 s. ISBN 80-968359-2-0.

LEŠČÁK, Milan: *O asimilácii folklórnej a literárnej komunikácie : (folkloristické pohľady).*

Bratislava: Prebudená pieseň – združenie, 2001. 175 s. ISBN 8088926165.

Slovenské ľudové rozprávky II.

Božena Filová, Viera Gašparíková (eds.). Bratislava: VEDA, 2001. 1076 s. ISBN 80-224-0648-1.

STOLIČNÁ, Rastislava:

Kuchyňa našich predkov.

Bratislava: VEDA, 2001. 225 s. ISBN 80-224-0680-5.

2002

Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Juho-slávii. Atlas narodne kulture Slovaka u Jugoslavii.

Vedecký redaktor Mojmír Benža. Zodpovedný redaktor Rastislav Surový. Báčsky Petrovec: Matica slovenská v Juho-slávii, 2002. 413 s: 296 máp. ISBN 86-903775-0-6.

BURLASOVÁ, Soňa:

Slovenské ľudové balady.

Bratislava: Scriptorium musicum, 2002. 264 s. ISBN 80-88737-34-6.

Geroj ili zbojnik? : Obraz razbojnika v folklóre Karpatskogo regiona.

Viera Gašparíková, Boris Putilov (eds.). Budapest: European Folklore Institute, 2002. 456 s. ISBN 963-202-672-1.

Ľudová kultúra Slovákov v Chorvátsku. Narodna kultura Slovaka v Hrvatskoj.

Mojmír Benža (ed.). Našice: Zväz Slovákov v Chorvátsku, 2002. 160 s. ISBN 953-98927-0-8.

*Ľudovít Fulla a svet ľudového ume-
nia.*

Texty Katarína Čierna, Oľga Danglová. Bratislava - Ružomberok: Slovenská národná galéria - Galéria L. Fullu, 2002. 32 s. ISBN 80-8059-062-1.

Nové perspektívy v sociálnych vedách a historická antropológia.

Marta Botíková, Ľubica Herzánová (eds.). Bratislava: Danubiaservis, 2003. 180 s. ISBN 80-890-15-04-2.

SALNER, Peter:

(Môj) židovský humor : (židovský vtíp ako faktor identity).

Bratislava: Ústav etnológie SAV - Židovská náboženská obec, 2002. 152 s. ISBN 80-88997-14-3.

SALNER, Peter - KVASNICA, Martin: *Chatam Sofer memoriál.*

Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2002. 223 s. ISBN 80-88997-15-1.

ďalšie vydanie:

SALNER, Peter - KVASNICA, Martin: *Chatam Sofer Memoriál.*

Edícia Bratislava - Pressburg. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2012. 259 s. ISBN 978-80-8114-126-3.

SLAVKOVSKÝ, Peter:

Agrárna kultúra Slovenska : premeny v čase.

Svet vedy, č. 3. Bratislava: VEDA, 2002. 240 s. ISBN 80-224-0717-8.

Videli sme holokaust.

Monika Vrzgulová (ed.). Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2002. 132 s. ISBN 80-89008-13-5.

2003

Boh všetko vidí : duchovný svet Rómov na Slovensku. O Del sa dikhel : romano pařaviben pre Slovensko.

Religionistická knižnica, zv. 2. Milan

Kováč, Arne Mann (eds.). Bratislava: Chronos, 2003. 346 s. ISBN 80-89027-06-7.

Slavistická folkloristika na rázcestí : venované XIII. medzinárodnému zjazdu slavistov v Lubľane.

Etnologické štúdie 10. Editor a vedec-ký redaktor: Zuzana Profantová. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2003. 116 s. ISBN 80-89069-10-X.

Traditional Culture as a Part of the Cultural Heritage of Europe : the Presence and Perspective of Folklore and Folkloristic.

Etnologické štúdie 8. Edited by Zuzana Profantová. Bratislava: Institute of the Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 2003. 143 s. ISBN 80-89069-09-6.

2004

BEŇUŠKOVÁ, Zuzana:

Religiozita a medzikonfesijné vzťahy v lokálnom spoločenstve.

Etnologické štúdie 11. Bratislava: Ústav etnológie SAV - Merkur, 2004. 198 s. ISBN 80-969163-5-1.

Kult a mágia v materiálnej kultúre.

Eduard Krekovič (ed.), Tatiana Podolinská (co-ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV - Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, 2004. 112 s. ISBN 80-968040-3-0.

Menšiny v meste : premeny etnických a náboženských identít v 20. storočí.

Daniel Luther, Peter Salner (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2004. 183 s. ISBN 80-88997-18-6.

Modernizace, identita, stereotyp, konflikt. Společnost po Hilsneriádě.

Peter Salner, Blanka Soukupová (eds.). Bratislava: ZING PRINT, 2004. 99 s. ISBN 80-888997-17-8.

Slovenské ľudové rozprávky III.

Božena Filová, Viera Gašparíková (eds.). Bratislava: VEDA, 2004. 872 s. ISBN 80-224-0810-7.

STOLIČNÁ, Rastislava:

Jedlo ako kľúč ku kultúre : geneticko-historické a sémantické aspekty nášho stravovania. Martin: Matica slovenská, 2004. 167 s. ISBN 80-7090-756-7.

STOLIČNÁ-MIKOLAJOVÁ, Rastislava: *Slovenský rok. Receptár na dni sviatočné, všedné i pôstne.*

Martin: Matica slovenská, 2004. 134 s. ISBN 80-969221-1-4.

Študentský projekt Stratení susedia - zabudnutá história.

Monika Vrzgulová (ed.) Bratislava: Nadácia Milana Šimečku - Vydavateľstvo Svornosť, 2004. 48 s. ISBN 80-89008-18-6.

V službách etnografie : zborník na počesť sedemdesiatin Ondreja Krupu.

Anna Divičanová, Eva Krekovičová, Alžbeta Uhrinová (eds.). Békešská Čaba - Bratislava: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku - Ústav etnológie SAV, 2004. 583 s. ISBN 963-86573-1-6.

2005

BENŽA, Mojmir:

Malý etnopolitický slovník.

Bratislava: Zing Print, 2005, 43 s., ISBN 80-88997-28-3.

BENŽA, Mojmir - SLAVKOVSKÝ, Peter - STOLIČNÁ, Rastislava:

Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Chorvátsku. Atlas narodne kulture Slovaka u Hrvatskoj.

Mojmir Benža (ed.). Našice: Zväz Slovákov v Chorvátsku - Dom zahraničných Slovákov, 2005. 165 s: 219 máp. ISBN 953-7277-01-1.

Bulhari na Slovensku. Etnokultúrne : charakteristiky a súvislosti. Štúdie.
Eva Krekovičová, Vladimír Penčev (eds.). Bratislava: VEDA, 2005. 199 s. ISBN 80-224-0890-5.

Cesty na druhý svet : smrť a posmrtný život v náboženstvách sveta.
Milan Kováč, Attila Kovács, Tatiana Podolinská (eds.). Bratislava: Chronos, 2005. 326 s. ISBN 80-89027-15-6.

DANGLOVÁ, Oľga - BEŇUŠKOVÁ, Zuzana - SLAVKOVSKÝ, Peter - STOLIČNÁ, Rastislava - ŠALINGOVÁ, Andrea - VESELSKÁ, Natália:
Vidiek v procese transformácie : výsledky etnografického výskumu jedného západoslovenského regiónu.
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2005. 154 s. ISBN 80-88997-25-9.

Ethnology in Slovakia at the Beginning of the 21st Century. Reflections and trends.

Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Ethnologie der Universität Wien, Band 27. Etnologické štúdie, 9. Gabriela Kiliánová, Konrad Köstlin, Herbert Nikitsch, Rastislava Stoličná (eds.). Bratislava - Wien: Ústav etnológie SAV - Institut für Europäische Ethnologie der Universität Wien, 2005. 229 s. ISBN 3-9-02029-10-2.

Folklór v kontextoch : zborník príspevkov k jubileu doc. PhDr. Lubice Dropovej, CSc.. Etnologické štúdie 12.
Editorka Hana Hložková. Bratislava: Ústav etnológie SAV - Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK - Národopisná spoločnosť Slovenska, 2005. 215 s. ISBN 80-88997-20-8.

KILIÁNOVÁ, Gabriela:
Identita a pamäť : Devín/ Theben/ Dévény ako pamätné miesto.

Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2005. 146 s. ISBN 80-88880-68-8.

KREKOVIČOVÁ, Eva:
Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike.
Bratislava: Eterna Press, 2005. 128 s. ISBN 80-969259-1-1.

KREKOVIČOVÁ, Eva - PANCZOVÁ, Zuzana - BUŽEKOVÁ, Tatiana:
Folklór a komunikácia v procesoch globalizácie.
Bratislava: Slovak Academic Press, 2005. 141 s. ISBN 80-89104-84-3.

Ľudová kultúra Slovákov na Ukrajine. Народна культура Словаків в Україні.
Mojmír Benža (ed.). Užhorod: Vydavateľstvo Mystecka Linija, 2005. 218 s. ISBN 966-8764-12-9.

Malé dejiny veľkých udalostí v Česko(a)Slovensku po roku 1948, 1968, 1989. I., II.
Etnologické štúdie 13. Zuzana Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV - Ústav pamäti národa. 2005. 283 s., 193 s. ISBN 80-89069-14-2

Mýty naše slovenské.
Zostavili Eduard Krekovič, Elena Manonová, Eva Krekovičová. Bratislava: Academic Electronic Press - Historický ústav SAV - Ústav etnológie SAV - Sociologický ústav SAV, 2005. 246 s. ISBN 80-88880-61-0.

Od pohádky k fámě : sborník příspěvků ze semináře Hledání cest české slovesné folkloristiky II. Brno 6. 6. 2002.
Redakce Jana Pospíšilová, Eva Krekovičová. Brno: Etnologický ústav AV ČR - Ústav etnológie SAV, 2005. 131 s. ISBN 80-85010-78-X.

SALNER, Peter:
Cesty k identite.
Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print,
2005. 240 s. ISBN 80-88997-27-5.

Teoretické prístupy k identitám a ich praktické aplikácie.
Juraj Marušiak, Michaela Ferencová
(eds.). Bratislava: VEDA, 2005. 220 s.
ISBN 80-224-0843-3.

We Saw the Holocaust.
Monika Vrzgulová (ed.). Bratislava:
Nadácia Milana Šimečku, 2005. 134 s.
ISBN 80-89008-19-4.

ZAJONC, Juraj:
Snovanie a tkanie plátna.
Škola tradičnej výroby a remesiel. Bra-
tislava: Ústredie ľudovej umeleckej vý-
roby, 2005. 47 s. ISBN 80-88852-36-6.

2006

BAJCUROVÁ, Katarína - BENŽA, Moj-
mír:
Martin Benka : Odev môjho ľudu.
Trenčín: Vydavateľstvo Q-EX, a. s.,
2006. 232 s. ISBN 80-969598-0-2.

BENŽA, Mojmír - SLAVKOVSKÝ,
Peter - STOLIČNÁ, Rastislava:
*Atlas tradičnej kultúry slovenských
menšín v strednej a južnej Európe.*
Mojmír Benža (ed.). Nadlak: Vydava-
ateľstvo Ivan Krasko, 2006. 282 s.: 202
máp. ISBN 973-107-002-8.

DANĽOVÁ, Oľga:
*Slovenský vidiek : bariéry a perspek-
tívy rozvoja.*
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2006.
191 s. ISBN 80-88997-30-5.

*E/Migrácie a Slovensko : diverzita ako
faktor transformácií identít.*
Daniel Luther (ed.). Bratislava -
Banská Bystrica: Ústav etnológie SAV -

Ústav vedy a výskumu Univerzity Mate-
ja Bela, 2006. 200 s. ISBN 80-88997-32-1.

KOVAČEVIČOVÁ, Soňa:
*Človek a jeho svet na obrazoch od stre-
doveku až na prah súčasnosti :
ikonografia Slovenska.*
Budmerice: RAK, 2006. 141 s.
ISBN 80-85501-35-X.

KRIVÝ, Vladimír - DANĽOVÁ, Oľga:
*Svet mnohých „MY a ONI“ : kolektívne
identity na súčasnom Slovensku.*
Bratislava: Centrum excelentnosti SAV
„Kolektívne identity“, 2006. 185 s.
ISBN 80-85544-50-4.

*Od folklórného textu ku kontextu : Veno-
vané pamiatke PhDr. Márie Kosovej, CSc.*
Etnologické štúdie 15. Eva Krekovičo-
vá, Jana Pospíšilová (eds.). Bratislava -
Brno: Ústav etnológie SAV - Etnolo-
gický ústav AV ČR, 2006. 214 s.
ISBN 80-969427-4-3.

SALNER, Peter:
Bratislavské kaviarne a viechy.
Edícia Bratislava - Pressburg. Brati-
slava: Albert Marenčin - Vydavateľ-
stvo PT, 2006. 171 s. ISBN 80-98218-20-2.

*Slavista Frank Wollman v kontexte
literatúry a folklóru I-II.*
Hana Hlůšková, Anna Zelenková
(eds.). Bratislava - Brno: Ústav etnolo-
gie SAV - Slavistický ústav Jána Stani-
slava SAV - Slavistická spoločnosť
Franka Wollmana v Brne - Česká aso-
ciácie slavistů, 2006. 155 s.
ISBN 80-968971-6-0.

*The Small History of Great Events in
Czechoslovakia after 1948, 1968 and
1989.*
Zuzana Profantová (ed.). Bratislava:
VEDA, 2006. 466 s.
ISBN 978-80-224-0926-1.

Židovská komunita po roku 1945.
Peter Salner (ed.). Bratislava: Ústav
etnológie SAV, 2006. 192 s.
ISBN 80-88997-33-X.

2007

BUŽEKOVÁ, Tatiana:
Za horama, za vodú... Ľudové rozprávania z obce Závod.
Senica - Bratislava: ER-PRINT, a.s. -
Ústav etnológie SAV, 2007. 112 s. ISBN
978-80-969056-2-1.

Changing Social Practices and Strategies : Case Studies from Central and Eastern Europa and Mongolia.
Edited by Frances Pine, Juraj Podoba.
Bratislava: Ústav etnológie SAV - Vydavateľstvo Zing Print, 2007. 207 s.
ISBN 978-80-88997-37-5.

Chute a vône Slovenska : zborník štúdií o kulinárnych tradíciách.
Múzeá a etniká. Zostavila Rastislava Stoličná. Martin: Slovenské národné múzeum, 2007. 129 s.
ISBN 978-80-8060-211-6.

Jazyk a spôsob života Slovákov v Rumunsku : neznámy dialektologický prameň.
Na vydanie pripravil a predslov napísal Mojmír Benža. Nadlak: Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2007. 52 s.
ISBN 973-107-018-4.

Malé dejiny veľkých udalostí v Česko (a)Slovensku po roku 1948, 1968, 1989 III. Naratívna každodennosť v kontexte sociálno-historickej retrospektívy.
Etnologické štúdie 14. Zuzana Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007. 207 s.
ISBN 978-80-88997-41-2.

Mestá a dediny pod Malými Karpatmi : Etnologické štúdie.

Oľga Danglová, Juraj Zajonc (eds.).
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2007.
239 s. ISBN 978-80-88997-39-9.

Minority: Construct or reality? : on reflection and self-realization of minorities in history.
Ethnic studies 4. Edited by Zuzana Jurková, Blanka Soukupová, Hedvika Novotná, Peter Salner. Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2007. 190 s.
ISBN 978-80-88997-34-4.

Nepriznaný holocaust : Rómovia v rokoch 1939 - 1945.
Zuza Kumanová, Arne B. Mann (eds.).
Bratislava: Občianske združenie In minorita - Slovenské národné múzeum - Ústav etnológie SAV, 2007. 52 s.
ISBN 978-80-969798-8-2.

Neroľnícka rodina na Slovensku : zborník príspevkov z rovnomenného seminára.
Marta Botíková, Lubica Herzánová, Miroslava Bobáková (eds.). Bratislava: Združenie Prebudená pieseň, 2007.
ISBN 978-80-88926-35-1.

SALNER, Peter:
Budúci rok v Bratislave : alebo stretnutie.
Edícia Bratislava - Pressburg. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2007. 200 s.
ISBN 978-80-89218-38-7.

SALNER, Peter:
Mozaika židovskej Bratislavy.
Edícia Bratislava - Pressburg. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2007. 199 s.
ISBN 978-80-89218-37-0.

Trendy regionálneho a miestneho rozvoja na Slovensku.
Zuzana Beňušková, Oľga Danglová

(eds.). Bratislava – Nitra: Ústav etnológie SAV – Centrum pre európsku politiku – Katedra etnológie a etnomuzikológie, 2007. 215 s. ISBN 978-80-88997-35-1.

VRZGULOVÁ, Monika:

Deti holokaustu.

Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu, 2007. 151 s. ISBN 978-80-969857-0-8.

2008

30 rokov vo výskumných táboroch: jubilejné spomienky na prácu v teréne. Zostavili Eva Krekovičová, Ondrej Krupa, Juraj Ando. Békešská Čaba – Bratislava: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku – Ústav etnológie SAV, 2008. 150 s. ISBN 978-963-87342-6-6.

HANUŠIN, Ján – HUBA, Mikuláš – IRA, Vladimír – PODOBA, Juraj – PODOLÁK, Peter – SPIŠIAK, Peter:

Monografia kultúrno-historickej a spoločenskej topografie mikroregiónu. Zdroje Bielych Karpát.

Bratislava: Regionálne environmentálne centrum Slovensko – Geografický ústav SAV, 2008. 154 s. ISBN 978-80-89320-02-8.

HLAVINKA, Ján – KAMENEC, Ivan: *Spory o biskupa Vojtaššáka : politické a spoločenské aktivity Jána Vojtaššáka v rokoch 1938- 1945.*

Monika Vrzgulová (ed.). Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu, 2008. 63 s. ISBN 978-80-969857-1-5.

Holokaust ako historický a morálny problém v minulosti a v súčasnosti : zborník príspevkov z konferencie.

Monika Vrzgulová, Daniela Richterová (eds.). Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu – Úrad vlády SR, 2008. 463 s. ISBN 978-80-969857-2-2.

SALNER, Peter:

Premeny židovskej Bratislavy.

Bratislava – Pressburg. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2008. 172 s. ISBN 978-80-89218-83-7.

Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru I-II.

Hana Hlôšková, Anna Zelenková (eds.)

Bratislava – Brno: Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Ústav etnológie SAV – Česká asociace slavistů – Slavistická spoločnosť Franka Wollmana v Brne, 2008. 248 s. ISBN 978-80-969992-0-0.

2009

ANDRÁŠIOVÁ, Katarína – BENŤUŠKOVÁ, Zuzana – BRTÁŇOVÁ, Erika – BUMOVÁ, Ivica – MÜCKE, Pavel – NOVÁKOVÁ, Katarína – PARÍKOVÁ, Magdaléna – PELIKÁNOVÁ, Hana – PEŠEK, Jan – PODMAKOVÁ, Dagmar – PROFANTOVÁ, Zuzana – SCHINDLER-WISTEN, Petra – TARANENKOVÁ, Ivana – VANĚK, Miroslav – VESEL-SKÁ, Natália – VRÁBLOVÁ, Timotea – VRZGULOVÁ, Monika – ZEMKO, Milan: *Hodnota zmeny – zmena hodnoty : demarkačný rok 1989.*

Zuzana Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV – Národopisná spoločnosť Slovenska, 2009. 408 s. ISBN 978-80-88997-42-9.

BENŽA, Mojmir:

Prameň k poznaniu tradičného odevu Slovenska konca 19. storočia.

Bratislava: Autor vlastným nákladom, 2009. 192 s. ISBN 978-80-970117-2-7.

BUŽEKOVÁ, Tatiana:

Nepriateľ zvnútra : nadprirodzená hrozba v ľudskej spoločnosti.

Bratislava: VEDA, 2009. 144 s. ISBN 978-80-224-1091-5.

DANGLOVÁ, Olga:

Výšivka na Slovensku. Embroidery in Slovakia.

Trádieia dnes. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby, 2009. 267 s. ISBN 978-80-88852-66-7.

Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku II. : cudzinci medzi nami.

Alexandra Bitušiková, Daniel Luther (eds.). Banská Bystrica: Ústav vedy a výskumu Univerzity Mateja Bela, 2009. 117 s. ISBN 978-80-8083-700-6.

LUTHER, Daniel:

Z Prešporka do Bratislavy.

Bratislava - Pressburg. Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2009. 230 s. ISBN 978-80-8114-000-6.

My a tí druhí v modernej spoločnosti : konštrukcie a transformácie kolektívnych identít.

Gabriela Kiliánová, Eva Kowalská, Eva Krekovičová (eds.). Bratislava: VEDA - Historický ústav SAV - Ústav etnológie SAV, 2009. 715 s. ISBN 978-80-224-1025-0.

NOVÁKOVÁ, Katarína:

Vinohradníctvo a vinohradníci v procesoch transformácií.

Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2009. 199 s. ISBN 978-80-8105-085-5.

Paměť města : obraz města, veřejné komemorace a historické zlomy v 19. - 21. století.

Výkonné redaktorky: Michaela Ferenčová, Jana Nosková. Brno - Bratislava: Etnologický ústav AVČR, v.v.i., pracoviště Brno - Statutární město Brno - Archiv města Brna - Ústav etnológie SAV, 2009. 409 s. ISBN 978-80-87112-22-9.

PODOLÁK, Ján - NOVÁKOVÁ, Katarína:

Ružindol : vlastivedná monografia obce.

Ružindol: Timeprint, 2009. 296 s. ISBN 978-80-970093-3-5

Polska - Słowacja: pogranicze kulturowe i etniczne.

Archiwum Etnograficzne 49. Pod redakcją naukową Rastislavy Stoličnej, Agnieszki Pieńczak, Zygmunta Kłodnickiego. Wrocław - Cieszyn: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2009. 264 s. ISBN 978-83-87266-77-6. ISSN 0066-6858.

SLAVKOVSKÝ, Peter:

Svet na odchode : tradičná agrárna kultúra Slovákov v strednej a južnej Európe.

Etnologické štúdie 16. Bratislava: VEDA, 2009. 216 s. ISBN 978-80-224-1086-1.

ZAJONC, Juraj:

Tkanie ripsu a kepru.

Škola tradičnej výroby a remesiel. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby, 2009. 35 s. ISBN 978-80-88852-68-1.

2010

BÚRIKOVÁ, Zuzana - MILLER, Daniel: *Au Pair.*

Cambridge: Polity Press, 2010. 209 s. ISBN 978-0-7456-5011-1.

DROPOVÁ, Lubica - KREKOVIČOVÁ, Eva:

Počúvajte Panny, aj vy Mládenci ... : leťákové piesne zo slovenských tlačiarň. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2010. 496 s. ISBN 978-80-969259-3-3.

Historie kucienne : rola i znaczenie pożywienia w kulturze.

Bibliotheca Ethnologiae Europae Centralis, Vol. II. Pod redakcją Rastislavy Stoličnej, Anny Drożdż. Cieszyn - Ka-

toalice - Brno: Uniwersytet Śląski w Katowicach, 2010. 368 s. ISBN 978-83-60431-51-1.

Inventarizácia tradičnej ľudovej kultúry.

Vladimír Kyseľ, Daniel Luther (eds.). Bratislava: Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry, 2010. ISBN 978-80-970602-1-3.

Kontexty identity / Az identitás osszefüggései : Jubilejný zborník na počesť Anny Divičanovej / Koszonto könyv Gyivicsán Anna tiszteletére. Eva Krekovičová, Alžbeta Uhrinová, Mária Žiláková (eds). Budapešť - Bratislava: Celoštátna slovenská samospráva - Katedra slovenskej filológie FiF Univerzity Eotvosa Loránda - Ústav etnológie SAV - Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2010. 554 s. ISBN 978-963-88583-0-6.

Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku III.: globálne a lokálne v súčasnom meste.

Alexandra Bitušiková, Daniel Luther (eds.). Banská Bystrica - Bratislava: Inštitút sociálnych a kultúrnych štúdií FHV Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Ústav etnológie SAV, 2010. 225 s. ISBN 978-80-557-0008-3.

LEŠČÁK, Milan:
Humoristické rozprávanie na Spiši (1962-1967) : pokus o výskum frekvencie a výskytu.

Hana Hlôšková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV - Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK - Národopisná spoločnosť Slovenska - Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2010. 200 s. ISBN 978-80-89489-01-5.

PODOLINSKÁ, Tatiana - HRUSTIČ, Tomáš:

Boh medzi bariérami : sociálna inkluzia Rómov náboženskou cestou.

Bratislava - Bytča: Ústav etnológie SAV - Coreta, 2010. 173 s. ISBN 978-80-89027-34-7.

Reflexie holokaustu.

Monika Vrzgulová, Peter Salner (ed.). Bratislava: Dokumentačné stredisko holokaustu - Ústav etnológie SAV, 2010. 151 s. ISBN 978-80-88997-43-6.

SALNER, Peter:

Minulý rok v Jeruzaleme.

Bratislava: Albert Marenčin - Vydavateľstvo PT, 2010. 253 s. ISBN 978-808114-060-0.

Židovská menšina v Československu po druhé svetové válce : od osvobodzenia k nové totalitě.

Uspôradali Blanka Soukupová, Peter Salner, Miroslava Ludvíková. Praha: Židovské muzeum, 2010. 179 s. ISBN 978-80-86889-90-0.

2011

BUŽEKOVÁ, Tatiana - JEROTIJEVIĆ, Danijela - KANOVSKÝ, Martin:
Kognitívne vysvetlenie magických predstáv a praktík.
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2011. 130 s. ISBN 978-80-969259-4-0.

BUMOVÁ, Ivica - GAŽOVIČOVÁ, Tina - SALNER, Peter - SOUKUPOVÁ, Blanka:
Premeny židovskej identity po holokauste.

Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2011. 143 s. ISBN 978-80-88997-48-1.

DUDEKOVÁ, Gabriela - BEŇOVÁ, Katarína - BRTÁŇOVÁ, Erika - FALISOVÁ, Anna - FRANCOVÁ, Zuzana - HOLEC, Roman - HOLLÝ, Karol - HUČKOVÁ, Dana - HUPKO, Daniel - JANURA,

Tomáš - KAČÍREK, Ľuboš - KODAJOVÁ, Daniela - KUŠNIRÁKOVÁ, Ingrid - LENGOVÁ, Jana - LENGYELOVÁ, Tünde - MACHAJDÍK, Igor - MACHO, Peter - MANNOVÁ, Elena - MONGU, Blanka - ORIŠKOVÁ, Mária - PODRIMAVSKÝ, Milan - ŠEMŠEJ, Matej - ŠTIBRANÁ, Ingrid - TIŠLIAR, Pavol - VESELSKÁ, Natália - VODOCHODSKÝ, Ivan - VRZGULOVÁ, Monika - ZAVACKÁ, Katarína - ZAVACKÁ, Marína - ZUBERCOVÁ, Magdaléna M.: *Na ceste k modernej žene : kapitoly z dejín rodových vzťahov na Slovensku*. Svet vedy 18. Bratislava: VEDA, 2011. 773 s. ISBN 978-80-224-1189-9.

FALŤAN, Ľubomír - STRUSSOVÁ, Mária - KOSTLÁN, David - FALŤANOVÁ, Ľubica - SOPIROVÁ, Alžbeta: *Malé vidiecke sídla na Slovensku začiatkom 21. storočia*. Bratislava: Sociologický ústav SAV, 2011. 308 s. ISBN 978-80-85544-73-2. *Historický atlas evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku*. Vedúca redaktorka mapovej časti Dagmar Kusendová, vedúci redaktor textovej časti Mojmír Benža. Liptovský Mikuláš: Transcius, a. s., 2011. 175 s.: 112 máp. ISBN 978-80-7140-365-4.

KILIÁNOVÁ, Gabriela: *Identität und Gedächtnis in der Slowakei : die Burg Devín als Erinnerungs-ort*. Schriften der Slowakischen Akademie der Wissenschaften, Band 4. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2011. 154 s. ISBN 978-3-631-61925-4.

PODOBA, Juraj: *Vývoj staviteľstva a spôsobu bývania v dedinskom prostredí v 20. storočí : etnografické aspekty štúdia kontinuitných a diskontinuitných procesov v podmienkach industrializácie kra-*

jiny a socialistickej kolektivizácie poľnohospodárstva. Etnografické monografie, zv. 1. Bratislava: Slovenská asociácia sociálnych antropológov, o. z., 2011. 278 s. ISBN 978-80-970587-2-2.

PODOLINSKÁ, Tatiana - HRUSTIČ, Tomáš: *Religion as a path to change? : The Possibilities of Social Inclusion of the Roma in Slovakia*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung e. V. - Institute of Ethnology of Slovak Academy of Sciences, 2011. 48 s. ISBN 978-80-8914-20-9.

PROFANTOVÁ, Zuzana: *Od folklóru k literárnemu folklorizmu : (štúdie k dejinám a teórii folkloristiky)*. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2011. 144 s. ISBN 978-80-970975-0-9.

SLAVKOVSKÝ, Peter: *Svet roľníka : agrárna kultúra Slovenska ako predmet etnografického výskumu*. Etnologické štúdie 17. Bratislava: VEDA, 2011. 135 s. ISBN 978-80-224-1205-6.

Stretnutie s rozprávkou. Pohľad do života a diela etnologičky PhDr. Viery Gašparíkovej, DrSc. Hana Hlůšková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV - Národopisná spoločnosť Slovenska - Slovenský komitét slavistov, 2011. 248 s. ISBN 978-80-970743-0-2

Tradičná ľudová kultúra Slovenska slovom a obrazom : elektronická encyklopédia. [on line.] Hlavná redaktorka Gabriela Kiliánová; redaktori Mojmír Benža, Oľga Danglová, Ľubica Falťanová, Daniel Luther, Katarína Nováková, Katarína Popel-

ková, Dušan Ratica, Peter Slavkovský, Rastislava Stoličná, Juraj Zajonc; vedúci projektu Vladimír Kysel; manažérka projektu Katarína Nováková. Bratislava: Ústav etnológie SAV – Koor- dinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry, SLUK, 2011. Dostupné na inter- nete: <<http://www.ludovakultura.sk/index.php?id=11>>.

2012

ANDRÁŠIOVÁ, Katarína – BELIČKO- VÁ, Katarína – BEŇUŠKOVÁ, Zuzana – BOBULOVÁ, Lenka – MLÁDEK RAJ- NIAKOVÁ, Jana – NOVÁKOVÁ, Kata- rína – OLŠAVSKÁ, Miriam – PARÍ- KOVÁ, Magdaléna – PROFANTOVÁ, Zuzana – ŠEBO, Dušan:
Žili sme v socializme I. : kapitoly z etno- lógie každodennosti.
Zuzana Profantová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2012. 350 s. ISBN 978-80-88997-49-8.

Metodologické problémy etnografic- kého výskumu : zborník z konferencie: Metodologické problémy v etnografic- kom výskume sociálnych reprezentá- cií. Bratislava, 8. – 9. 11. 2012.
Tatiana Bužeková, Danijela Jerotijević (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2012. 147 s. ISBN 978-80-263-0335-0.

Ritual, Conflict and Consensus : Case Studies from Asia and Europe.
Gabriela Kiliánová, Christian Jahoda, Michaela Ferencová (eds.). Wien: Ver- lag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2012. 142 s. ISBN 978-3-7001-7133-1.

SLAVKOVSKÝ, Peter:
Slovenská etnografia : (kompendium dejín vedného odboru).
Etnologické štúdie 18. Bratislava: VEDA, 2012. 127 s. ISBN 978-80-224-1279-7.

STOLIČNÁ, Rastislava – NOVÁKOVÁ, Katarína:
Kulinárna kultúra regiónov Slovenska.
Bratislava: VEDA, 2012. 495 s. ISBN 978-80-224-1257-5.

Výskum a vzdelávanie o holokauste v strednej Európe.
Monika Vrzgulová, Ján Hlavinka (eds.). [Bratislava]: Dokumentačné stredisko holokaustu, 2012. 276 s. ISBN 978-80-969857-5-3.

ZAJONC, Juraj:
Premeny vlákna.
Trnava: Edition Ryba, 2012. 235 s. ISBN 978-80-89250-13-4.

2013

FALŤANOVÁ, Ľubica:
Lokálne iniciatívy občianskej sféry v rozvoji sídel. Dobrovoľné združova- nie v obci Lozorno. (Pramene k štúdiu problematiky).
Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2013. 63 s. ISBN 978-80-88997-54-2.

Folklór a folkloristika vo svete post- moderny : XV. medzinárodný zjazd sla- vistov Minsk 2013.
Editorka a vedecká redaktorka Zuza- na Profantová. Bratislava: Ústav etnoló- gie SAV, 2013. 139 s. ISBN 978-80-88997-51-1.

KŁODNICKI, Zygmunt – LUKOVIC, Miloš – SLAVKOVSKÝ, Peter – STOLIČNÁ, Rastislava – VÁLKA, Miroslav:
Tradiční agrární kultura v kontextu spoločenského vývoje strední Evropy a Balkánu.
Etnologické studie 12. Brno: Ústav evropské etnologie FiF Masarykovy univerzity, 2012. 252 s. ISBN 978-80-210-6099-9.

Kultúrna a sociálna diverzita na Slovensku IV : Spoločenská zmena a adaptácia.

Alexandra Bitušiková, Daniel Luther (eds.). Banská Bystrica - Bratislava: Univerzita Mateja Bela - Ústav etnológie SAV, 2013. 245 s. ISBN 978-80-88997-52-8.

Personálna bibliografia PhDr. Sone Burlasovej, DrSc.

Eva Krekovičová, Vladimír Potančok (eds.). Bratislava: Eterna Press, s. r. o., 2013. 56 s. ISBN 978-80969259-7-1.

SALNER, Peter:

The Jewish Identity in Slovakia after the Soah.

Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013. 87 s. ISBN 978-3-659-32464-2.

SLAVKOVSKÝ, Peter:

Slovenský roľník : pramene k štúdiu spôsobu života.

Bratislava: VEDA, 2013. 167 s. ISBN 978-80-224-1307-7.

Slovenský národopis 1953 - 2002 : Bibliografia.

Juraj Zajonc, Marianna Mészárosová, Ingrid Kostovská (eds.). Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2013. 400 s. ISBN 978-80-88997-53-5.

SOUKUPOVÁ, Blanka - HROCH, Miroslav - SALNER, Peter - PAUKNEROVÁ, Karolína: *Cesty urbánnej antropologie : tradice - nové smery - identita.*

Urbánnej studie, sv. 4. Praha: Fakulta humanitných štúdií Univerzity Karlovy, 2013. 112 s. ISBN 978-80-87398-34-0.

ZAJONC, Juraj:

Tkanice.

Pramene. Bratislava: Ústredie ľudovej

umeleckej výroby, 2013. 55 s. ISBN 978-80-896339-03-8.

2014

DANGLOVÁ, Oľga:

Modrotlač na Slovensku. Blueprint in Slovakia.

Tradícia dnes. Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby, v spolupráci s Ústavom etnológie SAV, 2014. 375 s. ISBN 978-80-89639-12-0.

HLINČÍKOVÁ, Miroslava - CHUDŽÍKOVÁ, Alena - GALLOVÁ KRIGLE-ROVÁ, Elena - SEKULOVÁ, Martina: *Migranti v meste : prítomní a (ne)viditeľní.*

Bratislava: Inštitút pre verejné otázky - Centrum pre výskum etnicity a kultúry, 2014. 121 s. ISBN 978-80-89345-47-2.

Ma bisteren! : pripomínanie Rómskeho holokaustu.

Zuza Kumanová, Arne B. Mann (eds.). Bratislava: Občianske združenie In minorita, 2014. 53 s. ISBN 978-80-970598-1-1.

Mýtus - „realita“ - identita : socializované metropole v zápasech o novou prítomnosť a vízi šťastnej budúcnosti.

Urbánnej studie, sv. 8. Blanka Soukupová, Daniel Luther, Peter Salner (eds.). Praha: Fakulta humanitných štúdií Univerzity Karlovy, 2014. 207 s. ISBN 978-8087398-69-2.

POPELKOVÁ, Katarína - BEŇUŠKOVÁ, Zuzana - VRZGULOVÁ, Monika - ZAJONC, Juraj:

Čo je to sviatok v 21. storočí na Slovensku?

Etnologické štúdie 21. Katarína Popelková (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014. 320 s.. ISBN 978-80-970975-3-0.

SALNER, Peter:

Požehnaný spravodlivý sudca : (Súčasné formy židovského pohrebu).
Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014.
183 s. ISBN 978-80-88997-56-6.

SLAVKOVSKÝ, Peter:

*S nošou za industrializáciou krajiny.
Tradičné podoby dopravy na slovenskom vidieku.*

Etnologické štúdie 19. Bratislava:
VEDA, 2014. 127 s.
ISBN 978-80-224-1398-5.

VANOVIČOVÁ, Zora:

Autorita symbolu.

Etnologické štúdie 20. Eva Krekovičová (ed.). Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2014. 117 s.
ISBN 978-80-970975-2-3.

2015

BENŽA, Mojmir:

Tradičný odev Slovenska. Traditional Clothing of Slovakia.
Bratislava: Ústredie ľudovej umeleckej výroby, 2015. 293 s.
ISBN 978-80-89639-26-7.

BENŽA, Mojmir - BIČANOVÁ, Katarína - FALŤANOVÁ, Lubica - MLYNKA, Ladislav - PARÍKOVÁ, Magdaléna - SLAVKOVSKÝ, Peter - STOLIČNÁ, Rastislava - VRZGULOVÁ, Monika - ZAJONC, Juraj:

Atlas ľudovej kultúry Slovákov v Poľsku. Atlas kultury ludowej Słowaków w Polsce.

Krakov: Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2015. 75 s.: 318 máp.
ISBN 978-83-7490-855-9.

BURLASOVÁ, Soňa:

Naratívne piesne o zbojníkoch. Príspevok k porovnávaciemu štúdiu.
Etnologické štúdie 22. Editorka Eva Krekovičová. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2015. 118 s.
ISBN 978-80-970975-4-7.

Čierno-biele svety. Rómovia v majoritnej spoločnosti na Slovensku.

Etnologické štúdie 23. Tatiana Podolinská, Tomáš Hrustič (eds.). Bratislava: Ústav etnológie SAV - VEDA, 2015. 600 s. ISBN 978-80-224-1413-5.

HLINČÍKOVÁ, Miroslava - SEKULOVÁ, Martina:

Integrácia ľudí s medzinárodnou ochranou na Slovensku: Hľadanie východísk.
Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2015. 181 s. ISBN 978-80-89345-52-6.

PROFANTOVÁ, Zuzana:

Žili sme v socializme II. Helena : (biografický prístup v etnológii každodennosti).
Bratislava: Vydavateľstvo Zing Print, 2015. 254 s. ISBN 978-80-88997-58-0.

STOLIČNÁ, Rastislava:

Socializmus na tanieri : možnosti a praktiky stravovania obyvateľov Slovenska v rokoch 1948 - 1989.
Bratislava: Veda, 2015. 160 s.
ISBN 978-80-224-1467-8.

ŠUSTEROVÁ, Ivana:

Život olašských žien.
Bratislava: VEDA, 2015. 160 s.
ISBN 978-80-224-1490-6.

ČASOPISY VYDÁVANÉ NA PRACOVISKU A V SPOLUPRÁCI S NÍM

- Národopisný sborník Slovenskej akadémie vied a umení (1950 - 1952).**
1950, IX. Bratislava: Slovenská akadémia vied a umení, 1950. Redaktor: Andrej Melicherčík
1951, X. Bratislava: Nakladateľstvo Slovenskej akadémie vied a umení, 1952. Redaktor: Andrej Melicherčík
1952, XI. Bratislava: Nakladateľstvo Slovenskej akadémie vied a umení, 1953. Hlavný redaktor: Andrej Melicherčík. Tajomník redakcie: Ján Podolák
- Slovenský národopis (od 1953).**
Bratislava: Ústav etnológie SAV.
Do 1991 s podnázvom *Časopis Slovenskej akadémie vied*, 1992 - 1993 s podnázvom *Časopis Národopisného ústavu Slovenskej akadémie vied*, od 1994 s podnázvom *Časopis Ústavu etnológie Slovenskej akadémie vied*. V 2015 registrovaný v databázach: EBSCO, MLA, CEEOL, Ulrich's, Willings, CEJSH, ERIH, ProQuest. ISSN 1335-1303.
1953 (1), 1954 (1-2, 3-4), 1955 (1 - 4), 1956 (1, 2, 3, 4-5, 6) Hlavný redaktor: Ján Mjartan. Výkonný redaktor: Ján Podolák.
1957 (1, 2, 3-4, 5, 6), 1958 (1-2, 3 - 6), 1959 (1 - 4) Zodpovedný a výkonný redaktor: J. Podolák.
1960 (1, 2) Predsedníčka redakčnej rady: Božena Filová. Výkonný redaktor: J. Podolák.
1960 (3) Hlavná redaktorka: B. Filová. Výkonná redaktorka: Viera Nosálová. Číslo pripravil Ján Mjartan.
1960 (4) Hlavná redaktorka: B. Filová. Výkonná redaktorka: V. Nosálová. Číslo pripravila Soňa Burlasová.
1961 (1 - 4), 1962 (1 - 4), 1963 (1, 2-3, 4), 1964 (1 - 4), 1965 (1, 2-3, 4), 1966 (1 - 4) - 1968 (1 - 4) Hlavná redaktorka: B. Filová. Výkonná redaktorka: V. Nosálová.
1969 (1, 2-3, 4), 1970 (1 - 4) - 1978 (1 - 4) Hlavná redaktorka: B. Filová, výkonný redaktor: Pavol Stano.
1979 (1 - 4), 1980 (1 - 4), 1982 (1, 2-3, 4), 1982 (1 - 4), 1983 (1, 2, 3-4) Hlavná redaktorka: B. Filová. Výkonná redaktorka: Viera Gašparíková. Tajomníčka redakcie: Zora Vanovičová.
1984 (1 - 4), 1985 (1, 2-3, 4), 1986 (1-2, 3, 4), 1987 (1, 2-3, 4), 1988 (1, 2, 3-4), 1989 (1-2, 3, 4), 1990 (1-2, 3, 4) Hlavná redaktorka: B. Filová. Výkonná redaktorka: Z. Vanovičová.
1991 (1, 2, 3-4), 1992 (1 - 4), 1993 (1 - 3) Hlavný redaktor: Milan Leščák. Výkonné redaktorky: Ľubica Chorváthová, Z. Vanovičová.
1993 (4) - 1996 (1 - 4), 1997 (1) Hlavný redaktor: Milan Leščák. Výkonná redaktorka: Z. Vanovičová.
1997 (2) Hlavný redaktor: Milan Leščák. Výkonné redaktorky: Tatiana Krupová, Z. Vanovičová.
1997 (3), 1998 (1 - 4), 1999 (1, 2-3, 4), 2000 (1) Hlavný redaktor: Dušan Ratica. Výkonné redaktorky: Tatiana Krupová (neskôr T. Podolinská), Z. Vanovičová.
2000 (2, 3-4) Hlavný redaktor: D. Rati-

ca. Výkonné redaktorky: Tatiana Podolinská, Z. Vanovičová. 2001 (1 - 4), 2002 (1, 2, 3-4), 2003 (1 - 4) - 2008 (1 - 4) Hlavná redaktorka: Gabriela Kiliánová. Výkonné redaktorky: Hana Hlôšková, T. Podolinská. 2009 (1 - 5) - 2010 (1 - 4, 4 ERRATA, 5) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Výkonné redaktorky: H. Hlôšková, T. Podolinská, Michaela Ferencová, Tatiana Bužeková. Hostujúci editorka/hostujúci editori: Eva Krekovičová 2009 (2, 3); Peter Salner 2010 (2), Tomáš Hrustič 2010 (3).

Slovenský národopis : Slovak ethnology. 2011 (1 - 3) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Redakcia: T. Podolinská, M. Ferencová, T. Bužeková, Vladimír Potančok. Jazykové korektúry: Z. Vanovičová. Hostujúce editorky/hostujúci editor: H. Hlôšková, E. Krekovičová 2011 (1); Martin Kanovský 2011 (2).

2011 (4, 5) - 2012 (1 - 5) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Redakcia: T. Podolinská, V. Potančok. Jazykové korektúry: Z. Vanovičová. Hostujúci editori: P. Salner 2012 (2); Juraj Hamar 2012 (3); Dušan Deák 2012 (5).

2013 (1) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Redakcia: Zuzana Panczová, T. Podolinská, V. Potančok. Jazykové korektúry: Z. Vanovičová.

2013 (2 - 4) - 2014 (1 - 4) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Zástupkyňa hlavnej redaktorky: T. Podolinská. Redakcia: Z. Panczová, V. Potančok. Jazykové korektúry: Z. Vanovičová. Hostujúce editorky/hostujúci editori: Lubica Falfanová 2013 (3); E. Krekovičová 2014 (2); Marta Botíková, Daniel Luther, P. Salner 2013 (4); Katarína Popelková 2014 (3).

2015 (1 - 4) Hlavná redaktorka: G. Kiliánová. Zástupkyňa hlavnej redaktorky: T. Podolinská. Redakcia: Z. Panczová, V. Potančok. Hostujúca

editorka/hostujúci editor: E. Krekovičová (2); Z. Panczová (3); Alexandra Bitušíková, Daniel Luther (4).

Národopisné informácie: Bulletin koordinačnej rady pre slovenskú etnografiu a folkloristiku (1969 - 1972).

Bratislava - Martin: Národopisný ústav SAV - Slovenské národné múzeum v Martine.

Vychádza neperiodicky pre internú potrebu slovenských etnografov a folkloristov.

1969 (1 - 4); 1970 (1,2); 1971 (1) Redakčná rada: Mojmír Benža, Oľga Danglová, Milan Leščák, Jozef Ušak.

1971 (2) Zodpovedný za redakciu: M. Leščák

1972 (1) Zodpovedná za redakciu: O. Danglová. Redakčná rada: M. Benža, O. Danglová, M. Leščák.

Informácie Slovenskej národopisnej spoločnosti (1973 - 1975).

Vydáva ako interný bulletin Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV.

1973 (1-2), 1974 (1-4), 1975 (1-2) Redakčná rada: Adam Pranda, František Kalesný, Andrej Sulitka. Zostavil a zredigoval: A. Pranda.

Národopisné informácie: Bulletin koordinačnej rady pre slovenskú etnografiu a folkloristiku (1977 - 1979, č. 1).

Bratislava: Národopisný ústav SAV. Vychádza neperiodicky pre internú potrebu Národopisného ústavu SAV.

1977 (1-2) Zodpovedný za redakciu: M. Leščák. Zostavili: Rastislava Stoličná a Lubica Mrázová za „Seminar aktuálnych otázok súčasnej marxistickej etnografie a folkloristiky“ pri NÚ SAV.

1977 (3) Zodpovedný za redakciu: M. Leščák.

1977 (4) Zodpovedný za redakciu: M. Leščák. Zostavili, zredigovali a vydanie organizačne zabezpe-

- čili: Kolektív súťažiaci o titul Brigáda socialistickej práce (oddele-
nie etnokartografie Soňa Kovačevi-
čová, Ema Drábiková, Zora
Rusnáková, Oľga Danglová, Rasti-
slava Stoličná, Naďa Knausová, Ľu-
bica Falfanová, Nora Klepáčová,
Peter Slavkovský).
- 1978 (1) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Redakčný kruh: členo-
via ZO SZM pri NÚ SAV. Redakcia:
Zuzana Profantová. Spolupráca:
Mária Kosová, vedúca Komisie pre
boj proti buržoáznym ideológiám.
- 1979 (1) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Redakcia: Z. Profan-
tová. Spolupráca: M. Kosová, ve-
dúca Komisie pre boj proti bur-
žoáznym ideológiám.
- Národopisné informácie** : *Bulletin Náro-
dopisného ústavu SAV a Slovenskej ná-
rodopisnej spoločnosti pri SAV* (1979,
č. 2-3 - 1988).
- 1979 (2-3) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák; spolupráca: A. Pranda.
- 1979 (4) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák.
- 1980 (1) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Výkonná redaktorka:
Z. Profantová. Spolupráca: M. Ko-
sová.
- 1980 (2) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Výkonná redaktorka:
Z. Profantová.
- 1980 (3) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Zväzok pripravil Kabi-
net etnológie Filozofickej fakulty
UK.
- 1981 (1) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Výkonný redaktor: Du-
šan Ratica.
- 1981 (2) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Zväzok zostavil: A. Pran-
da. Redakcia zväzku: Peter Ma-
ráky, Peter Salner. Zväzok bol pri-
pravený v spolupráci s Kysuckým
múzeom v Čadci.
- 1981 (3) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák.
- 1981 (4) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Výkonný redaktor:
D. Ratica.
- 1982 (1) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák. Výkonná redaktorka:
Viera Feglová.
- 1982 (2) Zodpovedný za redakciu:
M. Leščák.
- 1983 (1) Zodpovedný redaktor:
M. Leščák. Výkonný redaktor:
P. Salner. Časopis redigoval:
A. Pranda.
- 1983 (2) - 1984 (1 - 3) Zodpovedný re-
daktor: M. Leščák. Výkonný redak-
tor: P. Salner. Rukopis redigovala:
Ingrid Kostovská.
- 1985 (1) Zodpovedný redaktor:
M. Leščák. Výkonný redaktor:
P. Salner. Rukopis redigovala:
I. Kostovská. Číslo pripravila: Ema
Drábiková.
- 1985 (2) Zodpovedný redaktor: M. Leš-
čák. Výkonný redaktor: P. Salner.
Rukopis redigovala: I. Kostovská.
Číslo pripravil: Jiří Langer. Gra-
fická úprava: Arne Mann.
- 1986 (1) Zodpovedný redaktor: Milan
Leščák. Výkonný redaktor: P. Sal-
ner. Rukopis redigovala: I. Kos-
tovská. Číslo pripravila: O. Dang-
lová. Grafická úprava: A. Mann.
- 1986 (2) Zodpovedný redaktor: M. Leš-
čák. Výkonný redaktor: P. Salner.
Rukopis redigovala: Ingrid Kos-
tovská. Číslo pripravili: Ľuba Drop-
pová, P. Salner. Grafická úprava:
A. Mann.
- 1987 (1) Zodpovedný redaktor:
M. Leščák. Výkonný redaktor:
Juraj Podoba. Rukopis redigovala:
I. Kostovská. Číslo pripravila: Kata-
rína Rusnáková. Grafická úprava:
A. Mann.
- 1987 (2) Zodpovedný redaktor: M. Leš-
čák. Výkonný redaktor: J. Podoba.

Rukopis redigovala: I. Kostovská.
Číslo pripravil: M. Leščák. Grafická
úprava: A. B. Mann.

1988 (1) Zodpovedný redaktor: M. Leščák. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Rukopis redigovala: I. Kostovská.
Číslo pripravili: Hana Hlôšková,
M. Benža. Grafická úprava: A. B.
Mann

1988 (2) Zodpovedný redaktor: M. Leščák. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Rukopis redigovala: I. Kostovská.
Číslo pripravila: Soňa Švecová.

Národopisné informácie : *Informatívny bulletin Národopisného ústavu SAV, Slovenského národného múzea a Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV* (1989 - 1990).

1989 (1) Zodpovedný redaktor: M. Leščák. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Rukopis redigovala: I. Kostovská.
Číslo pripravila: Zora Valentová.

1989 (2) Zodpovedný redaktor: M. Leščák. Číslo pripravila: Soňa Kovačevičová. Výtvarný redaktor: A. B. Mann. Rukopis redigovala: I. Kostovská.

1990 (1, 2) Zodpovedný redaktor: P. Salner. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Výtvarný redaktor: A. B. Mann. Rukopis redigovala: I. Kostovská

Národopisné informácie : *Informatívny bulletin Národopisného ústavu SAV, Národopisného múzea Slovenského národného múzea a Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV* (1991 - 1992, č. 1).

1991 (1) Zodpovedný redaktor: P. Salner. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Výtvarný redaktor: A. B. Mann.
Jazyková úprava: I. Kostovská. Číslo zostavili pracovníci Katedry etnografie a folkloristiky FFUK.

1991 (2) Zodpovedný redaktor: P. Salner. Výkonný redaktor: J. Podoba.
Výtvarný redaktor: A. B. Mann.
Jazyková úprava: I. Kostovská.

1992 (1) Zodpovedný redaktor: J. Podoba. Výkonná redaktorka: Z. Beňušková. Výtvarný redaktor: A. B. Mann. Jazyková úprava: I. Kostovská.

Národopisné informácie : *Informatívny bulletin Národopisného ústavu SAV, Etnografického múzea Slovenského národného múzea a Slovenskej národopisnej spoločnosti pri SAV* (1992, č. 2 - 1993).

1992 (2) Zodpovedný redaktor: P. Salner. Výkonný redaktor: Zuzana Beňušková. Redakčná a jazyková úprava: I. Kostovská.

1993 (1) Zodpovedná redaktorka: Zuzana Beňušková. Zostavovateľka: Eva Krekovičová. Redakčná úprava: I. Kostovská.

1993 (2) Zodpovedná redaktorka: Z. Beňušková. Zostavovateľ: Michal Kaľavský. Redakčná úprava: I. Kostovská.

Etnologické rozpravy (od 1994).

Časopis kontinuitne nadväzuje na časopis Národopisné informácie. ISSN 1335-5074.

Ústav etnológie SAV bol spoluvydavateľom periodika do roku 2008.

1994 (1, 2) - 1997 (1, 2) Zodpovedný redaktor: D. Ratica. Výkonná redaktorka: Z. Beňušková. Redakčná a technická úprava: I. Kostovská.

1998 (1, 2) - 2001 (1, 2) Zodpovedný redaktor: P. Salner. Výkonná redaktorka: Z. Beňušková. Redakčná a technická úprava: I. Kostovská.

2002 (1, 2) - 2003 (1, 2) Zodpovedná redaktorka: Z. Beňušková. Redakčná a technická úprava: I. Kostovská.

2004 (1, 2) - 2006 (1, 2) Zodpovedná redaktorka: Katarína Popelková. Výkonný redaktor: Juraj Zajonc. Jazyková redaktorka: I. Kostovská.

2007 (1, 2) - 2008 (1, 2) Zodpovedná redaktorka: Tatiana Bužeková. Výkonná redaktorka: Michaela Feren-

cová. Jazyková a technická redaktorka: I. Kostovská.

Slavistická folkloristika : informačný bulletin Medzinárodnej komisie slovenského folklóru pri Medzinárodnom komitáte slavistov (od 1989).

Bratislava - Brno: Slovenský komitét slavistov - Ústav etnológie SAV - Etnologický ústav AV ČR v Brne.

Národopisný ústav SAV / Ústav etnológie SAV sa podieľal na vydaní:

1993 (1-2), 1995 (1-2), 1997 (1-2) Vydal

Národopisný ústav SAV s finančným zabezpečením Slovenského komitétu slavistov. Redakčná rada: Viera Gašparíková, Hana Hlôšková, Marta Šrámková, Marta Toncrová.

1999 (1-2) Vydal Ústav etnológie SAV s finančným príspevkom Slovenského komitétu slavistov pri Medzinárodnom komitáte slavistov. Redakčná rada: Viera Gašparíková, Hana Hlôšková, Jana Pospíšilová, Marta Šrámková, Marta Toncrová.

2000 (1-2) Vydal Ústav etnológie SAV s finančným príspevkom Slovenského komitétu slavistov pri MKS.

Redakčná rada: Viera Gašparíková, Hana Hlôšková, Gabriela Kiliánová, Jana Pospíšilová.

2001 (1-2) Vydal Ústav etnológie SAV a Slovenský komitét slavistov. Redakčná rada: Viera Gašparíková, Hana Hlôšková, Gabriela Kiliánová, Jana Pospíšilová. Výkonná redaktorka: Katarína Žeňuchová .

2002 (1-2), 2003 (1-2), 2004 - 2005, 2006 - 2007, 2008 - 2009, 2010 - 2011, 2012 - 2013 Vydal Ústav etnológie SAV a Slovenský komitét slavistov. Re-

dakčná rada: Viera Gašparíková, Hana Hlôšková, Gabriela Kiliánová, Jana Pospíšilová, Katarína Žeňuchová. Výkonná redaktorka: Katarína Žeňuchová.

Ethnologia Europae Centralis : Časopis pro národopis střední, východní a jiho-východní Evropy (1992/1); *Journal of Central European Ethnology / Časopis pro národopis střední Evropy / Pismo poświęcone etnologii środkowej Europy* (od 1994/2).

Brno: Jan Souček (1999/4, 2005/7, 2007/8, 2009/9, 2011/10, 2013/11); Uniwersytet Śląski w Katowicach - Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie (2005/7); wydawateľ neuvedený (1992/1, 1994/2, 1996/3, 2001/5, 2003/6). Spoluvydavatel: Česká národopisná společnost v Prahe (2009/9, 2011/10, 2013/11); Uniwersytet Śląski w Katowicach - Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej w Cieszynie (2009/9, 2011/10, 2013/11).

Ústav etnológie SAV sa podieľal na vydaní:

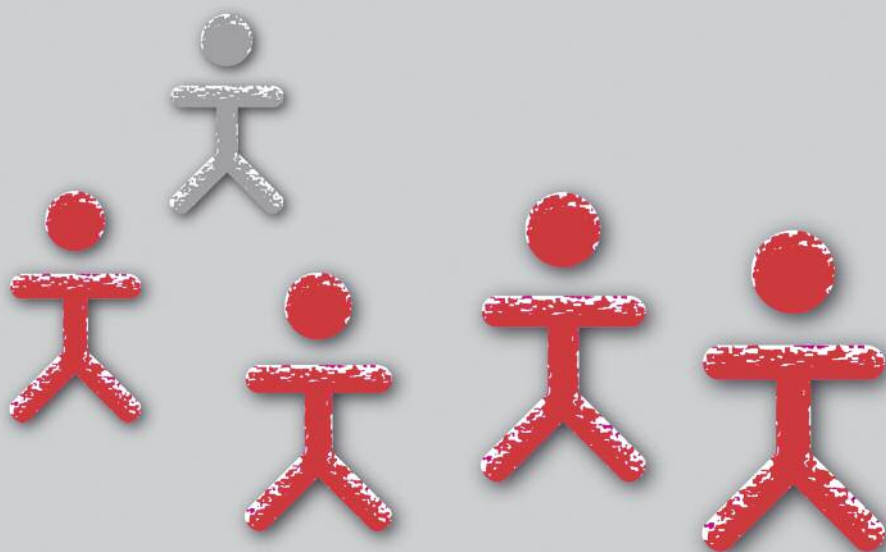
2015/12 Vydala Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave - Katedra etnológie a mimoeurópskych štúdií. Spoluvydavateľ: Ústav etnológie SAV v Bratislave. Redakčná rada: Ján Botík, Věra Frolcová, Josef Kandler, Jiří Langer, Ladislav Lenovský, Katarína Slobodová Nováková, Grzegorz Odoj, Martin Priecho, Hana Rusek, Taťána Součková, Martin Šimša, Ludmila Tarcalová, Jiří Woitsch, Juraj Zajonc.

SKRATKY

- AaTh - medzinárodný katalóg typov rozprávok autorov Antiho Aarneho a Stitha Thompsona
- APVV - Agentúra na podporu výskumu a vývoja
- CE - Centrum excelentnosti SAV
- ČAV - Česká akadémia vied
- ČSAV - Československá akadémia vied
- ČSR - Československá republika
- ČSSR - Československá socialistická republika
- EAS - Etnografický atlas Slovenska
- ED - Európsky doktorát v sociálnej histórii Európy a Stredomoria
- ELKS - Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska
- EÚ - Európska únia
- f. - fond
- FiF SU - Filozofická fakulta Slovenskej univerzity
- FiF UCM - Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda
- FiF UK - Filozofická fakulta Univerzity Komenského
- FSEV UK - Fakulta sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského
- FVVP - Fórum vedcov a výskumných pracovníkov
- GAV - Grantová agentúra vedy
- HÚ SAVU/SAV - Historický ústav SAVU/SAV
- HUKO - hutnícky kombinát
- HvÚ SAVU - Hudobnovedný ústav SAVU
- i. č. - inventárne číslo
- JRD - jednotné roľnícke družstvo
- KNV - krajský národný výbor
- KSČ - Komunistická strana Československa
- KSS - Komunistická strana Slovenska
- KSUP - Kultúrny sväz ukrajinských pracujúcich v Prešove
- KV ČSM - Krajský výbor Československého sväzu mládeže
- MKKK - Medzinárodná komisia pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch
- MKKKB - Medzinárodná komisia pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne
- MS - Matica slovenská
- napr. - napríklad
- NI - Národopisné informácie
- NK SAV/SAV - Národopisný kabinet SAVU/SAV
- NO MS - Národopisný odbor Matice slovenskej
- NS HÚ SAVU - Národopisná sekcia Historického ústavu SAVU
- NSb MS - Národopisný sborník. Časopis Národopisného odboru Matice slovenskej
- NSb SAVU - Národopisný sborník SAVU
- NSS - Národopisná spoločnosť Slovenska
- NÚ SAVU/SAV - Národopisný ústav SAVU/SAV
- OF - Občianske fórum
- ONV - okresný národný výbor
- P SAV - Predsedníctvo SAV
- POI - Povereníctvo osvetly a informácií

- PŠVU - Povereníctvo školstva, vied a umení
- RO - Riadiace orgány SAV
- RP EÚ - rámcový program Európskej únie
- RVHP - Rada vzájomnej hospodárskej pomoci
- SAV - Slovenská akadémia vied
- SAVU - Slovenská akadémia vied a umení
- SLUK - Slovenský ľudový umelecký kolektív
- SN - Slovenský národopis
- SNKR - Slovenská národopisná koordináčna rada
- SNM - Slovenské národné múzeum
- SNR - Slovenská národná rada
- SNS SAV - Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV
- SSR - Slovenská socialistická republika
- SU - Slovenská univerzita
- SZM - Socialistický zväz mládeže šk. - škatuľa
- ŠPZV - Štátny plán základného výskumu
- ŠÚLP - Štátny ústav pre ľudovú pieseň
- ŠVM - Štátne východoslovenské múzeum v Košiciach
- ÚA SAV - Ústredný archív SAV
- ÚEt SAV - Ústav etnológie SAV
- UK - Univerzita Komenského
- ÚLUV - Ústredie ľudovej umeleckej výroby
- ÚV KSČ/KSS - Ústredný výbor Komunistickej strany Československa/Slovenska
- VEGA - Vedecká grantová agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied
- VPN - Verejnosť proti násiliu
- VR - vedecká rada
- VŠRJL - Vysoká škola ruského jazyka a literatúry
- ZO KSS - základná organizácia Komunistickej strany Slovenska
- ZO SZM - základná organizácia Socialistického zväzu mládeže
- ZSSR - Zväz sovietskych socialistických republík

ĽUDIA A UDALOSTI V OBRAZOCH

1 Časť výskumného tímu v obciach vtedajšieho okresu Modrý Kameň v roku 1950. Výskumníci boli oblečení v tradičnom odevu za účelom fotografickej dokumentácie, ktorú v obci Turie Pole robila autorka snímky Soňa Kovačevičová. Vľavo stojaci František Poloczek, Ján Podolák (v klobúku), sediace (zľava) Jarmila Pátková, Anna Kostková (z Filozofickej fakulty UK), Viera Brychtová a Viera Gašparíková (z FiF UK).

2 Výskumníci na Horehroní v roku 1952, cestujúci zo Závadky nad Hronom spolu s miestnymi obyvateľmi úzkokoľajnou železnicou: sediaci Ján Mjartan (druhý zľava), Rudolf Bednárik (tretí zľava), Viera Brychtová (piata zľava), Ján Podolák (tretí sprava), stojaci Štefan Apáthy (druhý sprava), Michal Markuš (tretí sprava).

3 Časť výskumného tímu na Horehroní v Závadke nad Hronom v roku 1952: zľava Rudolf Bednárík a Viera Brychtová.

4 Časť výskumného tímu na Horehroní v Polomke v roku 1955: zľava Ján Podolák, Ján Mjartan, Andrej Melicherčík a Michal Markuš.

5 Emília Horváthová-Čajánková (vľavo) a Soňa Kovačevičová (vpravo) pri príprave stravy počas výskumu v Slovenskom Komlóši (Maďarsko) v roku 1956.

6 Ján Podolák pred odchodom výskumnej výpravy zo salaša Reciu na salaš Florile Albe v oblasti medzi Bumubešti-Jiu a Tirgu-Jiu (Rumunsko) v roku 1959.

7 Účastníci konferencie na prípravu syntézy o ľudovej kultúre v Česku a na Slovensku, ktorá vyšla v roku 1968 ako tretí diel Československej vlastivedy: Viera Gašparíková (vpredu) a Andrej Melicherčík (v strede). Konferencia sa konala v roku 1959 v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach.

8 Soňa Burlasová (vľavo) a Božena Filová (vpravo) počas výskumu v obci Bijacovce v roku 1959.

9 Účastníci konferencie o baníckej kultúre v Drážďaňoch (bývalá Nemecká demokratická republika, dnes Spolková republika Nemecko) v roku 1959: zľava Vladimír Karbusický z Ústavu pro etnografiu a folkloristiku AVČR v Prahe, Emília Horváthová, Jarmila Paličková a Michal Markuš.

10 Viera Gašparíková (vľavo) počas výskumu v Rejdovej v roku 1964 so speváčkou a rozprávačkou Máriou Šterpkovou.

11 Michal Markuš počas výskumu v Nižnom Medzeve v roku 1967.

12 Viera Urbancová pri rozhovore s Pavlom Juchom počas výskumu v Senohrade v roku 1968.

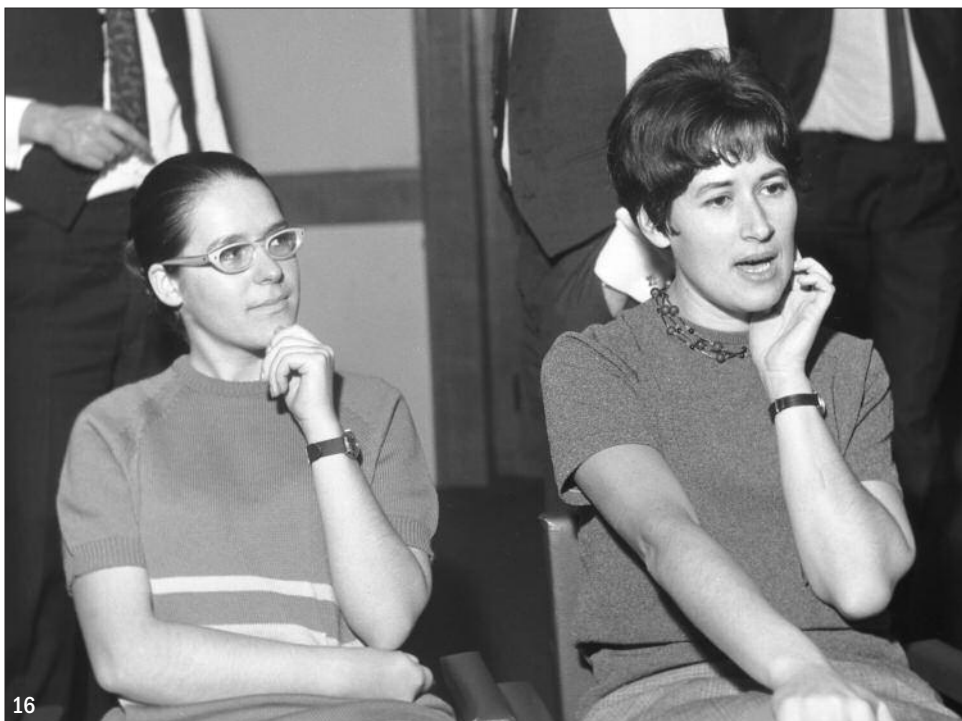
13 Ema Kahounová a informátor Slávko Pavel pri výskume v Horných Plachtinciach v roku 1968.

14 Ján Botík pri dokumentácii náhrobníkov na cintoríne v obci Šuľa v roku 1968.

15

16

17

18

15 – 18 Účastníčky a účastníci konferencie Vývin ľudovej kultúry na Slovensku, ktorá sa konala v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v roku 1968: Ema Kahounová (vľavo) a Emília Horváthová (15), Zora Vanovičová (vľavo) a Ľubica Droppová (16), Zora Rusnáková a Svetozár Švehlák (17), Viera Feglová (vľavo) a Viera Urbancová (18).

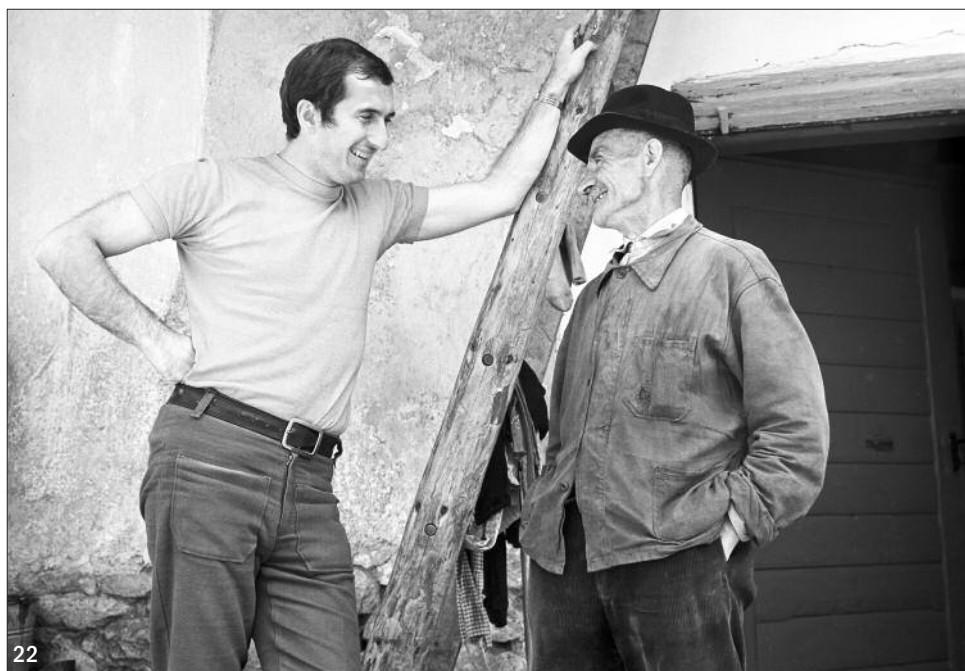
19 Soňa Kovačevičová (v strede) na konferencii Premeny ľudových tradícií v Československu, ktorá sa konala v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v októbri 1972.

20 Mojmir Benza a Emília Horváthová na konferencii o príprave Etnografického atlasu Slovenska, ktorá sa konala v kaštieli v Moravanoch nad Váhom v Domove slovenských výtvarných umelcov a architektov v roku 1973

21

22

20 – 21 Výskum Uhrovej doliny v roku 1973: (zľava) fotografka Oľga Šilingerová, Viera Valentová, Viera Nosáľová, Jarmila Paličková (21) a Peter Slavkovský pri rozhovore s informátorom v obci Závada pod Čiernym Vrchom (22).

23

24

25

26

23 – 26 Účastníci konferencie v rámci podujatia Smolenické dni Národopisného ústavu SAV, ktoré sa konali v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v apríli 1977: Viera Gašparíková a Milan Leščák (23), vpredu za stolom vľavo Mária Kosová, Ema Kahounová-Drábiková, knihovnička Národopisného ústavu SAV Milada Kubová a Zuzana Profantová (24), Adam Pranda, Viera Urbancová a Elena Prandová (25), za stolom zľava Soňa Kovačevičová, Jarmila Paličková, Ján Botík a vzadu vľavo Ester Plicková (26).

27 Účastníci Smolenických dní v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v roku 1978: (sprava) Emília Horváthová a Ján Michálek z Katedry etnografie a folkloristiky FiF UK, Soňa Burlasová a Viera Nosáľová z Národopisného ústavu SAV, Richard Jeřábek a Václav Frolec z Filozofickej fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brne.

28 Adam Prnda počas výskumu v obci Sebechleby v roku 1981.

29 - 34 V októbri 1982 usporiadali Národopisný ústav SAV a Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach medzinárodné sympóziu Úloha rodiny v etnokultúrnych procesoch v podmienkach socializmu. Pohľad na rokovanie účastníkov sympózia (31), medzi ktorými boli riaditeľka pracoviska Božena Filová (29), Gabriela Kiliánová (vpravo) a Hana Hložková (30)...

32

33

... Peter Slavkovský (vľavo) a Mojmír Benža (32), Kornélia Jakubíková z Katedry etnografie a folkloristiky FiF UK, Hana Hlôšková, Zuzana Profantová (33), sprava Sylvia Dillnbergerová z Katedry etnografie a folkloristiky FiF UK, Arne Mann a Peter Salner (34).

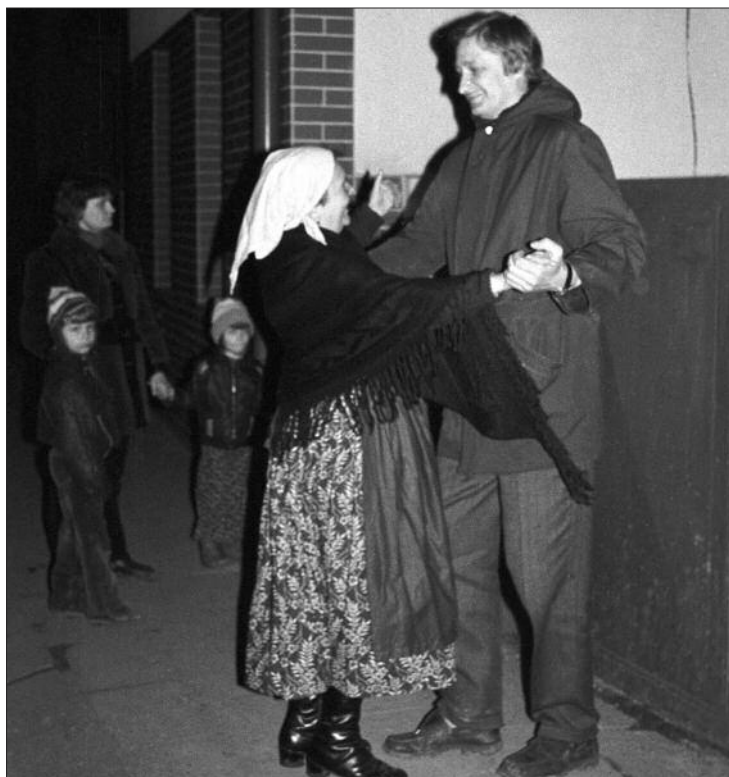
35 Jarmila Paličková na výskume u súkenníka Jána Bobrovského v Klenovci v roku 1986.

36 - 37 Časť pracovníkov oddelenia Etnografického atlasu Slovenska Národopisného ústavu SAV v roku 1988: vedúca oddelenia Soňa Kovačevičová (druhá zľava), Viera Fegľová (vľavo), Zora Apáthyová-Rusnáková, Peter Slavkovský (37) a Rastislava Stoličná (36 vpravo).

38 Viera a Michal Kaľavský (vpredú vľavo) na stretnutí pri príležitosti 30. výročia vzniku Slovenskej národopisnej spoločnosti v roku 1988.

39 Daniel Luther na výskume fašiangov v Nitrianskom Pravne v roku 1988.

40 Margita Méryová počas výskumu v obci Kamenín v roku 1988.

41 Peter Salner pri rozhovore s Vojtechom Hackenbergerom – posledným majiteľom bratislavskej kaviarne Štefánka – v roku 1989.

42 Andrej Sulitka z Ústavu pro etnografiu a folkloristiku – pracovisko Brno a Ľubica Chorváthová na konferencii v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v roku 1989.

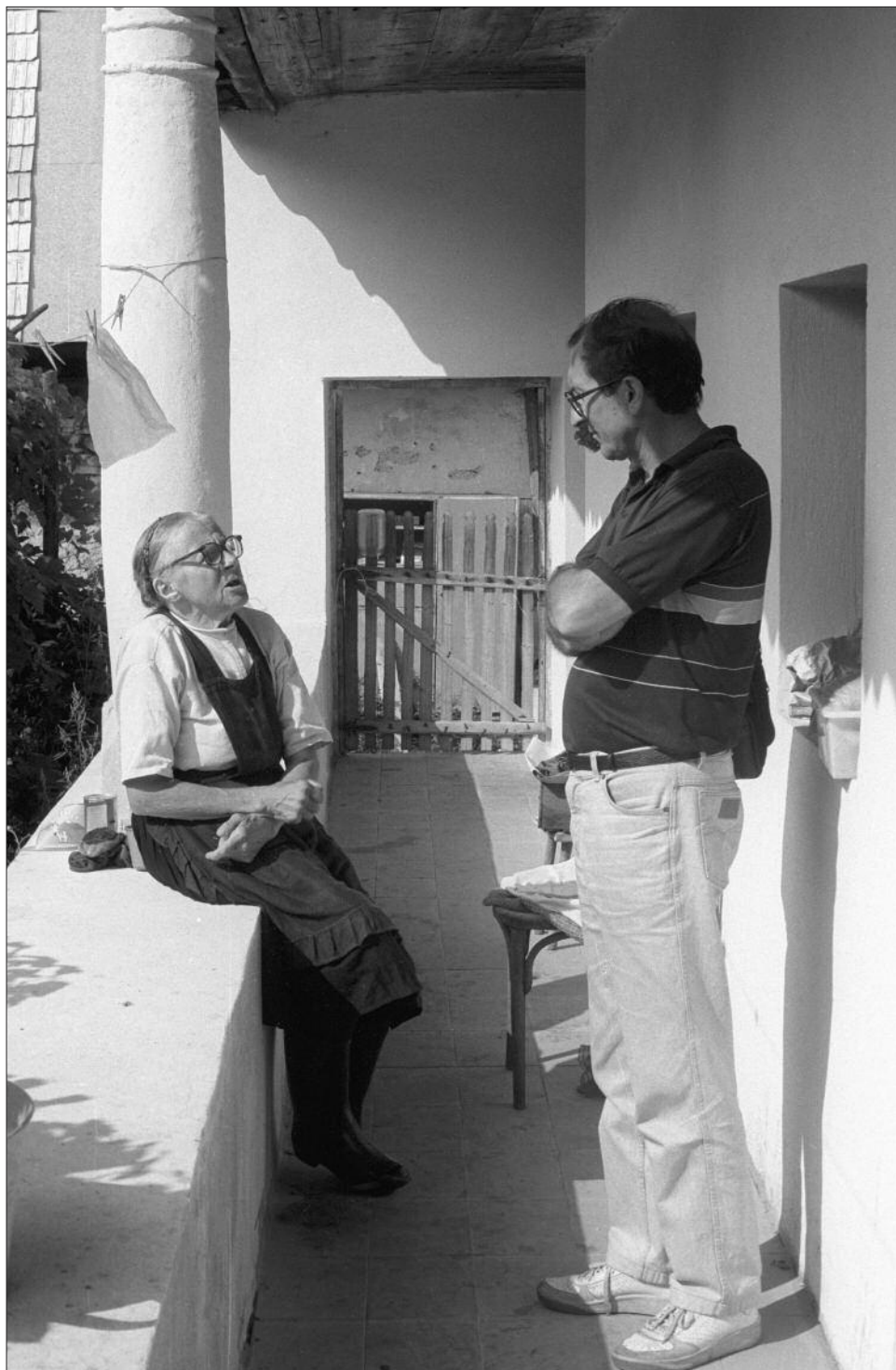
43 - 44 Slávnostné stretnutie v Národopisnom ústave SAV v roku 1989 pri príležitosti životného jubilea Viery Urbancovej: jubilantka (vľavo), Božena Filová, Ján Michálek, Viera Gašparíková (43), Eva Krekovičová a Peter Salner (44).

45 Účastníci medzinárodnej konferencie Etnografické atlasy ako východisko porovnávacieho štúdia ľudovej kultúry Európy. Konferencia, ktorej organizátorom bol Národopisný ústav SAV, sa konala v Kongresovom centre SAV v Starej Lesnej v novembri 1990.

46 Predsedníctvo Slovenskej národnej rady udelilo v roku 1991 autorom Etnografického atlasu Slovenska (1990) Národnú cenu Slovenskej republiky.

47 Peter Slavkovský v rozhovore s informátorkou počas výskumu v obci Nedelište v roku 1991.

48 Gabriela Lunterová (vľavo), Viera Kaľavská a Zora Rusnáková pred kaštieľom v Trebišove počas výskumu Zemplína v roku 1992.

49 Ján Mjartan (v strede), riaditeľ Národopisného ústavu SAVU/SAV (v rokoch 1949 – 1951, 1955 – 1958) a Národopisného kabinetu SAVU/SAV (1952 – 1955), riaditeľka Národopisného ústavu SAV Božena Filová (1958 – 1989) a riaditeľ NÚ SAV Milan Leščák (1989 – 1992) sa v roku 1992 stretli v Národopisnom ústave SAV pri príležitosti 90. narodenín J. Mjartana.

50 – 51 Stretnutia pri príležitosti 90. narodenín J. Mjartana v roku 1992 sa zúčastnili (zľava) aj Zuzana Beňušková, Gabriela Habáňová, Viera Valentová, Rastislava Stoličná (50), Ján Podolák a Oľga Danglová (51).

52 Eva Krekovičová, Dušan Ratica (v strede) a Milan Leščák na medzinárodnej konferencii Folklore in the Identification Processes of Society, ktorú usporiadal Národopisný ústav SAV v Kočovciach v marci 1992.

53 Účastníčky konferencie Kontinuita a konflikt hodnôt každodennej kultúry, ktorá bola súčasťou rovnomenného projektu riešeného v Národopisnom ústave SAV: (zľava) Katarína Popelková, Monika Vrzgulová, Ivona Benčíková a Zuzana Beňušková v Domove vedeckých pracovníkov na zámku v Smoleniciach v roku 1992.

54 Ústav etnológie SAV, Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV a Nadácia Milana Šimečku usporiadali v máji 1994 v Bratislave seminár Oral history – metóda či cieľ?, na ktorom sa zúčastnili (zľava) aj Zuzana Beňušková, Hana Hlôšková a Jana Pospíšilová z Ústavu pro etnografiu a folkloristku – pracovisko Brno.

55 Medzinárodná cena etnologických a antropologických štúdií Giuseppe Pitré a Salvatore Salomone Marino, ktorú v roku 1996 tvorcom Encyklopédie ľudovej kultúry Slovenska, vydanéj v roku 1995, udelili Centro Internazionale di Etnostoria v Palerme a mesto Palermo.

56

57

56 - 57 Návšteva rakúskych etnológov v Ústave etnológie SAV v roku 1996: riaditeľ pracoviska Dušan Ratica (56 vľavo), Soňa Kovačevičová a Juraj Podoba (57).

58 Andrea Šalingová (vpravo) a doktorandka Martina Pavlíková – účastníčky seminára, ktorý sa v roku 1999 konal v rámci projektu Etnologické aspekty medzigeneračného prenosu a generačnej príznakovosti hodnôt a noriem kultúry.

59

59 – 64 V roku 2006 Ústav etnológie SAV oslávil 60. výročie svojho vzniku. Niektoré účastníčky a účastníci osláv: zľava Gabriela Čižmáriková a Marta Pastieriková zo SNM-Etnografického múzea v Martine, Gabriela Lunterová a Ľubica Falčanová z ÚEt SAV, Mária Vykukelová z Katedry etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK (59), Ester Plicková (vpravo) a Táňa Štibrányiová (60), Ivica Bumová a Peter Salner (61)...

62

63

64

... Katarína Popelková s Ľubicou Vofanskou (62) a Katarínou Novákovou (63), Daniel Luther (vľavo) a Milan Leščák (64) z ÚEt SAV.

65 V apríli 2010 usporiadal Ústav etnológie SAV v spolupráci s Inštitútom sociálnej antropológie vo Viedni workshop Ritual, Conflict and Consensus: Comparing Case Studies in Asia and Europe, na ktorom sa v Budmericiach zúčastnili aj Michaela Ferencová (vpravo), Tatiana Bužeková (druhá sprava), Katarína Popelková (štvrtá sprava), Gabriela Kiliánová (štvrtá zľava) a Juraj Podoba (druhý zľava).

66 - 71 V Kongresovom centre SAV Academia v Starej Lesnej bolo v dňoch 18. - 20. 3. 2015 výjazdové podujatie Ústavu etnológie SAV, ktorého obsahom bola prezentácia výsledkov pracovníkov, hodnotenie výskumných projektov, analýza individuálnych pracovných plánov i diskusia o pripravovanej transformácii ústavov SAV na vedecké výskumné inštitúcie...

67

... Účastníci podujatia Rastislava Stoličná (vľavo), Oľga Danglová, Juraj Zajonc, Tatiana Podolinská a Miroslava Hlinčíková...

68

... sprava Katarína Popelková a Monika Vrzgulová...

69

... Miroslava Hlinčíková a Vladimír Bahna...

70

... Zuzana Panczová (vpravo), Ingrid Kostovská, knihovnička ÚEt SAV Andrea Kalivodová...

71

... a vedúca sekretariátu ÚEt SAV Magdaléna Slavkovská (vľavo).

72 Soňa Gyárfáš Lutherová na 16. konferencii QAK venovanej kvalitatívnym prístupom a metódam vo vedách o človeku, ktorú vo februári 2016 zorganizovala Fakulta sociálnych a ekonomických vied UK.

REGISTRE

MENNÝ REGISTER

A, B

Aarne, Anti 124, 125
Andel, Karol 38, 39, 46
Apáthy, Štefan 61
Apáthyová-Rusnáková, Katarína/A. Rusnáková, Zora *pozri* Rusnáková, Katarína Zora
Bačová, Viera 123
Bahna, Vladimír 113
Bakoš, Mikuláš 25
Balogová, Ivona 89
Barabášová, Božena *pozri* Filová, Božena
Bašťovanský, Štefan 27
Baumgartner, František 73
Bednárik, Rudolf 22, 32, 40, 42, 45, 46, 51
Beňušková, Zuzana 13, 89, 111, 115
Benža, Mojmír 68, 89, 98, 99, 115, 119, 120, 122
Bitušíková, Alexandra 118
Bizmayer, Ignác 94
Blaškovič, Dionýz 56
Bočková, Helena 92
Bogatyriov, Piotr Grigorievič 24, 39, 128
Bošková, Elena 32
Botík, Ján 62, 74, 75, 94, 120
Bourdieu, Pierre 15
Bromlej, Julian Vladimirovič 95
Brychtová, Viera *pozri* Nosálová, Viera
Bumová, Ivica 113
Burlas, Ladislav 42
Burlasová, Soňa 17, 36, 60, 69, 74, 90, 94
Bužeková, Tatiana 113

C, Ć, D

Cielová (rod. Riečanská), Eva 113
Čajánková Horváthová

Emília *pozri* Horváthová, Emília
Čajánková, Emília *pozri* Horváthová, Emília
Čanigová, Ludmila 99
Danglová, Oľga 62, 97, 120, 122, 124
Dobšínský, Pavol 78
Drábiková (rod. Kahounová), Ema 36, 62, 93, 97, 99
Drahošová, Oľga 113
Drobiževa, Leokadija M. 95
Droppová, Lubica 18, 60, 62, 66, 88
Dubček, Alexander 58, 81
Dudeková, Gabriela 124

E, F

Engels, Friedrich 65
Falfanová, Lubica 89, 115, 120-122
Feglová, Viera 89, 99, 120, 121
Ferencová, Michaela 112, 113
Filkorn, Vojtech 86-88
Filová (rod. Barabášová), Božena 18, 23, 26, 27, 30, 33, 35, 36, 47, 49, 50, 53, 59, 61-63, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 78, 88, 90, 93, 95, 99, 100, 101, 113, 125, 128
Findor, Andrej 123, 124
Fleck, Ludwig 15
Fojtík, Karel 66
Foucault, Michel 15
Frankovský, Miroslav 73
Frolec, Václav 86, 91, 92

G

Gajdoš, Marián 73
Gál, Fedor 103
Gašparíková, Viera 18, 45, 50, 52, 53, 60, 78, 91, 94, 101, 125
Geryk, Ján 22
Gladysz, Mieczyslaw 64

Gorkij, Maxim 44
Gosiorovský, Miloš 28
Gottwald, Klement 56
Gunda, Béla 71
Gyárfáš Lutherová, Soňa 112, 113

H

Hajčíková, Marta 99
Hajko, Vladimír 83
Halaga, Andrej 38
Hanušín, Ján 42
Hanzel, Lev 28-30, 39
Herzánová, Lubica *pozri* Voľanská, Lubica
Hlinčíková, Miroslava 113
Hlôšková, Hana 89
Holec, Roman 123, 124
Holuby, Jozef Ludovít 14, 50
Homišínová, Mária 73
Horák, Gejza 45
Horák, Jiří 13, 21
Horváthová (rod. Čajánková), Emília 31, 35, 50, 60, 69, 72
Hrustič, Tomáš 113
Hrušovský, Igor 43, 51
Huba, Mikuláš 103
Hudek, Adam 57
Husák, Gustáv 37, 59, 81, 82
Húsek, Jan 23
Huska, Miroslav/Húska, Miroslav 22, 60

CH, J

Chorvát, Krištof 50, 73
Chorváthová, Lubica 89
Chotek, Karel 22, 27, 40
Jakešová, Elena 123
Jankovič, Ján 99
Jurigová, Margita 99

K

Kagarov, Eugen 42
Kahounová, Ema *pozri* Drábiková, Ema

Kaľavská, Viera 89
Kaľavský, Michal 89
Kalesný, František 22
Kalivodová, Andrea 19, 113
Kamenec, Ivan 123, 124
Karusický, Vladimír 88
Kiliánová, Gabriela 89,
114, 122-124
Klačka, Jozef 57, 60
Klepáčová, Eleonóra 89
Kmeť, Andrej 50
Kmeťko, Pavol 99
Kolečányi, Mária *pozri* Ko-
sová, Mária
Kollár, Ján 14, 50
Konečný, Stanislav 73
Kosová, Mária/Kosová-Ko-
lečányi 22, 24, 26, 27,
29, 32, 33, 35, 40-42, 51,
60, 62, 78, 89, 95, 97, 130
Kostovská, Ingrid 19, 89
Kováč, Dušan 123, 124
Kováč, Michal 121
Kovačevičová, Soňa 18, 22,
24, 27, 29, 32, 35, 39, 41,
42, 45, 46, 51, 54, 59, 61-
63, 65, 68, 69, 79, 93, 94,
98, 99, 113, 128, 130
Kowalská, Eva 122-124
Kozlov, Viktor I. 95
Krekovič, Eduard 124
Krekovičová, Eva 89, 97,
122-124
Krivý, Vladimír 123, 124
Krupa, Viktor 123, 124
Kuhn, Thomas Samuel 15
Kušner, Pavel Ivanovič 52,
70
Kutrzeba-Pojnarowa, Anna
64
Kyseľ, Vladimír 122

L

Langer, Jiří 92
Lenárt, Jozef 100
Lengyelová, Tünde 123,
124
Lenin, Vladimír Iljič 65, 84
Leščák, Milan 62, 63, 66,
86, 95, 97, 98, 109, 113,
114, 117, 121, 123
Lichardus, Branislav 105
Luby, Štefan 55, 59, 105
Lunterová, Gabriela 89
Luther, Daniel 89, 96, 115,
118, 120-122

M

Macho, Ladislav 104, 107
Macho, Peter 123, 124
Majeská, Eva 121
Malinowský, Bronislaw 129
Mann, Arne/Arne B. 89,
99, 122, 124
Mannová, Elena 123, 124
Markuš, Michal 32, 37-40,
42, 45, 51, 52, 60, 62, 89, 93
Marx, Karol 24, 65
Matula, Zdenko 99
Mečiar, Vladimír 106, 107
Medvecký, Karol 50
Melicherčík, Andrej 22,
24-30, 32-35, 37, 39, 40,
42, 44-46, 49-54, 64, 66,
95, 128, 129
Méryová, Margita 89
Miková, Viera 99
Mjartan, Ján 22, 25-28, 30-32,
34-39, 41, 42, 44-47, 50-53,
59-65, 67, 69-73, 75-77,
86, 88, 89, 93, 128
Murín, Miroslav 99
Mušínska, Mikuláš 73

N, O

Nahodil, Otakar 30, 44, 52,
75
Němcová, Božena 50
Neufeld, Ludovít 89
Niederle, Lubor 40
Nosáľová (rod. Brychtová),
Viera 18, 32, 45, 60, 62,
90, 93, 94
Novák, Ludovít 22
Nováková, Katarína 113, 122
Novomeský, Ladislav 25, 28
Novotný, Antonín 58
Ondrejovič, Slavomír 123,
124
Opletal, Jan 103

P, R

Palička, Stanislav 42, 45
Paličková/Paličková-Pát-
ková, Jarmila 31, 35, 45,
60, 62, 69, 93, 94, 113,
120, 121
Panczová, Zuzana 113
Pastorek, Jaromír 106
Pátková, Jarmila *pozri* Pa-
ličková, Jarmila
Pavlík, Ondrej 32, 56, 75
Pichler, Tibor 123, 124
Plechanov, Georgij V. 65

Plicka, Karel 23
Plicková, Ester 42, 50, 60,
61, 69, 90, 93, 94, 97
Podoba, Juraj 89, 122, 124
Podolák, Ján 13, 18, 31, 41,
45, 47, 49, 50, 60, 62-65,
68-70, 73, 86, 98, 99
Polívka, Jiří 125
Polkoráb, František 99
Poloczek, František 32,
34, 45
Polonec, Andrej 22, 25, 27,
30, 34, 35, 45, 46
Popelková, Katarína 89,
115, 122
Pranda, Adam 62, 86, 89,
92, 94, 95, 97, 128
Prandová, Elena 32
Pravda, Ján 99
Pražák, Vilém 22-24, 40,
94, 127
Profantová, Zuzana 89
Putilov, Boris V. 91
Ratica, Dušan 19, 89, 97,
113, 114, 119, 120-122
Riečanská, Eva *pozri* Cie-
lová, Eva
Rusnáková (rod. Apáthyo-
vá), Katarína Zora 62,
99, 120

S, Š

Salner, Peter 89, 97, 115,
122, 124
Sekeráková Búriková, Zu-
zana 112, 113
Schier, Bruno 40
Schwarz, Štefan 56, 113
Sirácky, Andrej 37, 56
Slavkovský, Peter 13, 89,
94, 98-100, 115, 119-122
Socháň, Pavol 50, 94
Stalin, Josif Vissarionovič
79
Stano, Pavol 62, 89
Stoličná, Rastislava 89, 99,
109, 115, 119-122
Straňáková, Helena 99
Stránská, Drahomíra 23
Šafárik, Pavol Jozef 14, 50
Šajgalík, Pavol 106
Šalingová, Andrea 112, 113
Šebej, František 103
Šebesta, Štefan 85, 87
Šenkárčinová, Miroslava 99
Široký, Viliam 27
Šiška, Karol 83, 85, 86

Štecher, Drahomír 99
Štibrányiová, Tatiana 89
Štolc, Jozef 38, 51
Štúr, Ľudovít 14
Šutaj, Štefan 73, 123, 124
Švecová, Soňa 93
Švehlák, Svetozár 62

T, U

Takacs, Silvester 105
Tancer, Jozef 123, 124
Tibenský, Ján 55, 60
Thompson, Stith 124, 125
Tolstov, Sergej Pavlovič
44, 52
Tomeková, Regina 113
Tomeš, Josef 86

Ujlaky, Emília 41
Urbancová, Viera 14, 40,
60, 61, 90, 93, 95, 96

V

Václavík, Antonín 23, 24
Válek, Miroslav 100
Valentová, Viera 62, 86, 90
Vanovičová, Zora 62
Varsík, Branislav 86
Veselská, Natália 112
Voľanská (rod. Herzánová),
Lubica 113
Volavý, Václav 86
Vorobjov, N. J. 53, 70
Vrabcová, Eva 75, 76

Vrlová, Viera 47
Vrzgulová, Monika 89, 115
Vydra, Josef/Jozef 23, 94

W, Z, Ž

Weber, Max 16
Weiss, R. 99
Wittein, F. E. 16
Wollman, Frank 23, 40, 78,
125
Zajac, Peter 103
Zajonc, Juraj 17, 18, 89,
120-122
Zavacká, Marína 123, 124
Zvalená, Mária 19
Žatko, Rudolf 22-24, 26, 40,
41, 52, 60, 89

PREDMETOVÝ REGISTER

A

Agentúra na podporu vý-
skumu a vývoja (APVV)
114, 116, 119
agrárna ... 99 (a. etnogra-
fia); a. kultúra *pozri* vý-
skum a.-ej k.-y
akreditácia pracovísk SAV
106, 113
Akreditačná komisia Minis-
terstva školstva SR 112
akulturácia 50
anketa 66, 79, 109, 114
antropológia *pozri* cena ...;
historická a.; kultúrna a.;
politická a.; sociálna a.
antropologický ... 14-15,
114, 117 (a. prístup/a.-á
perspektíva); 117 (a. vý-
skum)
archaické jazyky kultúry 65;
pozri aj výskum a.-ých
j.-ov
architektúra *pozri* ľudová
a.; ľudové staviteľstvo
archív NÚ/ÚEt *pozri* etno-
grafický a folkloristický
archív; národopisný/et-
nologický a.
archív Slovenskej národo-
pisnej spoločnosti 62
asimilácia 74
atlas 33, 41 (a. slovenskej
ľudovej kultúry); 115,
119 (a. ľudovej kultúry

Slovákov v zahraničí);
a. *pozri* aj Etnografický
a.; národopisný a.

B

bádanie *pozri* vedecké b.;
výskum; zber
balady 94
banícka kultúra *pozri* vý-
skum b.-ej k.-y
banícky ... b. folklor *pozri*
výskum b.-eho f.-u; 94
(b. výtvarný prejav)
bibliografia národopisných
prac 41
Bibliografická komisia NÚ
SAVU 32, 35
bosoráctvo 118
Bulhari na Slovensku 119
buržoázny nacionalizmus
27-28, 30
bývanie 45, 46, 71, 71, 98,
99, 117

C, Č

cena 72, 121, 122 (c. SAV);
100 (c. Slovenskej repub-
liky); 121 (Medzinárodná
c. etnologických a an-
tropologických štúdií ...)
Centrum excelentnosti
SAV 114, 116, 120, 122
cigánska otázka 50, 73-74
cirkev 114
čarodejníctvo 118

Časopis Muzeálnej sloven-
skej spoločnosti [perio-
dikum] 22, 34
častušky 49
Česi v zahraničí 91
Česká ... 59, 82 (Č. akadé-
mia vied; ČAV); 59
(Č. národná rada)
Československá akadémia
vied (ČSAV) 31, 55-57,
79, 82, 85-87, 105; *pozri*
aj Ústav pro etnografiu
a folkloristiku ČSAV
Československá ... 56 (Č.
pôdohospodárska aka-
démia); 41 (Č. presídľo-
vací komisia)
Československá vlastivěda
[dielo] 67, 69, 80, 127
Československo-sovietsky
inštitút pri SAV 75
Československý rozhlas
33

D

dejiny 50, 67, 91 (d. etno-
grafie); 35, 36, 67, 91 (d.
folkloristiky); 13, 35, 50,
96, 116-117, 120 (d. náro-
dopisu/etnológie); 67,
80, 127 (d. slovenskej
ľudovej kultúry)
Denkkollektiv/Denkstil
[pojem] 15
diaspóra *pozri* etnická d.

- Die slowakische Volkskultur [dielo] 93, 127
diferenciácia *pozri* etnická d.; religiózna d.; rodová d.; sociálna d.; veková d.; divadlo *pozri* ľudové d.
diverzifikácia *pozri* sociálna d.
doktorandské štúdium 106
dokumentácia kultúry/tradícii/spôsobu života 45, 49, 68, 99-100
Dokumentárny film [inštitúcia] 33
domácka výroba 98, 121, 127
dotazníková akcia /d.-ý prieskum/d.-ý výskum 42, 66, 72, 99, 128
Dotazníková komisia NÚ SAVU 33
dotazníky/príručky na výskum 33, 40, 41, 46, 47, 62
drotárstvo *pozri* výskum d.-a
družstevná dedina *pozri aj* výskum d.-ej d.-y
duchovná kultúra 41, 42, 121; *pozri aj* liečenie; obrady; obyčaje; výskum d.-ej k.-y; zvyky
- E**
École Normale Supérieure de Paris (Francúzsko) 112
ekonomická báza *pozri* výskum e.-ej b.-y
encyklopédia ... 122 (elektronická e. o ľudovej kultúre); e. *pozri aj* národopisná e.
Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska (ELKS) [dielo] 14, 94, 101, 113, 115, 120-122, 126, 128
etické normy 97
etnicita *pozri* výskum e.-y
etnická ... 50, 73-75, 91 (e. diaspóra); 117 (e. diferenciácia); 117
etnická menšina/skupina 74, 91, 95, 116; *pozri aj* Bulhari ...; Chorváti ...; maďarské etnikum ...; nemecké obyvateľstvo; Rómovia; Slováci ...;
- ukrajinské etnikum ...; výskum e.-ých m.-ín
etnická príslušnosť 97
etnické ... 95, 120 (e. spoločenstvo); 115 (e. štúdiá)
etnikum *pozri* maďarské e.; slovenské e.; ukrajinské e.
ETNOFOLK [projekt] 119
etnografia 13, 34, 39, 71, 86; *pozri aj* agrárna e.; dejiny e.-ie; Katedra e.-ie ...; Kolektív mladých e.-ov; marxistická e.; Slovenský e.-cký ústav; sovietska e.; všeobecná e.
etnografia mesta 97, 114
etnografická sekcia NÚ SAVU 35
etnografický a folkloristický archív NÚ/ÚEt 63
Etnografický atlas Európy 89
Etnografický atlas Slovenska (EAS) [dielo] 19, 68, 87, 90, 91, 98-102, 115, 128
Etnografický atlas Švajčiarska 99
Etnografický ústav SAVU 23
etnografický výskum 40, 42, 115
etnokartografia 119; *pozri aj* oddelenie e.-e NÚ SAV
etnológia 13, 21, 112, 130; *pozri aj* cena ...; dejiny národopisu/e.-ie; Kabinet e.-ie ...; Katedra e.-ie ...; urbánna e.; Ústav e.-e SAV
etnologická monografia, tematická 119
etnologické pracovisko SAV *pozri* národopisné/e. p. SAVU/SAV
Etnologické rozpravy [periodikum] 109, 111
európska integrácia 117
evolucionizmus 28
- F**
Federálne zhromaždenie ČSSR 59, 82
Filozofická fakulta Univerzity Karlovej v Prahe 75
- Filozofická fakulta Univerzity Komenského/Slovenskej univerzity v Bratislave (FiF UK/SU) 21-23, 26, 62, 63, 89; *pozri aj* Kabinet etnológie ...; Katedra etnografie a folkloristiky ...; Katedra etnológie ...; ruský seminár ...; Slovenský seminár ...
filozoficko-metodologický seminár 66, 68
folklór 36, 39, 45, 99, 102, 121; *pozri aj* balady; báňnícky f.; divadlo; f.-ne žánre; hudobný f.; humoristické rozprávanie; nový f.; piesne; povesti; romance; slovesnosť; výskum f.-u; zbojnícky f.
folkloristická monografia 94; *pozri aj* národopisná m.
folkloristická sekcia NÚ SAVU 27, 35-36
folkloristický archív *pozri* etnografický a f. a.
folkloristický výskum 31, 44; *pozri aj* v. folklóru
folkloristika 13, 21, 34, 40, 44, 86, 92, 95, 118; *pozri aj* dejiny f.-y; hudobná f.; Katedra etnografie a f.-y ...; marxistická f.; Slavistická f.; slovesná f.
folklorizmus 98
folklórne žánre 98, 118, 119
folklórnosť 39
Fond Štefana Schwarza 113
Fórum vedcov a výskumných pracovníkov (FVVP) 103
funkčný štrukturalizmus 28, 39-40, 54, 128-129
- G, H, CH**
globalizácia 117, 120
gorali 99
Grantová agentúra SAV 107; *pozri aj* Vedecká g. a.
Grantová agentúra vedy (GAV) 107, 109
grantový systém financovania 107

história [odbor] 28
 historická antropológia 116
 historická ... 31, 65, 70, 72, 129 (h. metóda); 116 (h. pamäť)
 historicko-genetické štúdium javov 44, 67, 72, 128-129
 historický a dialektický materializmus 43, 64, 70, 72, 129
 Historický ústav 75, 112, 122 (H. ú. SAV); 31, 47, 54 (H. ú. SAVU; *pozri aj* národopisná sekcia HÚ SAVU)
 historický výskum 31
 hmotná kultúra 39, 42; *pozri aj* agrárna kultúra; bývanie; ľudová architektúra; ľudové kožušníctvo; ľudový odev; materiálna k.; osídlenie; pastierska kultúra; strava; výskum h.-ej k.-y
 Hnutie za demokratické Slovensko 106
 hodnotové orientácie 98, 114, 116
 hodnoty tradičnej kultúry 97
 holokaust 119
 Horehronie [dielo] 71
 hudobná folkloristika 36
 hudobné nástroje *pozri* výskum h.-ých n.-ov
 Hudobnovedný ústav 71, 75 (H. ú. SAV) ; 35-36 (H. ú. SAVU)
 hudobný folklór *pozri* výskum h.-ého f.-u
 humoristické rozprávanie 94
 Chorváti na Slovensku *pozri* výskum Ch.-ov na S.

I, J
 identifikácia *pozri* skupinová i.
 identita *pozri* jazyková i.; kolektívne i.-y; lokálna i.; menšinová i.; národná i.; regionálna i.; rodová i.; skupinová i.
 ideologizácia národopisu 25-28

industrializácia - vplyvy 50, 66, 68, 80, 127
 informačný systém NÚ SAV 114
 Instituto de Ciencias Sociais da Universidade de Lisboa (Portugalsko) 112
 Inštitút etnografie Akadémie nauk ZSSR
 interetnické 91 (i. súvislosti kultúry); 99 (i. vzťahy)
 jánošíkovská tradícia *pozri* výskum j.-ej t.-ie
 jazyková identita 123
 Jazykovedný ústav 75 (J. ú. SAV); 30 (J. ú. SAVU)

K
 Kabinet 77, 86 (K. etnológie FiF UK); 88 (K. orientalistiky SAV)
 Katedra etnografie a folkloristiky FiF UK 68, 86
 Katedra etnológie a etnomuzikológie Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre 112
 Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FiF UK 112, 123
 Katedra etnológie a muzeológie FiF UK 112
 každodenná kultúra/k.-ý život 114-116, 120
 Klenotnica slovenskej ľudovej kultúry [edícia] 80, 94
 Kolektív mladých etnografov 26
 kolektivizácia - vplyvy 48, 70, 127
 kolektívna ... 123 (k. pamäť); 122 (k.-e identity); 47, 68, 96, 127 (k.-y terénny výskum)
 kolchozní roľníci 46
 Komisia muzeálna NÚ SAVU 34
 Komisia národopisná NÚ SAVU 34
 Komisia pre ľudovú pieseň NÚ SAVU 33, 36
 Komisia pre súpis muzeálnych predmetov NÚ SAVU 33
 Komisia pre výskum kultúry

družstevnej dediny a života a kultúry robotníckej triedy NÚ SAVU 35, 47
 Komisia pre výskum ľudového staviteľstva NÚ SAVU 34
 Komisia pre výskum ľudovej architektúry NÚ SAVU 34-35
 Komisia pre výskum ľudových tancov NÚ SAVU 33, 36
 Komisia pre výskum života a kultúry slovenského ľudu za feudalizmu NÚ SAVU 35
 komparatívne štúdium kultúry 90, 91, 101, 114, 120, 126, 115, 126
 kompetencia vedca 15
 Komunistická strana Československa (KSČ) 26, 90; *pozri aj* Ústredný výbor KSČ
 Komunistická strana Slovenska (KSS) 27-30, 43, 83, 87; *pozri aj* Ústredný výbor KSS
 komunistický ... 21, 24, 42, 54 (k. prevrat 1948); 14, 17, 55, 64, 74 (k. režim)
 konferencia 23, 24, 43, 44, 46-48, 70, 75, 87, 91-93, 96-97, 114, 118
 kontinuita/diskontinuita vedeckého bádania 16, 129-130
 Koordinačné centrum tradičnej ľudovej kultúry pri SLUK-u 122
 kozmopolitizmus 43
 kožušníctvo *pozri* ľudové k. kroj *pozri* výskum k.-a kulinárny región 119
 kultúra robotníckej triedy 35, 47-48; *pozri aj* r.-ka k.
 kultúrna antropológia 14, 40, 130; *pozri aj* Katedra etnológie a k.-nej a.-ie
 kultúrna zmena 117
 kultúrne dedičstvo 17, 95, 115-116, 120, 126, 128; *pozri aj* výskum k. d.
 Kultúrny zväz ukrajinských pracujúcich 75

L

liečenie 46
 Literárnovedný ústav SAV 75, 88
 lokálna identita 123-124
 Lúčnica 63
 ľud 13, 40, 65-66, 128
 ľudová architektúra 45, 76;
pozri aj výskum I.-ej a.-y
 ľudová kultúra 13-14, 23, 31, 35, 39, 41-48, 65-70, 71-73, 75-77, 79-80, 90-100, 102, 114-115, 119-122, 127-129, 119 (I. k. regiónov); *pozri aj* atlasy I. k. Slovákov ...; dejiny slovenskej I.-ej k.-y; encyklopédia o I.-ej k.-e; Medzinárodná komisia pre štúdium I.-ej k.-y ...; slovanské I.-é k.-y; syntéza o I.-ej k.-e; tradičná I. k.; výskum I.-ej k.-y; zmeny I.-ej k.-y
 ľudová kultúra karpatskej oblasti 68, 80, 91
 ľudová pieseň 36, 46, 97, 115; *pozri aj* výskum I.-ej p.-e
 ľudová próza 94, 124 (katalóg I.-ej p.-y); *pozri aj* zber I.-ej p.-y
 ľudové divadlo *pozri* výskum I.-ho d.-a
 ľudové kožušníctvo 94
 ľudové rybárstvo *pozri* výskum I.-ho r.-a
 ľudové staviteľstvo *pozri* výskum I.-ho s.-a
 ľudové staviteľstvo v Karpatoch a na Balkáne 91-92
 ľudové umenie 45; *pozri aj* I.-ý výtvarný prejav; výskum I.-ho u.-ia
 ľudové zamestnanie 35, 71
 ľudový odev 44, 69, 71, 94, 98; *pozri aj* výskum kroja/I.-ého o.-u
 ľudový tanec 97; *pozri aj* výskum I.-ého tanca
 ľudový textil 35, 43-45; *pozri aj* výskum I.-ého t.-u
 ľudový transport *pozri* výskum I.-ého t.-u
 ľudový výtvarný prejav 94, 121; *pozri aj* I.-é umenie

M

maďarské etnikum *pozri* výskum m.-ho e.-a
 marxistická ... 43-44 (m. teória a metodológia); 43, 64, 128-129 (m. etnografia); 44 (m. folkloristika)
 marxizmus/marxizmus-leninizmus 24, 26-28, 43, 54
 materiálna kultúra 35, 98, 115, 120-121; *pozri aj* hmotná k.
 Matica slovenská 23, 25, 33, 106; *pozri aj* Národopisný odbor MS; Národopisný sborník MS; Národopisný ústav MS
 Medzinárodná komisia pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch (MKKK) 64, 86-87, 91
 Medzinárodná komisia pre štúdium ľudovej kultúry v Karpatoch a na Balkáne (MKKKB) 91, 102
 Medzinárodná komisia slovenského folklóru pri Medzinárodnom komitáte slavistov 92
 Medzinárodné centrum pre etnohistóriu v Palerme (Sicília, Taliansko) 122
 menšina *pozri* etnická m.
 menšinová identita 123
 mesto 98, 116, 118; *pozri aj* etnografia m.-a; výskum m.-a; urbána etnológia
 metodológia disciplíny 14, 16, 25, 28, 39-44, 53, 65-66, 72, 73, 91, 95, 98, 101, 114, 117, 119, 121, 129; *pozri aj* filozoficko-metodologický seminár; marxistická m.
 migrácia/migranti 116-118
 mimoeurópsky výskum 68
 mobilita 116
 moc *pozri* vedecká činnosť a m.; vládnuca m.
 modernizácia 96, 98, 116, 120, 127-128
 modrotlač 119; *pozri aj* výskum m.-e
 monografia 117, 123 (m. o identitách), 127; *pozri*

aj etnologická m.; folkloristická m.; národopisná m. ...
 monografický výskum 48, 70-71
 Muzeálna ... 34 (M. komisia NÚ SAVU); 14, 22, 50 (M. slovenská spoločnosť)
 muzeológia 34; *pozri aj* Katedra etnológie a m.-e múzeum *pozri* Slovenské m. v Bratislave; Slovenské národné m. v Martine; Štátne východoslovenské m. v Košiciach; Východoslovenské múzeum v Košiciach

N

náboženstvo 114, 116, 118
 nacionalizmus 43, 116; *pozri aj* buržoázny n.
 nárečie *pozri* výskum n.-a
 národ 40, 70, 71, 73-74, 90, 104, 119
 národná ... 116, 118, 123 (n. identita); 48, 52, 67, 98 (n. kultúra)
 Národná rada SR 105, 106, 121
 národnosť 73-74, 95
 národnostná menšina 73
 národopis 13, 21, 28, 31, 40, 65-66, 72, 95, 101, 130; *pozri aj* dejiny n.-u; ideologizácia n.-u; Komisia n.-á; poslucháči n.-u; Slovenská n.-ná koordináčna rada; Slovenská n.-á spoločnosť; sovietska n.-ná škola; výučba n.-u
 národopisná encyklopédia 127
 národopisná monografia 90, 93 (n. m. regiónov; *pozri aj* Horehronie); 79, 94 (n. m. tematická)
 národopisná muzeológia 34
 národopisná sekcia HÚ SAVU 29-31, 59, 129
 Národopisná spoločnosť Slovenska (NSS) 111; *pozri aj* Slovenská n. s.
 Národopisné informácie

[periodikum] 62-63, 92, 109
národopisné oddelenia múzeí 34
národopisné/etnologické pracovisko SAVU/SAV 19
národopisný atlas 73, 127
Národopisný časopis [periodikum] 53
Národopisný kabinet SAVU/SAV 23, 32, 36, 59-60, 67, 69, 72, 129
Národopisný odbor Matice slovenskej 22, 24-25, 40, 41, 51
Národopisný zborník Matice slovenskej [periodikum] 22, 42, 51
Národopisný zborník SAVU [periodikum] 18, 42, 51-53, 63
Národopisný seminár FiF UK 21
Národopisný ústav Matice slovenskej 25
Národopisný ústav SAV 18, 59, 67, 72, 75, 85-92, 98, 107-111, 126-130; *pozri aj* oddelenie etnokartografie ...; informačný systém ...; Ústav etnológie SAV
Národopisný ústav SAV - pobočka Košice 60, 89
Národopisný ústav SAV - zrušenie 60, 85-87, 101, 130
Národopisný ústav SAV/SAVU - sídlo 36, 90, 107, 109
Národopisný ústav SAVU 13, 18, 23-29, 53, 60, 127; *pozri aj* Bibliografická komisia; Dotazníková komisia; folkloristická sekcia NÚ SAVU; Komisia ...; Muzeálna komisia
Národopisný ústav SAVU - pobočka Košice 18, 37-39
Národopisný ústav SAVU - zrušenie 25, 28-30
národopisný výskum 31, 33, 62, 66, 114
národopisný/etnologický

archív NÚ/ÚEt 34, 36, 69, 87, 90, 119
Narody mira [dielo] 69
National and Kapodistrian University of Athens (Grécko) 112
nemecké obyvateľstvo 99
nežná revolúcia 84, 103, 126
normalizácia (po roku 1968) 59, 81-83, 90, 95, 101
novelistické piesne 94
nový folklór/nová folklórna tvorba 36, 49-50, 53; *pozri aj* častušky; piesne s družstevnou tematikou; výskum n.-ej f.-nej t.-y

O, P

Občianske fórum (OF) 103
obradová kultúra 120
obrady 98, 115
obyčaje 98
oddelenie etnokartografie NÚ SAV 98
odev 99, 119, 127; *pozri aj* ľudový o.
ornament *pozri* výskum o.-u
osídlenie 45
ovčiarstvo 102
pastierska kultúra v Karpatoch a na Balkáne 91
pieseň 127; *pozri aj* častušky; ľudová p.; novelistické p.-e
piesne s družstevnou tematikou 94
politická antropológia 116
Poľská akadémia vied 64
popularizácia 36
porovnávacia religionistika 118
poslucháči/-ky národopisu 22, 26, 30, 36, 59
postsocializmus 117, 118
Povereníctvo 33, 35 (P. informácií a osvety; PIO); 25 (P. školstva a osvety; PŠO); 25-26, 34, 37 (P. školstva, vied a umení; PŠVU); 38 (P. vnútra; PV)
povesti *pozri* zbojnícke p. premeny tradícií/kultúry 90, 93, 96-97, 101

próza *pozri* ľudová próza
prozaická slovesnosť *pozri* humoristické rozprávania; rozprávka; výskum p.-ej s.-i

R

Rada vzájomnej hospodárskej pomoci 84, 91
rámcové programy Európskej únie (RP EÚ) 107, 112-113, 118, 120
regionálna ... 123-124 (r. identita); 97 (r. príslušnosť)
religionistika 122; *pozri aj* porovnávacia r.
religiozita *pozri* výskum r.-y
religiózna
diferenciácia/skupina 117
remeselná výroba 98, 121, 127
revenantizmus *pozri* výskum r.-mu
Rijksuniversiteit Groningen (Holandsko) 112
robotnícka ... 48, 67, 71, 95 (r. kultúra); r. trieda *pozri* kultúra r.-ej t.-y; výskum r.-ej t.-y
rodina 114, 121; *pozri aj* veľkorodina; výskum r.-y
rodová ... 117 (r. diferenciácia), 123 (r. identita)
romance 94
Rómovia *pozri* cigánska otázka; výskum R.-ov
rozprávanie 97; *pozri aj* humoristické r.
rozprávka *pozri* Slovenské ľudové r.; zber ľudovej prózy/r.-ok
rusinsko-ukrajinské obyvateľstvo 73, 99
ruský seminár FiF UK 52
rybárstvo *pozri* ľudové r.

S, Š

Sbor pre výskum ľudového tanca a hudobnej kultúry 33
Sborník Muzeálnej slovenskej spoločnosti [periodikum] 22
seminár 91-93, 95, 99; *pozri aj* filozoficko-meto-

- dologický s.; Národopisný s.; ruský s.; Slovenský s.
- skupina *pozri* etnická menšina/s.; religiózna s.; sociálne s.-y
- skupinová
identifikácia/identita 117, 118
- Slavistická folkloristika [periodikum] 92
- Slováci 119 (S. na Ukrajine/v Bulharsku/v Chorvátsku); S. v Juho-slávii *pozri* výskum S.-kov v J.; 119 (S. v Maďarsku; *pozri aj* výskum S.-kov v M.); 119 (S. v Poľsku); 119 (S. v Rumunsku; *pozri aj* výskum S.-kov v R.); 119 (S. v Srbsku); 91, 121 (S. v zahraničí; *pozri aj* výskum S.-kov v z.)
- Slovakia. European Contexts of the Folk Culture/Slovensko. Európske kontexty ľudovej kultúry [dielo] 115, 126, 128
- slovenské ľudové kultúry 91
- Slovenský seminár FiF UK/SU 23, 78
- Slovenská akadémia vied (SAV) 31-32, 55-59, 61, 79, 82-84, 98, 100, 103-106, 109; *pozri aj* akreditácia pracovísk SAV; Centrum excelentnosti ...; Československo-sovietsky inštitút pri SAV; Historický ústav SAV; Hudobnovedný ústav SAV; Jazykovedný ústav SAV; Kabinet orientalistiky SAV; Literárno-vedný ústav SAV; Národopisný ústav SAV; Spoločenskovedný ústav SAV; Ústav slovenskej literatúry SAV; Ústav svetovej literatúry SAV
- Slovenská akadémia vied a umení (SAVU) 22-25, 55; *pozri aj* Historický ústav SAVU; Hudobnovedný ústav SAVU; Národopisný kabinet SAVU; Národopisný sborník SAVU; Národopisný ústav SAVU; vydavateľstvo SAVU
- Slovenská etnografia [periodikum] 51
- Slovenská kartografia 100
- Slovenská národná ... 55, 56, 59, 82, 104 (S. n. rada; SNR); 106 (S. n. strana)
- Slovenská národopisná koordináčna rada (SNKR) 63, 79, 86, 98-99
- Slovenská národopisná spoločnosť pri SAV (SNS SAV) 62, 86-87, 92, 111; *pozri aj* archív SNS; Národopisná s. Slovenska
- slovenské etnikum 66
- Slovenské ľudové rozprávky [dielo] 77-78, 101, 124
- Slovenské múzeum v Bratislave 22, 37, 62
- Slovenské národné múzeum 62 (SNM v Bratislave); 22, 62, 63, 68, 98, 111 (SNM v Martine)
- Slovenský etnografický ústav 26
- Slovenský ľudový umelecký kolektív (SLUK) 33, 63; *pozri aj* Koordinačné centrum ...
- Slovenský národopis [periodikum] 18, 53, 63, 66, 88, 91-93, 96, 100, 101, 109, 111
- Slovenský výskumný ústav v Békešskej Čabe (Maďarsko) 115
- Slovenský zväz múzeí 34
- slovesná folkloristika 36
- slovesnosť *pozri* prozaická s.; ústna s.
- socialistická kultúra 67, 70, 72, 120, 128
- socializmus *pozri* spôsob života počas prechodu k s.-u; spôsob života v s.-e; výskum ľudovej kultúry v období s.-u
- sociálna ... 14, 130 (s. antropológia); 117 (s. diferenciacia); 117 (s. diverzifikácia); 120-121 (s. kultúra); 117-118 (s. zmena); 114, 117, 120, 124 (s.-e skupiny); s. vzťahy *pozri* výskum s.-ych v.-ov
- Söndertorns Högskola, Huddinge (Švédsko) 112
- Sovetskaja etnografia [periodikum] 42, 52, 65
- sovietizácia 25-28
- sovietska ... 42, 52, 70 (s. etnografia); 42, 44, 54 (s. národopisná škola/s. škola v národopise)
- spevná tradícia 98
- spoločenská kultúra 120; *pozri aj* výskum s.-ej k.-y
- spoločenská sústava *pozri* výskum s.-ej s.-y
- spoločenské vzťahy *pozri* výskum s.-ých v.-ov
- Spoločenskovedný ústav SAV 89
- Spolok pre vedeckú syntézu 23
- spolok Svojina 38
- spôsob života 21, 114; *pozri aj* dokumentácia ...; výskum s.-u ž.-a; 67 (s. ž. počas prechodu k socializmu); 67 (s. ž. robotníckej triedy); 96-98, 118 (s. ž. v socializme)
- staviteľstvo 99, 102; *pozri aj* ľudová architektúra; ľudové s.
- strava/stravovanie 45, 71, 98, 99, 117, 119
- sviatkovanie 98
- sviatočný život 120
- Svojina *pozri* spolok S.
- synchrónny výskum/obraz 97, 100
- syntéza o ľudovej kultúre 22, 41, 90, 91 (s. o I. k. Karpát a Balkánu), 93, 95, 102, 115, 127-128; *pozri aj* Československá vlastivéda; Die slowakische Volkskultur; Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska;

Slovakia. European Contexts ...
systematický výskum Slovenska 42, 69
Štátne ... 33 (Š. konzervatórium); 37, 38, 60, 62 (Š. východoslovenské múzeum v Košiciach)
Štátny ... 39 (Š.-y archeologický ústav); 19, 58, 63, 84, 90-91, 96-99, 101, 106, 120 (Š. plán základného výskumu; ŠPZV); 22, 33, 36 (Š. ústav pre slovenskú ľudovú pieseň)
študenti/-ky národopisu *pozri* poslucháči/-ky n.
štúdium sovietskej literatúry 25

T

tanec *pozri* ľudový tanec
tematický výskum 47, 70
teoretické východiská disciplíny 14, 16, 23, 25, 28, 34, 39-44, 64-66, 73, 91, 94, 95, 101, 117, 119, 120-121, 129; *pozri* aj evolucionizmus; funkčný štrukturalizmus; historický a dialektický materializmus; marxistická teória; sovietska národopisná škola
terénny výskum 38-41, 44, 62, 66, 75; *pozri* aj kolektívny t. v.
terminológia v národopise 66
textil 99; *pozri* aj ľudový t.
tradícia 49, 66, 96-97; *pozri* aj dokumentácia ...; jánošíkovská t.; premeny t.-í; spevná t.
tradičná kultúra 70, 93, 95, 97-98, 115, 117-119; *pozri* aj hodnoty t.-ej k.-y; t. ľudová k.; výskum t.-ej k.-y
tradičná ľudová kultúra 50, 65, 68-69, 79, 90, 93, 115, 119, 121-122, 126, 128; *pozri* aj Koordinačné centrum ...
tradičné zamestnania 35, 71
transformačné procesy

v spoločnosti 116, 117-118, 120
transport 99, 119; *pozri* aj ľudový t.
tvorivosť 96-97

U

ukrajinské etnikum 73; *pozri* aj rusinsko-u. obyvateľstvo; výskum u.-ho e.-a
umelecká kultúra 120
Universidade Pablo de Olivede (Španielsko) 112
Universita Ca'Foscari di Venezia (Taliansko) 112
Universität Bielefeld (Nemecko) 112
University College of London (Veľká Británia) 112
Univerzita Karlova v Prahe *pozri* Filozofická fakulta UK v Prahe
Univerzita Komenského v Bratislave *pozri* Filozofická fakulta UK
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre *pozri* Katedra etnológie a etnomuzikológie ...
Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici 118
urbánna etnológia 115
Ústav etnológie SAV (ÚEt SAV) 111-130; *pozri* aj Národopisný ústav SAV
Ústav 63, 67, 68, 87 (Ú. pro etnografii a folkloristiku ČSAV); 86 (Ú. pro lidové umění v Strážnici); 88 (Ú. slovenskej literatúry SAV; Ú. svetovej literatúry SAV)
ústna slovesnosť 97; *pozri* aj piesne; prozaická s.
Ústredie ľudovej umeleckej výroby (ÚLUV) 16, 62, 63, 79
Ústredná rada odborov 56
Ústredný archív SAV 17
Ústredný výbor Komunistickej strany Československa (ÚV KSČ) 18, 27, 30, 56-59, 61, 74, 81-83
Ústredný výbor Komunistickej strany Slovenska

(ÚV KSS) 56, 58, 61, 75-76, 82-83, 88, 100

V, W

vedecká činnosť a moc 15, 25-27
Vedecká grantová agentúra (VEGA) 107, 114, 116-117, 123
Vedecká rada NÚ SAV 60
vedecká výchova 60, 87, 89, 111; *pozri* aj doktorské štúdium
vedecké bádanie *pozri* kontinuita/diskontinuita v.-ho b.-ia
veková diferenciacia 117
veľkorodina *pozri* výskum v.-y
Verejný proti násiliu (VPN) 103
viera 99, 114, 118
vládna moc 21, 25
všeobecná etnografia 68
Všezväzová akadémia ZSSR 31
vydavateľstvo 27 (v. SAVU); 100, 121, 123 (v. Veda)
Východoslovenské múzeum v Košiciach 89
výroba *pozri* domácka v.; remeselná v.; Ústredie ľudovej umeleckej v.-y
výrobné procesy *pozri* výskum v.-ých p.-ov
výskum agrárnej kultúry 45-46
výskum archaických javov 38, 41
výskum banického folklóru 49, 71
výskum banickej kultúry 71
výskum drotárstva 41
výskum družstevnej dediny 31, 34, 46-48, 53, 68, 69-70, 96-98; *pozri* aj Komisia pre v. kultúry d. d.
výskum duchovnej kultúry 41, 42, 45
výskum ekonomickej bázy 44
výskum etnicity 116
výskum etnických menšín/spoločenstiev 67-68, 72, 79, 114, 118; *pozri* aj v. Chorvátov; v. ma-

- ďarského etnika; v. Rómov; v. Slovákov ...;
v. ukrajinského etnika;
v. Židov
- výskum folklóru 45, 48, 49, 114; *pozri aj* folkloristický v.; v. hudobného f.; v. ľudovej piesne; v. ľudového tanca; v. prozaickej slovesnosti
- výskum hmotnej kultúry 42, 45, 70, 72; *pozri aj* v. drotárstva; v. ekonomickej bázy; v. kroja; v. ľudového staviteľstva; v. ľudového textilu; v. ľudovej architektúry; v. modrotlačie; výskum výrobných procesov
- výskum hudobného folklóru 22, 35
- výskum hudobnej kultúry *pozri* Sbor pre výskum ľudového tanca a h. k.
- výskum hudobných nástrojov 45
- výskum Chorvátov na Slovensku 73
- výskum jánošíkovej tradície 49
- výskum kroja/ľudového odevu 33, 35, 94
- výskum kultúrneho dedičstva 117-118
- výskum ľudového divadla 35
- výskum ľudového rybárstva 69
- výskum ľudového staviteľstva *pozri* Komisia pre v. I. s.
- výskum ľudového tanca 33, 35, 45; *pozri aj* Komisia pre v. I.-ých t.-ov; Sbor pre výskum I.-ého tanca
- výskum ľudového textilu 43-45
- výskum ľudového transportu 46
- výskum ľudového umenia 45
- výskum ľudovej architektúry 33; *pozri aj* Komisia pre v. I. a.
- výskum ľudovej kultúry 23, 31, 40-41, 43-44, 65-66, 69, 72, 79, 93, 95, 115
- výskum ľudovej kultúry v období socializmu/v súčasnosti 47, 67, 92, 96, 128; *pozri aj* výskum súčasných zmien I. k.
- výskum ľudovej piesne 35; *pozri aj* Komisia pre I.-ú pieseň
- výskum maďarského etnika 72, 99
- výskum mesta 97, 101
- výskum modrotlačie 33
- výskum nárečia 45
- výskum novej folklórnej tvorby 49, 69
- výskum ornamentu 33
- výskum prozaickej slovesnosti 35
- výskum religiozity 118
- výskum reventantizmu 42
- výskum robotníckej triedy/kultúry robotníkov 46, 48, 67-68, 70-72, 95; *pozri aj* Komisia pre v. kultúry družstevnej dediny a života a kultúry r. t.
- výskum rodiny 97, 115
- výskum Rómov 50, 69, 72, 74, 77, 116-118
- výskum Slovákov 41, 73 (v. S. v Juhoslávii); 41, 73 (v. S. v Maďarsku); 73, 115 (v. S. v Rumunsku); 95, 119 (v. S. v zahraničí)
- výskum Slovenska *pozri* systematický v. S.
- výskum slovenského ľudu za feudalizmu *pozri* Komisia pre v. ž. a k. s. I. za f.
- výskum sociálnych vzťahov 97
- výskum spoločenskej ... 41, 42 (v. s. kultúry); 44 (v. s. sústavy); 72, 115 (v. s. vzťahov)
- výskum súčasného spôsobu života/súčasnosti 48, 71, 93, 96-98, 128
- výskum súčasných zmien ľudovej kultúry 65-66, 69-70, 92-93; *pozri aj* výskum I. k. v období socializmu/v súčasnosti
- výskum tradičnej kultúry 65, 69, 79, 93
- výskum ukrajinského etnika 72, 75-77
- výskum v oblasti hutníckeho kombinátu pri Košiciach 39
- výskum veľkorodiny 45-46, 53
- výskum východného Slovenska 38, 44, 76
- výskum výrobných procesov 44
- výskum Zemplína 42
- výskum zvykov 33, 45, 46
- výskum Židov 116-117, 119
- výskum *pozri aj* antropologický v.; dotazníky na v.; etnografický v.; folkloristický v.; historický v.; mimoeurópsky v.; monografický v.; národopisný v.; synchronný v.; štátny plán základného v.-u; tematický v.; záchranný v.; zber údajov
- Vysoká škola 75 (V. š. ruského jazyka a literatúry v Prahe); 34 (V. š. technická v Bratislave)
- výšivka 119
- výtvarná ... 97 (v. kultúra); 43, 69, 94, 97 (v.-ý prejav; *pozri aj* banický v. p.; ľudový v. p.)
- výučba národopisu 21
- wollmanovská ... 23, 41 (w. akcia); 18, 78 (w. zbierka)

Z, Ž

- záchranný výskum 45, 79, 90
- zamestnania *pozri* tradičné z.
- zber 23, 41, 78 (z. ľudovej prózy/rozprávok); 41 (z. údajov o ľudovej kultúre)
- zbojnícke ... 94 (z. povesti); 91 (z.-y folklór v Karpatoch a na Balkáne)
- Zbor povereníkov 37, 55, 56, 59

Združenie robotníkov Slovenska 106
zmeny ľudovej kultúry

128; *pozri aj* výskum sú-
časných zmien I. k.
zvyky/zvykoslovie 33, 35,

45-46, 52, 78, 99; *pozri aj*
výskum z.-ov
Židia *pozri* výskum Ž.-ov

ÚZEMNÝ REGISTER

Historické a súčasné plat-
né názvy lokalít a ich častí
na území Slovenskej repu-
bliky sú uvedené podľa pu-
blikácie Majtán, M.: *Názvy
obcí slovenskej republiky
(Vývin v rokoch 1773 - 1997)*.
Bratislava : Veda 1988.

A, B

Ábelová, okr. Lučenec 45;
pozri aj Madačka; Nede-
lište

Afrika 68

Balkán 91, 102, 119

Bánovce nad Ondavou, okr.
Michalovce 42

Banská Bystrica, okr. Ban-
ská Bystrica 115, 118

Békešská Čaba (Ma-
ďarsko) 115

Bijacovce, okr. Levoča 47,
240

Bratislava, okr. Bratislava 1-5
21-23, 24, 26, 36, 38, 46,
56, 60, 62-64, 68, 77, 78,
97, 101, 103, 107, 121-123,
125, 257, 264

Bratislavský kraj 47

Brno (Morava) 90, 97, 115

Brusník, okr. Veľký Krtíš 45

Budapešť (Maďarsko) 41,
91, 115

Budkovce, okr. Michalovce
42

Budmerice, okr. Pezinok
269

Bulharsko 64, 93, 101, 119;
pozri aj Sofia; Spasovo

Bumburešti-Jiu - okolie
(Rumunsko) 239

Č, D

Čadca - okres 46

Čalovo, okr. Dunajská
Streda [teraz Veľký Me-
der] 73

Čečehov, okr. Michalovce
42

Čechy 57, 69, 92, 103; *po-
zri aj* Liblice; Praha

Česko 69

Československá republika
(ČSR) 21, 23, 56, 64, 79,
86

Československá socialis-
tická republika (ČSSR)
57, 58, 79, 81, 84, 86, 87,
90-93, 99, 101

Československo 13, 42,
43, 50, 55, 64, 72, 88, 90,
95, 101, 103, 105

detvianske lazy 46

Dlhé Pole, okr. Žilina 41

Dolná Strehová, okr. Veľký
Krtíš 45

Dolné Plachtince, okr.

Veľký Krtíš 45

Dolný Tisovník pri čl. k obci
Horný Tisovník, okr. Det-
va 45

Dráždany (Nemecko) 247

Dunajská Streda, okr. Du-
najská Streda 73

E, F, G

Európa/európske
krajiny/európsky re-
gión 39, 68, 77, 98, 99,
112, 115, 116, 118, 124,
126, 128

Európa, stredná/stredoeu-
rópsky priestor/s.-ske
krajiny 66, 69, 114, 116,
122, 123

Európa, východná/výcho-
doeurópske krajiny 14,
84, 101-103, 118

Európa, západná 14, 91,
100, 102, 107, 113

Francúzsko 112

Galanta, okr. Galanta 73

Grécko 112

H, CH

Hlinné, okr. Vranov nad
Topľou 45

Holandsko 112

Hont 46, 93

Horehronie 68, 70, 237, 238

Horné Plachtince, okr.

Veľký Krtíš 249

Horný Tisovník, okr. Detva
45; *pozri aj* Dolný Tisov-
ník

Hron [rieka] 71

Humenné, okr. Humenné 42

Hurbanovo, okr. Komárno 73

Chorvátsko 119

Chrtány, okr. Veľký Krtíš 45

I, J

Iňačovce, okr. Michalovce
42

Ivanovce, okr. Trenčín 47

Jastrabie, okr. Michalovce
42

Jesenské, okr. Rimavská
Sobota 73

Jovsa, okr. Michalovce 42

Juhoslávia 41, 64, 73

K

Kamenín, okr. Nové Zámky
256

karpatská oblasť 68, 76, 80
Karpáty [pohorie] 64, 91,
102

Kladzany, okr. Vranov nad
Topľou 45

Klenovec, okr. Rimavská
Sobota 253

Klokočov, okr. Čadca 42

Kočovce, okr. Nové Mesto
nad Váhom 263

Kolárovice, okr. Bytča 41

Komárno, okr. Komárno 73

Košice, okr. Košice 1-4 18,
37, 46, 60-62, 89, 123

Košice a okolie, okr. Koši-
ce 39, 49

Košický kraj 38, 47

Krakov (Poľsko) 64

Kráľovský Chlmec, okr.

Trebišov 73

Kropachy a okolie, okr.

Spišská Nová Ves 49

Kšinná, okr. Bánovce nad
Bebravou *pozri* Závada
pod Čiernym Vrchom
Kuba 68
Kusín, okr. Michalovce 42
Kúty - [bývalý] okres 50
Kysuce 41, 46
Kysucké Nové Mesto -
okres 46

L

Láb, okr. Malacky 47, 70
Ľacko (Poľsko) 96
Latinská Amerika 68
Lešť, okr. Zvolen 45; *pozri*
aj Turie Pole
Levice, okr. Levice 73
Liblice (Čechy) 70, 75
Lipsko (Nemecko) 22
Liptov 46, 69 (horný L.)
Lučenec, okr. Lučenec
73
Lučenec - okres 45

M

Madačka pri čl. k obci Ábe-
lová, okr. Lučenec 45
Maďarsko 41, 57, 64, 69,
73, 99, 101, 115, 118, 119;
pozri aj Békešská
Čaba; Budapešť; Slo-
venský Komlóš; Szeged
Malacky - okres 50
Martin, okr. Martin 22, 25,
50, 62, 64, 68, 111, 120,
121
Medzev, okr. Košice - oko-
lie *pozri* Nižný Medzev
Melčice zlúč. do obce Mel-
čice-Lieskové, okr.
Trenčín 47
Merník, okr. Vranov nad
Topľou 45
Michalok, okr. Vranov nad
Topľou 45
Michalovce, okr. Micha-
lovce 42; *pozri* aj Vrbo-
vec
Modrý Kameň - [bývalý]
okres 45, 46, 54, 237
Morava (Česká republika)
23, 92, 97, 103; *pozri* aj
Brno; Strážnice
Moravany nad Váhom, okr.
Piešťany 246
Moskva (Rusko) 24, 46, 69
Myjavsko 46

N, O

Necpaly, okr. Martin 47
Nedelište pri čl. k obci
Ábelová, okr. Lučenec
45, 260
Nemecká spolková repub-
lika 88
Nemecko 69, 112, 113; *po-
zri* aj Dráždany; Lipsko
Nitrianske Pravno, okr.
Prievidza 261
Nitriansky kraj 47
Nižný Medzev zlúč. do
obce Medzev, okr. Ko-
šice - okolie 248
Nové Zámky, okr. Nové
Zámky 73
novohradské lazy 46
Očová, okr. Zvolen 47
Oreské, okr. Skalica 42

P

Palermo (Taliano) 122,
270
Paľín, okr. Michalovce 42
Pavlovce, okr. Vranov nad
Topľou 42
Polomka, okr. Brezno 244
Poľsko 64, 69, 99, 101, 119;
pozri aj Krakov; Ľacko;
Varšava
Poltár, okr. Poltár *pozri*
Slaná Lehota
Poprad - okres 46
Portugalsko 112
Povolžie, stredné (Rusko) 48
Pozdišovce, okr. Micha-
lovce 42
Praha (Čechy) 27, 38, 43,
48, 56, 57, 63, 67, 68, 75,
90, 103, 115, 119
Prešov, okr. Prešov 44, 75
Prešov - okres 38, 44
Prešovský kraj 38, 47, 75
Priboj pri čl. do obce Sen-
né, okr. Veľký Krtíš 45

R

Rakúsko 69, 113; *pozri* aj
Viedeň
Rebrín zlúč. do obce Zem-
plínska Široká, okr. Mi-
chalovce 42
Rejdová, okr. Rožňava 247
Rimavská Sobota, okr. Ri-
mavská Sobota 73
Rožkovany, okr. Sabinov 50

Rožňava, okr. Rožňava 73
Rudňany, okr. Spišská
Nová Ves 49
Rumunsko 64, 73, 115, 119;
pozri aj Bumburešti-Jiu
- okolie

S, Š

Sebechleby, okr. Krupina
96, 97, 250
Sečovce, okr. Trebišov 38
Sečovce - [bývalý] okres 46
Senné, okr. Michalovce 42
Senohrad, okr. Krupina 242
Sicília (Taliano) 122; *po-
zri* aj Palermo
Slovenský Komlóš (Maďar-
sko) 239
Skalica - okres 50
Slaná Lehota pri čl. do obce
Poltár, okr. Poltár 47
Slavkovce, okr. Michalovce
42
Slovensko, východné 46
Smolenice, okr. Trnava 63,
66, 87, 91, 93, 240, 244-
246, 248-253, 257, 263
Sofia (Bulharsko) 96, 119
Sobrance, okr. Sobrance 42
Soľ, okr. Vranov nad Topľou
45
Spasovo (Bulharsko) 96
Spiš/spišská oblasť 31, 48,
71
Spišská Nová Ves a okolie,
okr. Spišská Nová Ves
49
Spojené štáty americké
(USA) 105, 107, 115
Srbsko 119
Slovenská socialistická re-
publika (SSR) 59, 86, 100
Stará Huta, okr. Detva 45
Stará Lesná, okr. Kežmarok
259, 270-273
Staré, okr. Michalovce 42
Strážnice (Morava) 33, 86
Strážske, okr. Michalovce
42
Stredné Plachtince, okr.
Veľký Krtíš 45
Stredomorie 112
Suché Brezovo, okr. Veľký
Krtíš 45
Szeged (Maďarsko) 118
Šafárikovo, okr. Revúca [te-
raz Tornaľa] 73

Šahy, okr. Levice 73
Šaľa, okr. Šaľa 73
Šamorín, okr. Dunajská
Streda 73
Španielsko 112
Štúrovo - okolie, okr. Nové
Zámky 72
Štúrovo, okr. Nové Zámky 73
Šuľa, okr. Veľký Krtíš 45, 243
Švajčiarsko 99, 113
Švédsko 112

T, U

Taliano 69, 112; *pozri aj*
Sicília
Tekov 46
Tirgu-Jiu - okolie (Rumun-
sko) 239
Tornaľa *pozri* Šafárikovo
Trebišov - okres 46
Trebišov, okr. Trebišov 42,
49, 261
Trenčiansko, južné 46
Trhovište, okr. Michalovce
42
Turie Pole pri čl. do obce
Lešť 45, 237
Uhrovská dolina 247
Ukrajina 119

V

Varšava (Poľsko) 64, 96,
115
Veľká Británia 83, 112, 113
Veľké Kostoľany, okr. Pieš-
tany 47
Veľké Rovné, okr. Bytča 41
Veľké Zalužice zlúč. do
obce Zalužice, okr. Mi-
chalovce 47, 70
Veľký Lom, okr. Veľký Krtíš
45
Veľký Meder *pozri* Čalovo
Viedeň (Rakúsko) 115
Vinné, okr. Michalovce 42
Vráble, okr. Nitra 73
Vranov nad Topľou, okr.
Vranov nad Topľou 44
Vranov nad Topľou - okres
38, 45
Vrbovec, pri čl. k obci Mi-
chalovce, okr. Micha-
lovce 42
Výčapy-Opatovce, okr.
Nitra 47
Vysoká, okr. Sabinov 42
Vyšný Skalník, okr. Ri-
mavská Sobota 47

Z, Ž

Záhorie [oblasť] 68, 70
Zalužice, okr. Michalovce
pozri Veľké Zalužice
Zamutov, okr. Vranov nad
Topľou 45
Závada pod Čiernym
Vrchom pri čl. k obci
Kšinná, okr. Bánovce
nad Bebravou 247
Závada, okr. Veľký Krtíš 45
Závadka nad Hronom, okr.
Brezno 237, 238
Zbudza, okr. Michalovce 42
Zemplín [oblasť] 42, 46,
68, 70, 261
Zemplínska Široká, okr. Mi-
chalovce *pozri* Rebrín
Zväz sovietskych socialis-
tických republík
(ZSSR) 31
Žakarovce, okr. Gelnica
48, 71, 72
Žakarovce a okolie, okr.
Gelnica 31
Žalobín, okr. Vranov nad
Topľou 45
Želiezovce, okr. Levice 73
Žilinský kraj 47

AUTORI A PRAMENE SNÍMOK

AUTORI SNÍMOK V ČASTI

ĽUDIA A UDALOSTI

V OBRAZOCH:

Mária Adámyová
(snímky č. 11 - 13)
Helena Bakaljarová
(28, 35, 38, 39, 41, 43,
44, 49 - 51, 59 - 61, 64)
Tatiana Bužeková (62)
František Hideg (3)
Michal Kaľavský (48)
Andrea Kalivodová
(63, 66, 67)
Soňa Kovačevičová (1)
Arne Mann (68 - 71)
Radka Mikulová (5)
Fedor Nemeč (23 - 26)

Ester Plicková (7, 9)
Juraj Podoba (47)
J. Póňa (8)
Terézia Ševčíková (15 - 22)
Zita Škovierová (40)
Jaroslav Štika (6)
František Tórey (2)
Juraj Zajonc (46, 55, 72)

snímky neidentifikovaných
autorov (10, 14, 27,
29 - 34, 36, 37, 42, 45,
52 - 54, 56 - 58, 65)

PRAMENE SNÍMOK:

Archív diapozitívov ÚEt
SAV (snímky č. 5, 48)

Archív negatívov ÚEt SAV
(1 - 4, 6 - 21, 23 - 26,
28, 35, 39 - 41, 47)
Zbierka elektronických
snímok z podujatí
ÚEt SAV (59 - 71)
Zbierka fotografických
pozitívov z podujatí
NÚ/ÚEt SAV (22, 27,
29 - 34, 38, 42 - 45,
49 - 54, 58)
Československá tlačová
kancelária (36, 37)

Ústredný archív SAV (sním-
ky na stranách 29, 76,
77, 85)

Gabriela Kiliánová • Juraj Zajonc

**70 ROKOV ÚSTAVU ETNOLÓGIE
SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED:
kontinuity a diskontinuity
bádania a jednej inštitúcie**

Vydala a vytlačila Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied,
Dúbravská cesta 9, 845 02 Bratislava, v roku 2016 ako svoju 4196. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Ani jednu časť tejto publikácie nemožno reprodukovat',
kopírovať, uchovávať či prenášať prostredníctvom elektronických, mechanických,
rozmnožovacích či iných médií - bez predchádzajúceho písomného súhlasu autorov.

Dizajn a príprava do tlače: Eva Kovačevičová-Fudala

Rozsah: 288 strán

Náklad:

ISBN 978-80-224-1512-5